

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ КЕРІВНИХ КАДРІВ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ
ІНСТИТУТ СУЧАСНОГО МИСТЕЦТВА
КАФЕДРА РЕЖИСУРИ ТА АКТОРСЬКОЇ МАЙСТЕРНОСТІ
ІМЕНІ НАРОДНОЇ АРТИСТКИ УКРАЇНИ ЛАРИСИ ХОРОЛЕЦЬ

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Перший проректор
з науково-педагогічної роботи
Людмила СТЕПАНЕНКО
«30» серпня 2023 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

СЦЕНІЧНЕ МОВЛЕННЯ

для здобувачів вищої освіти

Галузь знань	02 «Культура і мистецтво»
Спеціальність	026 «Сценічне мистецтво»
Освітній рівень	перший (бакалаврський)
Освітня програма	«Акторська майстерність»
Спеціалізація	
	(за наявності)
Вид дисципліни	обов'язкова
Форма навчання	<u>денна, заочна</u>
Навчальний рік	<u>2023/2024</u>
Кількість кредитів ECTS	<u>17/510</u>
Мова викладання, навчання й оцінювання	<u>українська</u>
Форма підсумкового контролю	<u>екзамен/залік</u>

Викладач: Шлемко Ольга Дмитрівна

Пролонгація за рішенням науково-методичної ради НАКККіМ

УДК 792.02 (175.8)

Розробник:

ШЛЕМКО Ольга Дмитрівна, кандидат мистецтвознавства, доцент, професор кафедри режисури та акторської майстерності імені народної артистки України Лариси Хоролець, заслужена артистка України.

ПОГОДЖЕНО:

Директор інституту
сучасного мистецтва

Михайло
КУЛИНЯК

ЗАТВЕРДЖЕНО:

В.о завідувача кафедри режисури та
акторської майстерності імені народної
артистки України Лариси Хоролець

Віктор
ГИРИЧ

Протокол № 11 від «30» червня 2023 р. Протокол № 13 від «21» червня 2023 р.

Погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Акторська майстерність»

Гарант освітньо-професійної програми Ольга ШЛЕМКО

Схвалено науково-методичною радою Академії

Протокол № 6 від «28» серпня 2023 р.

Голова науково-методичної ради Людмила СТЕПАНЕНКО

© Шлемко О. Д., 2023

© НАКККіМ, 2023

1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1. Анотація (опис) навчальної дисципліни (у т. ч. міждисциплінарні зв'язки).

Навчальна дисципліна «Сценічне мовлення» передбачена ОПП «Акторська майстерність» першого (бакалаврського) рівня. Відповідно до навчального плану навчальна дисципліна є обов'язковою і вивчається здобувачами вищої освіти на другому, третьому і четвертому курсах, протягом третього – восьмого семестрів. Формою підсумкового контролю є екзамен (4, 6, 8 семестри) та залік (3, 5, 7 семестри). У змісті робочої програми враховано викладання студентам протягом першого і другого семестрів навчальної дисципліни «Голосовий тренінг», складовою частиною якої є «Мовний тренінг», а тому виховання техніки мовлення є продовженням навчального процесу започаткованого в першому семестрі.

Навчальна дисципліна «Сценічне мовлення» має міждисциплінарний зв'язок з такими дисциплінами: «Майстерність актора», «Тренінг з майстерності актора», «Голосовий тренінг», «Сценічний спів», «Пластичне виховання», «Студія театралізованих видовищ».

2. Мета дисципліни – виховання високопрофесійного фахівця в царині сценічного мовлення, здатного використати набуті знання у своїй професійній акторській діяльності.

3. Завдання:

- формування мовноголосових можливостей здобувачів;
- виховання інтонаційно-мелодичної, дикційної й орфоепічної культури;
- опанування техніки сценічного мовлення;
- оволодіння методикою мовноголосового тренінгу;
- вироблення гучного, гнучкого, дзвінкого голосу і вміння володіти ним;
- набуття чіткої, ненав'язливої дикції;
- засвоєння норм літературного мовлення;
- оволодіння словесною дією;
- виховання образного бачення, художнього мислення, уяви, фантазії, ритмічності, пластичності, музичності, емпатії;
- оволодіння методикою аналізу художніх творів та їх інтерпретацією;
- опанування змістовної, дійової та стильової природи авторського слова;
- вироблення навичок створення літературно-музичної композиції та втілення її у сценічне дійство;
- формування досвіду виконавської діяльності в царині художнього слова;
- знаходження свого індивідуального, неповторного виконавського стилю та манери;
- вміння користуватись засобами сценічної виразності: вербальними і невербальними, костюмом, гримом, світлом, музичним оформленням;
- формування креативності, почуття гумору;
- становлення національно свідомої мовної особистості майбутнього актора, ведучого, артиста розмовного жанру.

4. Компетентності, яких набуває здобувач при вивченні дисципліни відповідно до освітньо-професійної програми «Акторська майстерність»

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій.

ЗК3. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК6. Здатність використовувати інформаційні і комунікаційні технології.

ЗК7. Здатність працювати в команді.

ЗК9. Здатність до абстрактного, критичного, креативного і образного мислення.

ЗК10. Здатність виявляти національну свідомість, патріотизм, дбати про національно-культурний і духовний розвиток України, плекати традиційні національні й загальнолюдські цінності.

Спеціальні (фахові, предметні компетентності (СК):

СК2. Здатність до творчого сприйняття світу та його відтворення у художніх сценічних образах.

СК3. Здатність до ефективної діяльності у колективі в процесі створення сценічного твору, керівництва роботою і / або участі у складі творчої групи в процесі його підготовки.

СК4. Здатність до професійного опанування змістових (інформаційного, художньо-образного) рівнів сценічного твору.

СК5. Здатність до публічної презентації результату своєї творчої (інтелектуальної) діяльності.

СК6. Здатність до оперування специфічною системою художньо-виражальних і технічних засобів відтворення креативного задуму при створенні та виробництві сценічного твору.

СК8. Здатність оперувати новітніми інформаційними й цифровими технологіями в процесі реалізації художньої ідеї, осмислення та популяризації творчого продукту.

СК9. Здатність співвідносити особисте розуміння художньої ідеї та твору із зовнішнім контекстом.

СК10. Здатність до креативного мислення, критичного аналізу, оцінки та синтезу нових складних ідей у творчо-виробничій сценічній діяльності.

СК11. Здатність до спілкування з широкою професійною та науковою спільнотою та громадськістю з питань сценічного мистецтва та виробництва, до взаємодії із представниками інших творчих професій.

СК14. Здатність аналізувати твори літератури і мистецтва на основі критичного осмислення теорій, принципів, методів і понять сценічного мистецтва.

СК15. Здатність вільно орієнтуватися у напрямках, стилях, жанрах і видах сценічного мистецтва, творчій спадщині видатних майстрів.

СК18. Здатність сформувати і керуватися у творчій діяльності актора власним над-надзавданням, спрямованим на розвиток українського театрального

мистецтва, моделювання його засобами розвитку морально здорового суспільства, виховання патріотизму, волі, національної гідності.

СК19. Здатність бути мовною особистістю, виявляючи мовну та мовленнєву компетентність, професійне володіти сценічним мовленням, красномовством, фаховою мовою сценічного мистецтва.

5. Програмні результати навчання (ПРН):

ПРН2. Мати концептуальні наукові та практичні знання у сфері сценічного мистецтва.

ПРН3. Вільно спілкуватися з професійних питань державною та іноземною мовами усно і письмово.

ПРН4. Здійснювати пошук необхідної інформації у професійній літературі, в мережі Інтернет та інших джерелах.

ПРН7. Генерувати та концептуалізувати художню ідею та твір.

ПРН8. Обирати, аналізувати та інтерпретувати художній твір для показу (демонстрації), самостійно обирати критерії для його оцінки.

ПРН9. Співвідносити мистецькі ідеї та твори із соціальним, культурним та історичним контекстом для глибшого їх розуміння.

ПРН10. Обирати оптимальні художньо-виражальні та технічні засоби відтворення креативного задуму при реалізації сценічного твору (проєкту).

ПРН12. Організовувати, планувати та провадити театральну-педагогічну діяльність.

ПРН15. Аналізувати та оцінювати досягнення художньої культури, твори літератури та мистецтва з урахуванням історичного контексту. Здійснювати аргументований критичний аналіз творів сценічного мистецтва. Виявляти тенденції розвитку сучасного мистецько-художнього процесу.

ПРН16. Визначати творчі можливості та перспективи особистого розвитку, здійснювати психологічну саморегуляцію.

ПРН17. Аналізувати та враховувати естетичні запити глядачів.

ПРН18. Знати основні закони психології творчості.

ПРН21. Презентувати результати професійної діяльності та проєктів у сфері сценічного мистецтва, доносити до фахівців і нефахівців інформацію, ідеї, проблеми, рішення, аргументацію та власний досвід.

ПРН22. Знати основні закони акторської майстерності; володіти виконавськими вміннями, виявляти мовну та мовленнєву компетентність, володіння сценічним мовленням, розкривати внутрішній світ, соціальні, психологічні, національні риси персонажа.

Програма навчальної дисципліни налічує 17 модулів:

- МОДУЛЬ 1. Завдання дисципліни, удосконалення техніки мовлення, словесна дія.
- МОДУЛЬ 2. Методика виконавського засвоєння прозових творів.
- МОДУЛЬ 3. Методика сценічного виконання прозових творів.
- МОДУЛЬ 4. Теоретичне осмислення казкових творів і методика їх вибору для сценічного виконання.
- МОДУЛЬ 5. Методика виконавського засвоєння казкових творів.
- МОДУЛЬ 6. Методика сценічного виконання казкових творів.
- МОДУЛЬ 7. Теоретичне осмислення поетичних творів і методика їх вибору для сценічного виконання.
- МОДУЛЬ 8. Методика виконавського засвоєння віршованих творів.
- МОДУЛЬ 9. Методика сценічного виконання віршованих творів.
- МОДУЛЬ 10. Теоретичне осмислення гумористичних творів і методика їх вибору для сценічного виконання.
- МОДУЛЬ 11. Методика виконавського засвоєння гумористичних творів.
- МОДУЛЬ 12. Методика сценічного виконання гумористичних творів.
- МОДУЛЬ 13. Специфіка літературно-музичної композиції та естрадного розмовного номера.
- МОДУЛЬ 14. Методика створення та виконавського засвоєння літературно-музичної композиції.
- МОДУЛЬ 15. Методика сценічного виконання літературно-музичної композиції.
- МОДУЛЬ 16. Сценічний монолог та специфіка його цілісного аналізу.
- МОДУЛЬ 17. Методика виконання сценічного монологу та діалогу.

2. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

для денної форми навчання

№ з/п	Назва розділу і теми	Кількість годин						
		Денна форма						
		Усього	у тому числі					
л	с		п	інд.	лаб	м.к	с.р.	
МОДУЛЬ 1. ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ, УДОСКОНАЛЕННЯ ТЕХНІКИ МОВЛЕННЯ, СЛОВЕСНА ДІЯ								
1.1.	Предмет, мета та завдання дисципліни. Історія виникнення та розвитку.	1	0,5					0,5
1.2.	Генеза української літературної мови та її нормативність.	1,5	0,5					1
1.3.	Удосконалення повного змішано-діафрагмального дихання з використанням силових вправ.	2,5			2			0,5
1.4.	Виховання сили і польотності звуку.	1,5			1			0,5
1.5.	Удосконалення артикуляційної гімнастики.	2,5			2			0,5
1.6.	Норми наголошування слів різних частин мови.	3,5	0,5		2			1
1.7.	Мовна інтерференція як порушення мовних норм.	1,5			1			0,5
1.8.	Види та функції наголосу	1	0,5					0,5
1.9.	Партитура тексту як його структурно-інтонаційна організація.	2,5			2			0,5
1.10	Закони логіки в словесній дії.	4	1		2			1
1.11	Творча природа словесної дії.	2	0,5		1			0,5
1.12	Методика вибору тексту прозових творів для сценічного виконання.	4,5	0,5		2	1		1
1.13	Модульний контроль № 1.	2					2	
	Разом за 1 модуль	30	4		15	1		8
МОДУЛЬ 2. МЕТОДИКА ВИКОНАВСЬКОГО ЗАСВОЄННЯ ПРОЗОВИХ ТВОРІВ								
2.1.	Закріплення навиків професійного дихання.	1,5			1			0,5
2.2.	Розвиток мовленнєвого діапазону. Гекзаметр.	1,5			1			0,5
2.3.	Дикційне тренування складних артикуляційних поєднань в різноманітному темпоритмі.	1,5			1			0,5
2.4.	Розвиток мовленнєвого слуху.	1,5			1			0,5
2.5.	Виховання інтонаційно-логічної виразності сценічного мовлення.	2			1			1
2.6.	Специфіка виконання твору від першої особи і третьої особи. Образ оповідача.	2	0,5		1			0,5
2.7.	Ідейно-тематичний аналіз прозового твору.	2,5	0,5		1	0,5		0,5
2.8.	Орфоепічний аналіз прозового тексту.	2,5	0,5		1	0,5		0,5
2.9.	Логічно-інтонаційний аналіз прозового тексту.	2,5	0,5		1	0,5		0,5
2.10	Дійовий аналіз прозового твору.	4	0,5		2	0,5		1
2.11	Методика виконавського засвоєння тексту прозових творів.	6,5	0,5		3	1		2
2.12	Модульний контроль № 2.	2					2	
	Разом за 2 модуль	30	3		14	3		8

МОДУЛЬ 3. МЕТОДИКА СЦЕНІЧНОГО ВИКОНАННЯ ПРОЗОВИХ ТВОРІВ								
3.1.	. Закріплення навичок артикуляційно-резонаторного тренінгу.	1,5			1			0,5
3.2.	Робота над дикцією з активними фізичними рухами. Використання ігрових методів для засвоєння правильної вимови та проведення артикуляційно-дикційної розминки.	1,5			1			0,5
3.3.	Робота з текстами і скоромовками зі складними звукосполученнями в середньому і швидкому темпах в умовах спілкування і діалогу.	1,5			1			0,5
3.4.	Закріплення орфоепічних норм.	1,5			1			0,5
3.5.	Сценічний тон.	2			1			1
3.6.	Текст і підтекст.	2,5	0,5		1			1
3.7.	Темпоритм словесної дії	1,5			1			0,5
3.8.	Методика сценічного виконання прозових творів.	10	0,5		4	2		3,5
3.9.	Репетиції підсумкового показу практичних робіт (прозових творів).	6			6			
3.10	Модульний контроль № 3.	2					2	
Разом за 3 модуль		30	1		17	2		8
Разом за семестр		90	8		46	6		24
МОДУЛЬ 4. ТЕОРЕТИЧНЕ ОСМИСЛЕННЯ КАЗКОВИХ ТВОРІВ І МЕТОДИКА ЇХ ВИБОРУ ДЛЯ СЦЕНІЧНОГО ВИКОНАННЯ								
4.1.	Розвиток звуковисотного і динамічного діапазону зі зміною мовленнєвого темпу і ритму.	2,5			2			0,5
4.2.	Закріплення акцентуаційних норм	2,5			2			0,5
4.3.	Виправлення дикційних недоліків і демонстрація набутих умінь в художніх текстах.	4,5			4			0,5
4.4.	Стиль сценічного мовлення.	3,5	0,5		2			1
4.5.	Особливості народних та літературних казок.	2,5	0,5					2
4.6.	Структурно-типологічний аналіз казки за методикою В. Я. Проппа.	5,5	0,5		2	1		2
4.7.	Методика вибору казкового твору для сценічного виконання.	4,5	0,5		2	1		1
4.8.	Ідейно-тематичний аналіз казкового твору.	2,5			2			0,5
4.9.	Модульний контроль № 4.	2					2	
Разом за 4 модуль		30	2		16	2		8
МОДУЛЬ 5. МЕТОДИКА ВИКОНАВСЬКОГО ЗАСВОЄННЯ КАЗКОВИХ ТВОРІВ								
5.1.	Комплексний мовноголосовий тренінг для розвитку мовленнєвого дихання, артикуляції, резонаторів, мовленнєвого слуху, правильної дикційної та орфоепічної вимови в статистиці і активному русі.	3			2			1
5.2.	Суржик та шляхи його подолання.	1,5			1			0,5
5.3.	Орфоепічний аналіз казкового тексту.	3	0,5		1	1		0,5
5.4.	Логічно-інтонаційний аналіз казкового тексту.	4,5	0,5		2	1		1
5.5.	Дійовий аналіз казкового твору.	5,5	0,5		2	1		2
5.6.	Методика виконавського засвоєння тексту казкових творів.	10,5	0,5		6	1		3
5.7.	Модульний контроль № 5.	2					2	
Разом за 5 модуль		30	2		14	4		8

МОДУЛЬ 6. МЕТОДИКА СЦЕНІЧНОГО ВИКОНАННЯ КАЗКОВИХ ТВОРІВ								
6.1.	Закріплення навичок комплексного мовноголосового тренінгу для розвитку мовленнєвого дихання, артикуляції, резонаторів, мовленнєвого слуху, правильної дикційної та орфоепічної вимови в статисти й активному русі.	2			1			1
6.2.	Методика сценічного виконання казкових творів.	14	1		4	3		6
6.3.	Репетиції підсумкового показу практичних робіт (казкових творів).	9			9			
6.4.	Гігієна голосу.	3			2			1
6.5.	Модульний контроль № 6.	2					2	
	Разом за 6 модуль	30	1		16	3		8
МОДУЛЬ 7. ТЕОРЕТИЧНЕ ОСМИСЛЕННЯ ПОЕТИЧНИХ ТВОРІВ І МЕТОДИКА ЇХ ВИБОРУ ДЛЯ СЦЕНІЧНОГО ВИКОНАННЯ								
7.1.	Закріплення навичок комплексного мовноголосового тренінгу для розвитку мовленнєвого дихання, артикуляції, резонаторів, мовленнєвого слуху, правильної дикційної та орфоепічної вимови в статисти й активному русі.	5			4			1
7.2.	Основні засади теорії віршування.	10	1		5			4
7.3.	Види і жанри поетичних творів.	5,5	0,5		4			1
7.4.	Методика вибору віршованого твору для сценічного виконання.	4,5	0,5		2	1		1
7.5.	Ідейно-тематичний аналіз віршованого твору.	3			2			1
7.6.	Модульний контроль № 7.	2					2	
	Разом за 7 модуль	30	2		17	1		8
МОДУЛЬ 8. МЕТОДИКА ВИКОНАВСЬКОГО ЗАСВОЄННЯ ВІРШОВАНИХ ТВОРІВ								
8.1.	Закріплення навичок комплексного мовноголосового тренінгу для розвитку мовленнєвого дихання, артикуляції, резонаторів, мовленнєвого слуху, правильної дикційної та орфоепічної вимови в статисти й активному русі.	2,5			2			0,5
8.2.	Орфоепічний аналіз віршованого тексту.	3	0,5		1	1		0,5
8.3.	Логічно-інтонаційний аналіз віршованого тексту.	4,5	0,5		2	1		1
8.4.	Дійовий аналіз віршованого твору.	5,5	0,5		2	1		2
8.5.	Методика виконавського засвоєння тексту віршованих творів.	12,5	0,5		6	2		4
8.6.	Модульний контроль № 8.	2					2	
	Разом за 8 модуль	30	2		13	5		8
	Разом за семестр	150	9		76	15		40
МОДУЛЬ 9. МЕТОДИКА СЦЕНІЧНОГО ВИКОНАННЯ ВІРШОВАНИХ ТВОРІВ								
9.1.	Закріплення навичок комплексного мовноголосового тренінгу для розвитку мовленнєвого дихання, артикуляції, резонаторів, мовленнєвого слуху, правильної дикційної та орфоепічної вимови в статисти й активному русі.	2			1			1
9.2.	Методика сценічного виконання віршованих творів.	15	1		4	3		7
9.3.	Репетиції підсумкового показу практичних робіт (віршованих творів).	11			11			
9.4.	Модульний контроль № 9.	2					2	
	Разом за 9 модуль	30	1		16	3		8

МОДУЛЬ 10. ТЕОРЕТИЧНЕ ОСМИСЛЕННЯ ГУМОРИСТИЧНИХ ТВОРІВ І МЕТОДИКА ЇХ ВИБОРУ ДЛЯ СЦЕНІЧНОГО ВИКОНАННЯ								
10.1	Закріплення навиків комплексного мовноголосового тренінгу для розвитку мовленнєвого дихання, артикуляції, резонаторів, мовленнєвого слуху, правильної дикційної та орфоепічної вимови в статистиці й активному русі.	3,5			3			0,5
10.2	Байка та гумореска як літературні жанри та їх характерні особливості.	8	1		4			3
10.3	Методика вибору гумористичного твору для сценічного виконання.	3,5	0,5		2			1
10.4	Ідейно-тематичний аналіз гумористичного твору.	4			2	1		1
10.5	Розмовні жанри естрадного мистецтва та їх розвиток на сучасному етапі.	6,5	0,5		4			2
10.6	Специфіка діалектного мовлення.	2,5			2			0,5
10.7	Модульний контроль № 10.	2					2	
Разом за 10 модуль		30	2		17	1	2	8
МОДУЛЬ 11. МЕТОДИКА ВИКОНАВСЬКОГО ЗАСВОЄННЯ ГУМОРИСТИЧНИХ ТВОРІВ								
11.1	Закріплення навичок комплексного мовноголосового тренінгу для розвитку мовленнєвого дихання, артикуляції, резонаторів, мовленнєвого слуху, правильної дикційної та орфоепічної вимови в статистиці й активному русі.	3			2			1
11.2	Орфоепічний аналіз тексту гумористичного твору.	3,5	0,5		1	1		1
11.3	Логічно-інтонаційний аналіз тексту гумористичного твору.	3,5	0,5		1	1		1
11.4	Дійовий аналіз гумористичного твору.	5	1		2	1		1
11.5	Методика виконавського засвоєння тексту гумористичних творів.	13	1		6	2		4
11.6	Модульний контроль № 11.	2					2	
Разом за 11 модуль		30	3		12	5	2	8
Разом за семестр		90	6		45	9	6	24
МОДУЛЬ 12. МЕТОДИКА СЦЕНІЧНОГО ВИКОНАННЯ ГУМОРИСТИЧНИХ ТВОРІВ								
12.1	Закріплення навиків комплексного мовноголосового тренінгу для розвитку мовленнєвого дихання, артикуляції, резонаторів, мовленнєвого слуху, правильної дикційної та орфоепічної вимови в статистиці й активному русі.	2,5			2			0,5
12.2	Методика сценічного виконання гумористичних творів.	13,5	0,5		4	2		7
12.3	Проведення етюдних репетицій щодо виконання гумористичних творів.	4	0,5		2	1		0,5
12.4	Репетиції підсумкового показу практичних робіт (гумористичних творів).	8			8			
12.5	Модульний контроль № 12.	2					2	
Разом за 12 модуль		30	1		16	3	2	8

МОДУЛЬ 13. СПЕЦИФІКА ЛІТЕРАТУРНО-МУЗИЧНОЇ КОМПОЗИЦІЇ ТА ЕСТРАДНОГО РОЗМОВНОГО НОМЕРА								
13.1	Закріплення навичок комплексного мовноголосового тренінгу для розвитку мовленнєвого дихання, артикуляції, резонаторів, мовленнєвого слуху, правильної дикційної та орфоепічної вимови в статистиці й активному русі.	1,5			1			0,5
13.2	Літературно-музична композиція та особливості її створення.	19,5	1,5		8	3		7
13.3	Естрадний розмовний номер та його сценічне втілення.	7	0,5		6			0,5
13.4	Модульний контроль № 13.	2					2	
	Разом за 13 модуль	30	2		15	3		8
	Разом за семестр	60	3		31	6		16
МОДУЛЬ 14. МЕТОДИКА СТВОРЕННЯ ТА ВИКОНАВСЬКОГО ЗАСВОЄННЯ ЛІТЕРАТУРНО-МУЗИЧНОЇ КОМПОЗИЦІЇ								
14.1	Закріплення навичок комплексного мовноголосового тренінгу для розвитку мовленнєвого дихання, артикуляції, резонаторів, мовленнєвого слуху, правильної дикційної та орфоепічної вимови в статистиці й активному русі.	2,5			2			0,5
14.2	Ідейно-тематичний аналіз літературно-музичної композиції.	2,5	0,5		1			1
14.3	Орфоепічний аналіз тексту літературно-музичної композиції.	2,5			1	1		0,5
14.4	Логічно-інтонаційний аналіз тексту літературно-музичної композиції.	4,5	0,5		2	1		1
14.5	Дійовий аналіз літературно-музичної композиції.	4,5	0,5		2	1		1
14.6	Методика виконавського засвоєння тексту літературно-музичної композиції.	11,5	0,5		6	1		4
14.7	Модульний контроль № 14.	2					2	
	Разом за 14 модуль	30	2		14	4		8
МОДУЛЬ 15. МЕТОДИКА СЦЕНІЧНОГО ВИКОНАННЯ ЛІТЕРАТУРНО-МУЗИЧНОЇ КОМПОЗИЦІЇ								
15.1	Закріплення навичок комплексного мовноголосового тренінгу для розвитку мовленнєвого дихання, артикуляції, резонаторів, мовленнєвого слуху, правильної дикційної та орфоепічної вимови в статистиці й активному русі.	3			2			1
15.2	Методика сценічного виконання літературно-музичної композиції.	15	1		4	3		7
15.3	Репетиції підсумкового показу практичних робіт (літературно-музичної композиції).	10			10			
15.4	Модульний контроль № 15.	2					2	
	Разом за 15 модуль	30	1		16	3		8
	Разом за семестр	60	3		30	7		16
МОДУЛЬ 16. СЦЕНІЧНИЙ МОНОЛОГ І СПЕЦИФІКА ЙОГО ЦІЛІСНОГО АНАЛІЗУ								
16.1	Закріплення навичок комплексного мовноголосового тренінгу для розвитку мовленнєвого дихання, артикуляції, резонаторів, мовленнєвого слуху, правильної дикційної та	3			2			1

	орфоепічної вимови в статисти й активному русі.							
16.2	Специфіка монологічного мовлення.	5,5	0,5		4			1
16.3	Дійовий аналіз п'єси і ролі (монологу).	11,5	0,5		6	1		4
16.4	Ідейно-тематичний аналіз монологу.	4	0,5		2	0,5		1
16.5	Логічно-інтонаційний аналіз тексту монологу.	4	0,5		2	0,5		1
16.6	Модульний контроль № 16.	2					2	
	Разом за 16 модуль	30	2		16	2		8
МОДУЛЬ 17. МЕТОДИКА ВИКОНАННЯ СЦЕНІЧНОГО МОНОЛОГУ ТА ДІАЛОГУ								
17.1	Закріплення навиків комплексного мовноголосового тренінгу для розвитку мовленнєвого дихання, артикуляції, резонаторів, мовленнєвого слуху, правильної дикційної та орфоепічної вимови в статисти і активному русі.	3			2			1
17.2	Специфіка виконання сценічного монологу.	12,5	0,5		6	2		4
17.3	Специфіка діалогічного мовлення.	3,5	0,5		2			1
17.4	Робота над словесною дією практичної (виконавської) складової демонстрації творчого проекту як форми атестації здобувачів.	9			6	1		2
17.5	Модульний контроль № 17.	2					2	
	Разом за 17 модуль	30	1		16	3		8
	Разом за семестр	60	3		32	7		16
	Разом з дисципліни	510	32		260	48		136

для заочної форми навчання

№ з/п	Назва розділу і теми	Кількість годин						
		заочна форма						
		Усього	у тому числі					
л	с		п	інд.	лаб.	м.к.	с.р.	
МОДУЛЬ 1. ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ, УДОСКОНАЛЕННЯ ТЕХНІКИ МОВЛЕННЯ, СЛОВЕСНА ДІЯ								
1.1.	Предмет, мета та завдання дисципліни. Історія виникнення та розвитку.	1,5			0,5			1
1.2.	Генеza української літературної мови та її нормативність.	2,5			0,5			2
1.3.	Удосконалення повного змішано-діафрагмального дихання з використанням силових вправ.	2,5			0,5			2
1.4.	Виховання сили і польотності звуку.	1,5			0,5			1
1.5.	Удосконалення артикуляційної гімнастики.	2,5			0,5			2
1.6.	Норми наголошування слів різних частин мови.	3,5			0,5			3
1.7.	Мовна інтерференція як порушення мовних норм.	1,5			0,5			1
1.8.	Види та функції наголосу.	2,5			0,5			2
1.9.	Партитура тексту як його структурно-інтонаційна організація.	2,5			0,5			2
1.10.	Закони логіки в словесній дії.	4,5			0,5			4
1.11.	Творча природа словесної дії.	2,5			0,5			2
1.12.	Методика вибору тексту прозових творів для сценічного виконання.	2,5			0,5			2
Разом за 1 модуль		30			6			24
МОДУЛЬ 2. МЕТОДИКА ВИКОНАВСЬКОГО ЗАСВОЄННЯ ПРОЗОВИХ ТВОРІВ								
2.1.	Закріплення навиків професійного дихання.	1,5			0,5			1
2.2.	Розвиток мовленнєвого діапазону. Гекзаметр.	2,5			0,5			2
2.3.	Дикційне тренування складних артикуляційних поєднань в різноманітному темпо-ритмі.	2,5			0,5			2
2.4.	Розвиток мовленнєвого слуху.	1						1
2.5.	Виховання інтонаційно-логічної виразності сценічного мовлення.	2,5			0,5			2
2.6.	Специфіка виконання твору від першої особи і третьої особи. Образ оповідача.	1,5			0,5			1
2.7.	Ідейно-тематичний аналіз прозового твору.	2,5			0,5			2
2.8.	Орфоепічний аналіз прозового тексту.	2,5			0,5			2
2.9.	Логічно-інтонаційний аналіз прозового тексту.	3,5			0,5			3
2.10.	Дійовий аналіз прозового твору.	5	0,5		0,5			4
2.11.	Методика виконавського засвоєння тексту прозових творів.	5	0,5		0,5			4
Разом за 2 модуль		30	1		5			24

МОДУЛЬ 3. МЕТОДИКА СЦЕНІЧНОГО ВИКОНАННЯ ПРОЗОВИХ ТВОРІВ								
3.1.	Закріплення навиків артикуляційно-резонаторного тренінгу.	1						1
3.2.	Робота над дикцією з активними фізичними рухами. Використання ігрових методів для засвоєння правильної вимови та проведення артикуляційно-дикційної розминки.	1						1
3.3.	Робота з текстами і скороговками зі складними звукосполученнями в середньому і швидкому темпах в умовах спілкування і діалогу.	2						2
3.4.	Закріплення орфоепічних норм.	2						2
3.5.	Сценічний тон.	2,5			0,5			2
3.6.	Текст і підтекст.	2,5			0,5			2
3.7.	Темпоритм словесної дії.	2,5			0,5			2
3.8.	Методика сценічного виконання прозових творів.	12,5			0,5			12
3.9.	Репетиції підсумкового показу практичних робіт (прозових творів).	2			2			
3.10.	Модульний контроль № 1.	2					2	
Разом за 3 модуль		30			4			24
Разом за семестр		90			15			72
МОДУЛЬ 4. ТЕОРЕТИЧНЕ ОСМИСЛЕННЯ КАЗКОВИХ ТВОРІВ ТА МЕТОДИКА ЇХ ВИБОРУ ДЛЯ СЦЕНІЧНОГО ВИКОНАННЯ								
4.1.	Розвиток звуковисотного і динамічного діапазону зі зміною мовленнєвого темпу і ритму.	3,5			0,5			3
4.2.	Закріплення акцентуаційних норм	2,5			0,5			2
4.3.	Виправлення дикційних недоліків і демонстрація набутих умінь в художніх текстах.	3,5			0,5			3
4.4.	Стиль сценічного мовлення.	2,5			0,5			2
4.5.	Особливості народних і літературних казок.	6	0,5		0,5			5
4.6.	Структурно-типологічний аналіз казки за методикою В. Я. Проппа.	7	0,5		0,5			6
4.7.	Методика вибору казкового твору для сценічного виконання.	2,5			0,5			2
4.8.	Ідейно-тематичний аналіз казкового твору.	2,5			0,5			2
Разом за 4 модуль		30	1		4			25
МОДУЛЬ 5. МЕТОДИКА ВИКОНАВСЬКОГО ЗАСВОЄННЯ КАЗКОВИХ ТВОРІВ								
5.1.	Комплексний мовноголосовий тренінг для розвитку мовленнєвого дихання, артикуляції, резонаторів, мовленнєвого слуху, правильної дикційної та орфоепічної вимови в статиці і активному русі.	2,5			0,5			2
5.2.	Суржик та шляхи його подолання.	1,5			0,5			1
5.3.	Орфоепічний аналіз казкового тексту.	3,5			0,5			3
5.4.	Логічно-інтонаційний аналіз казкового тексту.	4,5			0,5			4
5.5.	Дійовий аналіз казкового твору.	5			1			4
5.6.	Методика виконавського засвоєння тексту казкових творів.	13			1			12
Разом за 5 модуль		30			4			26

МОДУЛЬ 6. МЕТОДИКА СЦЕНІЧНОГО ВИКОНАННЯ КАЗКОВИХ ТВОРІВ									
6.1.	Закріплення навичок комплексного мовноголосового тренінгу для розвитку мовленнєвого дихання, артикуляції, резонаторів, мовленнєвого слуху, правильної дикційної та орфоепічної вимови в статистиці й активному русі.	4,5			0,5				4
6.2.	Методика сценічного виконання казкових творів.	18			1				17
6.3.	Репетиції підсумкового показу практичних робіт (казкових творів).	3			3				
6.4.	Гігієна голосу.	2,5			0,5				2
6.5.	Модульний контроль № 2.	2						2	
	Разом за 6 модуль	30			5			2	23
МОДУЛЬ 7. ТЕОРЕТИЧНЕ ОСМИСЛЕННЯ ПОЕТИЧНИХ ТВОРІВ ТА МЕТОДИКА ЇХ ВИБОРУ ДЛЯ СЦЕНІЧНОГО ВИКОНАННЯ									
7.1.	Закріплення навичок комплексного мовноголосового тренінгу для розвитку мовленнєвого дихання, артикуляції, резонаторів, мовленнєвого слуху, правильної дикційної та орфоепічної вимови в статистиці й активному русі.	2,5			0,5				2
7.2.	Основні засади теорії віршування.	12,5	0,5		1				11
7.3.	Види і жанри поетичних творів.	9,5	0,5		1				8
7.4.	Методика вибору віршованого твору для сценічного виконання.	3			1				2
7.5.	Ідейно-тематичний аналіз віршованого твору.	2,5			0,5				2
	Разом за 7 модуль	30	1		4				25
МОДУЛЬ 8. МЕТОДИКА ВИКОНАВСЬКОГО ЗАСВОЄННЯ ВІРШОВАНИХ ТВОРІВ									
8.1.	Закріплення навичок комплексного мовноголосового тренінгу для розвитку мовленнєвого дихання, артикуляції, резонаторів, мовленнєвого слуху, правильної дикційної та орфоепічної вимови в статистиці й активному русі.	3,5			0,5				3
8.2.	Орфоепічний аналіз віршованого тексту.	3,5			0,5				3
8.3.	Логічно-інтонаційний аналіз віршованого тексту.	4,5			0,5				4
8.4.	Дійовий аналіз віршованого твору.	5	0,5		0,5				4
8.5.	Методика виконавського засвоєння тексту віршованих творів.	13,5	0,5		2				11
	Разом за 8 модуль	30	1		4				25
	Разом за семестр	150	3		21				124
МОДУЛЬ 9. МЕТОДИКА СЦЕНІЧНОГО ВИКОНАННЯ ВІРШОВАНИХ ТВОРІВ									
9.1.	Закріплення навичок комплексного мовноголосового тренінгу для розвитку мовленнєвого дихання, артикуляції, резонаторів, мовленнєвого слуху, правильної дикційної та орфоепічної вимови в статистиці й активному русі.	4							4
9.2.	Методика сценічного виконання віршованих творів.	21			1				20
9.3.	Репетиції підсумкового показу практичних робіт (віршованих творів).	3			3				
9.4.	Модульний контроль № 3.	2						2	
	Разом за 9 модуль	30			4			2	24

МОДУЛЬ 10. ТЕОРЕТИЧНЕ ОСМИСЛЕННЯ ГУМОРИСТИЧНИХ ТВОРІВ І МЕТОДИКА ЇХ ВИБОРУ ДЛЯ СЦЕНІЧНОГО ВИКОНАННЯ								
10.1	Закріплення навиків комплексного мовноголосового тренінгу для розвитку мовленнєвого дихання, артикуляції, резонаторів, мовленнєвого слуху, правильної дикційної та орфоепічної вимови в статистиці й активному русі.	1,5			0,5			1
10.2	Байка та гумореска як літературні жанри та їх характерні особливості.	10,5	0,5		1			9
10.3	Методика вибору гумористичного твору для сценічного виконання.	4,5			0,5			4
10.4	Ідейно-тематичний аналіз гумористичного твору.	2,5			0,5			2
10.5	Розмовні жанри естрадного мистецтва та їх розвиток на сучасному етапі.	8,5	0,5		1			7
10.6	Специфіка діалектного мовлення.	2,5			0,5			2
Разом за 10 модуль		30	1		4			25
МОДУЛЬ 11. МЕТОДИКА ВИКОНАВСЬКОГО ЗАСВОЄННЯ ГУМОРИСТИЧНИХ ТВОРІВ								
11.1	Закріплення навиків комплексного мовноголосового тренінгу для розвитку мовленнєвого дихання, артикуляції, резонаторів, мовленнєвого слуху, правильної дикційної та орфоепічної вимови в статистиці й активному русі.	1,5			0,5			1
11.2	Орфоепічний аналіз тексту гумористичного тексту.	4,5			0,5			4
11.3	Логічно-інтонаційний аналіз тексту гумористичного твору.	4,5			0,5			4
11.4	Дійовий аналіз гумористичного твору.	6	0,5		0,5			5
11.5	Методика виконавського засвоєння тексту гумористичних творів.	13,5	0,5		2			11
Разом за 11 модуль		30	1		4			25
Разом за семестр		90	2		12			74
МОДУЛЬ 12. МЕТОДИКА СЦЕНІЧНОГО ВИКОНАННЯ ГУМОРИСТИЧНИХ ТВОРІВ								
12.1	Закріплення навиків комплексного мовноголосового тренінгу для розвитку мовленнєвого дихання, артикуляції, резонаторів, мовленнєвого слуху, правильної дикційної та орфоепічної вимови в статистиці й активному русі.	2						2
12.2	Методика сценічного виконання гумористичних творів.	17			1			16
12.3	Проведення етюдних репетицій щодо виконання гумористичних творів.	7			1			6
12.4	Репетиції підсумкового показу практичних робіт (гумористичних творів)	2			2			
12.5	Модульний контроль № 4.	2					2	
Разом за 12 модуль		30			4		2	24
МОДУЛЬ 13. МЕТОДИКА СТВОРЕННЯ ТА ВИКОНАВСЬКОГО ЗАСВОЄННЯ								

ЛІТЕРАТУРНО-МУЗИЧНОЇ КОМПОЗИЦІЇ									
13.1	Закріплення навиків комплексного мовноголосового тренінгу для розвитку мовленнєвого дихання, артикуляції, резонаторів, мовленнєвого слуху, правильної дикційної та орфоепічної вимови в статиці й активному русі.	3			1				2
13.2	Особливості створення літературно-музичної композиції.	15,5	0,5		1				14
13.3	Естрадний розмовний номер та його сценічне втілення.	11,5	0,5		2				9
Разом за 13 модуль		30	1		4				25
Разом за семестр		60	1		8				49
МОДУЛЬ 14. СПЕЦИФІКА ЛІТЕРАТУРНО-МУЗИЧНОЇ КОМПОЗИЦІЇ ТА ЕСТРАДНОГО РОЗМОВНОГО НОМЕРА									
14.1	Закріплення навиків комплексного мовноголосового тренінгу для розвитку мовленнєвого дихання, артикуляції, резонаторів, мовленнєвого слуху, правильної дикційної та орфоепічної вимови в статиці й активному русі.	2							2
14.2	Ідейно-тематичний аналіз літературно-музичної композиції.	2,5			0,5				2
14.3	Орфоепічний аналіз тексту літературно-музичної композиції.	3,5			0,5				3
14.4	Логічно-інтонаційний аналіз тексту літературно-музичної композиції.	4			1				3
14.5	Дійовий аналіз літературно-музичної композиції.	5			1				4
14.6	Методика виконавського засвоєння тексту літературно-музичної композиції.	13			3				10
Разом за 14 модуль		30			6				24
МОДУЛЬ 15. МЕТОДИКА СЦЕНІЧНОГО ВИКОНАННЯ ЛІТЕРАТУРНО-МУЗИЧНОЇ КОМПОЗИЦІЇ									
15.1	Закріплення навиків комплексного мовноголосового тренінгу для розвитку мовленнєвого дихання, артикуляції, резонаторів, мовленнєвого слуху, правильної дикційної та орфоепічної вимови в статиці й активному русі.	3							3
15.2	Методика сценічного виконання літературно-музичної композиції	22			1				21
15.3	Репетиції підсумкового показу практичних робіт (літературно-музичної композиції).	3			3				
15.4	Модульний контроль № 5.	2						2	
Разом за 15 модуль		30			4			2	24
Разом за семестр		60			10			2	48
МОДУЛЬ 16. СЦЕНІЧНИЙ МОНОЛОГ І СПЕЦИФІКА ЙОГО ЦІЛІСНОГО АНАЛІЗУ									
16.1	Закріплення навиків комплексного мовноголосового тренінгу для розвитку мовленнєвого дихання, артикуляції, резонаторів, мовленнєвого слуху, правильної дикційної та орфоепічної вимови в статиці й активному русі.	3			1				2
16.2	Специфіка монологічного мовлення.	6,5	0,5		1				5

16.3	Дійовий аналіз п'єси і ролі (монологу).	10,5	0,5		2				8
16.4	Ідейно-тематичний аналіз монологу.	3,5			0,5				3
16.5	Логічно-інтонаційний аналіз тексту монологу.	6,5			0,5				6
	Разом за 16 модуль	30	1		5				24
МОДУЛЬ 17. МЕТОДИКА ВИКОНАННЯ СЦЕНІЧНОГО ДІАЛОГУ ТА РОБОТА НАД СЛОВЕСНОЮ ДІЄЮ ТВОРЧОГО ПРОЄКТУ									
17.1	Закріплення навиків комплексного мовноголосового тренінгу для розвитку мовленнєвого дихання, артикуляції, резонаторів, мовленнєвого слуху, правильної дикційної та орфоепічної вимови в статичній та активній русі.	1							1
17.2	Специфіка виконання сценічного монологу.	12			2				10
17.3	Специфіка діалогічного мовлення.	5			1				4
17.4	Робота над словесною дією практичної (виконавської) складової демонстрації творчого проєкту як форми атестації здобувачів	10			2				8
17.5	Модульний контроль № 6.	2						2	
	Разом за 17 модуль	30			5			2	23
	Разом за семестр	60	1		10			2	47
	Разом з дисципліни	510	8		76			12	414

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

МОДУЛЬ 1. ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ, УДОСКОНАЛЕННЯ ТЕХНІКИ МОВЛЕННЯ, СЛОВЕСНА ДІЯ

Тема 1.1. Предмет, мета та завдання дисципліни. Історія виникнення та розвитку

Анотація до лекції 1.1.

Гене́за українського сценічного мовлення. Предмет і основні завдання дисципліни “Сценічне мовлення”. Понятійно-категоріальний апарат сценічного мовлення. Методологічні підходи до освоєння сценічного мовлення. Значення терміну “сценічне мовлення”. Роль і місце дисципліни в процесі підготовки студентів спеціальності 026 “Сценічне мистецтво”. Основні завдання курсу.

Відмінність між розмовним і сценічним мовленням. Вчення К. С. Станіславського про словесну дію як методологічна основа дисципліни. Художнє читання як мистецтво словесної дії, дії продуктивної, цілеспрямованої. Словесна дія читця як оперування поняттями та образами внутрішнього зору. Формування у студентів необхідних для режисерської та акторської діяльності знань, умінь, навичок в царині сценічного мовлення.

Корифеї українського театру: М. Л. Кропивницький, М. К. Садовський, М. К. Заньковецька, П. К. Саксаганський та їх внесок у розвиток художньо-реалістичного українського мовлення. Теоретичні розробки П.К. Саксаганського щодо узагальнення законів словесної дії, її нормативності в українському театральному мистецтві. Майстри сцени Г. П. Юра, А. М. Бучма, В. С. Василько, їх роль у піднесенні рівня культури сценічного мовлення та продовження традицій корифеїв українського театру. Режисерська та педагогічна діяльність Леся Курбаса з питань культури мовлення у творчій роботі актора. Сучасне сценічне мовлення як результат багаторічного розвитку українського театального мистецтва. Проблеми сучасного сценічного мовлення в Україні. Майстри сучасного розмовного жанру в естрадному мистецтві України.

План

1. Предмет, мета та завдання курсу.
2. Історія становлення сценічного мовлення в Україні.
3. Понятійно-категоріальний апарат сценічного мовлення.
4. Сценічна мова як засіб національної самоідентифікації.
5. Основні проблеми сучасного сценічного мовлення в Україні.

Завдання для самостійної роботи до теми 1.1.

Практичні завдання

1. З'ясувати предмет, мету та завдання курсу “Сценічне мовлення”.
2. З'ясувати історію становлення сценічного мовлення в Україні
3. Засвоїти понятійно-категоріальний апарат сценічного мовлення.
4. Усвідомити значення сценічного мовлення для національної самоідентифікації українців.

5. З'ясувати, який внесок у розвиток художньо-реалістичного українського мовлення здійснили корифеї українського театру: П. К. Саксаганський, М. Л. Кропивницький, М. К. Садовський, М. К. Заньковецька, а також майстри сцени Лесь Курбас, Г. П. Юра, А. М. Бучма, В. С. Василько.

6. З'ясувати основні проблеми сучасного сценічного мовлення в Україні.

7. Опрацювати літературу з теми заняття.

Література: 1, 10, 12, 21, 23, 25, 35, 38, 39, 41.

Тема 1.2. Генеза української літературної мови та її нормативність

Анотація до лекції 1.2.

Мова як генетичний код нації, який поєднує минуле з сучасним, програмує майбутнє і забезпечує буття нації у вічності. Надання українській статусу державної мови в Україні. Літературна мова як впорядкована форма національної мови, що має певні норми, розвинену систему стилів, усну і писемну форму, багатий лексичний фонд. *Унормованість* – одна з головних ознак української літературної мови. *Норми літературної мови* – сукупність загально визнаних мовних засобів, що вважаються правильними і зразковими на певному історичному етапі.

Норми сучасної української літературної мови: 1) фонетичні (норми правильного вимовляння звуків); 2) графічні (норми передавання звуків і звукосполучень на письмі); 3) орфографічні (норми написання слів); 4) пунктуаційні (норми вживання розділових знаків); 4) орфоепічні (норми правильної літературної вимови); 5) акцентуаційні (норми правильного наголошування); 6) морфологічні (норми правильного вживання відмінкових закінчень, родів, чисел, ступенів порівняння); 7) синтаксичні (норми правильної побудови речень і словосполучень, уживання прийменників); 8) лексичні (норми правильного слововживання); 9) стилістичні (норми правильного відбору мовних засобів залежно від ситуації). Органічна пов'язаність між собою всіх типів норм української літературної мови.

Норми характеризуються системністю, історичною і соціальною обумовленістю, стабільністю. Але водночас літературні норми можуть і змінюватися з часом. Сучасна українська літературна мова сформувалася на основі південно-східного наріччя, ввібравши в себе окремі діалектні риси інших нарічч. Зачинателем нової української літературної мови був І. І. Котляревський – автор перших великих художніх творів українською мовою ("Наталка Полтавка", "Москаль-чарівник"). Основоположником сучасної української літературної мови по праву вважають Тараса Григоровича Шевченка.

План

1. Українська мова як одна із слов'янських мов і національна мова українського народу.

2. Витоки української літературної мови.

3. Т. Г. Шевченко як основоположник сучасної української літературної мови.

4. Норми сучасної української літературної мови.

5. Нормативне українське мовлення.

Завдання для самостійної роботи до теми 1.2.

Практичні завдання

1. З'ясувати витоки української літературної мови.
 2. Усвідомити історичну роль Т. Г. Шевченко у розвитку української літературної мови.
 3. Засвоїти норми сучасної української літературної мови.
 4. Засвоїти нормативне українське мовлення.
 5. Опрацювати літературу з теми заняття.
- Література: 1, 11, 12, 20, 21, 25, 26, 31, 33, 37, 43, 44, 45.*

Тема 1.3. Удосконалення повного змішано-діафрагмального дихання з використанням силових вправ

Практичне заняття до теми 1.3. № 1

Мета: набуття навичок повного змішано-діафрагмального дихання.

Практичні завдання

1. Переваги комбінованого (реберно-діафрагмального чи змішано-діафрагмального) дихання.
2. Виховання правильного комбінованого (реберно-діафрагмального чи змішано-діафрагмального) дихання.
3. Вправи на виховання правильної постави.
4. Дихальні вправи в положенні лежачи, сидячи, стоячи для засвоєння техніки реберно-діафрагмального дихання з активізацією м'язів черевного пресу, свідоме регулювання його ритму, правильне співвідношення вдиху і видиху.
5. Дихальні вправи зі спеціально підібраними фізичними вправами, що полегшують виконання правильного вдиху та видиху і допомагають закріпити навички реберно-діафрагмального дихання з активізацією м'язів черевного пресу під час вдиху і видиху.
6. Тренування дихання під час ходіння, підйманні сходами, виконання деяких фізичних дій, із використанням ігрових ситуацій, що мають допомогти закріпити і використовувати в житті навички, набуті на спеціальних заняттях з дихання.
7. Тренування дихання під час ходіння, підймання сходами, виконання деяких фізичних дій, із використанням ігрових ситуацій, що мають допомогти закріпити і використовувати в житті навички, набуті на спеціальних заняттях з дихання.
8. Тренування дихання під час читання текстів з використанням навичок, набутих у попередніх вправах.
9. Гімнастика для активізації м'язів черевного пресу.
10. Дихальна гімнастика для зняття напруги навколо гортанної мускулатури.
11. Тренування дихальної мускулатури зі звуком.
12. Тренувальні вправи, спрямовані на вироблення рівного, гнучкого еластичного видиху.

13. Техніка фонаційного дихання.
14. Дихальна гімнастика О. Стрельникової.
15. Комплекс вправ на розвиток правильного дихання.
16. Беззвучні дихальні вправи та вправи зі словом.

Завдання для самостійної роботи до теми 1.3.

Практичні завдання

1. Виконати дихальні вправи в положенні лежачи, сидячи, стоячи для засвоєння техніки реберно-діафрагмального дихання з активізацією м'язів черевного пресу, свідоме регулювання його ритму, правильне співвідношення вдиху і видиху.

2. Виконати дихальні вправи зі спеціально підібраними фізичними вправами, що полегшують виконання правильного вдиху та видиху і допомагають закріпити навички реберно-діафрагмального дихання з активізацією м'язів черевного пресу під час вдиху і видиху.

3. Здійснити тренування дихання під час ходіння, підйманні сходами, виконання деяких фізичних дій, із використанням ігрових ситуацій, що мають допомогти закріпити і використовувати в житті навички, набуті на спеціальних заняттях з дихання.

4. Здійснити тренування дихання під час читання текстів з використанням навичок, набутих у попередніх вправах.

5. Виконати гімнастику для активізації м'язів черевного пресу.

6. Виконати дихальну гімнастику для зняття напруги навколо гортанної мускулатури.

7. Здійснити тренування дихальної мускулатури зі звуком.

8. Виконати тренувальні вправи, спрямовані на вироблення рівного, гнучкого еластичного видиху.

9. Виконати тренувальні вправи на вироблення фонаційного дихання.

10. Виконати вправи дихальної гімнастики О. Стрельникової.

11. Виконати комплекс вправ на розвиток правильного дихання.

13. Виконати беззвучні дихальні вправи та вправи зі словом.

14. Опрацювати літературу з теми заняття.

Література: 1, 12, 19, 23, 25, 33, 35, 36.

Тема 1.4. Виховання сили і польотності звуку

Практичне заняття до теми 1.4. № 2

Мета: набуття навичок володіння голосом, регулювання сили та польотності звуку.

Практичні завдання

1. Вправи на спрямування повітряного струменя при звукоутворенні “в маску” (верхні резонатори).

2. Вправи для “настроювання” звуку з використанням сонорних м, н, л, р.

3. Вправи на стійкість звуку і тренування його правильного спрямування.

4. Тренування правильного звучання на певних текстах приказок і віршів.

5. Вправи для тренування сили звуку в сценічному просторі, тренування голосу в складній ситуації, в умовах великого фізичного навантаження (при стрибках, бігу, вправах з м'ячем, скакалкою, стрічкою тощо).

6. Вправи, побудовані на емоційно-вольовій природі вигуків (“м’яка атака”, “опора звуку”, навички “переключення дихання”, “дзвінкість голосу”, “зібраність звуку”, “свобода м’язів нижньої щелепи”, знаходження “центру” голосу).

7. Вправи для вироблення навичок сміху.

Завдання для самостійної роботи до теми 1.3.

Практичні завдання

1. Виконати вправи на спрямування повітряного струменя при звукоутворенні “в маску” (верхні резонатори).

2. Виконати вправи для “настроювання” звуку з використанням сонорних м, н, л, р.

3. Виконати вправи на стійкість звуку і тренування його правильного спрямування.

4. Здійснити тренування правильного звучання на певних текстах приказок і віршів.

5. Виконати вправи для тренування сили звуку в сценічному просторі, тренування голосу в складній ситуації, в умовах великого фізичного навантаження (при стрибках, бігу, вправах з м'ячем, скакалкою, стрічкою тощо).

6. Виконати вправи, побудовані на емоційно-вольовій природі вигуків (“м’яка атака”, “опора звуку”, навички “переключення дихання”, “дзвінкість голосу”, “зібраність звуку”, “свобода м’язів нижньої щелепи”, знаходження “центру” голосу).

7. Виконати вправи для вироблення навичок сміху.

8. Опрацювати літературу з теми заняття.

Література: 1, 12, 19, 23, 25, 35, 36, 38.

Тема 1.5. Удосконалення артикуляційної гімнастики

Практичне заняття до теми 1.5. № 3

Мета: набуття навичок виконання артикуляційної гімнастики, дикційної чіткості.

Практичні завдання

1. Постановка правильного положення артикуляційних органів при вимові кожної фонемі (беззвучна артикуляція).

2. Артикуляційні вправи для губів, нижньої щелепи, язика, м’якого піднебіння, на напруження і розслаблення мовного апарату.

3. Вправи на зміцнення резонаторно-артикуляційної системи.

4. Вправи для активізації внутрішньоглоткової артикуляції.

5. Артикуляційно-фонетичні вправи.

6. Відчуття верхніх і нижніх резонаторів.

Завдання для самостійної роботи до теми 1.5.

Практичні завдання

1. Закріпити постановку правильного положення артикуляційних органів при вимові кожної фонемі (беззвучна артикуляція).
2. Виконати артикуляційні вправи для губів, нижньої щелепи, язика, м'якого піднебіння, на напруження і розслаблення мовного апарату.
3. Виконати вправи на зміцнення резонаторно-артикуляційної системи.
4. Виконати вправи для активізації внутрішньоглоткової артикуляції.
5. Виконати артикуляційно-фонетичні вправи.
6. Закріпити відчуття верхніх і нижніх резонаторів.
7. Опрацювати літературу з теми заняття.

Література: 1, 12, 19, 23, 25, 35, 36, 38, 43, 45.

Тема 1.6. Норми наголошування слів різних частин мови

Анотація до лекції 1.6.

Наголошування іменників, дієслів, прикметників, дієприкметників, прислівників, дієприслівників, числівників, займенників. Особливості наголошування власних назв. Основні причини розхитування акцентуаційних норм.

План

1. Наголошування іменників, дієслів, прикметників, дієприкметників, прислівників, дієприслівників, числівників, займенників.
2. Особливості наголошування власних назв.

Практичне заняття до теми 1.6. № 4

Мета: Оволодіти правилами наголошування іменників, дієслів, прикметників, дієприкметників, прислівників, дієприслівників, числівників, займенників; наголошування власних назв.

Практичні завдання

1. Наголошування іменників, дієслів, прикметників, дієприкметників, прислівників, дієприслівників, числівників, займенників.
2. Особливості наголошування власних назв.
3. Основні причини розхитування акцентуаційних норм.

Завдання для самостійної роботи до теми 1.6.

Практичні завдання

1. Засвоїти наголошування іменників, дієслів, прикметників, дієприкметників, прислівників, дієприслівників, числівників, займенників.
2. З'ясувати особливості наголошування власних назв.
3. З'ясувати основні причинами розхитування акцентуаційних норм.
4. Опрацювати літературу з теми заняття.

Література: 1, 11, 12, 19, 23, 25, 26, 35, 36, 38, 43, 45.

Тема 1.7. Мовна інтерференція як порушення мовних норм

Практичне заняття до теми 1.7. № 5

Мета: з'ясувати явище мовної інтерференції.

Практичні завдання

1. “Інтерференція” як взаємодія мовних систем в умовах білінгвізму.
2. Види інтерференції.
3. Інтерференції між українською та російською мовами.

Завдання для самостійної роботи до теми 1.7.

Практичні завдання

1. Розкрити сутність поняття “інтерференція”.
2. Охарактеризувати види інтерференції.
3. Навести приклади інтерференції між українською та російською мовами.
4. Опрацювати літературу з теми заняття.

Література: 1, 12, 20, 21, 26, 33, 35, 38.

Тема 1.8. Види та функції наголосу

Анотація до лекції 1.8.

Різновиди наголосу. Виділення наголосу залежно від акустичного параметру. Наголос в односкладових словах. Наголос у багатоскладових словах. Наголос у складних словах, які пишуться через дефіс. Вправи для наголошування іменників, дієслів, прикметників, дієприкметників, прислівників, дієприслівників, числівників, займенників. Правила наголошування прізвищ. Використання картки для засвоєння словесного наголосу. Причини порушення нормативного наголосу.

План

1. Різновиди наголосу.
2. Виділення наголосу залежно від акустичного параметру.
3. Наголос в односкладових словах.
4. Наголос у багатоскладових словах.
5. Наголос у складних словах, які пишуться через дефіс.
6. Вправи для наголошування іменників, дієслів, прикметників, дієприкметників, прислівників, дієприслівників, числівників, займенників.
7. Правила наголошування прізвищ.
8. Картки для засвоєння словесного наголосу.
9. Причини порушення нормативного наголосу.

Завдання для самостійної роботи до теми 1.8.

Практичні завдання

1. Засвоїти різновиди наголосу.
2. Набути навиків виділення наголосу залежно від акустичного параметру.

3. Засвоїти наголос в односкладових словах.
 4. Засвоїти наголос у багатоскладових словах.
 5. Засвоїти наголос у складних словах, які пишуться через дефіс.
 6. Виконати вправи для наголошування іменників, дієслів, прикметників, дієприкметників, прислівників, дієприслівників, числівників, займенників.
 7. Засвоїти правила наголошування прізвищ.
 8. Використати картки для засвоєння словесного наголосу.
 9. Навести приклади вживання омографів (слів, які пишуться однаково, але при зміні наголосу міняють своє значення).
 8. Навести приклади вживання паралельного наголошування.
 10. З'ясувати причини порушення нормативного наголосу.
 11. Навести слова та словоформи, у яких особливо часто спостерігаємо відступи від акцентуаційних норм.
 12. Опрацювати літературу з теми заняття.
- Література: 1, 11, 12, 20, 31, 23, 25, 26, 33, 35, 38, 45, 48.*

Тема 1.9. Партитура тексту як його структурно-інтонаційна організація

Практичне заняття до теми 1.9. № 6

Мета: набути навичок розробки партитури тексту як його структурно-інтонаційної організації.

Практичні завдання

1. Скелетування тексту.
2. Партитура тексту.
3. Контроль за розвитком мовного слуху.

Завдання для самостійної роботи до теми 1.9.

Практичні завдання

1. Набути навичок скелетування тексту.
2. Набути навичок підготовки партитури тексту.
3. Здійснювати контроль за розвитком мовного слуху, що виявляється у *відповідності* між графічним розподілом мовних тактів, розстановкою пауз, визначенням логічних центрів, підвищеннями та зниженнями тону голосу в писемному тексті і *фактичним звучанням тексту*, вимовленого відповідно до цих позначок.

Література: 1, 12, 21, 23, 25, 26, 35.

Тема 1.10. Закони логіки в словесній дії

Анотація до лекції 1.10.

Закони логіки мовлення. Логічний аналіз тексту. Фрази, мовні такти; логічні і психологічні паузи; розділові знаки й інтонація; логічний наголос, мелодія мови. Мовний такт як суцільна група слів, єдиних за смислом, граматично й інтонаційно об'єднаних навколо головного слова – фразового

наголосу. Виділення голосом *логічних центрів* мовних тактів в усному мовленні. Виділення *головного логічного центру* за умов входження до структури речення кількох мовних тактів. Способи виділення понять, що протиставляються.

Важливість значення правила “нового поняття” для правильного виділення логічних центрів мовних тактів. Виразне виділення тоном і розстановкою пауз мовних тактів, а в них сильних і слабких (фразових) логічних наголосів, задля чіткого донесення до слухача комунікативного змісту інформації. *Логічна перспектива* як важлива умова цілеспрямованості і виразності читання. Опанування перспективою словесної дії як усвідомлення *головної думки*, що пронизує художні образи, простеження за її розвитком.

Основні *функції* інтонації. Склад *інтонаційної виразності* мовлення: виразність *логічна*, спрямована до впевненої передачі думки; виразність *емоційна*, спрямована до передачі почуття; виразність *образна*, спрямована до образного відображення явищ; виразність *стильова*, спрямована до застосування інтонацій, відповідних літературному стилю тексту. Інтонація і розстановка пауз як необхідна умова чіткого виявлення логічної структури ускладненого речення.

Паузи: логічні (граматичні), психологічні, фізіологічні, міжвіршові, цезурні і ритмічні. Позначення логічних пауз. Люфт-паузи. З’єднувальна і роз’єднувальна роль логічних пауз. Три групи логічних пауз: 1) пауза, яка закінчує висловлювання і завершує думку; 2) пауза яка, з одного боку, вказує на завершення частини висловлювання, а, з другого – можливе продовження думки; 3) пауза, яка вказує на те, що висловлювання ще буде продовжуватися.

Тон як використання висоти звуку для смислового розрізнення в рамках слів/морфем. *Інтонація* як зміна висоти тону протягом порівняно великого мовного відрізка (висловлювання, речення). *Мелодія мови* як один з найважливіших елементів інтонації, виразник емоційного стану виконавця.

План

1. Закони логіки мовлення.
2. Поняття і функції інтонації мовлення.
3. Інтонаційна виразність мовлення.
4. Засоби логічної виразності.
5. Опанування перспективою словесної дії.
6. Підтекст як визначальний чинник інтонації та логіки мовлення.
7. Паузи, їх функції та значення для словесної дії.
8. Милозвучність української мови.
9. Сценічний тон живої словесної дії.

Практичне заняття до теми 1.10. № 7

Мета: засвоїти закони логіки в словесній дії.

Практичні завдання

1. Сутність законів логіки мовлення.
2. Практичне засвоєння законів логіки мовлення.
3. Поняття і функції інтонації мовлення.
4. Інтонаційна виразність мовлення.

5. Засоби логічної виразності.
6. Перспектива словесної дії.
7. Підтекст як визначальний чинник інтонації та логіки мовлення.
8. Паузи, їх функції та значення для словесної дії.
9. Милозвучність української мови.
10. Сценічний тон живої словесної дії.

Завдання для самостійної роботи до теми 1.10.

Практичні завдання

1. Засвоїти закони логіки мовлення.
2. Оволодіти перспективою словесної дії в прозових текстах.
3. Виявити смислові зв'язки між окремими фразами, логічні паузи і наголоси, підтекст, досягнути інтонаційної виразності, відповідної мелодики мови.
4. Засвоїти правила логіки мовлення:
 - нові і знайомі поняття;
 - правило протиставлення;
 - правило зіставлення;
 - правило порівняння;
 - непоширені речення;
 - виділення логічним наголосом перерахованих слів, однорідних членів речення;
 - виділення узагальнюючих слів;
 - складні найменування;
 - слова, що несуть в собі виражений підтекст;
 - логічний наголос у реченнях зі знаком питання;
 - правило логічного наголосу у звертаннях;
 - правило повторюваних слів;
 - слово в кінці речення;
 - слова, що виражають фізичне зусилля;
5. Здійснювати контроль за інтонаційною ясністю розгортання думки під час виконання тренувальних текстів: приказок, прислів'їв, скоромовок, віршів, прозових текстів.
6. Здійснити аналіз логічних інтонацій у різних типах граматичних речень.
7. З'ясувати основні правила інтонування розділових знаків.
8. Набути навичок опанування логікою фрази на матеріалі прислів'їв, крилатих висловів, афоризмів тощо.
9. Набути навиків опанування мовною характерністю. Підготувати етюди на характерність мови.
10. Здійснювати контроль за розвитком мовного слуху, що виявляється у відповідності між графічним розподілом мовних тактів, розстановкою пауз, визначенням логічних центрів, підвищеннями та зниженнями тону голосу в

писемному тексті і *фактичним звучанням тексту*, вимовленого відповідно до цих позначок.

11. Здійснювати контроль за виразністю логічної перспективи на всіх етапах занять сценічним мовленням.

12. Записати не менше десяти коротких діалогів, взятих із життя, вказавши підтекст, конфлікт, мовленнєву дію, характери, професії, ставлення дійових осіб один до одного.

13. Опрацювати літературу з теми заняття.

Література: 1, 2, 6, 12, 15, 19, 21, 23, 25, 26, 33, 35, 39, 45, 47.

Тема 1.11. Творча природа словесної дії

Анотація до лекції 1.11.

Учення К. С. Станіславського про *словесну дію* – основний засіб розкриття думок і почуттів персонажів. Сутність системної роботи над сценічною мовою. Головний закон живої мови – єдність мислення і мовлення. Розробка і творчий розвиток вчення про словесну дію провідних режисерів і педагогів М. Й. Кнебель, А. А. Гончарова, Г. А. Товстоногова й ін.

Словесна дія як концентроване вираження головної властивості живого мовлення: бути знаряддям людських взаємин, виявляти найтонші нюанси “життя людського духу”. Словесна дія як спосіб активного впливу на свідомість, думки, почуття, волю іншої людини. Відтворення живою словесною дією всіх трьох структурних сфер усного мовного спілкування: словесної, тональної й міміко-пластичної. Роль міміки, жестів, рухів, тону та ритму мови, пауз, пози в досягненні виразності слова. *Образність* художньої мови як здатність виразно малювати словами й голосом життєві реалії дійсності.

Внутрішня мовна установка як необхідна передумова словесної дії, попередній загальний план мовлення. *Мотив*, тобто причина, яка спонукає до словесної дії, як складова внутрішньої мовної установки. Тісна пов'язаність з мотивом *мети* словесної дії: передбачення очікуваного впливу на слухача. Випередження словесної дії в живій мові думкою, почуттям й образною уявою. *Безперервність* внутрішнього монологу виконавця як запорука органічного, природного звучання слова, підготовленого потоком думок. *Мовні пристосування* живої словесної дії (тон, ритм, голосність, промовистість міміки, красномовність пауз) як складові *способу мовлення*.

Темп і ритм у словесній дії. Залежність темпу мови від прискорення або уповільнення артикуляцій мовних звуків. Перебування темпу в органічній внутрішній залежності від змісту й обставин мовного спілкування, внутрішнього самопочуття, настрою, фізичного й психічного стану, тону мовця. Залежність мовних ритмів – переривчастих і мінливих – від послідовного чергування в мовному потоці голосних і приголосних, наголошених і ненаголошених, сильних і слабких складів, розстановки пауз. Органічна взаємодія темпу і ритму. *Темпоритм* словесної дії як один з найважливіших засобів емоційного підтексту: внутрішньої енергії думки, сили почуття, вольової наснаги. Зв'язок між темпераментом і темпоритмом.

План

1. Вчення К. С. Станіславського про словесну дію.
2. Словесна дія у працях провідних режисерів і педагогів М. Й. Кнебель, А. А. Гончарова, Г. А. Товстоногова.
3. Використання мовних пристосувань живої словесної дії (тон, ритм, голосність, промовистість міміки, красномовність пауз) як складових способу мовлення.

Практичне заняття до теми 1.11. № 8

Мета: осягнути і засвоїти словесну дію як ефективний інструмент, який спонукає мислити за законами драматургії, глибше пізнавати природу діалогічної взаємодії, загострює слух, навчає відрізнити дійсний процес зародження живого дійового слова від імітації такого процесу.

Практичні завдання

1. Сутність вчення К. С. Станіславського про словесну дію.
2. Словесна дія у працях провідних режисерів і педагогів М. Й. Кнебель, А. А. Гончарова, Г. А. Товстоногова.
3. Використання мовних пристосувань живої словесної дії (тон, ритм, голосність, промовистість міміки, красномовність пауз) як складових способу мовлення.

Завдання для самостійної роботи до теми 1.11.

Практичні завдання

1. Засвоїти вчення К. С. Станіславського про словесну дію.
2. Засвоїти праці про словесну дію провідних режисерів і педагогів М. Й. Кнебель, А. А. Гончарова, Г. А. Товстоногова.
3. Набути навиків використання мовних пристосувань живої словесної дії (тон, ритм, голосність, промовистість міміки, красномовність пауз) як складових способу мовлення.
4. Опрацювати літературу з теми заняття.

Література: 1, 14, 15, 16, 19, 21, 23, 25, 26, 38, 39.

Тема 1.12. Методика вибору тексту прозових творів для сценічного виконання

Анотація до лекції 1.12.

Вибір прозового тексту для сценічного виконання здійснюється за такими критеріями: а) текст має бути написаним від першої особи (письменники, режисери, актори, художники, суспільно-політичні діячі); це можуть бути уривки з мемуарної, публіцистичної літератури, які вирізняються актуальністю, відгуком на події сучасного життя; б) текст повинен мати ідейну спрямованість, певний художній рівень, композиційну цілісність, цікаву тему; б) текст повинен зацікавити виконавця, збуджувати його фантазію, заражати емоцією, спонукати до опанування текстом (при цьому вирішальне значення має світогляд студента,

його громадянська позиція, патріотичні почуття, ідейна переконаність); в) тема прозового тексту має сприяти ідейному, морально-етичному вихованню майбутніх акторів, сприяти виробленню на курсі естетичної спорідненості; г) матеріал повинен відповідати мовним та особистим якостям виконавця.

Автор твору, його біографія та світогляд. Тема та ідея твору. Актуальність твору.

План

1. Критерії вибору прозового тексту для сценічного виконання.
2. Автор твору, його біографія та світогляд.
3. Актуальність твору.

Практичне заняття до теми 1.12. № 9

Мета: засвоїти методику вибору прозового тексту для сценічного виконання.

Практичні завдання

1. Критерії вибору прозового тексту для сценічного виконання.
2. Автор твору, його біографія та світогляд.
3. Актуальність твору.
4. Врахування уподобань та творчих можливостей виконавця, його мистецького наднадзавдання.

Індивідуальне заняття до теми 1.12. № 1

Практичні завдання

1. Погодити з викладачем вибір прозового тексту для сценічного виконання з врахуванням критеріїв вибору.
2. З'ясувати тему та ідею прозового твору.
3. Виявити актуальність прозового твору та його суголосність (передусім його тематики, проблематики) з сучасністю.

Завдання для самостійної роботи до теми 1.12.

Практичні завдання

1. Здійснити вибір прозового тексту для сценічного виконання з врахуванням критеріїв вибору.
2. Ознайомитись з біографією автора прозового твору та його світоглядом.
3. Виявити актуальність твору та його суголосність (передусім його тематики, проблематики) з сучасністю.

Література: 1, 15, 18, 21, 25, 38.

МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ № 1

Форма модульного контролю полягає у перевірці набутих здобувачами знань щодо генези української літературної мови та її нормативності, видів і функції наголосу, партитури тексту, законів логіки в словесній дії, норм наголошування слів різних частин мови; набутих навиків щодо повного

змішано-діафрагмального дихання з використанням силових вправ, виховання сили і польотності звуку, артикуляційної гімнастики; опанування методики вибору тексту прозових творів для сценічного виконання.

МОДУЛЬ 2. МЕТОДИКА ВИКОНАВСЬКОГО ЗАСВОЄННЯ ПРОЗОВИХ ТВОРІВ

Тема 2.1. Закріплення навичок професійного дихання

Практичне заняття до теми 2.1. № 10

Мета: закріплення навичок повного змішано-діафрагмального дихання, розвинена робота діафрагми, збільшення об'єму набору повітря, подовження видиху, безшумний і непомітний набір повітря, очищення дихальних шляхів.

Практичні завдання

1. Виконати дихальні вправи в положенні лежачи, сидячи, стоячи для засвоєння техніки реберно-діафрагмального дихання з активізацією м'язів черевного пресу, свідоме регулювання його ритму, правильне співвідношення вдиху і видиху.

2. Виконати дихальні вправи зі спеціально підібраними фізичними вправами, що полегшують виконання правильного вдиху та видиху і допомагають закріпити навички реберно-діафрагмального дихання з активізацією м'язів черевного пресу під час вдиху і видиху.

3. Здійснити тренування дихання під час ходіння, підіймання сходами, виконання деяких фізичних дій, із використанням ігрових ситуацій, що мають допомогти закріпити і використовувати в житті навички, набуті на спеціальних заняттях з дихання.

4. Здійснити тренування дихання під час читання текстів з використанням навичок, набутих у попередніх вправах.

5. Засвоїти гімнастику для активізації м'язів черевного пресу.

6. Засвоїти дихальну гімнастику для зняття напруги навколо гортанної мускулатури.

7. Здійснити тренування дихальної мускулатури зі звуком.

8. Здійснити тренувальні вправи, спрямовані на вироблення рівного, гнучкого еластичного видиху.

9. Здійснити тренувальні вправи на вироблення фонаційного дихання.

10. Виконати вправи дихальної гімнастики О. Стрельникової.

11. Виконати комплекс вправ на розвиток правильного дихання.

12. Оволодіти беззвучними дихальними вправами та вправами зі словом.

Завдання для самостійної роботи до теми 2.1.

Практичні завдання

1. Виховати правильне комбіноване (реберно-діафрагмальне чи змішано-діафрагмальне) дихання.

2. Виконати вправи на виховання правильної постави.

3. Виконати дихальні вправи в положенні лежачи, сидячи, стоячи для засвоєння техніки реберно-діафрагмального дихання з активізацією м'язів черевного пресу, свідоме регулювання його ритму, правильне співвідношення вдиху і видиху.

4. Виконати дихальні вправи зі спеціально підібраними фізичними вправами, що полегшують виконання правильного вдиху та видиху і допомагають закріпити навички реберно-діафрагмального дихання з активізацією м'язів черевного пресу під час вдиху і видиху.

5. Здійснити тренування дихання під час ходіння, підйманні сходами, виконання деяких фізичних дій, із використанням ігрових ситуацій, що мають допомогти закріпити і використовувати в житті навички, набуті на спеціальних заняттях з дихання.

6. Здійснити тренування дихання під час читання текстів з використанням навичок, набутих у попередніх вправах.

7. Засвоїти гімнастику для активізації м'язів черевного пресу.

8. Засвоїти дихальну гімнастику для зняття напруги навколо гортанної мускулатури.

9. Здійснити тренування дихальної мускулатури зі звуком.

10. Здійснити тренувальні вправи, спрямовані на вироблення рівного, гнучкого еластичного видиху.

11. Здійснити тренувальні вправи на вироблення фонаційного дихання.

12. Виконати вправи дихальної гімнастики О. Стрельникової.

13. Виконати комплекс вправ на розвиток правильного дихання.

14. Працювати над технікою фонаційного дихання.

15. Оволодіти беззвучними дихальними вправами та вправами зі словом.

16. Опрацювати літературу з теми заняття.

Література: 1, 12, 21, 23, 25, 35, 36, 38.

Тема 2.2. Розвиток мовленнєвого діапазону. Гекзаметр.

Практичне заняття до теми 2.2. № 11

Мета: розширення мовленнєвого діапазону, розвиток сили і легкості звучання.

Практичні завдання

1. Виконати вправи на плавний перехід з грудного регістру в середній і в зворотному напрямку.

2. Виконати вправи на розширення діапазону голосу, розвитку гучності, витривалості з виконанням тексту гекзаметру.

3. Виконати вправи на стійкість звуку і тренування його правильного спрямування.

4. Виконати вправи для тренування сили звуку в сценічному просторі, тренування голосу в складній ситуації, в умовах великого фізичного навантаження, активної поведінки в складних мізансценах (стрибки, біг, вправи з м'ячем, скакалкою, стрічкою тощо).

Завдання для самостійної роботи до теми 2.2.

Практичні завдання

1. Виконати вправи на плавний перехід з грудного регістру в середній і в зворотному напрямку.

2. Виконати вправи на розширення діапазону голосу, розвитку гучності, витривалості з виконанням тексту гекзаметру.

3. Виконати вправи на стійкість звуку і тренування його правильного спрямування.

4. Виконати вправи для тренування сили звуку в сценічному просторі, тренування голосу в складній ситуації, в умовах великого фізичного навантаження, активної поведінки в складних мізансценах (стрибки, біг, вправи з м'ячем, скакалкою, стрічкою тощо).

5. Опрацювати літературу з теми заняття.

Література: 1, 12, 21, 23, 25, 35, 36, 38.

Тема 2.3. Дикційне тренування складних артикуляційних поєднань у різноманітному темпоритмі

Практичне заняття до теми 2.3. № 12

Мета: набуття дикційної чіткості сценічного мовлення.

Практичні завдання

1. Закріпити артикуляційну гімнастику (вправи для губів, нижньої щелепи, язика, м'якого піднебіння, на напруження і розслаблення мовного апарату).

2. Засвоїти постановку правильного положення артикуляційних органів при вимові кожної фонемі (беззвучна артикуляція).

3. Виконати артикуляційні вправи з голосними звуками.

4. Здійснити поєднання дикційних вправ з рухами.

5. Засвоїти дикційний тренінг у різному темпоритмі.

6. Набути чіткої дикції й виразності для тихої сценічної мови.

7. Працювати над скоромовками, скандуванням.

Завдання для самостійної роботи до теми 2.3.

Практичні завдання

1. Закріпити артикуляційну гімнастику (вправи для губів, нижньої щелепи, язика, м'якого піднебіння, на напруження і розслаблення мовного апарату).

2. Засвоїти постановку правильного положення артикуляційних органів при вимові кожної фонемі (беззвучна артикуляція).

3. Виконати артикуляційні вправи з голосними звуками.

4. Здійснити поєднання дикційних вправ з рухами.

5. Засвоїти дикційний тренінг у різному темпоритмі.

6. Набути чіткої дикції й виразності для тихої сценічної мови.

7. Працювати над скоромовками, скандуванням.
 8. Опрацювати літературу з теми заняття.
- Література: 1, 2, 12, 21, 23, 25, 35, 36, 38.*

Тема 2.4. Розвиток мовленнєвого слуху

Практичне заняття до теми 2.4. № 13

Мета: розвинути мовленнєвий слух як необхідну умову оволодіння технікою мовлення.

Практичні завдання

1. Вправи для розвитку мовленнєвого слуху.
2. Чіткий слуховий контроль і самоконтроль за тональним звучанням живої мови.
3. Виховання дикційної чистоти і чіткості, культури слова, фонематичного слуху.
4. Виховання слухового контролю над своїм мовленням і мовленням своїх товаришів.
5. Критичне прослуховування аудіозаписів власного мовлення, а також мовлення професійних акторів, дикторів радіо і телеведучих.

Завдання для самостійної роботи до теми 2.4.

Практичні завдання

1. Вправи для розвитку мовленнєвого слуху.
 2. Здійснення слухового контролю і самоконтролю за тональним звучанням живої мови.
 3. Виховання дикційної чистоти і чіткості, культури слова, фонематичного слуху.
 4. Виховання слухового контролю над своїм мовленням і мовленням своїх товаришів.
 5. Критичне прослуховування аудіозаписів власного мовлення, а також мовлення професійних акторів, дикторів радіо і телеведучих.
 6. Відзначення індивідуальних особливостей мовлення оточуючих людей: темпу, ритму, гучності, чіткості, виразності.
 7. Відтворення почутої спотвореної вимови, щоб краще усвідомити механізм дефектного звукоутворення.
 8. Аналіз мовлення іноземців, коли вони говорять українською. Приділення уваги не тільки можливим лексико-граматичним помилкам, а й особливостям інтонації, наголосу, вимови, тобто ознакам акценту.
 9. Контроль за розвитком мовленнєвого слуху, що виявляється у відповідності між графічним розподілом мовних тактів, розстановкою пауз; визначення логічних центрів, підвищень і знижень тону голосу в писемному тексті і фактичним звучанням тексту, вимовленого відповідно до цих позначок.
 10. Опрацювати літературу з теми заняття.
- Література: 1, 12, 21, 23, 25, 35, 36, 38.*

Тема 2.5. Виховання інтонаційно-логічної виразності сценічного мовлення

Практичне заняття до теми 2.5. № 14

Мета: опанування засобів логічної виразності мовлення.

Практичні завдання

1. Паузи, їх функціональні різновиди і тривалість.
2. Закони логічного наголошування.
3. Фразові наголоси як такі, що виділяють в мовному потоці опорні слова.
4. Ритмічні, логічні, граматичні, психологічні наголоси як категорії фразових наголосів.
5. Основні функції наголосу: смислорозрізнявальна, форморозрізнявальна. Роль наголосу в типізації й індивідуалізації.
6. Мелодика і тембр мовлення як послідовні зміни висоти тону, а також кількість, інтенсивність та послідовність виникнення гармонійних обертонів, що супроводжують основний тон звуку.
7. Логічна перспектива як важлива умова цілеспрямованості і виразності виконання художнього твору.
8. Попередній аналіз і точність виявлення смислових зв'язків між окремими фразами як передумова перспективного вираження думки зв'язного тексту, що звучить з вуст виконавця.

Завдання для самостійної роботи до теми 2.5.

Практичні завдання

1. З'ясувати функціональні різновиди пауз та їхню тривалість.
2. Закони логічного наголошування.
3. Фразові наголоси як такі, що виділяють в мовному потоці опорні слова.
4. Ритмічні, логічні, граматичні, психологічні наголоси як категорії фразових наголосів.
5. З'ясувати відмінність між фразовим наголосом як елементом мови і логічним як елементом мовлення.
6. Мелодика і тембр мовлення.
7. Логічна перспектива як важлива умова цілеспрямованості і виразності виконання художнього твору.
8. З'ясувати смислові зв'язки між окремими фразами як передумови перспективного вираження думки зв'язного тексту, що звучить з вуст виконавця.
9. Опрацювати літературу з теми заняття.

Література: 1, 2, 11, 12, 21, 23, 25, 26, 35, 36, 38, 45.

Тема 2.6. Специфіка виконання твору від першої особи і третьої особи. Образ оповідача

Анотація до лекції 2.6.

Якщо автор художнього твору хоче показати максимальне напруження емоцій, то він буде використовувати розповідь від першої особи. У такому разі герой ніби сам розповідає про свої пригоди й переживання, а читач переймається його історією і починає співпереживати. Розповіді від *третьої особи* дозволяють автору розглядати історію не тільки з позиції головного героя, але й з позицій інших персонажів. Авторська мова від третьої особи в найбільшій мірі об'єктивізується, набуваючи нейтрального, інформаційного звучання.

В оповіданні від *першої особи* виконавець ставить себе в умови, надзвичайно близькі до драматургічного монологу. Саме в роботі над такою розповіддю практично засвоюються найважливіші для актора поняття – образне мислення, живе спілкування з конкретними людьми.

При виконанні оповідання від першої особи не потрібні мізансцени, сценічний костюм, грим. Лише дієве слово, виразні мовленнєві засоби – мелодика, темпоритм мовлення, що передають порухи людської душі, думки та почуття героя. У роботі над текстом основне завдання – це не грати образ, а опанувати характер, логіку мислення, темперамент героя.

Розповідь від першої особи вимагає від виконавця більшої особистої причетності до матеріалу, аніж розповідь від третьої особи. Виконавець передає подію не з боку, як спостерігач, а як безпосередній учасник. Це вимагає від студента яскравіших, конкретніших і точніших видінь, значної емоційної напруги, більшої особистої зацікавленості, аніж дозволяє матеріал оповідання від третьої особи.

В оповіданні від першої особи необхідно визначати тему та надзавдання, виявляти головне та другорядне, активно діяти словом, передаючи наскрізну дію, доносити слухачам стилістичні, мовні особливості тексту. Важливо, щоб надзавдання знайшло живий відгук у душі виконавця. Джерелом його натхнення мають бути гострі проблеми сучасності, доля його Батьківщини, рідного народу.

Підпорядкування тексту наскрізній дії та надзавданню сприяє розвитку образного мислення, образного мовлення. Доцільно працювати над невеликими оповіданнями або уривками з художніх творів, мемуарів, над нарисами, нотатками, статтями з газет та журналів, в яких порушуються проблеми моральності, відношень між людьми, тобто всього, що хвилює сьогодні людину. Це можуть бути висловлювання театральних діячів – акторів, режисерів, критиків – про нагальні, гострі проблеми сучасного театру. Теми, порушені в таких оповіданнях, розвивають художній смак, долучають до складних життєвих і театральних процесів. Тому студенти навчаються мислити та говорити від імені людини іншої епохи, інших переконань, іншого способу життя.

Автор твору – це реальна людина, яка живе у реальному світі. У художній мові позиція автора виявляється в створених ним образах, розкривається в підтексті, в головній думці, що не лежить на поверхні тексту, а пронизує всю словесну тканину й образну структуру художнього твору. Щоб уявити та розкрити свій задум у всій повноті, автор одягає на себе різні маски – у тому числі оповідача та розповідача. Таким чином виникає відчуття достовірності того, що відбувається. Автор на сторінках твору, ніби на сцені, грає безліч ролей, створеної ним вистави.

Оповідач – автор, який розповідає, це персонаж художнього світу. **Розповідач** – автор, який розповідає вустами персонажа. Розповідач живе у кожному конкретному тексті, будучи безпосереднім учасником якихось подій. Водночас оповідач завжди перебуває над розповідачем, він викладає історію цілком, будучи учасником подій чи свідком життя героїв. Оповідач – це персонаж, поданий у творі як письменник, але при цьому він зберігає особливості свого мовлення, своїх думок. Наприклад, Рудий Панько у “Вечорах на хуторі коло Диканьки” М. Гоголя є водночас і автором, і персонажем.

Розповідачем називається дійова особа, яка виступає у творі і як суб’єкт, і як об’єкт (безпосередній або опосередкований) розповіді, тобто як герой, що є учасником або має безпосереднє відношення до тих подій, про які він розповідає. В цілому **розповідач** у художніх творах може бути представлений трьома типами: 1) головний герой твору; 2) побічний герой твору; 3) герой, особа якого виражається виключно його мовленнєвою позицією, що різко контрастує з тими літературними мовними нормами, носієм яких у творі незмінно виступає його реальний автор-творець.

Від того, яким чином співвідносяться **автор** і **розповідач** залежить характер розповіді літературного твору, спосіб розкриття його змісту. Діапазон їх широкий: від розповідача, який не має нічого спільного з автором, крім того, що ним вимислений, до розповідача, що є безпосереднім виразником авторських ідей, його ідеологічної позиції.

Основна художня мета, з якою пов’язують введення до твору особи розповідача, полягає в тому, щоб створити певну світоглядну позицію, кут зору на описувані події, відмінний від власне авторського.

План

1. Особливості розповіді від першої особи.
2. Особливості розповіді від третьої особи.
3. Відмінність розповідей від першої і від третьої особи.
4. Позиція автора художнього твору.
5. Оповідач та розповідач.
6. Виконавець художнього твору.

Практичне заняття до теми 2.6. № 15

Мета: набуття навиків розповіді від першої і третьої особи, оволодіння образним мисленням та мовленням, конкретними і точними баченнями.

Практичні завдання

1. Особливості розповіді від першої особи.
2. Особливості розповіді від третьої особи.
3. Автор, оповідач, розповідач.

Завдання для самостійної роботи до теми 2.6.

Практичні завдання

1. З'ясувати особливості розповіді від першої особи.
2. З'ясувати особливості розповіді від третьої особи.
3. Розкрити відмінність образів оповідача та розповідача.
4. Прочитати оповідання на вибір від першої, а потім – від третьої особи, осмислити відмінність у поданні тексту.
5. Опрацювати літературу з теми заняття.

Література: 1, 14, 15, 19, 21, 23, 25, 38, 39, 47.

Тема 2.7. Ідейно-тематичний аналіз прозового твору

Анотація до лекції 2.7.

За ідейно-тематичним аналізом прозового твору виділяють у творі основну, центральну смислову організацію матеріалу – його *тему* та *ідею*. Якщо тема відповідає на питання «про що» йдеться у творі (чи буде говорити виконавець), то *ідея* відповідає на запитання «заради чого?» Ідея – це спосіб розв'язання проблем і протиріч, які означені у творі.

Тема – це коло подій, життєвих явищ, поданих у творі в органічному зв'язку з проблемою, яка з них постає і потребує осмислення.

Ідея (грец. *ιδέα* – образ, початок) – ядро авторського задуму, головна думка, що служить узагальненим вираженням змісту всього твору й містить у собі оцінку зображених у ньому життєвих явищ. Ідею розглядають:

- за *шаблями втілення*: ідейний задум автора, ставлення до зображеного, його естетична оцінка, висновок читача або дослідника;
- за *формою втілення*: художньо втілена або заявлена прямо;
- за *параметрами проблематики*: філософська, моральна, релігійна, соціальна тощо.

Тема й ідея твору у своїй єдності становлять ідейно-тематичну основу твору. Розділяють їх при аналізі умовно, а у творі вони поєднані та характеризують насамперед його зміст.

Від глибини розкриття тексту й історико-літературного аналізу залежить і емоційна наповненість оповіді, й осмислення образів, і оцінка фактів, і дійова сила слова, і, нарешті, право на інтерпретацію подій.

План

1. Визначення теми прозового твору.
2. Визначення ідеї прозового твору.

Практичне заняття до теми 2.7. № 16

Мета: набуття навичок ідейно-тематичного аналізу прозового твору.

Практичні завдання

1. Визначення теми прозового твору.
2. Визначення ідеї прозового твору.

Індивідуальні заняття до теми 2.7. № 2

Практичні завдання

Здійснення ідейно-тематичного аналізу тексту прозового твору.

Завдання для самостійної роботи до теми 2.7.

Практичні завдання

1. Визначення теми прозового твору.
2. Визначення ідеї прозового твору.
3. Опрацювати літературу з теми заняття.

Література: 1, 15, 18, 19, 21, 23, 25, 34, 39.

Тема 2.8. Орфоепічний аналіз прозового тексту

Анотація до лекції 2.8.

Орфоенія – сукупність вимовних норм літературної мови, що охоплюють правила вимови звуків, звукосполучень у мовному потоці, наголошування слів, а також такі суперсегментні фонетичні явища, як інтонування фрази, ритмомелодика. Орфоенія як система загальноприйнятих правил літературної вимови, які забезпечують єдність звукового оформлення мови відповідно до її національних норм. Орфоенія як фіксація точного звукового складу слова й опис правил вимови фонем та їх варіантів у різних позиціях у слові. Орфоенія тісно пов'язана з акцентологією, зокрема, з питаннями наголошення слів, зі складоподілом та будовою слова.

Основним поняттям орфоенії є орфоепічна норма, тобто науково обґрунтоване, соціально узаконене правило вимови звуків, звукових комплексів, організації звукового потоку. Простота правил літературної вимови зумовлюється, з одного боку, тим, що в українській орфографії переважає фонетичний принцип передачі звуків на письмі, а це зменшує розбіжність між вимовою та її писемним оформленням. З іншого боку, українській орфоенії не властива надлишкова варіативність вимовних норм, які не мають істотного фонологічного навантаження. Українська орфоенія має варіативні кодифіковані форми, в ній простежуються тенденції до зближення з орфографією та подолання орфоепічних паралелізмів, що виходять за рамки літературної вимовної норми.

Розбіжності між орфографією – правильним написанням і орфоенією – правильною вимовою написаного. Відчуття виконавцем музикальності та пластичності мови. Чистота мовлення. Два види відхилень від єдиних

орфоепічних норм: 1) у вимові помилково замінюються одні фонемі іншими; 2) зникають чи неправильно передаються відтінки фонем, їх позиційне звучання в слові. Уміння глибоко відчувати різницю між голосними, які виражають різні внутрішні стани людини, і приголосними, які зображують зовнішній світ і зовнішні події. Голосні як уособлення жіночого начала, а приголосні – чоловічого. Вдале порівняння звучання голосних з рікою, а приголосних – з берегами ріки. Шляхи подолання відхилень від загальноприйнятих орфоепічних норм.

Правильна вимова голосних та приголосних звуків, їх сполучень, окремих слів та їх граматичних форм. Визначення нормативного наголосу. Використання фонетичної транскрипції для опанування орфоепічних норм та передання на письмі правильної вимови. Фіксація реального звучання мовлення. Використання діакритичних знаків (розрізняювальних) для виявлення фонетичних особливостей тексту. Асиміляція та дисиміляція (спрощення). Виявлення орфоепічних помилок у студентів. Фонологічні вимовні помилки проявляються внаслідок змішування фонем, що призводить до спотворення нормативної вимови та неправильного розуміння слова. Фонетичні вимовні помилки полягають у неправильному використанні варіацій фонем, що, як правило, спотворюють вимову.

План

1. Орфоепічна норма.
2. Види відхилень від єдиних орфоепічних норм.
3. Шляхи подолання відхилень від загальноприйнятих орфоепічних норм.
4. Використання фонетичної транскрипції для опанування орфоепічних норм.
5. Асиміляція та дисиміляція (спрощення).
6. Фонологічні та фонетичні помилки.

Практичне заняття до теми 2.8. № 17

Мета: набути навичок орфоепічного аналізу прозового тексту.

Практичні завдання

1. Використання фонетичної транскрипції для опанування орфоепічних норм та передання на письмі правильної вимови.
2. Слова прозового тексту, які пишуться і вимовляються за одними правилами.
3. Слова прозового тексту, які пишуться і вимовляються за різними правилами.
4. Правильна вимова голосних та приголосних звуків, їх сполучень, окремих слів та їх граматичних форм.
5. Вживання у прозовому тексті літери та фонемі “Г”.
6. Асиміляція та дисиміляція (спрощення).
7. Фонологічні та фонетичні помилки.
8. Виявлення та виправлення орфоепічних помилок.
9. Уміння користуватися орфоепічним словником.
10. Орфоепічний аналіз прозового тексту.

Індивідуальні заняття до теми 2.8. № 3

Практичні завдання

Здійснення орфоепічного аналізу тексту прозового твору.

Завдання для самостійної роботи до теми 2.8.

Практичні завдання

1. Використати фонетичну транскрипцію для опанування орфоепічних норм та передання на письмі правильної вимови.
 2. Визначити слова прозового тексту, які пишуться і вимовляються за одними правилами.
 3. Визначити слова прозового тексту, які пишуться і вимовляються за різними правилами.
 4. Засвоїти правильну вимову голосних та приголосних звуків, їх сполучень, окремих слів та їх граматичних форм.
 5. Засвоїти вживання у тексті літери та фонем "Г".
 6. Виявити в тексті фонетичні явища уподібнення (асиміляції) і розподібнення (дисиміляції).
 7. Виявити фонологічні та фонетичні помилки.
 8. Виявити та виправити орфоепічні помилки.
 9. Набути навичок користування орфоепічним словником.
 10. Здійснити орфоепічний аналіз тексту вибраного прозового твору.
 11. Опрацювати літературу з теми заняття.
- Література: 1, 12, 15, 18, 25, 36, 43, 45.*

Тема 2.9. Логічно-інтонаційний аналіз прозового тексту

Анотація до лекції 2.9.

Логічно-інтонаційний аналіз прозового тексту передбачає послідовну роботу над текстом з урахуванням логіки мовлення та інтонаційної палітри, що відображають типові, історично сформовані зв'язки слів і словосполучень мови з притаманними їм нормативними наголосами, паузами, мелодійними малюнками. Це допомагає усвідомити думку автора, виявити логіку й стилістичні особливості тексту. Інтонація має точно передавати думку, яку прагнув донести автор, виражати підтекст. Логічно-інтонаційний аналіз є творчою роботою, пов'язаною із зануренням у світ думок і почуттів автора.

Результат логічно-інтонаційного аналізу – передача засобами художнього мовлення всього багатства думок, почуттів твору, особливостей авторської мови. Щоби фраза автора прозвучала, треба її виголосити з урахуванням місця і тривалості логічних та психологічних пауз, визначити головне ударне слово, другорядні наголоси.

Логічне опанування тексту передбачає поступове заглиблення виконавця в сам текст та у власний творчий процес. Якщо на початку логічно-інтонаційного аналізу виконавець усвідомлює безпосередню логіку слів і словосполучень, то при подальшій роботі він поступово розкриває авторський

задум, смисл і цільову спрямованість твору. Знання основних законів логіки мовлення допоможе при підготовці партитури тексту.

Слід з'ясувати композицію прозового твору, специфіку його художньої організації, мотиви поведінки дійових осіб, їхні характерні риси, розкрити підтекст, глибоко осмислити мову, художні засоби, використання фразеологізмів, влучних виразів, визначити мовні такти, логічні центри, наголоси, паузи.

Інтонація (лат. *intonare* – голосно вимовляю) – це основні виражальні засоби мовлення, які, виконуючи комунікативну, структурну й аксіологічну функції, дають можливість відтворити ставлення (найчастіше емоційне) мовця до певного предмета чи співрозмовника. Під поняттям «інтонація» ми розуміємо насамперед звукове вираження думки. Фонічні чинники інтонації, передусім мелодика, акцентний лад, що на письмі передають відповідними графічними та пунктуаційними знаками, відіграють вагомую роль у художньому, зокрема поетичному, мовленні, зазнаючи під впливом ритму істотної трансформації, позначаються на темпі мовлення, не тільки визначають мелодику вірша, а й надають смислового значення організованним ритмосинтаксичним структурам.

Загалом інтонація є природною формою мовлення, засобом організації висловлювання. На підставі інтонації можна ідентифікувати того, хто говорить: визначити, до якої мовної чи соціальної групи він належить. Інтонація є засобом передачі актором рис національного характеру дійової особи. До *засобів інтонації* відносять: мелодику; темп; тембр; інтенсивність; наголоси; паузи.

Не варто запам'ятовувати правильно знайдену інтонацію, оскільки вона має виникнути невимушено, у результаті логічного ходу думки, ставлення до подій. Інтонаційний перехід від однієї строфи до іншої нерідко пов'язаний з необхідністю переключатися з одного психічного стану на інший.

Опанування логічної перспективи дає можливість побачити крізь окремі фрази думку, що розвивається, й озвучити її. Донесення логічної перспективи є запорукою правильного донесення ідеї твору.

План

1. Специфіка логічно-інтонаційного аналізу прозового тексту.
2. Засоби інтонації.
3. Логічна перспектива.

Практичне заняття до теми 2.9. № 17

Мета: набути навичок логічно-інтонаційного аналізу прозового тексту.

Практичні завдання

1. Логічно-інтонаційний аналіз прозового тексту.
2. Скелетування прозового тексту та підготовка його партитури.
3. Оволодіння перспективою словесної дії в запропонованих викладачем текстах.

4. Набуття навичок поділу фрази на мовні такти заради створення її точної перспективи.
5. Розстановка наголосів і визначення пауз.
6. Виділення в кожній фразі головних за смислом слів.
7. Фіксація інтонаційного малюнка тексту.
8. Виявлення підтексту, створити в уяві чіткої і послідовної лінії бачення.
9. Набуття навичок використання для логічно-інтонаційного аналізу тексту законів логіки мовлення.

Індивідуальні заняття до теми 2.9. № 4

Практичні завдання

Логічно-інтонаційний аналіз прозового тексту вибраного студентами.

Завдання для самостійної роботи до теми 2.9.

Практичні завдання

1. Здійснити скелетування прозового тексту.
2. Підготувати партитуру тексту.
3. Здійснити логічно-інтонаційний аналіз вибраного прозового тексту.
4. Набути навичок використання для логічно-інтонаційного аналізу тексту законів логіки мовлення.
5. Здійснити членування тексту на фрази та виділити в кожній фразі головні за смислом слова.
6. Здійснити поділ фраз на мовні такти.
7. Розставити наголоси і визначити логічні та психологічні паузи.
8. Визначити в тексті смислові зв'язки між окремими фразами, досягнути інтонаційної виразності та відповідної мелодики мовлення.
9. Виявити і практично втілити підтекст.
10. Здійснити фіксацію інтонаційного малюнка тексту.
11. Набути навичок створення в уяві чіткої і послідовної лінії бачення, опанувати логічною перспективою.
12. Опрацювати літературу з теми заняття.

Література: 1, 2, 6, 11, 15, 19, 21, 23, 25, 26, 33, 34, 38, 47.

Тема 2.10. Дійовий аналіз прозового твору

Анотація до лекції 2.10.

Дійовий аналіз – це спосіб перетворення образів одного виду мистецтва (у нашому випадку літератури) в інший, переклад на мову сценічної творчості. Тому фундаментальними поняттями методу є: надзавдання, наскрізна дія, словесна дія, бачення, конфлікт.

Дійовий аналіз прозового твору передбачає визначення надзавдання, наскрізної дії, конфлікту, побудови «кінострічки бачень», виявлення підтексту, що криється за текстом, знаходження емоційної і смислової кульмінації, визначення головної мети виконання твору.

Надзавдання – фундаментальне поняття методу дійового аналізу, ідея твору, звернена в сьогоdnішній час, тобто те заради чого виконується твір. Осягнення надзавдання твору відбувається через проникнення в над-надзавдання автора, у його світогляд. Точне визначення надзавдання є важливим чинником для правильного розподілу психологічних акцентів у художньому творі. Точність і глибина надзавдання виконавця покликані визначити активність наскрізної дії й емоційно повести за її напрямком.

Наскрізна дія – шлях втілення надзавдання, реальна, конкретна боротьба, у результаті якої стверджується надзавдання. Внутрішній світ виконавця мобілізується надзавданням і наскрізною дією.

Приєм створення «кінострічки бачень» – один із найважливіших практичних прийомів К. С. Станіславського в роботі над словом. **Бачення** є законом образного мислення актора на сцені, основою для перетворення авторського тексту у власну розповідь.

Словесна дія є активним процесом, спрямованим на те, щоб сценічне слово завжди було доцільним, продуктивним, енергійним і вольовим, дійовим. На початку роботи над твором виконавець має усвідомити логіку й послідовність подій, перспективу розвитку дії і контрдії.

Конфлікт (лат. *conflictus* – зіткнення, сутичка) – зіткнення протилежних інтересів і поглядів, напруження та крайнє загострення суперечностей, що призводить до активних дій, ускладнень, боротьби, супроводжуваних складними колізіями.

Аналізуючи прозовий текст щодо бачення і підтексту, поглиблюючи та розширюючи свої знання про нього, ми поступово відтворюємо світ, про який пише автор. У процесі роботи виконавець присвоює думки автора, усвідомлює те, що послугувало основою для твору, пізнаючи таким чином його смислове спрямування.

Отже, метод дійового аналізу прозового твору дає змогу виконавцеві визначити послідовність і перспективу розвитку думки автора; виявити лінію наскрізної дії, що охоплює всі шматки твору, і наближати ідею автора до надзавдання виконавця через відбір виражальних засобів, необхідних для втілення творчого задуму.

План

1. Сутність дійового аналізу прозового твору.
2. Надзавдання як фундаментальне поняття методу дійового аналізу.
3. Наскрізна дія як шлях втілення надзавдання.
4. Значення дійового аналізу для виконавця прозового твору.

Практичне заняття до теми 2.10. № 19

Мета: набуття навичок дійового аналізу прозового твору.

Практичні завдання

1. Специфіка дійового аналізу прозового твору.
2. Визначення на прикладі конкретного твору запропонованих обставин, подій, конфлікту, наскрізної дії, надзавдання.

3. Детальний відбір дійових пристосувань.
4. Уміння виконавця вибудувувати наскрізну дію твору.
5. Уміння виконавця правдиво й органічно оцінювати факти.
6. Опанування виконавцем прийомами створення *перспективи мови*.

Індивідуальні заняття до теми 2.10. № 5

Практичні завдання

Дійовий аналіз вибраного прозового твору.

Завдання для самостійної роботи до теми 2.10.

Практичні завдання

1. Здійснити дійовий аналіз вибраного прозового твору.
 2. Визначити запропоновані обставини, події, конфлікт, наскрізну дію, надзавдання.
 3. Здійснити детальний відбір дійових пристосувань для втілення творчого задуму.
 4. Опанувати прийоми створення *перспективи мовлення*.
 5. Підготувати конспект щодо дійового аналізу у працях К.С. Станіславського.
 6. Опрацювати літературу з теми заняття.
- Література: 1, 14, 15, 16, 19, 21, 23, 25, 38, 39.*

Тема 2.11. Методика виконавського засвоєння тексту прозових творів

Анотація до лекції 2.11.

Врахування результатів ідейно-тематичного, орфоепічного, логічно-інтонаційного та дійового аналізу тексту прозового твору. Визначення проблеми, яка хвилює автора. Вивчення творчої автобіографії автора, історії створення даного твору. Ознайомлення з іншими творами письменника. Тема. Ідея. Конфлікт. Жанр. Надзавдання. Композиція (експозиція, зав'язка, розвиток дії, кульмінація, розв'язка). Характеристика героїв. Стиль автора. Образ оповідача. Природа конфлікту. Наскрізна лінія словесної дії. Характери персонажів. Актуальність художнього твору. Події та дія. Головна дія. Вихідна подія, вихідні запропоновані обставини. Підпорядкування подій надзавданню. Уява, бачення, фантазія. Розкриття характерів персонажів через участь у конфлікті, їхню мову. Перше сприймання твору виконавцем. Переказ тексту своїми словами як спосіб проникнення виконавця в авторський задум. Оцінка природи й сутності конфліктної ситуації: тих життєвих обставин, у яких зав'язуються, виникають внутрішні суперечності у взаєминах, потребах, прагненнях, інтересах людей. Підтекст. Визрівання виконавського задуму, пошук дійових засобів реалізації задуму в живій словесній дії. Режисерський замисел твору. Літературний монолог, діалог, полілог й масові сцени. Партитура тексту як програма дій виконавця тексту, складена за допомогою загальноприйнятих умовних знаків.

Робота здобувача над текстом: уточнення основної думки, заради якої було вибрано саме цей текст, підпорядкування цій думці виконання твору, розподіл основного і другорядного; знаходження головних слів, фраз, які несуть основне смислове навантаження, узгоджене з відповідним над завданням. Освоєння виконавцем *запропонованих обставин*. Оволодіння внутрішньою змістовністю й зовнішньою виразністю художнього мовлення. Задіяння емоційної пам'яті як прийом присвоєння тексту. Бачення. Внутрішній монолог. Привід для розповіді (придумати відносини виконавця зі слухачами). Особливості розповіді від першої особи. Особливості відтворення авторської мови і мови персонажів. Дійові пристосування. Інтонаційна виразність. Логічний наголос. Головні слова. Паузи. Темпоритм. З'ясування місця і ролі в подіях, про які йдеться в розповіді.

План

1. Врахування результатів ідейно-тематичного, орфоепічного, логічно-інтонаційного та дійового аналізу прозового твору.
2. Інтонаційна палітра тексту прозового твору.
3. Підтекст і його сценічне втілення.
4. Темп і ритм словесної дії.
5. Створення образу оповідача.
6. Створення характерів персонажів.
7. Невербальні засоби виконавця.
8. Спілкування з слухачами під час виконання прозового твору.

Практичне заняття до теми 2.11. № 20

Мета: опанування методики виконавського засвоєння тексту прозових творів.

Практичні завдання

1. Врахування результатів ідейно-тематичного, орфоепічного, логічно-інтонаційного та дійового аналізу прозового твору.
2. Особливості розповіді від першої особи.
3. Особливості відтворення авторської мови і мови персонажів у монологіях і діалогах.
4. Відтворення оповідачем багатоголосого звучання в полілогах і масових сценах.
5. Дійовий діалог як засіб створення лінії дії і контрдії, загострення конфлікту, боротьби, у результаті якої з'являються нові відносини між учасниками діалогу.
6. Використання в словесній дії всього комплексу виражальних засобів живої усної мови.
7. Уміння вибудувати лінію наскрізної дії.
8. Пошуки дійових пристосувань.
9. Проведення етюдних репетицій.
10. Робота над прозовими текстами, вибраними здобувачами.

Практичне заняття до теми 2.11. № 21

Мета: опанування методики виконавського засвоєння тексту прозових творів.

Практичні завдання

1. Врахування результатів ідейно-тематичного, орфоепічного, логічно-інтонаційного та дійового аналізу прозового твору.
2. Особливості розповіді від першої особи.
3. Особливості відтворення авторської мови і мови персонажів у монологіях і діалогах.
4. Відтворення оповідачем багатоголосого звучання в полілогах і масових сценах.
5. Дійовий діалог як засіб створення лінії дії і контрдії, загострення конфлікту, боротьби, у результаті якої з'являються нові відносини між учасниками діалогу.
6. Використання в словесній дії всього комплексу виражальних засобів живої усної мови.
7. Уміння вибудувати лінію наскрізної дії.
8. Пошуки дійових пристосувань.
9. Проведення етюдних репетицій.
10. Робота над прозовими текстами, вибраними студентами.

Індивідуальні заняття до теми 2.11. № 6

Практичні завдання

1. Робота над прозовими текстами, вибраними здобувачами.

Завдання для самостійної роботи до теми 2.11.

Практичні завдання

1. Врахувати результати ідейно-тематичного, орфоепічного, логічно-інтонаційного та дійового аналізу прозового твору.
 2. Опанувати текст вибраного прозового твору.
 3. Вибудувати лінію наскрізної дії у вибраному прозовому тексті.
 4. Здійснювати пошуки дійових пристосувань.
 5. З'ясувати особливості розповіді від першої особи.
 6. З'ясувати особливості відтворення авторської мови і мови персонажів у монологіях і діалогах.
 7. Відтворити багатоголосе звучання в діалогах, полілогах і масових сценах.
 8. Набути навиків використання в словесній дії всього комплексу виражальних засобів живої усної мови.
 9. Опрацювати літературу з теми заняття.
- Література:* 1, 14, 15, 19, 21, 23, 25, 38, 45.

МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ № 2

Форма модульного контролю полягає у перевірці набутих здобувачами знань, умінь і навичок щодо специфіки виконання твору від першої особи і третьої особи; ідейно-тематичного аналізу прозового твору; орфоепічного аналізу прозового тексту; логічно-інтонаційного аналізу прозового тексту; дійового аналізу прозового твору; методики виконавського засвоєння тексту прозових творів.

МОДУЛЬ 3. МЕТОДИКА СЦЕНІЧНОГО ВИКОНАННЯ ПРОЗОВИХ ТВОРІВ

Тема 3.1. Закріплення навиків артикуляційно-резонаторного тренінгу

Практичне заняття до теми 3.1. № 22

Мета: закріплення навичок артикуляційно-резонаторного тренінгу, що підвищує тонус голосових зв'язок, знімає м'язове напруження з резонаторно-артикуляційної системи, підвищує тонус м'язів глотки і ротової порожнини, формує вільний, єдиний за якісними характеристиками звук, покращує голосові дані.

Практичні завдання

1. Для "включення" в роботу резонаторів здійснити вібраційний масаж (самомасаж), спрямований на активізацію роботи нервових закінчень, розташованих у товщині шкіри. Самомасаж поєднується з аутогенним тренуванням, як комплекс прийомів психічної саморегуляції людського організму.

2. Техніка масажу проводиться у положенні стоячи. Пропонується енергійно постукувати кінчиками пальців по резонаторним порожнинам з одночасною довгою вимовою звуків: лобу – [М], крилам носа – [М], верхній губі – [В], нижній губі – [З], верхній частині грудей – [Ж], нижнім боковим частинам грудної клітки справа та зліва – [М], спині позаду там, де поперек, і у напрямку до лопаток на [М]. Після вібраційного масажу треба зробити 5–10 спокійних вдихів і видихів та перейти до голосових вправ.

3. Першим ступенем в роботі над голосом є знаходження основного положення голосового апарату, яке повинне допомогти знайти правильний контакт з диханням і забезпечити звуку вільне, природне, проходження з гортані до резонаторів: 1) рот добре розкрито у вертикальному напрямі, губи набули форми, що дещо наближається до форми букви "О"; 2) язик лежить плоско, кінчиком торкаючись нижніх передніх зубів, при опущеному корені (ніби під час позіхання); 3) піднебінна завіска, або маленький язичок, злегка підведена; 4) ковтка злегка розширена (як при початку позіхання); 5) гортань опущена; 6) грудна клітка злегка розширена і наповнена деяким запасом повітря (проте, легені не мають бути переповнені повітрям). Вправи повинні привчити точно доносити звук до резонаторів, звучати вільно без зайвої напруги.

4. Послідовність вправ. Для цієї мети рекомендується використовувати сонорні приголосні ("М", "Н", "Л"), які вимовляються на висоті звуку, найбільш зручній для студента. Закріпивши найбільш вільне звучання "М", слід переходжувати до вироблення звучання голосних, сполучаючи їх з сонорними приголосними. Наприклад: ммэмм-ммамм-ммомм-ммумм-ммимм-ммымм і так далі спочатку ця таблиця вимовляється співучо, на якій-небудь ноті певної висоти, а потім мовним способом.

5. Добившись стійкого звучання на одній ноті, можна переходити до розвитку верхніх і нижніх нот, уважно стежачи за моментами переходу з середнього регістра. Звучання має бути м'яким і неголосним. До вправи на розвиток сили звуку слід приступати тільки після засвоєння основних навичок вільного звуковедення і звучання в різних регістрах.

6. Поступово вправи ускладнюються. Відбувається перехід від поєднань сонорних звуків з голосними до вимовляння окремих цифр, слів, фраз, прислів'їв, чотиривіршів.

Завдання для самостійної роботи до теми 3.1.

Практичні завдання

1. Засвоїти вправи на зміцнення резонаторно-артикуляційної системи.
 2. Закріпити артикуляційно-фонетичні вправи.
 3. Засвоїти відчуття верхніх і нижніх резонаторів.
 4. Виконати вібраційний масаж, побудований на тривалому мовленнєвому "мичанні".
 5. Виконати вправи на вироблення звучання голосних, сполучаючи їх з сонорними приголосними.
 6. Виконати вправи на звучання в різних регістрах.
 7. Виконати вправи на розвиток сили звуку.
 8. Опрацювання літератури з теми заняття.
- Література: 1, 12, 21, 23, 25, 35, 36, 38.*

Тема 3.2. Робота над дикцією з активними фізичними рухами. Використання ігрових методів для засвоєння правильної вимови та проведення артикуляційно-дикційної розминки

Практичне заняття до теми 3.2. № 23

Мета: засвоїти дикційну чіткість та правильну вимову.

Практичні завдання

1. Закріпити артикуляційну гімнастику (вправи для губів, нижньої щелепи, язика, м'якого піднебіння, на напруження і розслаблення мовного апарату).
2. Засвоїти постановку правильного положення артикуляційних органів при вимові кожної фонемі (беззвучна артикуляція).
3. Виконати артикуляційні вправи з голосними звуками.

4. Здійснити тренування приголосних у звукосполученнях, словах, прислів'ях, приказках, віршованих текстах.

5. Засвоїти швидкість мовлення на основі ритмічної вимови парних приголосних.

6. Здійснити поєднання дикційних вправ з дихальними вправами.

7. Здійснити поєднання дикційних вправ з рухами.

8. Засвоїти дикційний тренінг у різному темпоритмі.

9. Набути чіткої дикції й виразності для тихого сценічного мовлення.

10. Працювати над скоромовками, скандуванням.

11. Використати ігрові методи для засвоєння правильної вимови та проведення артикуляційно-дикційної розминки.

12. Виявити мовноголосові недоліки у здобуввачів, відхилень від норми літературної вимови.

Завдання для самостійної роботи до теми 3.2.

Практичні завдання

1. Закріпити артикуляційну гімнастику (вправи для губів, нижньої щелепи, язика, м'якого піднебіння, на напруження і розслаблення мовного апарату).

2. Засвоїти постановку правильного положення артикуляційних органів при вимові кожної фонемі (беззвучна артикуляція).

3. Виконати артикуляційні вправи з голосними звуками.

4. Здійснити тренування приголосних у звукосполученнях, словах, прислів'ях, приказках, віршованих текстах.

5. Засвоїти швидкість мовлення на основі ритмічної вимови парних приголосних.

6. Здійснити поєднання дикційних вправ з дихальними вправами.

7. Здійснити поєднання дикційних вправ з рухами.

8. Засвоїти дикційний тренінг у різному темпоритмі.

9. Набути чіткої дикції й виразності для тихого сценічного мовлення.

10. Працювати над скоромовками, скандуванням.

11. Використати ігрові методи для засвоєння правильної вимови та проведення артикуляційно-дикційної розминки.

12. Виявити мовноголосові недоліки у студентів, відхилень від норми літературної вимови.

13. Опрацювати літературу з теми заняття.

Література: 1, 4, 12, 21, 23, 25, 35, 36, 38, 45.

Тема 3.3. Робота з текстами і скоромовками зі складними звукосполученнями в середньому і швидкому темпах в умовах спілкування і діалогу

Практичне заняття до теми 3.3. № 24

Мета: засвоїти дикційну чіткість і правильну вимову.

Практичні завдання

1. Виконати вправи, побудовані на емоційно-вольовій природі вигуків (“м’яка атака”, “опора звуку”, навички “переключення дихання”, “дзвінкість голосу”, “зібраність звуку”, “свобода м’язів нижньої щелепи”, знаходження “центру” голосу).
2. Опанувати неповне звучання голосу в поєднанні з виразною мімікою як передачею уявлення про крик, вибух, інші сильні звуки.
3. Виконати вправи для вироблення навичок сміху.
4. Набути чіткої дикції й виразності для тихого сценічного мовлення.
5. Працювати над скоромовками, скандуванням.
6. Засвоїти вимову аббревіатур.

Завдання для самостійної роботи до теми 3.3.

Практичні завдання

1. Виконати вправи, побудовані на емоційно-вольовій природі вигуків (“м’яка атака”, “опора звуку”, навички “переключення дихання”, “дзвінкість голосу”, “зібраність звуку”, “свобода м’язів нижньої щелепи”, знаходження “центру” голосу).
 2. Опанувати неповне звучання голосу в поєднанні з виразною мімікою як передачею уявлення про крик, вибух, інші сильні звуки.
 3. Виконати вправи для вироблення навичок сміху.
 4. Набути чіткої дикції й виразності для тихого сценічного мовлення.
 5. Працювати над скоромовками, скандуванням.
 6. Засвоїти вимову аббревіатур.
 7. Опрацювати літературу з теми заняття.
- Література: 1, 12, 21, 23, 25, 35, 36, 38.*

Тема 3.4. Закріплення орфоепічних норм

Практичне заняття до теми 3.4. № 25

Мета: засвоїти дикційну чіткість та правильну вимову.

Практичні завдання

1. Правила орфоепії.
2. Слова, які пишуться і вимовляються за одними правилами.
3. Слова, які пишуться і вимовляються за різним правилами.
4. Вживання літери та фонемі “Г”.
5. Асиміляція та дисиміляція (спрощення) приголосних.
6. Виявлення мовних помилок, пов’язаних з уживанням просторічних слів, жаргонізмів, канцеляризмів і слів-паразитів, мовних штампів.
7. Використання фонетичної транскрипції для опанування орфоепічних норм.
8. Виявлення та виправлення орфоепічних помилок.
9. Артикуляційні вправи з голосними звуками. Таблиці голосних.
10. Тренування приголосних у звукосполученнях, словах, прислів’ях, приказках, віршованих текстах.

11. Досягнення швидкості мовлення на основі ритмічної вимови парних приголосних.
12. Поєднання дикційних вправ з дихальними вправами.
13. Поєднання дикційних вправ з рухами.
14. Дикційний тренінг у різному темпоритмі.
15. Вироблення особливо чіткої дикції й виразності для тихого сценічного мовлення.
16. Орфоепічний аналіз тексту.
17. Користування орфоепічним словником.

Завдання для самостійної роботи до теми 3.4.

Практичні завдання

1. Закріпити знання правил орфоєпії.
 2. Дібрати слова, які пишуться і вимовляються за одними правилами.
 3. Дібрати слова, які пишуться і вимовляються за різним правилами.
 4. Засвоїти приклади вживання літери та фонемі “Г”.
 5. Закріпити знання таких фонетичних явищ, як асиміляція та дисиміляція (спрощення).
 6. Навести приклади слів, що ілюструють явище асиміляції та дисиміляції.
 7. Набути навичок виявлення мовних помилок, пов’язаних з уживанням просторічних слів, жаргонізмів, канцеляризмів і слів-паразитів, мовних штампів.
 8. Набути навиків використання фонетичної транскрипції для опанування орфоєпічних норм.
 9. Набути навичок виявлення та виправлення орфоєпічних помилок, встановлення їх причини.
 10. Виконати артикуляційні вправи з голосними звуками.
 11. Здійснити тренування приголосних у звукосполученнях, словах, прислів’ях, приказках, віршованих текстах.
 12. Набути навиків швидкості мовлення на основі ритмічної вимови парних приголосних.
 13. Поєднати дикційні вправи з дихальними вправами.
 14. Поєднати дикційні вправи з рухами.
 15. Здійснити дикційний тренінг у різному темпоритмі.
 16. Набути навичок особливо чіткої дикції й виразності для тихого сценічного мовлення.
 17. Закріпити навички користування орфоєпічним словником.
 18. Опрацювати літературу з теми заняття.
- Література: 1, 12, 21, 23, 25, 26, 35, 36, 38, 43, 45.*

Тема 3.5. Сценічний тон

Практичне заняття до теми 3.5. № 26

Мета: опанування сценічним тоном живої словесної дії.

Практичні завдання

1. Основні типи сценічного тону.
2. Сценічний тон в різножанрових творах.
3. Сценічний тон ролі, сценічного монологу тощо.
4. Життєвість, правдивість, простота сценічного тону.
5. Органічне відчуття виконавцем тону художнього мовлення, потенційно закладеного у писемному тексті, відтворення його в собі й вираження в звучанні власного голосу.
6. Підтримування необхідної інтенсивності тону в спілкуванні з аудиторією.
7. Опанування сценічним тоном ролі, вистави, сценічного монологу у творчій практиці й теоретичних працях К.С. Станіславського, В.І. Немировича-Данченка, Леся Курбаса, П.К. Саксаганського, інших провідних митців українського театру.
8. Опанування тоном вибраного прозового твору.

Завдання для самостійної роботи до теми 3.5.

Практичні завдання

1. З'ясувати основні типи сценічного тону.
2. Набути навичок опанування сценічним тоном у різножанрових творах.
3. Набути навичок опанування сценічним тоном ролі, сценічного монологу тощо.
4. Досягати життєвості, правдивості, простоти сценічного тону.
5. Набути навичок органічного відчуття тону художнього мовлення, потенційно закладеного у писемному тексті, відтворення його в собі й вираження в звучанні власного голосу.
6. Набути вміння рефлекторно підтримувати необхідну інтенсивність тону в спілкуванні з аудиторією.
7. Ознайомитись з опануванням сценічним тоном ролі, вистави, сценічного монологу у творчій практиці й теоретичних працях К.С. Станіславського, В.І. Немировича-Данченка, Леся Курбаса, П.К. Саксаганського, інших провідних митців українського театру.
8. Опрацювати літературу з теми заняття.

Література: 1, 11, 12, 15, 21, 23, 25, 26, 35, 38, 39.

Тема 3.6. Текст і підтекст

Анотація до лекції 3.6.

Тотожність і нетотожність тексту і підтексту. *Підтекст* як елемент внутрішньої дії. Процеси розуміння тексту: пізнання, осягнення, декодування, осмислення, інтерпретація.

“Кінострічка бачень” як невід’ємний елемент словесної дії, живильна сила підтексту. Підтекст як визначальний чинник інтонації. Внутрішній слух. Ставлення. М’язова свобода. Увага. Мислення і уява. Воля. Логічний наголос. Уміння актора та режисера віднайти і яскраво виділити основні слова – доказ продуктивності словесної дії. Спілкування. Імпровізація. Дійові пристосування.

Практичне заняття до теми 3.6. № 27

Мета: набути навичок виявлення підтексту.

Практичні завдання

1. Процеси розуміння тексту: пізнавання, осягнення, декодування, осмислення, інтерпретація.
2. Виявлення у тексті глибинних смислів.
3. Створення “кінострічки” бачень як живильної сили підтексту.
4. Виявлення підтексту за допомогою логіки, інтонаційної виразності та невербальних виражальних засобів.

Завдання для самостійної роботи до теми 3.6.

Практичні завдання

1. Засвоїти процеси розуміння тексту: пізнавання, осягнення, декодування, осмислення, інтерпретацію.
2. Виявити у тексті глибинні смисли.
3. Набути навичок створення “кінострічки” бачень як живильної сили підтексту.
4. Досягати сценічного виявлення підтексту за допомогою логіки, інтонаційної виразності та невербальних виражальних засобів.
5. Опрацювати літературу з теми заняття.

Література: 1, 5, 6, 14, 15, 16, 18, 19, 21, 23, 25, 26, 34, 39, 47.

Тема 3.7. Темпоритм словесної дії

Практичне заняття до теми 3.7. № 28

Мета: набути навичок опанування темпоритмом словесної дії.

Практичні завдання

1. Взаємопов'язаність темпу і ритму.
2. Темпоритм словесної дії як один з найважливіших засобів емоційного підтексту.
3. Зв'язок між темпераментом і темпоритмом.
4. Підпорядкування виконавця внутрішньому ритму життя свого персонажа.
5. Формування вміння зміни темпоритму ролі.
6. Ритмічність як навички просторово-часової організації простору.
7. Темпоритм фізичної поведінки в ролі як правильно підібране виконання рухів, вирішальних безпосередньо поставлену сценічну завдання в обмеженому просторі сцени і зі швидкістю, відповідної логіці та емоціям внутрішнього життя сценічного героя.
8. Музикально-ритмічне виховання актора
9. Вправа на передання один одному темпоритму за допомогою плескань у долоні.

Завдання для самостійної роботи до теми 3.7.

Практичні завдання

1. Розкрити взаємопов'язаність темпу і ритму.
2. Темпоритм словесної дії як один з найважливіших засобів емоційного підтексту.
3. З'ясувати зв'язок між темпераментом і темпоритмом.
4. Набути навичок підпорядкування виконавця внутрішньому ритму життя свого персонажа.
5. Набути навичок зміни темпоритму ролі.
6. Окреслити особливості музикально-ритмічного виховання актора.
7. Опрацювати літературу з теми заняття.

Література: 1, 14, 15, 16, 19, 21, 23, 25, 26, 38, 39.

Тема 3.8. Методика сценічного виконання прозових творів

Анотація до лекції 3.8.

Творчий спосіб *живого контакту* з аудиторією. Мобілізація психофізичного апарату виконавця. Створення образу оповідача. Підпорядкування дії надзавданню. Опанування інтонаційної палітри тексту твору. Практичне виявлення підтексту. Створення в уяві чіткої і послідовної лінії бачення. Вибудовування лінії наскрізної дії як шляху до втілення надзавдання. Опанування перспективи словесної дії. Опанування стильових особливостей виконання твору. Передання аудиторії свого естетичного переживання дійсності. Використання в словесній дії всього комплексу виражальних засобів живої усної мови: слова, голосу, інтонації, тембральних забарвлень, міміки, жестів, руху. Єдність думки і слова, образного змісту і виражальних засобів мовного спілкування – словесних, фразових, інтонаційних, мімічних, пластичних, з яких складається спосіб мовлення. Дійові пристосування, внутрішній темпоритм. Органічне поєднання авторської мови з прямою мовою персонажів у їхніх діалогах і монологів. Неприпустимість злиття в один тон мови оповідача і реплік дійових осіб в їхніх діалогах і монологів, або ж навпаки – зведення художньої мови до примітивного читання тексту “на різні голоси”, коли репліки персонажів оповідач намагається виразно розіграти. *Пластичні засоби* спілкування (поза, рух, міміка, жест, красномовний погляд, блиск очей, усмішка). Внутрішня багатоплановість образного змісту художнього мовлення.

План

1. Психофізична підготовка до виходу на сцену.
2. Створення образу оповідача.
3. Вибудовування лінії наскрізної дії.
4. Використання в словесній дії всього комплексу вербальних і невербальних виражальних засобів: слова, голосу, інтонації, міміки, жестів, руху.
5. Підпорядкування дії надзавданню.
6. Творчий спосіб *живого контакту* з аудиторією.

Практичне заняття до теми 3.8. № 29

Мета: опанувати методику сценічного виконання прозових творів.

Практичні завдання

1. Психофізична підготовка до виходу на сцену.
2. Створення образу оповідача.
3. Вибудовування лінії наскрізної дії.
4. Використання в словесній дії всього комплексу вербальних і невербальних виражальних засобів: слова, голосу, інтонації, міміки, жестів, руху.
5. Творчий спосіб *живого контакту* з аудиторією.

Практичне заняття до теми 3.8. № 30

Мета: опанувати методику сценічного виконання прозових творів.

Практичні завдання

1. Психофізична підготовка до виходу на сцену.
2. Створення образу оповідача.
3. Вибудовування лінії наскрізної дії.
4. Використання в словесній дії всього комплексу вербальних і невербальних виражальних засобів: слова, голосу, інтонації, міміки, жестів, руху.
5. Творчий спосіб *живого контакту* з аудиторією.

Індивідуальні заняття до теми 3.8. № 7

Практичні завдання

1. Психофізична підготовка здобувача до виходу на сцену.
2. Робота над текстом прозового твору та підготовка його до сценічного виконання.

Завдання для самостійної роботи до теми 3.8.

Практичні завдання

1. Набути навичок мобілізації психофізичного апарату виконавця перед виходом на сцену.
 2. Підготувати текст прозового твору до сценічного виконання.
 3. Створити образ оповідача.
 4. Вибудовувати лінію наскрізної дії.
 5. Використовувати в словесній дії весь комплекс вербальних і невербальних виражальних засобів: слова, голос, інтонацію, міміку, жести, рух.
 6. Підпорядковувати свої дії надзавданню.
 7. Опрацювати літературу з теми заняття.
- Література:* 1, 14, 15, 19, 21, 23, 25, 38.

Тема 3.9. Репетиції підсумкового показу практичних робіт (прозових творів)

Практичне заняття до теми 3.9. № 31

Мета: опанувати методику сценічного виконання прозових творів і підготувати підсумковий заліковий показ.

Практичні завдання

1. Прогонні репетиції, шляхом вибудовування викладачем текстів, вибраних студентами, за принципом діалогу в розвитку, розташовуючи їх таким чином, щоб тема, порушена першим студентом, розвивалась або заперечувалась думкою другого студента, а його точка зору, у свою чергу, підтримувалась або ж заперечувалась третім студентом і т. д.

2. Використання в словесній дії всього комплексу вербальних і невербальних виражальних засобів: слова, голосу, інтонації, міміки, жестів, руху.

3. Встановлення живого контакту з аудиторією.

Практичне заняття до теми 3.9. № 32 і № 33

Мета: опанувати методику сценічного виконання прозових творів та підготувати підсумковий заліковий показ.

Практичні завдання

1. Прогонні репетиції, шляхом вибудовування викладачем текстів, вибраних студентами, за принципом діалогу в розвитку, розташовуючи їх таким чином, щоб тема, порушена першим студентом, розвивалась або заперечувалась думкою другого студента, а його точка зору, у свою чергу, підтримувалась або ж заперечувалась третім студентом і т. д.

2. Використання в словесній дії всього комплексу вербальних і невербальних виражальних засобів: слова, голосу, інтонації, міміки, жестів, руху.

3. Встановлення живого контакту з аудиторією.

4. Здійснення музичного та художнього оформлення залікового практичного показу.

МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ № 3

Форма модульного контролю полягає у перевірці набутих студентами знань, умінь і навичок щодо артикуляційно-резонаторного тренінгу, роботи над дикцією з активними фізичними рухами; роботи з текстами і скоромовками зі складними звукосполученнями; орфоепічних норм; сценічного тону; підтексту; темпоритму словесної дії; методики сценічного виконання прозових творів.

МОДУЛЬ 4. МЕТОДИКА ВИБОРУ ТА ВИКОНАВСЬКОГО ЗАСВОЄННЯ КАЗКОВИХ ТВОРІВ

Тема 4.1. Розвиток звуковисотного і динамічного діапазону зі зміною мовленнєвого темпу і ритму

Практичне заняття до теми 4.1. № 34

Мета: розвинути звуковисотний і динамічний діапазон.

Практичні завдання

1. Вправи на розширення діапазону голосу, розвитку гучності, витривалості з виконанням тексту гекзаметру.
2. Вправи на відчуття верхніх і нижніх резонаторів.
3. Вправи для тренування сили звуку в сценічному просторі, тренування голосу в складній ситуації, в умовах великого фізичного навантаження (при стрибках, бігу, вправах з м'ячем, скакалкою, стрічкою тощо).
4. Вправи, побудовані на емоційно-вольовій природі вигуків (“м’яка атака”, “опора звуку”, навички “переключення дихання”, “дзвінкість голосу”, “зібраність звуку”, “свобода м’язів нижньої щелепи”, знаходження “центру” голосу).
5. Вправи на стійкість звуку і тренування його правильного спрямування.
6. Вправи для вироблення навичок сміху.
7. Тренування правильного звучання на певних текстах приказок і віршів зі зміною мовленнєвого темпу і ритму.
8. Вправи зі скоромовками, скандуванням.

Завдання для самостійної роботи до теми 4.1.

Практичні завдання

1. Виконати вправи на розширення діапазону голосу, розвитку гучності, витривалості з виконанням тексту гекзаметру.
 2. Виконати вправи на відчуття верхніх і нижніх резонаторів.
 3. Виконати вправи для тренування сили звуку в сценічному просторі, тренування голосу в складній ситуації, в умовах великого фізичного навантаження (при стрибках, бігу, вправах з м'ячем, скакалкою, стрічкою тощо).
 4. Виконати вправи, побудовані на емоційно-вольовій природі вигуків (“м’яка атака”, “опора звуку”, навички “переключення дихання”, “дзвінкість голосу”, “зібраність звуку”, “свобода м’язів нижньої щелепи”, знаходження “центру” голосу).
 5. Виконати вправи на стійкість звуку і тренування його правильного спрямування.
 6. Виконати вправи для вироблення навичок сміху.
 7. Здійснити тренування правильного звучання на певних текстах приказок і віршів зі зміною мовленнєвого темпу і ритму.
 8. Виконати вправи зі скоромовками, скандуванням.
 9. Опрацювати літературу з теми заняття.
- Література:* 1, 12, 21, 23, 25, 35, 36, 38.

Тема 4.2. Закріплення акцентуаційних норм

Практичне заняття до теми 4.2. № 35

Мета: закріплення набутих знань і умінь щодо акцентуаційних норм.

Практичні завдання

1. Вільний і рухомий характер словесного наголосу в українській мові.
2. Основні функції наголосу.
3. Роль наголосу в типізації й індивідуалізації.
4. Основні випадки фразового наголосу
5. Відмінність між фразовим наголосом як елементом мови і логічним як елементом мовлення.
6. Слух як головний контролер сили логічного наголосу, довжини логічної паузи.
7. Виділення наголосу залежно від акустичного параметру: силовий (динамічний, експіраторний); музичний (тоновий, мелодичний); кількісний (квантитативний).
8. Наголошування іменників, дієслів, прикметників, дієприкметників, прислівників, дієприслівників, числівників, займенників.
9. Використання карток для засвоєння словесного наголосу.
10. Особливості наголошування власних назв.
11. Робота з орфоепічним словником.
12. Причини порушення нормативного наголосу.

Завдання для самостійної роботи до теми 4.2.

Практичні завдання

1. Засвоїти вільний і рухомий характер словесного наголосу в українській мові.
 2. Розкрити основні функції наголосу.
 3. Засвоїти роль наголосу в типізації й індивідуалізації.
 4. Навести основні випадки фразового наголосу.
 5. З'ясувати відмінність між фразовим наголосом як елементом мови і логічним як елементом мовлення.
 6. Охарактеризувати наголошування іменників, дієслів, прикметників, дієприкметників, прислівників, дієприслівників, числівників, займенників.
 7. Використовувати картки для засвоєння словесного наголосу.
 8. Розкрити особливості наголошування власних назв.
 9. Розкрити причини порушення нормативного наголосу.
 10. Закріпити навички роботи з орфоепічним словником.
 11. Опрацювати літературу з теми заняття.
- Література:* 1, 11, 12, 21, 23, 25, 26, 35, 36, 38, 45.

Тема 4.3. Виправлення дикційних недоліків і демонстрація набутих умінь в художніх текстах

Практичне заняття до теми 4.3. № 36

Мета: закріплення набутих знань та умінь щодо виправлення дикційних недоліків та демонстрація набутих умінь в художніх текстах.

Практичні завдання

1. Опанування прийомами виправлення своїх мовних недоліків, робота над дикційною чистотою і культурою слова.
2. Тренування приголосних у звукосполюках, словах, фразах, приказках, скоромовках, віршованих текстах.
3. Голосові тренувальні вправи, поєднані з рухами.
4. Дикційний тренінг у різному темпоритмі.
5. Діалог студентів за допомогою скоромовок, приказок, прислів'їв.
6. Систематичні, цілеспрямовані спостереження за правильністю вимови.
7. Виховання слухового контролю над своїм мовленням і мовленням своїх товаришів.
8. Дикційні вади: органічні, неорганічні.
9. Основні мовленнєві вади за умов нормального мовленнєвого апарату: затиск, скованість щелеп, млява артикуляція, малорухливі губи, вимова крізь зуби, інертність язика, занадто швидка або занадто уповільнена мова, нечітка вимова, ненормативна вимова окремих звуків.
10. Шляхи усунення дикційних вад.

Практичне заняття до теми 4.3. № 37

Мета: закріплення набутих знань та умінь щодо виправлення дикційних недоліків та демонстрація набутих умінь в художніх текстах.

Практичні завдання

1. Опанування прийомами виправлення своїх мовних недоліків, робота над дикційною чистотою і культурою слова.
2. Тренування приголосних у звукосполюках, словах, фразах, приказках, скоромовках, віршованих текстах.
3. Голосові тренувальні вправи, поєднані з рухами.
4. Дикційний тренінг у різному темпоритмі.
5. Діалог студентів за допомогою скоромовок, приказок, прислів'їв.
6. Систематичні, цілеспрямовані спостереження за правильністю вимови.
7. Виховання слухового контролю над своїм мовленням і мовленням своїх товаришів.
8. Дикційні вади: органічні, неорганічні.
9. Основні мовленнєві вади за умов нормального мовленнєвого апарату: затиск, скованість щелеп, млява артикуляція, малорухливі губи, вимова крізь зуби, інертність язика, занадто швидка або занадто уповільнена мова, нечітка вимова, ненормативна вимова окремих звуків.
10. Шляхи усунення дикційних вад.

Завдання для самостійної роботи до теми 4.3.

Практичні завдання

1. Опанувати прийоми виправлення своїх мовних недоліків, робота над дикційною чистотою і культурою слова.
 2. Здійснювати тренування приголосних у звукосполуках, словах, фразах, приказках, скоромовках, віршованих текстах.
 3. Здійснювати голосові тренувальні вправи, поєднані з рухами.
 4. Здійснювати дикційний тренінг у різному темпоритмі.
 5. Використовувати для виправлення дикційних вад скоромовки, приказки, прислів'я.
 6. Здійснювати систематичні, цілеспрямовані спостереження за правильністю вимови.
 7. Здійснювати слуховий контроль над своїм мовленням і мовленням своїх товаришів.
 8. Працювати над усуненням своїх дикційних вад.
 9. Опрацювати літературу з теми заняття.
- Література: 1, 12, 21, 23, 25, 35, 36, 38.*

Тема 4.4. Стиль сценічного мовлення

Анотація до лекції 4.4.

Поняття стилю. *Стиль* як найширша мистецтвознавча категорія, що відповідає світоглядіві та художньому мисленню митців даної епохи. Стиль, притаманний літературному напрямку або певній епосі.

Стилістичні норми як доцільність використання мовно-виражальних засобів у конкретному лексичному оточенні, відповідній ситуації спілкування. Стиль мови як комунікативний і функціональний різновид мовної норми. Мовний стиль як сукупність мовних засобів, вибір яких зумовлюють зміст, мета і ситуація мовлення. Жанр у межах стилю.

Стиль як визначальний компонент окремого твору та відображення авторського світогляду. Залежність стилістики художньої мови, способу естетичного пізнання й перетворення дійсності від позиції автора.

Індивідуальний стиль письменника. Виразні засоби авторської мови (побудова фрази, авторська пунктуація, лексика і фразеологія, ремарки). Поняття “художньої волі” як основи стилетворення. Допоміжна роль художніх прийомів у вираженні ідейно-психологічних, світоглядних засад стилю. Відмінність тематики, образності в стилях різних епох. Особливості звучання художньої мови в літературних творах побутового, романтичного, героїчного, інтимно-психологічного, фантастичного, гумористичного змісту, жанру і стилю. Стиль і стилізація.

Стилі сучасної української літературної мови: 1) розмовний, який має два різновиди: а) розмовно-побутовий; б) розмовно-офіційний; 2) книжні стилі (науковий, офіційно-діловий, публіцистичний, художній). Відтворення в художній мові особливостей функціональних стилів мовного спілкування. Уникнення колізій

між жанрово-стильовими особливостями твору і його сценічною інтерпретацією. Протиставлення стилістики мови (або структурної стилістики) стилістиці мовлення як загальне і часткове (конкретне). Стилiстика художньої мови визначається широким розмаїттям засобів мовлення: лексичних, синтаксичних, фонетичних, ритмічних, інтонаційних. Стиль виконання художнього твору.

План

1. Поняття стилю.
2. Індивідуальний стиль письменника.
3. Стилi сучасної української літературної мови.
4. Стиль виконання художнього твору.

Практичне заняття до теми 4.4. № 38

Мета: закріплення набутих знань та умінь щодо стилю сценічного мовлення.

Практичні завдання

1. Здійснити стилістичний аналіз запропонованого викладачем тексту: визначити, до якого функціонального стилю сучасної української мови належить даний текст; назвати підстиль і жанр.

2. Стилi сучасної української літературної мови: 1) розмовний, який має два різновиди: а) розмовно-побутовий; б) розмовно-офіційний; 2) книжні стилі (науковий, офіційно-діловий, публіцистичний, художній).

3. Стилiстика мовлення.

4. Стилiстичні можливості звукової системи української мови.

5. Допоміжна роль художніх прийомів у вираженні ідейно-психологічних, світоглядних засад стилю.

6. Відмінність тематики, образності в стилях різних епох.

7. Особливості звучання художньої мови в літературних творах побутового, романтичного, героїчного, інтимно-психологічного, фантастичного, гумористичного змісту, жанру і стилю.

8. Стиль як визначальний компонент окремого твору та відображення авторського світогляду.

9. Індивідуальний стиль письменника.

10. Стиль і стилізація.

11. Стиль виконання художнього твору.

11. Уникнення колізій між жанрово-стильовими особливостями твору і його сценічною інтерпретацією.

12. Протиставлення стилістики мови стилістиці мовлення як загальне і часткове (конкретне).

13. Стилiстично доладне мовлення як його найвищий еталон, досконалий зразок.

Завдання для самостійної роботи до теми 4.4.

Практичні завдання

1. Охарактеризувати стилі сучасної української літературної мови:
1) розмовний, який має два різновиди: а) розмовно-побутовий; б) розмовно-офіційний; 2) книжні стилі (науковий, офіційно-діловий, публіцистичний, художній).
 2. Розкрити сутність стилістики мовлення.
 3. З'ясувати відмінність тематики, образності в стилях різних епох.
 4. Охарактеризувати особливості звучання художньої мови в літературних творах побутового, романтичного, героїчного, інтимно-психологічного, фантастичного, гумористичного змісту, жанру і стилю.
 5. З'ясувати, що таке індивідуальний стиль письменника.
 6. Розкрити поняття “стиль” і “стилізація”.
 7. З'ясувати, що таке стиль виконання художнього твору.
 8. Опанувати стильовими особливостями вибраного твору.
 9. Уникати у вибраному для виконання творі колізій між жанрово-стильовими особливостями твору і його сценічною інтерпретацією.
- Література: 1, 14, 15, 20, 21, 23, 25, 26, 39, 44.*

Тема 4.5. Особливості народних і літературних казок

Анотація до лекції 4.5.

Казка як один з основних жанрів народної творчості, епічний, переважно прозаїчний твір чарівного, авантюрного чи побутового характеру усного походження, у якому згадуються вигадані події чи особи. Казка як вигадка, що цікава своїм більш або менш прозорим натяком на якесь конкретне життєве явище. Різноманітність художніх форм казки як її суттєва жанрова ознака.

Класифікація казок за змістом: а) казки про тварин; б) чарівні; в) соціально-побутові. Особливості казки: зазвичай невеликий обсяг, переважно прозова форма, невелика кількість дійових осіб, протиставлення добра злу, вираження життєвого досвіду людей, вплив різних історичних епох, починаючи від первісного суспільства і до наших днів. Усталена фабула, внутрішня цілісність сюжетів і мотивів, багатоепізодність, драматичний розвиток подій, традиційність структури і композиційних елементів, контрастне групування дійових осіб, відсутність розгорнутих описів природи і побуту, “замкнутий час” і завершеність, співвідносні з досягненнями героєм мети і перемогою добра над злом – характерні ознаки казки. Самобутність та історична конкретність художніх образів, психології характерів, ситуацій, художніх деталей, що в специфічній художній формі відбивають життя, погляди, смаки та сподівання певного народу в певний час його історії – невід’ємні складові казкового епосу. Діалог у казці – один із важливих засобів типізації дійових осіб. Розмаїтість функціональної палітри казки: переплетення та взаємодоповнення її естетичних функцій з пізнавальними, морально-етичними, соціально-виховними, розважальними тощо. Відсутність особи автора – характерна особливість народної казки.

Казка як твір, що відзначається національними особливостями, відображає спосіб життя народу, його працю і побут, природні умови, а також індивідуальні риси виконавця-оповідача (казкаря). Казка як безцінна фольклорна спадщина українців, що сягає тисячолітніх глибин і містить унікальну інформацію про життя, світогляд, космогонічні уявлення наших предків, обожнювання ними сонця, місяця, зірок, землі, лісу, води. Казка як багатий матеріал для вивчення матеріальної і духовної спадщини українського народу, його характеру та обставин життя.

Авторська казка як художній твір, створений одним чи кількома авторами, імена яких, як правило, відомі.

Близькість казки до таких різновидів народної оповідальної творчості як легенда, переказ, оповідь, що тісно пов'язані з конкретною історією, реальним життям і побутом їх творців. *Легенда* як народна оповідь про життя якоїсь особи або незвичайну подію, оповита фантастикою. Класифікація легенд: міфологічні, апокрифічні (релігійного змісту), історико-героїчні.

Традиційні особливості казкової оповіді. Типи казкарів, їх характеристика. Мова оповідача як важливий структурний компонент казки. Розкривання образу казкаря не лише в тексті, а й у сфері підтексту та “другого плану” образного змісту. Казка як характерна форма художньої розповіді, що за своєю природою здавна забезпечувала широкий простір для участі в процесі її творення та поширення індивідуального творчого начала. Імпровізаційність як важливий елемент виконання казки.

План

1. Особливості казки як специфічного виду (чи жанру) народної оповідальної творчості.
2. Класифікація казок за змістом.
3. Традиційні особливості казкової оповіді.
4. Типи казкарів, їх характеристика.
5. Мова оповідача як важливий структурний компонент казки.
6. Особливості літературної (авторської) казки.

Завдання для самостійної роботи до теми 4.5.

Практичні завдання

1. Розкрити особливості казки як специфічного виду (чи жанру) народної оповідальної творчості.
2. Здійснити класифікацію казок за змістом.
3. Розкрити традиційні особливості казкової оповіді.
4. Охарактеризувати типи казкарів, їх характеристика.
5. З'ясувати особливості мовлення оповідача як важливого структурного компоненту казки.
6. Розкрити особливості літературної (авторської) казки.
7. Опрацювати літературу з теми заняття.

Література: 1, 21, 25, 38, 46.

Тема 4.6. Структурно-типологічне вивчення казки за методикою В. Я. Проппа

Анотація до лекції 4.6.

В. Я. Пропп поставив собі завдання виявлення постійних елементів (інваріантів), наявних у чарівній казці, і які не зникають із поля зору дослідника під час переходу від сюжету до сюжету. Відкриті ним інваріанти та їх співвідношення в рамках казкової композиції становлять структуру чарівної казки.

Постійними, повторюваними елементами чарівної казки є **функції дійових осіб** (загальним числом *тридцять одна*): відлучка, заборона та порушення заборони, розвідка шкідника та видача йому відомостей про героя, каверзу і пособництво, шкідництво (або нестача), посередництво, протидія, що починається, перша функція дарувальника і реакція героя, отримання чарівного засобу, просторове переміщення, боротьба, таврування героя, перемога, ліквідація недостачі, повернення героя, переслідування і порятунок, невпізнане прибуття, домагання несправжнього героя, важке завдання і вирішення, впізнання та розвінчування, весілля.

Незмінним виявився і **набір ролей** (числом сім), між якими розподіляються певним чином конкретні казкові персонажі зі своїми атрибутами. Кожен із **семи дійових осіб** (тобто ролей), саме антагоніст (шкідник), дарувальник, помічник, царівна чи його батько, відправник, герой, несправжній герой, має власне коло дій, тобто одну чи кілька функцій.

Постійними, стійкими елементами казки є функції дійових осіб незалежно від того, ким і як вони виконуються. Вони утворюють основні складові казки. Число функцій, відомих чарівній казці, обмежене, а їх послідовність завжди однакова. При цьому ця закономірність стосується лише фольклору – штучно створені казки їй не підпорядковані. Усі чарівні казки однотипні за своєю будовою, тобто містять однакові функції. До змінних параметрів відносяться: кількість та способи виконання функцій, мотивування та атрибути персонажів, мовний стиль. Отже, виконувані функції у їхній послідовності становлять єдиний композиційний стрижень для всіх чарівних казок.

Серед 31 функції дійових осіб чарівної казки багато функцій розташовані попарно (заборона – порушення, боротьба – перемога, переслідування – порятунок і так далі). Також функції логічно поєднуються за колами дій персонажів чарівної казки, тобто в казці є всього сім дійових осіб: герой, шкідник, відправник, дарувальник, помічник, царівна, хибний герой.

План

1. Морфологія казки як опис казки за її складовими частинами і відношень частин одне до другого і до цілого.
2. Функції дійових осіб чарівної казки та їх послідовність як постійні величини казки.
3. Набір ролей, між якими розподіляються певним чином конкретні казкові персонажі зі своїми атрибутами.
4. Проблема співвідношення простору, часу та дії в чарівній казці.
5. Типологічна схожість між чарівною казкою та обрядами ініціації.

Практичне заняття до теми 4.6. № 39

Мета: опанування методикою структурно-типологічного вивчення казки.

Практичні завдання

1. Функції дійових осіб чарівної казки та їх послідовність як постійні величини казки.
2. Набір ролей, між якими розподіляються певним чином конкретні казкові персонажі зі своїми атрибутами.
3. Проблема співвідношення простору, часу та дії в чарівній казці.
4. Типологічна схожість між чарівною казкою та обрядами ініціації.
5. Практичне здійснення структурно-типологічного аналізу казки.

Індивідуальні заняття до теми 4.6. № 8

Практичні завдання

1. Практичне здійснення структурно-типологічного аналізу вибраної студентом казки.

Завдання для самостійної роботи до теми 4.6.

Практичні завдання

1. Розкрити функції дійових осіб чарівної казки та їх послідовність.
2. З'ясувати проблему співвідношення простору, часу та дії в чарівній казці.
3. Розкрити типологічну схожість між чарівною казкою та обрядами ініціації.
4. Здійснити структурно-типологічний аналіз вибраної для виконання казки за методикою В. Я. Проппа.
6. Опрацювати літературу з теми заняття.

Література: 4б.

Тема 4.7. Методика вибору казкового твору для сценічного виконання

Анотація до лекції 4.7.

Вибір казкового твору для сценічного виконання здійснюється за такими критеріями: а) казка може бути як народна (про тварин; чарівна; соціально-побутова) так і літературна; б) текст повинен мати ідейну спрямованість, певний художній рівень, композиційну цілісність, цікаву тему, надзавдання (при цьому вирішальне значення має світогляд студента, його громадянська позиція, патріотичні почуття, ідейна переконаність); в) тема казкового твору має сприяти ідейному, морально-етичному вихованню майбутніх акторів, сприяти виробленню на курсі естетичної спорідненості; г) матеріал повинен відповідати мовним та особистим якостям виконавця.

Автор твору, його біографія та світогляд. Тема та ідея твору. Актуальність твору.

План

1. Критерії вибору казкового твору для сценічного виконання.

2. Автор твору, його біографія та світогляд.
3. Актуальність твору.
4. Врахування уподобань та творчих можливостей виконавця, його мистецького наднадзавдання.

Практичне заняття до теми 4.7. № 40

Мета: засвоїти критерії вибору казкового твору для сценічного виконання.

Практичні завдання

1. Вибір казкового тексту для сценічного виконання за відповідними критеріями.
2. Врахування при виборі казкового тексту уподобань і творчих можливостей виконавця, його мистецького наднадзавдання.
3. Автор твору, його біографія та світогляд.
4. Актуальність твору.

Індивідуальні заняття до теми 4.7. № 9

Практичні завдання

1. Погодити з викладачем вибір казкового твору для сценічного виконання з врахуванням критеріїв вибору.
2. Виявити актуальність казкового твору та його суголосність (передусім його тематики, проблематики) з сучасністю.

Завдання для самостійної роботи до теми 4.7.

Практичні завдання

1. Здійснити вибір казкового твору для сценічного виконання з врахуванням критеріїв вибору.
2. Ознайомитись з біографією автора казкового твору та його світоглядом.
3. Виявити актуальність твору та його суголосність (передусім його тематики, проблематики) з сучасністю.
4. Опрацювати літературу з теми заняття.

Література: 1, 21, 25, 38, 46.

Тема 4.8. Ідейно-тематичний аналіз казкового твору

Практичне заняття до теми 4.8. № 41

Мета: набуття навичок ідейно-тематичного аналізу казкового твору.

Практичні завдання

1. Визначення теми казкового твору.
2. Визначення ідеї казкового твору.

Завдання для самостійної роботи до теми 4.8.

Практичні завдання

1. Визначити тему казкового твору.
2. Визначити ідею казкового твору.
3. Опрацювати літературу з теми заняття.

Література: 1, 15, 18, 21, 25.

МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ № 4

Форма модульного контролю полягає у перевірці набутих здобувачами знань, умінь і навичок щодо розвитку звуковисотного і динамічного діапазону голосу; закріплення акцентуаційних норм; виправлення дикційних недоліків і демонстрації набутих умінь в художніх текстах; стилю сценічного мовлення; особливостей народних та літературних казок; структурно-типологічного аналізу казки за методикою В. Я. Проппа; методики вибору казкового твору для сценічного виконання.

МОДУЛЬ 5. МЕТОДИКА ВИКОНАВСЬКОГО ЗАСВОЄННЯ КАЗКОВИХ ТВОРІВ

Тема 5.1. Комплексний мовноголосовий тренінг для розвитку мовленнєвого дихання, артикуляції, резонаторів, мовленнєвого слуху, правильної дикційної та орфоепічної вимови в статичній і активній русі

Практичне заняття до теми 5.1. № 42

Мета: розвиток мовленнєвого дихання, артикуляції, резонаторів, мовленнєвого слуху, правильної дикційної та орфоепічної вимови.

Практичні завдання

1. Самомасаж органів дихання, артикуляції, резонування.
2. Дихальна гімнастика для зняття напруги навколо гортанної мускулатури.
3. Тренування дихальної мускулатури зі звуком.
4. Тренування повного змішано-діафрагмального дихання.
5. Звуконаслідування як вироблення чіткості артикуляцій свистячих, шиплячих та інших приголосних, зміцнення м'язової опори дихання й голосу.
6. Вправи для зміцнення резонаторно-артикуляційної системи.
7. Вправи для активізації внутрішньоглоткової артикуляції.
8. Вібраційний масаж, побудований на тривалому мовленнєвому "мичанні".
9. Артикуляційно-фонетичні вправи; постановка правильного положення артикуляційних органів при вимові кожної фонемі (беззвучна артикуляція).
10. Вправи на спрямування повітряного струменя при звукоутворенні "в маску" (верхні резонатори).
11. Тренувальні вправи для вироблення носового дихання.
12. Тренувальні вправи для вироблення фонаційного дихання.
13. Дихальні вправи зі спеціально підібраними фізичними вправами, що полегшують виконання правильного вдиху та видиху і допомагають закріпити навички реберно-діафрагмального дихання з активізацією м'язів черевного пресу під час вдиху і видиху.

14. Вправи на плавний перехід з грудного регістру в середній і в зворотному напрямку.

15. Вироблення автоматичних навичок “опертого” звучання та повнозвучного резонування.

16. Дикційне тренування складних артикуляційних поєднань в різноманітному темпоритмі.

17. Вправи для скоординованої роботи мовного апарату.

18. Вправи для розвитку мовного слуху.

Завдання для самостійної роботи до теми 5.1.

Практичні завдання

1. Здійснити самомасаж органів дихання, артикуляції, резонування.

2. Виконати дихальну гімнастику для зняття напруги навколо гортанної мускулатури.

3. Здійснити тренування дихальної мускулатури зі звуком.

4. Здійснити тренування повного змішано-діафрагмального дихання.

5. Виконати вправи на звуконаслідування (вироблення чіткості артикуляцій свистячих, шиплячих та інших приголосних, зміцнення м'язової опори дихання й голосу).

6. Виконати вправи для зміцнення резонаторно-артикуляційної системи.

7. Виконати вправи для активізації внутрішньоглоткової артикуляції.

8. Здійснити вібраційний масаж, побудований на тривалому мовленнєвому “мичанні”.

9. Виконати артикуляційно-фонетичні вправи; дотримуватись правильного положення артикуляційних органів при вимові кожної фонемі (беззвучна артикуляція).

10. Виконати вправи на спрямування повітряного струменя при звукоутворенні “в маску” (верхні резонатори).

11. Виконати тренувальні вправи для вироблення носового дихання.

12. Виконати тренувальні вправи для вироблення фонаційного дихання.

13. Виконати дихальні вправи зі спеціально підібраними фізичними вправами, що полегшують виконання правильного вдиху та видиху і допомагають закріпити навички реберно-діафрагмального дихання з активізацією м'язів черевного пресу під час вдиху і видиху.

14. Виконати вправи на плавний перехід з грудного регістру в середній і в зворотному напрямку.

15. Набути автоматичних навичок “опертого” звучання та повнозвучного резонування.

16. Здійснити дикційне тренування складних артикуляційних поєднань в різноманітному темпо-ритмі.

17. Виконати вправи для скоординованої роботи мовного апарату.

18. Виконати вправи для розвитку мовного слуху.

19. Опрацювати літературу з теми заняття.

Література: 1, 12, 21, 23, 25, 35, 36.

Тема 5.2. Суржик та шляхи його подолання

Практичне заняття до теми 5.2. № 43

Мета: подолання у мовленні студентів суржика.

Практичні завдання

1. Інтерференція як відхилення від норм однієї мови під впливом іншої.
2. Акцентні помилки. Сленг.
3. Укладення антисловника допущених студентами мовленнєвих помилок із зазначенням правильної вимови.

Завдання для самостійної роботи до теми 5.2.

Практичні завдання

1. Дати визначення поняттям “суржик”, “інтерференція”, “сленг”.
2. Зясувати різновиди акцентних помилок.
3. Укласти словник професійного акторського та режисерського сленгу.
4. Укласти антисловник, де занотовано слова і вислови, при вимові яких допущено помилки (вказати правильну вимову).
5. Здійснювати контроль за дотриманням норм української літературної мови протягом всього навчального процесу.
6. Навести приклади інтерференції між українською та російською мовами.
7. Опрацювати літературу з теми заняття.

Література: 1, 20, 21, 28, 35, 36, 28, 49.

Тема 5.3. Орфоепічний аналіз казкового тексту

Анотація до лекції 5.3.

Основним поняттям орфоепії є орфоепічна норма, тобто науково обґрунтоване, соціально узаконене правило вимови звуків, звукових комплексів, організації звукового потоку. Простота правил літературної вимови зумовлюється, з одного боку, тим, що в українській орфографії переважає фонетичний принцип передачі звуків на письмі, а це зменшує розбіжність між вимовою та її писемним оформленням. З іншого боку, українській орфоепії не властива надлишкова варіативність вимовних норм, які не мають істотного фонологічного навантаження. Українська орфоепія має варіативні кодифіковані форми, в ній простежуються тенденції до зближення з орфографією та подолання орфоепічних паралелізмів, що виходять за рамки літературної вимовної норми.

Розбіжності між орфографією – правильним написанням і орфоепією – правильною вимовою написаного. Відчуття виконавцем музикальності та пластичності мови. Чистота мовлення. Два види відхилень від єдиних орфоепічних норм: 1) у вимові помилково замінюються одні фонемі іншими; 2) зникають чи неправильно передаються відтінки фонем, їх позиційне звучання в слові. Уміння глибоко відчувати різницю між голосними, які виражають різні

внутрішні стани людини, і приголосними, які зображують зовнішній світ і зовнішні події. Голосні як уособлення жіночого начала, а приголосні – чоловічого. Вдале порівняння звучання голосних з рікою, а приголосних – з берегами ріки. Шляхи подолання відхилень від загальноприйнятих орфоепічних норм.

Правильна вимова голосних та приголосних звуків, їх сполучень, окремих слів та їх граматичних форм. Визначення нормативного наголосу. Використання фонетичної транскрипції для опанування орфоепічних норм та передання на письмі правильної вимови. Фіксація реального звучання мовлення. Використання діакритичних знаків (розрізнявальних) для виявлення фонетичних особливостей тексту. Асиміляція та дисиміляція (спрощення). Виявлення орфоепічних помилок у студентів. Фонологічні вимовні помилки проявляються внаслідок змішування фонем, що призводить до спотворення нормативної вимови та неправильного розуміння слова. Фонетичні вимовні помилки полягають у неправильному використанні варіацій фонем, що, як правило, спотворюють вимову.

План

1. Орфоепічна норма.
2. Види відхилень від єдиних орфоепічних норм.
3. Шляхи подолання відхилень від загальноприйнятих орфоепічних норм.
4. Використання фонетичної транскрипції для опанування орфоепічних норм.
5. Асиміляція та дисиміляція (спрощення).
6. Фонологічні та фонетичні помилки.

Практичне заняття до теми 5.3. № 44

Мета: набути навичок орфоепічного аналізу казкового тексту.

Практичні завдання

1. Використання фонетичної транскрипції для опанування орфоепічних норм та передання на письмі правильної вимови.
2. Слова казкового тексту, які пишуться і вимовляються за одними правилами.
3. Слова казкового тексту, які пишуться і вимовляються за різним правилами.
4. Правильна вимова голосних і приголосних звуків, їх сполучень, окремих слів та їх граматичних форм.
5. Вживання у казковому тексті літери та фонем "Г".
6. Асиміляція та дисиміляція (спрощення).
7. Фонологічні та фонетичні помилки.
8. Мовні помилки, пов'язані з уживанням просторічних слів, жаргонізмів, канцеляризмів і слів-паразитів, мовних штампів
9. Виявлення та виправлення орфоепічних помилок, встановлення їх причини.
10. Уміння користуватися орфоепічним словником.
11. Орфоепічний аналіз казкового тексту.

Індивідуальні заняття до теми 5.3. № 10

Практичні завдання

1. Здійснення орфоепічного аналізу тексту казкового твору.

Завдання для самостійної роботи до теми 5.3.

Практичні завдання

1. Використати фонетичну транскрипцію для опанування орфоепічних норм та передання на письмі правильної вимови.
 2. Визначити слова казкового тексту, які пишуться і вимовляються за одними правилами.
 3. Визначити слова казкового тексту, які пишуться і вимовляються за різними правилами.
 4. Засвоїти правильну вимову голосних та приголосних звуків, їх сполучень, окремих слів та їх граматичних форм.
 5. Засвоїти вживання у тексті літери та фонем "Г".
 6. Виявити в тексті фонетичні явища уподібнення (асиміляції) і розподібнення (дисиміляції).
 7. Виявити фонологічні та фонетичні помилки.
 8. Виявляти та виправляти орфоепічні помилки.
 9. Набути навиків користування орфоепічним словником.
 10. Здійснити орфоепічний аналіз тексту вибраного казкового твору.
 11. Опрацювати літературу з теми заняття.
- Література: 1, 12, 15, 18, 25, 26, 43, 45.*

Тема 5.4. Логічно-інтонаційний аналіз казкового тексту

Анотація до лекції 5.4.

Логічно-інтонаційний аналіз казкового тексту передбачає послідовну роботу над текстом з урахуванням логіки мовлення та інтонаційної палітри, що відображають типові, історично сформовані зв'язки слів і словосполучень мови з притаманними їм нормативними наголосами, паузами, мелодійними малюнками. Якщо це літературна казка, то такий аналіз допомагає усвідомити думку автора, виявити логіку й стилістичні особливості тексту. Інтонація має точно передавати думку, яку прагнув донести автор, виражати підтекст. Логічно-інтонаційний аналіз є творчою роботою, пов'язаною із зануренням у світ думок і почуттів автора.

Результат логічно-інтонаційного аналізу – передача засобами художнього мовлення всього багатства думок, почуттів твору, особливостей авторської мови. Щоби фраза автора прозвучала, треба її виголосити з урахуванням місця і тривалості логічних та психологічних пауз, визначити головне ударне слово, другорядні наголоси.

Логічне опанування тексту передбачає поступове заглиблення виконавця в сам текст та у власний творчий процес. Якщо на початку логічно-інтонаційного аналізу виконавець усвідомлює безпосередню логіку слів і

словосполучень, то при подальшій роботі він поступово розкриває авторський задум, смисл і цільову спрямованість твору. Знання основних законів логіки мовлення допоможе при підготовці партитури тексту.

Слід з'ясувати композицію прозового твору, специфіку його художньої організації, мотиви поведінки дійових осіб, їхні характерні риси, розкрити підтекст, глибоко осмислити мову, художні засоби, використання фразеологізмів, влучних виразів, визначити мовні такти, логічні центри, наголоси, паузи.

Загалом інтонація є природною формою мовлення, засобом організації висловлювання. На підставі інтонації можна ідентифікувати того, хто говорить: визначити, до якої мовної чи соціальної групи він належить. Інтонація є засобом передачі актором рис національного характеру дійової особи. До *засобів інтонації* відносять: мелодику; темп; тембр; інтенсивність; наголоси, паузи.

Не варто запам'ятовувати правильно знайдену інтонацію, оскільки вона має виникнути невимушено, у результаті логічного ходу думки, ставлення до подій. Інтонаційний перехід від однієї строфи до іншої нерідко пов'язаний з необхідністю переключатися з одного психічного стану на інший.

Опанування логічної перспективи дає можливість побачити крізь окремі фрази думку, що розвивається, й озвучити її. Донесення логічної перспективи є запорукою правильного донесення ідеї твору.

План

1. Специфіка логічно-інтонаційного аналізу казкового тексту.
2. Засоби інтонації.
3. Логічна перспектива.

Практичне заняття до теми 5.4. № 45

Мета: набути навичок логічно-інтонаційного аналізу казкового тексту.

Практичні завдання

1. Логічно-інтонаційний аналіз казкового тексту.
2. Скелетування прозового тексту та підготовка його партитури.
3. Оволодіння перспективою словесної дії в запропонованих викладачем текстах.
4. Набуття навичок поділу фрази на мовні такти заради створення її точної перспективи.
5. Розстановка наголосів і визначення пауз.
6. Виділення в кожній фразі головних за змістом слів.
7. Фіксація інтонаційного малюнка тексту.
8. Виявлення підтексту, створити в уяві чіткої і послідовної лінії бачення.
9. Набуття навичок використання для логічно-інтонаційного аналізу тексту законів логіки мовлення.

Індивідуальні заняття до теми 5.4. № 11

Практичні завдання

1. Логічно-інтонаційний аналіз казкового тексту, вибраного студентами.

Завдання для самостійної роботи до теми 5.4.

Практичні завдання

1. Здійснити скелетування казкового тексту.
2. Підготувати партитуру тексту.
3. Здійснити логічно-інтонаційний аналіз вибраного казкового тексту.
4. Набути навичок використання для логічно-інтонаційного аналізу тексту законів логіки мовлення.
5. Здійснити членування тексту на фрази та виділити в кожній фразі головні за смислом слова.
6. Здійснити поділ фраз на мовні такти.
7. Розставити наголоси і визначити логічні та психологічні паузи.
8. Визначити в тексті смислові зв'язки між окремими фразами, досягнути інтонаційної виразності та відповідної мелодики мовлення.
9. Виявити і практично втілити підтекст.
10. Здійснити фіксацію інтонаційного малюнка казкового тексту.
11. Набути навичок створення в уяві чіткої і послідовної лінії бачення, опанувати логічною перспективою.
12. Опрацювати літературу з теми заняття.

Література: 1, 2, 6, 11, 15, 19, 21, 23, 25, 26, 33, 34, 38, 47.

Тема 5.5. Дійовий аналіз казкового твору

Анотація до лекції 5.5.

Дійовий аналіз казкового твору передбачає визначення надзавдання, наскрізної дії, конфлікту, побудови «кінострічки бачень», виявлення підтексту, що криється за текстом, знаходження емоційної і смислової кульмінації, визначення головної мети виконання твору.

Надзавдання – фундаментальне поняття методу дійового аналізу, ідея твору, звернена в сьогоdnішній час, тобто те заради чого виконується твір. Осягнення надзавдання твору відбувається через проникнення в над-надзавдання автора, у його світогляд. Точне визначення надзавдання є важливим чинником для правильного розподілу психологічних акцентів у художньому творі. Точність і глибина надзавдання виконавця покликані визначити активність наскрізної дії й емоційно повести за її напрямком.

Наскрізна дія – шлях втілення надзавдання, реальна, конкретна боротьба, у результаті якої стверджується надзавдання. Внутрішній світ виконавця мобілізується надзавданням і наскрізною дією.

Приєм створення «кінострічки бачень» – один із найважливіших практичних прийомів К. С. Станіславського в роботі над словом. ***Бачення*** є законом образного мислення актора на сцені, основою для перетворення авторського тексту у власну розповідь.

Словесна дія є активним процесом, спрямованим на те, щоб сценічне слово завжди було доцільним, продуктивним, енергійним і вольовим, дійовим. На початку роботи над твором виконавець має усвідомити логіку й послідовність подій, перспективу розвитку дії і контрдії.

Конфлікт (лат. *conflictus* – зіткнення, сутичка) – зіткнення протилежних інтересів і поглядів, напруження та крайнє загострення суперечностей, що призводить до активних дій, ускладнень, боротьби, супроводжуваних складними колізіями.

Аналізуючи казковий текст щодо бачення і підтексту, поглиблюючи та розширюючи свої знання про нього, ми поступово відтворюємо світ, про який пише автор. У процесі роботи виконавець присвоює думки автора, усвідомлює те, що послугувало основою для твору, пізнаючи таким чином його смислове спрямування.

Отже, метод дійового аналізу казкового твору дає змогу виконавцеві визначити послідовність і перспективу розвитку думки автора якщо це літературна (авторська) казка; виявити лінію наскрізної дії, що охоплює всі шматки твору, і наближати ідею автора до надзавдання виконавця через відбір виражальних засобів, необхідних для втілення творчого задуму.

План

1. Сутність дійового аналізу казкового твору.
2. Надзавдання як фундаментальне поняття методу дійового аналізу.
3. Наскрізна дія як шлях втілення надзавдання.
4. Значення дійового аналізу для виконавця казкового твору.

Практичне заняття до теми 5.5. № 46

Мета: набуття навичок дійового аналізу казкового твору.

Практичні завдання

1. Специфіка дійового аналізу казкового твору.
2. Визначення на прикладі конкретного твору запропонованих обставин, подій, конфлікту, наскрізної дії, надзавдання.
3. Детальний відбір дійових пристосувань.
4. Уміння виконавця вибудувувати наскрізну дію твору.
5. Уміння виконавця правдиво й органічно оцінювати факти.
6. Опанування виконавцем прийомами створення *перспективи мови*.

Індивідуальні заняття до теми 5.5. № 12

Практичні завдання

1. Дійовий аналіз вибраного казкового твору.

Завдання для самостійної роботи до теми 5.5.

Практичні завдання

1. Здійснити дійовий аналіз вибраного казкового твору.
2. Визначити запропоновані обставини, події, конфлікт, наскрізну дію, надзавдання.
3. Здійснити детальний відбір виконавцем дійових пристосувань для втілення творчого задуму.
4. Опанувати прийомами створення *перспективи мовлення*.

5. Підготувати конспект щодо дійового аналізу у працях М.О. Кнебель, О.О. Гончарова, Г.О. Товстоногова й ін.

6. Опрацювати літературу з теми заняття.

Література: 1, 14, 15, 16, 19, 21, 23, 25, 38, 39.

Тема 5.6. Методика виконавського засвоєння тексту казкових творів

Анотація до лекції 5.6.

Врахування результатів структурно-типологічного, ідейно-тематичного аналізу, логічно-інтонаційного аналізу та дійового аналізу казкового твору. Якщо це літературна казка, то визначення проблеми, яка хвилює автора. Вивчення творчої автобіографії автора, історії створення даного твору. Ознайомлення з іншими творами письменника. Тема. Ідея. Конфлікт. Жанр. Надзавдання. Композиція (експозиція, зав'язка, розвиток дії, кульмінація, розв'язка). Елементи фантастики, алегорії. Ліричні мотиви та філософські узагальнення. Елементи сатири та гротеску в стилістиці казці. Стилїстика художньої мови. Характеристика героїв. Відсутність особи автора – характерна особливість народної казки. Стилї автора літературної казки. Образ оповідача. Персонажі казки та їх взаємодія. Природа конфлікту. Наскрізна лінія словесної дії. Характери персонажів. Актуальність художнього твору. Події та дія. Вихідна подія, вихідні запропоновані обставини. Підпорядкування подій надзавданню. Уява, бачення, фантазія. Розкриття характерів персонажів через участь у конфлікті, їхнє мовлення. Перше сприймання твору виконавцем. Переказ тексту своїми словами як спосіб проникнення виконавця в авторський задум. Оцінка природи й сутності конфліктної ситуації. Підтекст. Визрівання виконавського задуму, пошук дійових засобів реалізації задуму в живій словесній дії. Режисерський замисел твору. Літературний монолог, діалог, полілог й масові сцени. Партитура тексту як програма дій виконавця тексту, складена за допомогою загальноприйнятих умовних знаків.

Традиційні особливості казкової оповіді. Типи казкарів, їх характеристика. Мова оповідача як важливий структурний компонент казки. Розкривання образу казкаря не лише в тексті, а й у сфері підтексту та “другого плану” образного змісту. Казка як характерна форма художньої розповіді, що за своєю природою здавна забезпечувала широкий простір для участі в процесі її творення та поширення індивідуального творчого начала. Імпровізаційність як важливий елемент виконання казок.

Робота здобувача над текстом: уточнення основної думки, заради якої було вибрано саме цей текст, підпорядкування цій думці твір, розподіляючи основне і другорядне; знаходження головних слів, фраз, які несуть основне смислове навантаження, узгоджене з відповідним надзавданням. Освоєння виконавцем *запропонованих обставин*. Оволодіння внутрішньою змістовністю й зовнішньою виразністю художнього мовлення. Задіяння емоційної пам'яті як прийом присвоєння тексту. Внутрішній монолог. Привід для розповіді (придумати відносини виконавця зі слухачами). Особливості розповіді від першої особи. Особливості відтворення авторської мови і мови персонажів. Дійові пристосування. Інтонаційна виразність. Логічний наголос. Головні слова. Паузи. Темпоритм.

План

1. Врахування результатів структурно-типологічного, ідейно-тематичного аналізу, логічно-інтонаційного аналізу та дійового аналізу казкового твору.
2. Основні вимоги до виконання казок.
3. Стиль виконання казки.
4. Особливості виконання авторської казки.
5. Жанр казки, тип казкаря, надзавдання, ставлення до подій, що відбуваються в казці.
6. Використання елементів театралізації під час виконання казки.
7. Інтонаційна палітра тексту казкового твору.
8. Підтекст і його сценічне втілення.
9. Темп і ритм словесної дії казкового твору.
10. Створення образу оповідача.
11. Створення характерів персонажів.
12. Невербальні засоби виконавця.
13. Спілкування з слухачами під час виконання казкового твору.

Практичне заняття до теми 5.6. № 47

Мета: опанування методики виконавського засвоєння тексту казкових творів.

Практичні завдання

1. Врахування результатів структурно-типологічного, ідейно-тематичного аналізу, логічно-інтонаційного аналізу та дійового аналізу казкового твору.
2. Засвоєння основних вимог до виконання казок.
3. Робота над текстами казкових творів, вибраними студентами.
4. Пошуки стилю виконання казки.
5. Особливості виконання авторської казки.
6. Жанр казки, тип казкаря,
7. Надзавдання, ставлення до подій, що відбуваються в казці.
8. Використання елементів театралізації під час виконання казки.
9. Проведення етюдних репетицій.
10. Інтонаційна палітра тексту казкового твору.
11. Підтекст та його сценічне втілення.
12. Темп і ритм словесної дії казкового твору.
13. Створення образу оповідача та характерів персонажів.
14. Невербальні засоби виконавця.
15. Особливості відтворення авторської мови і мови персонажів у монологіях і діалогах.
16. Відтворення оповідачем багатоголосого звучання в полілогах і масових сценах.
17. Використання в словесній дії всього комплексу виражальних засобів живої усної мови.
18. Вибудовування лінії наскрізної дії.
19. Пошуки дійових пристосувань.

Практичні заняття до теми 5.6. № 48 і № 49

Мета: опанування методики виконавського засвоєння тексту казкових творів.

Практичні завдання

1. Засвоєння основних вимог до виконання казок.
2. Робота над текстами казкових творів, вибраними здобувачами.
3. Пошуки стилю виконання казки.
4. Особливості виконання авторської казки.
5. Жанр казки, тип казкаря,
6. Надзавдання, ставлення до подій, що відбуваються в казці.
7. Використання елементів театралізації під час виконання казки.
8. Проведення етюдних репетицій.
9. Інтонаційна палітра тексту казкового твору.
10. Підтекст та його сценічне втілення.
11. Темп і ритм словесної дії казкового твору.
12. Створення образу оповідача та характерів персонажів.
13. Невербальні засоби виконавця.
14. Особливості відтворення авторської мови і мови персонажів у монологіях і діалогах.
15. Відтворення оповідачем багатоголосого звучання в полілогах і масових сценах.
16. Використання в словесній дії всього комплексу виражальних засобів живої усної мови.
17. Вибудовування лінії наскрізної дії.
18. Пошуки дійових пристосувань.

Індивідуальні заняття до теми 5.6. № 13

Практичні завдання

Робота над текстами казкових творів, вибраних здобувачами.

Завдання для самостійної роботи до теми 5.6.

Практичні завдання

1. Врахувати результати структурно-типологічного, ідейно-тематичного аналізу, логічно-інтонаційного аналізу та дійового аналізу казкового твору.
2. Засвоїти основні вимоги до виконання казок та особливості виконання авторської казки.
3. Працювати над вибраним казковим твором.
4. Здійснити пошуки стилю виконання казки.
5. Визначити жанр казки, тип казкаря, надзавдання, ставлення до подій, що відбуваються в казці.
6. Набути навичок щодо використання елементів театралізації під час виконання казки.
7. Опанувати інтонаційну палітру тексту казкового твору.
8. Виявити підтекст.

9. Опанувати темп і ритм словесної дії казкового твору.
 10. Створити образ оповідача та характери персонажів.
 11. Використати невербальні виконавські виражальні засоби.
 12. Врахувати особливості відтворення авторської мови і мови персонажів у монологіях і діалогах.
 13. Засвоїти відтворення оповідачем багатоголосого звучання в полілогах і масових сценах.
 14. Використати в словесній дії весь комплекс виражальних засобів живої усної мови.
 15. Вибудувати лінію наскрізної дії.
 16. Здійснити пошуки дійових пристосувань.
 17. Опрацювати літературу з теми заняття.
- Література: 1, 14, 15, 19, 21, 23, 25, 38, 46.*

МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ № 5

Форма модульного контролю полягає у перевірці набутих здобувачами знань, умінь і навичок щодо комплексного мовноголосового тренінгу для розвитку мовленнєвого дихання, артикуляції, резонаторів, мовленнєвого слуху, правильної дикційної та орфоепічної вимови в статистиці і активному русі; шляхів подолання суржика; ідейно-тематичного аналізу, орфоепічного аналізу, логічно-інтонаційного аналізу та дійового аналізу казкового твору; методики виконавського засвоєння тексту казкових творів.

МОДУЛЬ 6. МЕТОДИКА СЦЕНІЧНОГО ВИКОНАННЯ КАЗКОВИХ ТВОРІВ

Тема 6.1. Закріплення навичок комплексного мовноголосового тренінгу для розвитку мовленнєвого дихання, артикуляції, резонаторів, мовленнєвого слуху, правильної дикційної та орфоепічної вимови в статистиці і активному русі

Практичне заняття до теми 6.1. № 50

Мета: розвиток мовленнєвого дихання, артикуляції, резонаторів, мовленнєвого слуху, правильної дикційної та орфоепічної вимови.

Практичні завдання

1. Самомасаж органів дихання, артикуляції, резонування.
2. Дихальна гімнастика для зняття напруги навколо гортанної мускулатури.
3. Тренування дихальної мускулатури зі звуком.
4. Тренування повного змішано-діафрагмального дихання.
5. Звуконаслідування як вироблення чіткості артикуляцій свистячих, шиплячих та інших приголосних, зміцнення м'язової опори дихання й голосу.
6. Вправи для зміцнення резонаторно-артикуляційної системи.
7. Вправи для активізації внутрішньоглоткової артикуляції.
8. Вібраційний масаж, побудований на тривалому мовленнєвому "мичанні".

9. Артикуляційно-фонетичні вправи; постановка правильного положення артикуляційних органів при вимові кожної фонемі (беззвучна артикуляція).

10. Вправи на спрямування повітряного струменя при звукоутворенні “в маску” (верхні резонатори).

11. Тренувальні вправи для вироблення носового дихання.

12. Тренувальні вправи для вироблення фонаційного дихання.

13. Дихальні вправи зі спеціально підібраними фізичними вправами, що полегшують виконання правильного вдиху та видиху і допомагають закріпити навички реберно-діафрагмального дихання з активізацією м'язів черевного пресу під час вдиху і видиху.

14. Вправи на плавний перехід з грудного регістру в середній і в зворотному напрямку.

15. Вироблення автоматичних навичок “опертого” звучання та повнозвучного резонування.

16. Дикційне тренування складних артикуляційних поєднань в різноманітному темпоритмі.

17. Вправи для скоординованої роботи мовного апарату.

18. Вправи для розвитку мовного слуху.

Завдання для самостійної роботи до теми 6.1.

Практичні завдання

1. Здійснити самомасаж органів дихання, артикуляції, резонування.

2. Виконати дихальну гімнастику для зняття напруги навколо гортанної мускулатури.

3. Здійснити тренування дихальної мускулатури зі звуком.

4. Здійснити тренування повного змішано-діафрагмального дихання.

5. Виконати вправи на звуконаслідування (вироблення чіткості артикуляцій свистячих, шиплячих та інших приголосних, зміцнення м'язової опори дихання й голосу).

6. Виконати вправи для зміцнення резонаторно-артикуляційної системи.

7. Виконати вправи для активізації внутрішньоглоткової артикуляції.

8. Здійснити вібраційний масаж, побудований на тривалому мовленнєвому “мичанні”.

9. Виконати артикуляційно-фонетичні вправи; дотримуватись правильного положення артикуляційних органів при вимові кожної фонемі (беззвучна артикуляція).

10. Виконати вправи на спрямування повітряного струменя при звукоутворенні “в маску” (верхні резонатори).

11. Виконати тренувальні вправи для вироблення носового дихання.

12. Виконати тренувальні вправи для вироблення фонаційного дихання.

13. Виконати дихальні вправи зі спеціально підібраними фізичними вправами, що полегшують виконання правильного вдиху та видиху і допомагають закріпити навички реберно-діафрагмального дихання з активізацією м'язів черевного пресу під час вдиху і видиху.

14. Виконати вправи на плавний перехід з грудного регістру в середній і в зворотному напрямку.

15. Набути автоматичних навиків “опертого” звучання та повнозвучного резонування.

16. Здійснити дикційне тренування складних артикуляційних поєднань у різноманітному темпоритмі.

17. Виконати вправи для скоординованої роботи мовного апарату.

18. Виконати вправи для розвитку мовного слуху.

19. Опрацювати літературу з теми заняття.

Література: 1, 12, 21, 23, 25, 35, 36.

Тема 6.2. Методика сценічного виконання казкових творів

Анотація до лекції 6.2.

Особливості сценічного виконання народної та літературної казки. Творчий спосіб *живого контакту* з аудиторією. Мобілізація психофізичного апарату оповідача (казкаря). Передання аудиторії свого естетичного переживання дійсності. Використання в словесній дії всього комплексу виражальних засобів живої усної мови: слова, голосу, інтонації, міміки, жестів, руху. Єдність думки і слова, образного змісту і виражальних засобів мовного спілкування – словесних, фразових, інтонаційних, мімічних, пластичних, з яких складається спосіб мовлення. Мовна поведінка. Роль *інтуїції* у творчій діяльності виконавця: дійові пристосування, жива інтонація, внутрішній темпоритм. Звучання в уяві живої музики художньої мови як музики власних переживань. Слова тексту, виразні інтонації, темпоритм, гучність, тембральні забарвлення, у яких розкривається емоційний, образний підтекст художнього твору. Оповідач (казкар) та взаємодія його з іншими персонажами. Органічне поєднання мови оповідача з прямою мовою персонажів у їхніх діалогах і монологіях. Неприпустимість злиття в один тон мови оповідача і реплік дійових осіб в їхніх діалогах і монологіях, або ж навпаки – зведення художньої мови до примітивного читання тексту “на різні голоси”, коли репліки персонажів оповідач намагається виразно розіграти.

Пластичні засоби спілкування (поза, рух, міміка, жест, красномовний погляд, блиск очей, усмішка) з аудиторією. Внутрішня багатоплановість образного змісту художньої мови.

План

1. Психофізична підготовка оповідача до виходу на сцену та виконання казкового твору.

2. Використання в словесній дії всього комплексу вербальних і невербальних виражальних засобів: слова, голосу, інтонації, міміки, жестів, руху.

3. Творчий спосіб *живого контакту* з аудиторією.

4. *Пластичні засоби* спілкування (поза, рух, міміка, жест, красномовний погляд, блиск очей, усмішка).

Практичне заняття до теми 6.2. № 51

Мета: опанувати методику сценічного виконання казкових творів.

Практичні завдання

1. Психофізична підготовка оповідача до виходу на сцену та виконання казкового твору.
2. Використання в словесній дії всього комплексу вербальних і невербальних виражальних засобів: слова, голосу, інтонації, міміки, жестів, руху.
3. Стил ь виконання казкового твору.
4. Підтекст і його сценічне втілення.
5. Темпоритм словесної дії казкового твору.
6. Створення образу оповідача та характерів персонажів.
7. Використання в словесній дії всього комплексу виражальних засобів живої усної мови.
8. Уміння вибудувувати лінію наскрізної дії.
9. Використання дійових пристосувань.
10. Творчий спосіб *живого контакту* з аудиторією.
11. Пластичні засоби спілкування (поза, рух, міміка, жест, красномовний погляд, блиск очей, усмішка).
12. Вибудовування викладачем текстів, вибраних здобувачами, за принципом діалогу в розвитку, розташовуючи їх таким чином, щоб тема, порушена першим студентом, розвивалась або заперечувалась думкою другого студента, а його точка зору, у свою чергу, підтримувалась або ж заперечувалась третім студентом тощо.
13. Обговорення сценічного виконання студентами казкового твору на екзаменаційному показі.

Індивідуальні заняття до теми 6.2. № 14

Практичні завдання

1. Психофізична підготовка студента до виходу на сцену.
2. Робота над текстом казкового твору та підготовка його до сценічного виконання.
3. Використання дійових пристосувань.
4. Використання в словесній дії всього комплексу виражальних засобів живої усної мови.
5. Пластичні засоби спілкування (поза, рух, міміка, жест, красномовний погляд, блиск очей, усмішка).

Завдання для самостійної роботи до теми 6.2.

Практичні завдання

1. Набути навичок мобілізації психофізичного апарату виконавця перед виходом на сцену.
2. Підготувати текст казкового твору до сценічного виконання.
3. Створити образ оповідача.
4. Вибудувувати лінію наскрізної дії.

5. Використовувати в словесній дії весь комплекс вербальних і невербальних виражальних засобів: слова, голос, інтонацію, міміку, жести, рух.
 6. Підпорядковувати свої дії надзавданню.
 7. Набуття виконавцем умінь спілкуватися з глядачем.
 8. Опрацювати літературу з теми заняття.
- Література: 1, 14, 15, 19, 21, 23, 25, 38.*

Тема 6.3. Репетиції підсумкового показу практичних робіт (казкових творів)

Практичне заняття до теми 6.3. № 52

Мета: підготовка підсумкового екзаменаційного показу практичних робіт (казкових творів).

Практичні завдання

1. Проведення етюдних репетицій казкових творів.
2. Вибудовування викладачем виконання студентами текстів казок, за принципом діалогу в розвитку, розташування їх таким чином, щоб тема, порушена першим здобувачем, розвивалась або заперечувалась думкою другого студента, а його точка зору підтримувалась або ж заперечувалась третім студентом і т. д.
3. Опанування темпоритму виконання.
4. Опанування наскрізної дії та надзавдання.
5. Постійне вдосконалення художнього виконання казкового твору та виправлення похибок.
6. Прогонні репетиції.

Практичні заняття до теми 6.3. № 53–57

Мета: підготовка підсумкового екзаменаційного показу практичних робіт (казкових творів).

Практичні завдання

1. Проведення етюдних репетицій казкових творів.
2. Вибудовування викладачем виконання студентами текстів казок, за принципом діалогу в розвитку, розташування їх таким чином, щоб тема, порушена першим студентом, розвивалась або заперечувалась думкою другого студента, а його точка зору підтримувалась або ж заперечувалась третім студентом і т. д.
3. Опанування темпоритму виконання.
4. Опанування наскрізної дії та надзавдання.
5. Постійне вдосконалення художнього виконання казкового твору та виправлення похибок.
6. Прогонні репетиції.
7. Підсумкова (генеральна) репетиція.
8. Обговорення результатів підсумкового екзаменаційного показу практичних робіт (казкових творів).

Тема 6.4. Гігієна голосу

Практичне заняття до теми 6.4. № 58

Мета: дотримання гігієни голосу як дієвого чинника збереження професійних якостей: гнучкості, сили, чистоти, милозвучності, рухливості, великого діапазону.

Практичні завдання

1. Дотримання правильного способу життя, режиму дня (сон, праця, відпочинок).
2. Дотримання режиму помірною і правильно організованого харчування.
3. Загартовування та зміцнення організму.
4. Профілактика захворювань верхніх дихальних шляхів.
5. Негативний вплив на голос алкоголю та куріння.
6. Регулярні артикуляційні, дихальні та голосові вправи.

Завдання для самостійної роботи до теми 6.4.

Практичні завдання

1. Дотримуватись правильного способу життя, режиму дня (сон, праця, відпочинок).
2. Дотримуватись режиму помірною і правильно організованого харчування.
3. Загартовувати та зміцнювати організм.
4. Дотримуватись правильного режиму сну (оптимально – 8 годин на добу).
5. Здійснювати профілактику захворювань верхніх дихальних шляхів.
6. Уникати алкоголю та куріння.
7. Здійснювати регулярні артикуляційні, дихальні та голосові вправи.
8. Здійснювати зволоження повітря у сухих для роботи приміщеннях.
7. Дотримуватись правил гігієни голосу:
 - навантаження на голосовий апарат має відповідати ступеню його тренуваності;
 - неприпустиме форсоване звучання голосу, зловживання високими нотами, криком, тощо;
 - неприпустимі великі мовленнєві навантаження, співи під час хвороби;
 - уникати різкої зміни температури, а також спеки, холоду, пилу тощо;
 - не виходити на вулицю в холодну пору року з розпаленим голосовим апаратом, необхідно дати організму охолонути.

Література: 21, 23, 25, 36.

МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ № 6

Форма модульного контролю полягає у перевірці набутих студентами знань, умінь та навиків щодо комплексного мовноголосового тренінгу для розвитку мовленнєвого дихання, артикуляції, резонаторів, мовленнєвого слуху, правильної дикційної та орфоепічної вимови в статистиці і активному русі; методики сценічного виконання тексту казкових творів; підготовки до екзаменаційного показу практичних робіт (казкових творів); гігієни голосу.

МОДУЛЬ 7. ТЕОРЕТИЧНЕ ОСМИСЛЕННЯ ПОЕТИЧНИХ ТВОРІВ І МЕТОДИКА ЇХ ВИБОРУ ДЛЯ СЦЕНІЧНОГО ВИКОНАННЯ

Тема 7.1. Закріплення навичок комплексного мовного голосового тренінгу для розвитку мовленнєвого дихання, артикуляції, резонаторів, мовленнєвого слуху, правильної дикційної та орфоепічної вимови в статичній і активній русі

Практичне заняття до теми 7.1. № 59

Мета: розвиток мовленнєвого дихання, артикуляції, резонаторів, мовленнєвого слуху, правильної дикційної та орфоепічної вимови.

Практичні завдання

1. Самомасаж органів дихання, артикуляції, резонування.
2. Дихальна гімнастика для зняття напруги навколо гортанної мускулатури.
3. Тренування дихальної мускулатури зі звуком.
4. Тренування повного змішано-діафрагмального дихання.
5. Звуконаслідування як вироблення чіткості артикуляцій свистячих, шиплячих та інших приголосних, зміцнення м'язової опори дихання й голосу.
6. Вправи для зміцнення резонаторно-артикуляційної системи.
7. Вправи для активізації внутрішньоглоткової артикуляції.
8. Вібраційний масаж, побудований на тривалому мовленнєвому “мичанні”.
9. Артикуляційно-фонетичні вправи; постановка правильного положення артикуляційних органів при вимові кожної фонемі (беззвучна артикуляція).
10. Вправи на спрямування повітряного струменя при звукоутворенні “в маску” (верхні резонатори).
11. Тренувальні вправи для вироблення носового дихання.
12. Тренувальні вправи для вироблення фонаційного дихання.
13. Дихальні вправи зі спеціально підібраними фізичними вправами, що полегшують виконання правильного вдиху та видиху і допомагають закріпити навички реберно-діафрагмального дихання з активізацією м'язів черевного пресу під час вдиху і видиху.
14. Вправи на плавний перехід з грудного регістру в середній і в зворотному напрямку.
15. Вироблення автоматичних навичок “опертого” звучання та повнозвучного резонування.
16. Дикційне тренування складних артикуляційних поєднань в різноманітному темпо-ритмі.
17. Вправи для скоординованої роботи мовного голосового апарату.
18. Вправи для розвитку мовного слуху.

Практичне заняття до теми 7.1. № 60

Мета: розвиток мовленнєвого дихання, артикуляції, резонаторів, мовленнєвого слуху, правильної дикційної та орфоепічної вимови.

Практичні завдання

1. Самомасаж органів дихання, артикуляції, резонування.
2. Дихальна гімнастика для зняття напруги навколо гортанної мускулатури.
3. Тренування дихальної мускулатури зі звуком.
4. Тренування повного змішано-діафрагмального дихання.
5. Звуконаслідування як вироблення чіткості артикуляцій свистячих, шиплячих та інших приголосних, зміцнення м'язової опори дихання й голосу.
6. Вправи для зміцнення резонаторно-артикуляційної системи.
7. Вправи для активізації внутрішньоглоткової артикуляції.
8. Вібраційний масаж, побудований на тривалому мовленнєвому "мичанні".
9. Артикуляційно-фонетичні вправи; постановка правильного положення артикуляційних органів при вимові кожної фонемі (беззвучна артикуляція).
10. Вправи на спрямування повітряного струменя при звукоутворенні "в маску" (верхні резонатори).
11. Тренувальні вправи для вироблення носового дихання.
12. Тренувальні вправи для вироблення фонаційного дихання.
13. Дихальні вправи зі спеціально підібраними фізичними вправами, що полегшують виконання правильного вдиху та видиху і допомагають закріпити навички реберно-діафрагмального дихання з активізацією м'язів черевного пресу під час вдиху і видиху.
14. Вправи на плавний перехід з грудного регістру в середній і в зворотному напрямку.
15. Вироблення автоматичних навичок "опертого" звучання та повнозвучного резонування.
16. Дикційне тренування складних артикуляційних поєднань в різноманітному темпо-ритмі.
17. Вправи для скоординованої роботи мовного апарату.
18. Вправи для розвитку мовного слуху.

Завдання для самостійної роботи до теми 7.1.

Практичні завдання

1. Здійснити самомасаж органів дихання, артикуляції, резонування.
2. Виконати дихальну гімнастику для зняття напруги навколо гортанної мускулатури.
3. Здійснити тренування дихальної мускулатури зі звуком.
4. Здійснити тренування повного змішано-діафрагмального дихання.
5. Виконати вправи на звуконаслідування (вироблення чіткості артикуляцій свистячих, шиплячих та інших приголосних, зміцнення м'язової опори дихання й голосу).
6. Виконати вправи для зміцнення резонаторно-артикуляційної системи.
7. Виконати вправи для активізації внутрішньоглоткової артикуляції.
8. Здійснити вібраційний масаж, побудований на тривалому мовленнєвому "мичанні".

9. Виконати артикуляційно-фонетичні вправи; дотримуватись правильного положення артикуляційних органів при вимові кожної фонемі (беззвучна артикуляція).

10. Виконати вправи на спрямування повітряного струменя при звукоутворенні “в маску” (верхні резонатори).

11. Виконати тренувальні вправи для вироблення носового дихання.

12. Виконати тренувальні вправи для вироблення фонаційного дихання.

13. Виконати дихальні вправи зі спеціально підібраними фізичними вправами, що полегшують виконання правильного вдиху та видиху і допомагають закріпити навички реберно-діафрагмального дихання з активізацією м'язів черевного пресу під час вдиху і видиху.

14. Виконати вправи на плавний перехід з грудного регістру в середній і в зворотному напрямку.

15. Набути автоматичних навиків “опертого” звучання та повнозвучного резонування.

16. Здійснити дикційне тренування складних артикуляційних поєднань в різноманітному темпо-ритмі.

17. Виконати вправи для скоординованої роботи мовного апарату.

18. Виконати вправи для розвитку мовного слуху.

19. Опрацювати літературу з теми заняття.

Література: 1, 12, 21, 23, 25, 35, 36.

Тема 7.2. Основні засади теорії віршування

Анотація до лекції 7.2.

Для глибинного осягнення будь-якого поетичного твору необхідно збагатити свої знання розумінням теорії віршування. Насамперед треба засвоїти понятійно-категоріальний апарат, щоб усвідомлювати значення низки важливих понять.

Теорія віршування. Система організації поетичної мови (мова прозова та віршова, специфіка віршового тексту, вірш як елемент ритмічного мовлення). Віршована мова як особлива система художнього мислення. Спосіб чергування наголошених і ненаголошених складів як найбільш сталий компонент віршованої мови. Вміння застосовувати теорію віршування на практиці.

Віршування – це сукупність норм і принципів організації вірша, яка складається у відповідності з особливостями національної мови на ґрунті певних історико-літературних традицій. Натомість **вірш** – це естетичне явище, художньо-мовна система, специфічно змістова форма поезії, особливості якої зумовлені як предметом її відображення (духовно-емоційного світу людини) і функцією (перетворенням, удосконаленням цього світу), так і експресивним характером засобу відображення – національної мови. Основним чинником, що відрізняє вірш від прози є його ритмічна організація.

Поетичний (або мовний) ритм як рівномірне чергування однорідних мовних одиниць, які називаються ритмічними одиницями. Найменша одиниця

поетичного ритму – склад, головна – вірш (тобто рядок). За способом творення ритму вірша розрізняють **чотири системи віршування**: метричне, силабічне, тонічне, силабо-тонічне. У різних країнах і у різних народів сформувалися різні системи віршування – способи написання віршів, що залежать від фонетичних особливостей національної мови. Ритмічні закони вірша: дотримання ритмічної паузи; єдність віршованого рядка; авторський наголос у слові; дотримання кількості складів у рядку. **Цезура** як ритмічно-інтонаційна пауза в середині віршового рядка, яка розгинає його на дві, іноді три частини.

Силабо-тонічне віршування – система віршування, основою якої є принцип вирівнювання наголошених та ненаголошених складів, їх чергування, кількість та місце розташування ритмічних акцентів у віршовому рядку. Ця система віршування з'явилась в українській поезії у ХІХ ст. Характерна риса силабо-тонічного вірша – ритмоінтонаційна інерція завдяки схемі розподілу наголошених та ненаголошених складів, що дає можливість відповідно систематизувати ритмічний рух поетичного мовлення.

Стопа – найкоротший відрізок певного віршового метра, сконцентрованого у групі складів з відносно незмінним наголосом (ритмічним акцентом). Вона служить одиницею виміру та визначення віршового ритму і спирається на природне мовне чергування наголошених та ненаголошених складів, які зумовлюють специфіку віршового розміру. Залежно від кількості складів стопа може бути двоскладова (ямб, хорей, пірихій, спондей), трискладова (дактиль, анапест, амфібрахій, бакхій, молос), чотирискладова (пеон). У слабо-тонічній системі розрізняють двовірші (дистихи), тривірші (терцети, терцини), чотиривірші (катрени), п'ятивірші та шестивірші (секстини), восьмивірші (октави), дев'ятивірші (нони), десятивірші (деци) тощо.

Рима – композиційно-звуковий прийом суголосся закінчень, що має фонетичне і метричне значення, об'єднує суміжні та розташовані близько слова віршових рядків (починаючи з останнього наголошеного складу) для організації їх у строфи, впорядкування поетичного мовлення, його евфонічного римотворення. Види римування.

Строфа як група віршованих рядків, об'єднаних одною думкою, інтонацією, порядком римування і відокремлена від суміжних віршових сполук великою паузою. Строфа як ритмічна одиниця віршованої мови.

Тропи як засоби вираження мови творів, які реалізуються в словах чи словосполученнях. Розрізняють такі основні види тропів: прості – епітет та порівняння і складні – метафора, метонімія, синекдоха, алегорія, іронія, гіпербола, перифраз тощо.

Специфіка **ліричної поезії** полягає в тому, що людина присутня в ній не лише як автор, тобто об'єкт зображення, але і як її суб'єкт, що включений до естетичної системи твору як важливий елемент. Лірика не зводиться лише до розмови від імені ліричного «я». Авторський монолог є тільки однією з багатьох форм вираження свідомості поета. В ліриці авторська позиція, складний внутрішній світ передаються концентрованими образами, що дають можливість налагодити з читачем миттєві стосунки.

Сюжет у його драматичному трактуванні в ліричних творах відсутній. Неможливо переказати сюжет ліричного твору. Перед нами постають «події» не зовнішні, а внутрішні, суб'єктивні. Складниками ліричного сюжету є психічні процеси: переживання, почуття, думки ліричного героя, який чутливо реагує на те, що відбувається в навколишній дійсності.

У центрі ліричного твору переважно одна особистість – *ліричний герой* (той, чий почуття, думки знайшли вираження у творі). У більшості випадків – alter ego (друге „Я”) автора, його образ у творі, але не обов'язково (наприклад, так званий, “герой-маска”). Оповідач переважно відсутній.

План

1. Ідейно-тематична класифікація лірики
2. Жанровий поділ лірики
3. Основні поняття віршознавства.
4. Основні відмінності вірша від прози.
5. Метрична система віршування.
6. Силабічна система віршування.
7. Тонічна система віршування.
8. Силабо-тонічна система віршування.
9. Наголос, пауза, стопа, склад, ритм та їхня функція в силабо-тонічній і силабічній системах.
10. Історія українського віршування.
11. Стопа як найкоротший відрізок віршового розміру.
12. Способи визначення розміру вірша.
13. Рима та її класифікація.
14. Віршовий рядок, строфа.
15. Фонетична організація віршів (асонанс, алітерація, суцільна алітерація).
16. Ліричний герой.

Практичне заняття до теми 7.2. № 61

Мета: оволодіння теорією віршування.

Практичні завдання

1. Понятійно-категоріальний апарат теорії віршування.
2. Жанровий поділ лірики.
3. Віршована мова як особлива система художнього мислення.
4. Силабо-тонічна система віршування.
5. Ритм як важливий компонент вірша.
6. Стопа як повторювана частина віршованого рядка, що складається з одного наголошеного та одного або двох ненаголошених складів.
7. Віршована строфа як ритмічна одиниця віршованої мови.
8. Ритмічні закони вірша.
9. Фонетична організація віршів (асонанс, алітерація, суцільна алітерація).
10. Ліричний герой.

Практичне заняття до теми 7.2. № 62, № 63

Мета: Оволодіння теорією віршування.

Практичні завдання

1. Понятійно-категоріальний апарат теорії віршування.
2. Жанровий поділ лірики.
3. Віршована мова як особлива система художнього мислення.
4. Силабо-тонічна система віршування.
5. Ритм як важливий компонент вірша.
6. Стопа як повторювана частина віршованого рядка, що складається з одного наголошеного та одного або двох ненаголошених складів.
7. Віршована строфа як ритмічна одиниця віршованої мови.
8. Ритмічні закони вірша.
9. Розмаїття шевченківської метрики.
10. Фонетична організація віршів (асонанс, алітерація, суцільна алітерація).
11. Ліричний герой.

Завдання для самостійної роботи до теми 7.2.

Практичні завдання

1. Засвоїти понятійно-категоріальний апарат теорії віршування.
2. Здійснити жанровий поділ лірики.
3. Розкрити особливості силабо-тонічної системи віршування.
4. Що таке ритм і його значення для написання вірша та художнього читання?
5. Що таке стопа?
6. Які є віршовані строфи?
7. Означити ритмічні закони вірша.
8. Як визначити розмір вірша?
9. Розкрити розмаїття шевченківської метрики.
10. Охарактеризувати фонетичну організацію віршів (асонанс, алітерація, суцільна алітерація).
11. Розкрити поняття «ліричний герой».

Література: 1, 15, 21, 22, 25, 38.

Тема 7.3. Види і жанри поетичних творів

Лірика має розвинуту систему фольклорних і літературних жанрів. *Жанр* – це елемент систематизації літературного твору. Проблема полягає у тому, що в ліриці процес жанрової еволюції сьогодні привів до того, що дедалі частіше з-під пера особливо обдарованих поетів виходять твори, які не відповідають жодному з відомих жанрових параметрів. Унаслідок цього дослідники пропонують взагалі відмовитися від традиційного жанрового поділу ліричних творів і перейти до їх ідейно-тематичної класифікації. За такими принципами

лірика поділяється на *громадянську* (або політичну), *філософську*, *пейзажну*, *любовну* (або інтимну).

Існує й інша класифікація лірики. Згідно з нею лірика ділиться на *медитативну* й *сугестивну*. До медитативної належать твори, в яких домінують роздуми над вічними проблемами буття; до сугестивної – твори, в яких основний акцент робиться на передаванні емоційних станів.

Поряд з тематичною класифікацією ліричних творів повною мірою зберігає своє значення й жанровий поділ лірики, який здійснюється залежно від типу переживань поета.

Серед жанрового розмаїття:

Гімн – урочистий твір символічно-програмового змісту.

Романс – невеличкий ліричний вірш любовного змісту, призначений для вокального виконання.

Ода – урочистий твір ушавлення, писаний на честь якоїсь видатної особи чи події, виражаються почуття поваги, захоплення.

Сонет – канонічний жанр ліричного вірша, який складається з двох катренів і двох терцин написаних переважно п'ятистопним ямбом з усталеною римою: абаб, абаб, ввд, еед (італійський сонет) або з трьох катренів і одного дистиха (англійський або шекспірівський сонет).

Елегія – ліричний вірш, пройнятий сумним настроєм.

Епіталама – твір панегіричного характеру, написаний з нагоди одруження.

Епіграма – невеличкий вірш, який висміює яку-небудь особу чи негативне суспільне явище.

Ідилія – невеликий, переважно віршований твір, в якому поетизується сільське життя.

Медитація – вірш філософського змісту, в якому автор передає свої глибокі роздуми про деякі важливі проблеми, інколи глобального значення.

Акровірш – вірш-загадка, у якому початкові букви рядків складають слово-відгадку.

Фігурний вірш – вишуканий поетичний твір, в якому домінував зоровий ефект.

Верлібр – вірш без рими і розмірів з довільним чергуванням рядків різної довжини.

Послання – віршований літературний твір, написаний у формі листа або звернення до якоїсь особи чи багатьох людей.

Панегірик – жанр ораторської і поетичної творчості, своєрідний гімн на честь певної особи.

План

1. Ідейно-тематична класифікація лірики.
2. Жанровий поділ лірики.
3. Характеристика жанрового розмаїття ліричних творів.

Практичне заняття до теми 7.3. № 64

Мета: засвоєння видів та жанрів поетичних творів.

Практичні завдання

1. Ідейно-тематична класифікація лірики.
2. Жанровий поділ лірики.
3. Характеристика громадянської та філософської лірики.
4. Характеристика жанрового розмаїття ліричних творів: балада, гімн, дума, елегія, етюд, ідилія, романс, епіграма, панегірик, медитація.

Практичне заняття до теми 7.3. № 65

Мета: засвоєння видів і жанрів поетичних творів.

Практичні завдання

1. Ідейно-тематична класифікація лірики.
2. Жанровий поділ лірики.
3. Характеристика пейзажної та інтимної лірики.
4. Характеристика жанрового розмаїття ліричних творів: сонет, духовні вірші, епістола, газель, акровірш, верлібр тощо.
5. Визначення жанру ліричного твору, запропонованого викладачем.

Завдання для самостійної роботи до теми 7.3.

Практичні завдання

1. Здійснити ідейно-тематичну класифікацію лірики.
2. Здійснити жанровий поділ лірики.
3. Дати характеристику кожного жанру ліричних творів.
4. Опрацювати літературу з теми заняття.

Література: 1, 15, 21, 22, 25.

Тема 7.4. Методика вибору віршованого твору для сценічного виконання

Анотація до лекції 7.4.

Вибір віршованого твору за такими критеріями: а) твір або уривок з твору української та зарубіжної класики, сучасний твір українських авторів; б) наявність ідейної спрямованості, певного художнього рівня, композиційної цілісності, цікавої теми; б) захоплення темою, надзавданням (при цьому вирішальне значення має світогляд студента, його громадянська позиція, патріотичні почуття, ідейна переконаність); в) тема віршованого тексту має сприяти ідейному, морально-етичному вихованню майбутніх акторів, виробленню на курсі естетичної спорідненості.

Автор твору, його біографія та світогляд. Тема та ідея твору. Актуальність твору.

План

1. Критерії вибору віршованого твору для сценічного виконання.
2. Автор твору, його біографія та світогляд.
3. Актуальність твору.

4. Врахування уподобань і творчих можливостей виконавця, його мистецького наднадзавдання.

Практичне заняття до теми 7.4. № 65

Мета: засвоєння методики вибору віршованого твору для сценічного виконання.

Практичні завдання

1. Критерії вибору віршованого твору для сценічного виконання.
2. Автор твору, його біографія та світогляд.
3. Актуальність твору.
4. Врахування уподобань та творчих можливостей виконавця, його мистецького наднадзавдання.

Індивідуальні заняття до теми 7.4. № 15

Практичні завдання

1. Погодити з викладачем вибір віршованого твору для сценічного виконання з врахуванням критеріїв вибору.
2. З'ясувати тему та ідею віршованого твору.
3. Виявити актуальність віршованого твору та його суголосність (передусім його тематики, проблематики) з сучасністю.
4. Врахування уподобань і творчих можливостей виконавця, його мистецького наднадзавдання.

Завдання для самостійної роботи до теми 7.4.

Практичні завдання

1. Здійснити вибір віршованого твору для сценічного виконання з врахуванням критеріїв вибору.
2. Ознайомитись з біографією автора віршованого твору та його світоглядом.
3. Виявити актуальність твору та його суголосність (передусім його тематики, проблематики) з сучасністю.
4. Опрацювати літературу з теми заняття.

Література: 1, 15, 21, 22, 25, 38.

Тема 7.5. Ідейно-тематичний аналіз віршованого твору

Практичне заняття до теми 7.5. № 66

Мета: набуття навичок ідейно-тематичного аналізу віршованого твору.

Практичні завдання

1. Визначення теми віршованого твору.
2. Визначення ідеї віршованого твору.

Завдання для самостійної роботи до теми 7.5.

Практичні завдання

1. Визначити тему віршованого твору.
2. Визначити ідею віршованого твору.
3. Опрацювати літературу з теми заняття.

Література: 1, 15, 18, 21, 22, 25.

МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ № 7

Форма модульного контролю полягає у перевірці набутих здобувачами знань, умінь і навичок щодо комплексного мовноголосового тренінгу; основних засад теорії віршування; видів і жанрів поетичних творів; методики вибору віршованого твору для сценічного виконання.

МОДУЛЬ 8. МЕТОДИКА ВИКОНАВСЬКОГО ЗАСВОЄННЯ ВІРШОВАНИХ ТВОРІВ

Тема 8.1. Закріплення навичок комплексного мовноголосового тренінгу для розвитку мовленнєвого дихання, артикуляції, резонаторів, мовленнєвого слуху, правильної дикційної та орфоепічної вимови в статичній і активній русі

Практичне заняття до теми 8.1. № 67

Мета: розвиток мовленнєвого дихання, артикуляції, резонаторів, мовленнєвого слуху, правильної дикційної та орфоепічної вимови.

Практичні завдання

1. Самомасаж органів дихання, артикуляції, резонування.
2. Дихальна гімнастика для зняття напруги навколо гортанної мускулатури.
3. Тренування дихальної мускулатури зі звуком.
4. Тренування повного змішано-діафрагмального дихання.
5. Звуконаслідування як вироблення чіткості артикуляцій свистячих, шиплячих та інших приголосних, зміцнення м'язової опори дихання й голосу.
6. Вправи для зміцнення резонаторно-артикуляційної системи.
7. Вправи для активізації внутрішньоглоткової артикуляції.
8. Вібраційний масаж, побудований на тривалому мовленнєвому "мичанні".
9. Артикуляційно-фонетичні вправи; постановка правильного положення артикуляційних органів при вимові кожної фонемі (беззвучна артикуляція).
10. Вправи на спрямування повітряного струменя при звукоутворенні "в маску" (верхні резонатори).
11. Тренувальні вправи для вироблення носового дихання.
12. Тренувальні вправи для вироблення фонаційного дихання.
13. Дихальні вправи зі спеціально підібраними фізичними вправами, що полегшують виконання правильного вдиху та видиху і допомагають закріпити навички реберно-діафрагмального дихання з активізацією м'язів черевного пресу під час вдиху і видиху.

14. Вправи на плавний перехід з грудного регістру в середній і в зворотному напрямку.

15. Вироблення автоматичних навичок “опертого” звучання та повнозвучного резонування.

16. Дикційне тренування складних артикуляційних поєднань в різноманітному темпоритмі.

17. Вправи для скоординованої роботи мовного апарату.

18. Вправи для розвитку мовного слуху.

Завдання для самостійної роботи до теми 8.1.

Практичні завдання

1. Здійснити самомасаж органів дихання, артикуляції, резонування.

2. Виконати дихальну гімнастику для зняття напруги навколо гортанної мускулатури.

3. Здійснити тренування дихальної мускулатури зі звуком.

4. Здійснити тренування повного змішано-діафрагмального дихання.

5. Виконати вправи на звуконаслідування (вироблення чіткості артикуляцій свистячих, шиплячих та інших приголосних, зміцнення м'язової опори дихання й голосу).

6. Виконати вправи для зміцнення резонаторно-артикуляційної системи.

7. Виконати вправи для активізації внутрішньоглоткової артикуляції.

8. Здійснити вібраційний масаж, побудований на тривалому мовленнєвому “мичанні”.

9. Виконати артикуляційно-фонетичні вправи; дотримуватись правильного положення артикуляційних органів при вимові кожної фонемі (беззвучна артикуляція).

10. Виконати вправи на спрямування повітряного струменя при звукоутворенні “в маску” (верхні резонатори).

11. Виконати тренувальні вправи для вироблення носового дихання.

12. Виконати тренувальні вправи для вироблення фонаційного дихання.

13. Виконати дихальні вправи зі спеціально підібраними фізичними вправами, що полегшують виконання правильного вдиху та видиху і допомагають закріпити навички реберно-діафрагмального дихання з активізацією м'язів черевного пресу під час вдиху і видиху.

14. Виконати вправи на плавний перехід з грудного регістру в середній і в зворотному напрямку.

15. Набути автоматичних навичок “опертого” звучання та повнозвучного резонування.

16. Здійснити дикційне тренування складних артикуляційних поєднань в різноманітному темпоритмі.

17. Виконати вправи для скоординованої роботи мовного апарату.

18. Виконати вправи для розвитку мовного слуху.

19. Опрацювати літературу з теми заняття.

Література: 1, 12, 21, 23, 25, 35, 36.

Тема 8.2. Орфоепічний аналіз віршованого тексту

Анотація до лекції 8.2.

Основним поняттям орфоєпії є орфоєпічна норма, тобто науково обґрунтоване, соціально узаконене правило вимови звуків, звукових комплексів, організації звукового потоку. Простота правил літературної вимови зумовлюється, з одного боку, тим, що в українській орфографії переважає фонетичний принцип передачі звуків на письмі, а це зменшує розбіжність між вимовою та її писемним оформленням. З іншого боку, українській орфоєпії не властива надлишкова варіантність вимовних норм, які не мають істотного фонологічного навантаження. Українська орфоєпія має варіативні кодифіковані форми, в ній простежуються тенденції до зближення з орфографією та подолання орфоєпічних паралелізмів, що виходять за рамки літературної вимовної норми.

Розбіжності між орфографією – правильним написанням і орфоєпією – правильною вимовою написаного. Відчуття виконавцем музикальності та пластичності мови. Чистота мовлення. Два види відхилень від єдиних орфоєпічних норм: 1) у вимові помилково замінюються одні фонемі іншими; 2) зникають чи неправильно передаються відтінки фонем, їх позиційне звучання в слові. Уміння глибоко відчувати різницю між голосними, які виражають різні внутрішні стани людини, і приголосними, які зображують зовнішній світ і зовнішні події. Голосні як уособлення жіночого начала, а приголосні – чоловічого. Вдале порівняння звучання голосних з рікою, а приголосних – з берегами ріки. Шляхи подолання відхилень від загальноприйнятих орфоєпічних норм.

Правильна вимова голосних та приголосних звуків, їх сполучень, окремих слів та їх граматичних форм. Визначення нормативного наголосу. Використання фонетичної транскрипції для опанування орфоєпічних норм та передання на письмі правильної вимови. Фіксація реального звучання мовлення. Використання діакритичних знаків (розрізнювальних) для виявлення фонетичних особливостей тексту. Асиміляція та дисиміляція (спрощення). Виявлення орфоєпічних помилок у студентів. Фонологічні вимовні помилки проявляються внаслідок змішування фонем, що призводить до спотворення нормативної вимови та неправильного розуміння слова. Фонетичні вимовні помилки полягають у неправильному використанні варіацій фонем, що, як правило, спотворюють вимову.

План

1. Орфоєпічна норма.
2. Види відхилень від єдиних орфоєпічних норм.
3. Шляхи подолання відхилень від загальноприйнятих орфоєпічних норм.
4. Використання фонетичної транскрипції для опанування орфоєпічних норм.
5. Асиміляція та дисиміляція (спрощення).
6. Фонологічні та фонетичні помилки.

Практичне заняття до теми 8.2. № 68

Мета: набути навичок орфоєпічного аналізу віршованого тексту.

Практичні завдання

1. Використання фонетичної транскрипції для опанування орфоєпічних норм і передання на письмі правильної вимови.

2. Слова віршованого твору, які пишуться і вимовляються за одними правилами.

3. Слова віршованого твору, які пишуться і вимовляються за різними правилами.

4. Правильна вимова голосних і приголосних звуків, їх сполучень, окремих слів та їх граматичних форм.

5. Вживання у віршованому тексті літери та фонемі “Г”.

6. Асиміляція та дисиміляція (спрощення).

7. Фонологічні та фонетичні помилки.

8. Мовні помилки, пов’язані з уживанням просторічних слів, жаргонізмів, канцеляризмів і слів-паразитів, мовних штампів.

9. Виявлення та виправлення орфоепічних помилок.

10. Уміння користуватися орфоепічним словником.

11. Орфоепічний аналіз віршованого тексту.

Індивідуальні заняття до теми 8.2. № 16

Практичні завдання

1. Здійснення орфоепічного аналізу тексту віршованого твору.

Завдання для самостійної роботи до теми 8.2.

Практичні завдання

1. Використати фонетичну транскрипцію для опанування орфоепічних норм та передання на письмі правильної вимови.

2. Визначити слова віршованого твору, які пишуться і вимовляються за одними правилами.

3. Визначити слова віршованого твору, які пишуться і вимовляються за різним правилами.

4. Засвоїти правильну вимову голосних та приголосних звуків, їх сполучень, окремих слів та їх граматичних форм.

5. Засвоїти вживання у тексті літери та фонемі “Г”.

6. Виявити в тексті фонетичні явища уподібнення (асиміляції) і розподібнення (дисиміляції).

7. Виявити фонологічні та фонетичні помилки.

8. Виявити та виправити орфоепічні помилки.

9. Набути навиків користування орфоепічним словником

10. Здійснити орфоепічний аналіз тексту вибраного віршованого твору.

11. Опрацювати літературу з теми заняття.

Література: 1, 12, 15, 18, 21, 22, 25, 26, 43, 45.

Тема 8.3. Логічно-інтонаційний аналіз віршованого тексту

Анотація до лекції 8.3.

Логічно-інтонаційний аналіз віршованого тексту передбачає послідовну роботу над текстом з урахуванням логіки мовлення та інтонаційної палітри, що

відображають типові, історично сформовані зв'язки слів і словосполучень мови з притаманними їм нормативними наголосами, паузами, мелодійними малюнками. Це допомагає усвідомити думку автора, виявити логіку й стилістичні особливості тексту. Інтонація має точно передавати думку, яку прагнув донести автор, виражати підтекст. Логічно-інтонаційний аналіз є творчою роботою, пов'язаною із зануренням у світ думок і почуттів автора.

Результати логічно-інтонаційного аналізу допоможуть виконавцеві передати багатство думок, почуттів твору, особливості авторської мови. Щоби фраза автора прозвучала, треба її виголосити з урахуванням місця і тривалості логічних і психологічних пауз, визначити головне ударне слово, другорядні наголоси.

Логічне опанування тексту передбачає поступове заглиблення виконавця в сам текст та у власний творчий процес. Якщо на початку логічно-інтонаційного аналізу виконавець усвідомлює безпосередню логіку слів і словосполучень, то при подальшій роботі він поступово розкриває авторський задум, смисл і цільову спрямованість твору. Знання основних законів логіки мовлення допоможе при підготовці партитури тексту.

Слід з'ясувати композицію віршованого твору, специфіку його художньої організації, мотиви поведінки дійових осіб, їхні характерні риси, розкрити підтекст, глибоко осмислити мову, художні засоби, використання фразеологізмів, влучних виразів, визначити мовні такти, логічні центри, наголоси, паузи.

Фонічні чинники інтонації, передусім мелодика, акцентний лад, що на письмі передають відповідними графічними та пунктуаційними знаками, відіграють вагомую роль у художньому, зокрема поетичному, мовленні, зазнаючи під впливом ритму істотної трансформації, позначаються на темпі мовлення, не тільки визначають мелодику вірша, а й надають смислового значення організованим ритмосинтаксичним структурам.

Загалом інтонація є природною формою мовлення, засобом організації висловлювання. На підставі інтонації можна ідентифікувати того, хто говорить: визначити, до якої мовної чи соціальної групи він належить. Інтонація є засобом передачі актором рис національного характеру дійової особи. До *засобів інтонації* відносять: мелодику; темп; тембр; інтенсивність; наголоси, паузи.

Не варто запам'ятовувати правильно знайдену інтонацію, оскільки вона має виникнути невимушено, у результаті логічного ходу думки, ставлення до подій. Інтонаційний перехід від однієї строфи до іншої нерідко пов'язаний з необхідністю переключатися з одного психічного стану на інший.

Опанування логічної перспективи дає можливість побачити крізь окремі фрази думку, що розвивається, й озвучити її. Донесення логічної перспективи є запорукою правильного донесення ідеї твору.

План

1. Специфіка логічно-інтонаційного аналізу прозового тексту.
2. Засоби інтонації.
3. Логічна перспектива.

Практичне заняття до теми 8.3. № 69

Мета: набути навичок логічно-інтонаційного аналізу прозового тексту.

Практичні завдання

1. Логічно-інтонаційний аналіз віршованого тексту.
2. Скелетування віршованого тексту та підготовка його партитури.
3. Оволодіння перспективою словесної дії в запропонованих викладачем текстах.
4. Набуття навиків поділу фрази на мовні такти заради створення її точної перспективи.
5. Розстановка наголосів і визначення пауз.
6. Виділення в кожній фразі головних за змістом слів.
7. Фіксація інтонаційного малюнка тексту.
8. Виявлення підтексту, створити в уяві чіткої і послідовної лінії бачення.
9. Набуття навиків використання для логічно-інтонаційного аналізу тексту законів логіки мовлення.

Індивідуальні заняття до теми 8.3. № 17

Практичні завдання

1. Логічно-інтонаційний аналіз віршованого тексту, вибраного здобувачами.

Завдання для самостійної роботи до теми 8.3.

Практичні завдання

1. Здійснити скелетування віршованого тексту.
 2. Підготувати партитуру тексту.
 3. Здійснити логічно-інтонаційний аналіз вибраного віршованого тексту.
 4. Набути навиків використання для логічно-інтонаційного аналізу тексту законів логіки мовлення.
 5. Здійснити членування тексту на фрази та виділити в кожній фразі головні за змістом.
 6. Здійснити поділ фраз на мовні такти.
 7. Розставити наголоси, визначити логічні та психологічні паузи.
 8. Виявити і практично втілити підтекст.
 9. Визначити в тексті смислові зв'язки між окремими фразами, досягнути інтонаційної виразності та відповідної мелодики мовлення.
 10. Здійснити фіксацію ритмо-інтонаційного малюнка віршованого тексту.
 11. Набути навичок створення в уяві чіткої та послідовної лінії бачення, опанувати логічною перспективою.
 12. Опрацювати літературу з теми заняття.
- Література: 1, 2, 11, 15, 18, 21, 22, 23, 25, 26, 34, 47.*

Тема 8.4. Дійовий аналіз віршованого твору

Анотація до лекції 8.4.

Дійовий аналіз віршованого твору передбачає визначення надзавдання, наскрізної дії, конфлікту, побудови «кінострічки бачень», виявлення підтексту, що криється за текстом, знаходження емоційної і смислової кульмінації, визначення головної мети виконання твору.

Надзавдання – фундаментальне поняття методу дійового аналізу, ідея твору, звернена в сьогоdnішній час, тобто те заради чого виконується твір. Осягнення надзавдання твору відбувається через проникнення в наднадзавдання автора, у його світогляд. Точне визначення надзавдання є важливим чинником для правильного розподілу психологічних акцентів у художньому творі. Точність і глибина надзавдання виконавця покликані визначити активність наскрізної дії й емоційно повести за її напрямком.

Наскрізна дія – шлях втілення надзавдання, реальна, конкретна боротьба, у результаті якої стверджується надзавдання. Внутрішній світ виконавця мобілізується надзавданням і наскрізною дією.

Приєм створення «кінострічки бачень» – один із найважливіших практичних прийомів К. С. Станіславського в роботі над словом. **Бачення** є законом образного мислення актора на сцені, основою для перетворення авторського тексту у власну розповідь.

Словесна дія є активним процесом, спрямованим на те, щоб сценічне слово завжди було доцільним, продуктивним, енергійним і вольовим, дійовим. На початку роботи над твором виконавець має усвідомити логіку й послідовність подій, перспективу розвитку дії і контрдії.

Конфлікт (лат. *conflictus* – зіткнення, сутичка) – зіткнення протилежних інтересів і поглядів, напруження та крайнє загострення суперечностей, що призводить до активних дій, ускладнень, боротьби, супроводжуваних складними колізіями.

Аналізуючи віршований текст щодо бачення і підтексту, поглиблюючи та розширюючи свої знання про нього, ми поступово відтворюємо світ, про який пише автор. У процесі роботи виконавець присвоює думки автора, усвідомлює те, що послугувало основою для твору, пізнаючи таким чином його смислове спрямування.

Отже, метод дійового аналізу віршованого твору дає змогу виконавцеві визначити послідовність і перспективу розвитку думки автора; виявити лінію наскрізної дії, що охоплює всі шматки твору, і наближати ідею автора до надзавдання виконавця через відбір виражальних засобів, необхідних для втілення творчого задуму.

План

1. Сутність дійового аналізу віршованого твору.
2. Надзавдання як фундаментальне поняття методу дійового аналізу.
3. Наскрізна дія як шлях втілення надзавдання.
4. Значення дійового аналізу для виконавця віршованого твору.

Практичне заняття до теми 8.4. № 70

Мета: набуття навичок дійового аналізу віршованого твору.

Практичні завдання

1. Специфіка дійового аналізу віршованого твору.
2. Визначення на прикладі конкретного твору запропонованих обставин, подій, конфлікту, наскрізної дії, надзавдання.
3. Детальний відбір дійових пристосувань.
4. Уміння виконавця вибудувувати наскрізну дію твору.
5. Уміння виконавця правдиво й органічно оцінювати факти.
6. Опанування виконавцем прийомами створення *перспективи мови*.

Індивідуальні заняття до теми 8.4. № 18

Практичні завдання

1. Дійовий аналіз вибраного віршованого твору.

Завдання для самостійної роботи до теми 8.4.

Практичні завдання

1. Здійснити дійовий аналіз вибраного віршованого твору.
 2. Визначити запропоновані обставини, події, конфлікт, наскрізну дію, надзавдання.
 3. Здійснити детальний відбір виконавцем дійових пристосувань для втілення творчого задуму.
 4. Опанувати прийомами створення *перспективи мовлення*.
 5. Опрацювати літературу з теми заняття.
- Література:* 1, 15, 16, 19, 21, 23, 25.

Тема 8.5. Методика виконавського засвоєння тексту віршованих творів

Анотація до лекції 8.5.

Врахування результатів ідейно-тематичного аналізу, логічно-інтонаційного аналізу та дійового аналізу віршованого твору. Визначення проблеми, яка хвилює автора. Вивчення творчої автобіографії автора, історії створення даного твору. Ознайомлення з іншими творами письменника. Тема. Ідея. Конфлікт. Жанр. Надзавдання. Композиція (експозиція, зав'язка, розвиток дії, кульмінація, розв'язка). Характеристика героїв. Стиль автора. Образ ліричного героя. Природа конфлікту. Наскрізна лінія словесної дії. Характери персонажів. Актуальність художнього твору. Події та дія. Головна дія. Вихідна подія, вихідні запропоновані обставини. Підпорядкування подій надзавданню. Уява, бачення, фантазія. Розкриття характерів персонажів через участь у конфлікті, їхню мову. Перше сприймання твору виконавцем. Переказ тексту своїми словами як спосіб проникнення виконавця в авторський задум. Оцінка природи й сутності конфліктної ситуації: тих життєвих обставин, у яких зав'язуються, виникають внутрішні суперечності у взаєминах, потребах, прагненнях, інтересах людей.

Підтекст. Визрівання виконавського задуму, пошук дійових засобів реалізації задуму в живій словесній дії. Режисерський замисел твору. Літературний монолог та діалог. Партитура тексту як програма дій виконавця тексту, складена за допомогою загальноприйнятих умовних знаків.

Робота студента над текстом: уточнення основної думки, заради якої було вибрано саме цей текст, підпорядкування цій думці твір, розподіляючи основне і другорядне; знаходження головних слів, фраз, які несуть основне смислове навантаження, узгоджене з відповідним надзавданням; цілеспрямоване нанизання на єдиний дійовий стрижень весь твір. Особливості роботи над віршованою драматургією. Освоєння виконавцем *запропонованих обставин*. Оволодіння внутрішньою змістовністю й зовнішньою виразністю художнього мовлення. Задіяння емоційної пам'яті як прийом присвоєння тексту. Бачення. Внутрішній монолог. Привід для розповіді (придумати відносини виконавця зі слухачами). Особливості розповіді від першої особи. Особливості відтворення авторської мови і мови персонажів. Дійові пристосування. Інтонаційна виразність. Логічний наголос. Головні слова. Паузи. Темпоритм. З'ясування місця і ролі в подіях, про які йдеться в розповіді. Патетичний тон словесної дії. Типові вади виконання віршованих творів: надмірна сентиментальна розчуленість, штампована патетика.

План

1. Врахування результатів ідейно-тематичного, орфоепічного, логічно-інтонаційного та дійового аналізу віршованого твору.
2. Інтонаційна палітра тексту віршованого твору.
3. Підтекст і його сценічне втілення.
4. Визрівання виконавського задуму.
5. Темп і ритм словесної дії.
6. Створення образу ліричного героя.
7. Створення характерів персонажів.
8. Невербальні засоби виконавця.

Практичне заняття до теми 8.5. № 71

Мета: опанування методики виконавського засвоєння тексту віршованих творів.

Практичні завдання

1. Врахування результатів ідейно-тематичного, орфоепічного, логічно-інтонаційного та дійового аналізу віршованого твору.
2. Опанування методики роботи над різножанровими віршованими творами.
3. Особливості розповіді від першої особи.
4. Особливості відтворення авторської мови і мови персонажів у монологіях і діалогах.
5. Використання в словесній дії всього комплексу виражальних засобів живої усної мови.
6. Набуття навиків органічно відчувати й відтворювати голосом живу музику віршів.

7. Побудовування лінії наскрізної дії.
8. Пошуки дійових пристосувань.
9. Проведення етюдних репетицій.
10. Уникнення фальшивої декламаційності, удаваного зовнішнього пафосу, замилювання текстом, сентиментальності
11. Робота над віршованими текстами, вибраними студентами.

Практичне заняття до теми 8.5. № 72, № 73

Мета: опанування методики виконавського засвоєння тексту віршованих творів.

Практичні завдання

1. Врахування результатів ідейно-тематичного, орфоепічного, логічно-інтонаційного та дійового аналізу віршованого твору.
2. Опанування методики роботи над різножанровими віршованими творами.
3. Особливості розповіді від першої особи.
4. Особливості відтворення авторської мови і мови персонажів у монологіх і діалогах.
5. Використання в словесній дії всього комплексу виражальних засобів живої усної мови.
6. Набуття навиків органічно відчувати й відтворювати голосом живу музику віршів.
7. Побудовування лінії наскрізної дії.
8. Пошуки дійових пристосувань.
9. Проведення етюдних репетицій.
10. Уникнення фальшивої декламаційності, удаваного зовнішнього пафосу, замилювання текстом, сентиментальності
11. Робота над віршованими текстами, вибраними студентами.
12. Прослуховування відеозаписів та аудіозаписів виконання віршованих творів провідними читцями.

Індивідуальні заняття до теми 8.5. № 19

Практичні завдання

1. Робота над віршованими текстами, вибраними здобувачами.

Завдання для самостійної роботи до теми 8.5.

Практичні завдання

1. Врахувати результати ідейно-тематичного, орфоепічного, логічно-інтонаційного та дійового аналізу віршованого твору.
2. Працювати над вибраними віршованими текстами.
3. Засвоїти особливості розповіді від першої особи.
4. Опанувати особливості відтворення авторської мови і мови персонажів у монологіх і діалогах.
5. Опанувати інтонаційну палітру тексту віршованого твору.

6. Виявити підтекст.
 7. Опанувати темп і ритм словесної дії віршованого твору.
 8. Використати невербальні виконавські виражальні засоби.
 9. Врахувати особливості відтворення авторської мови і мови персонажів у монологіях і діалогах.
 10. Використати в словесній дії весь комплекс виражальних засобів живої усної мови.
 11. Уникати фальшивої декламаційності, удаваного зовнішнього пафосу, замилювання текстом, сентиментальності.
 12. Побудувати лінію наскрізної дії.
 13. Здійснити пошуки дійових пристосувань.
 14. Опрацювати літературу з теми заняття.
- Література: 1, 15, 21, 23, 25, 38.*

МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ № 8

Форма модульного контролю полягає у перевірці набутих здобувачами знань, умінь і навиків щодо комплексного мовноголосового тренінгу для розвитку мовленнєвого дихання, артикуляції, резонаторів, мовленнєвого слуху, правильної дикційної та орфоепічної вимови в статистиці і активному русі; ідейно-тематичного, орфоепічного, логічно-інтонаційного та дійового аналізу віршованого твору; методики виконавського засвоєння тексту віршованих творів.

МОДУЛЬ 9. МЕТОДИКА СЦЕНІЧНОГО ВИКОНАННЯ ВІРШОВАНИХ ТВОРІВ

Тема 9.1. Закріплення навиків комплексного мовноголосового тренінгу для розвитку мовленнєвого дихання, артикуляції, резонаторів, мовленнєвого слуху, правильної дикційної та орфоепічної вимови в статистиці і активному русі

Практичне заняття до теми 9.1. № 74

Мета: розвиток мовленнєвого дихання, артикуляції, резонаторів, мовленнєвого слуху, правильної дикційної та орфоепічної вимови.

Практичні завдання

1. Самомасаж органів дихання, артикуляції, резонування.
2. Дихальна гімнастика для зняття напруги навколо гортанної мускулатури.
3. Тренування дихальної мускулатури зі звуком.
4. Тренування повного змішано-діафрагмального дихання.
5. Звуконаслідування як вироблення чіткості артикуляцій свистячих, шиплячих та інших приголосних, зміцнення м'язової опори дихання й голосу.
6. Вправи для зміцнення резонаторно-артикуляційної системи.
7. Вправи для активізації внутрішньоглоткової артикуляції.
8. Вібраційний масаж, побудований на тривалому мовленнєвому "мичанні".

9. Артикуляційно-фонетичні вправи; постановка правильного положення артикуляційних органів при вимові кожної фонемі (беззвучна артикуляція).

10. Вправи на спрямування повітряного струменя при звукоутворенні “в маску” (верхні резонатори).

11. Тренувальні вправи для вироблення носового дихання.

12. Тренувальні вправи для вироблення фонаційного дихання.

13. Дихальні вправи зі спеціально підібраними фізичними вправами, що полегшують виконання правильного вдиху та видиху і допомагають закріпити навички реберно-діафрагмального дихання з активізацією м'язів черевного пресу під час вдиху і видиху.

14. Вправи на плавний перехід з грудного регістру в середній і в зворотному напрямку.

15. Вироблення автоматичних навичок “опертого” звучання та повнозвучного резонування.

16. Дикційне тренування складних артикуляційних поєднань в різноманітному темпоритмі.

17. Вправи для скоординованої роботи мовного апарату.

18. Вправи для розвитку мовного слуху.

Завдання для самостійної роботи до теми 9.1.

Практичні завдання

1. Здійснити самомасаж органів дихання, артикуляції, резонування.

2. Виконати дихальну гімнастику для зняття напруги навколо гортанної мускулатури.

3. Здійснити тренування дихальної мускулатури зі звуком.

4. Здійснити тренування повного змішано-діафрагмального дихання.

5. Виконати вправи на звуконаслідування (вироблення чіткості артикуляцій свистячих, шиплячих та інших приголосних, зміцнення м'язової опори дихання й голосу).

6. Виконати вправи для зміцнення резонаторно-артикуляційної системи.

7. Виконати вправи для активізації внутрішньоглоткової артикуляції.

8. Здійснити вібраційний масаж, побудований на тривалому мовленнєвому “мичанні”.

9. Виконати артикуляційно-фонетичні вправи; дотримуватись правильного положення артикуляційних органів при вимові кожної фонемі (беззвучна артикуляція).

10. Виконати вправи на спрямування повітряного струменя при звукоутворенні “в маску” (верхні резонатори).

11. Виконати тренувальні вправи для вироблення носового дихання.

12. Виконати тренувальні вправи для вироблення фонаційного дихання.

13. Виконати дихальні вправи зі спеціально підібраними фізичними вправами, що полегшують виконання правильного вдиху та видиху і допомагають закріпити навички реберно-діафрагмального дихання з активізацією м'язів черевного пресу під час вдиху і видиху.

14. Виконати вправи на плавний перехід з грудного регістру в середній і в зворотному напрямку.

15. Набути автоматичних навиків “опертого” звучання та повнозвучного резонування.

16. Здійснити дикційне тренування складних артикуляційних поєднань в різноманітному темпоритмі.

17. Виконати вправи для скоординованої роботи мовного апарату.

18. Виконати вправи для розвитку мовного слуху.

19. Опрацювати літературу з теми заняття.

Література: 1, 12, 21, 23, 25, 35, 36.

Тема 9.2. Методика сценічного виконання віршованих творів

Анотація до лекції 9.2.

Творчий спосіб *живого контакту* з аудиторією. Мобілізація психофізичного апарату виконавця. Створення образу ліричного героя. Підпорядкування дії надзавданню. Опанування ритмо-інтонаційної палітри тексту віршованого твору. Практичне виявлення підтексту. Створення в уяві чіткої і послідовної лінії бачення. Побудовування лінії наскрізної дії як шляху до втілення надзавдання. Опанування перспективи словесної дії. Опанування стильових особливостей виконання твору. Передання аудиторії свого естетичного переживання дійсності. Використання в словесній дії всього комплексу виражальних засобів живої усної мови: слова, голосу, інтонації, тембральних забарвлень, міміки, жестів, руху. Єдність думки і слова, образного змісту і виражальних засобів мовного спілкування – словесних, фразових, інтонаційних, мімічних, пластичних, з яких складається спосіб мовлення. Дійові пристосування, внутрішній темпоритм. Органічне поєднання авторської мови з прямою мовою персонажів у діалогах і монологах. *Пластичні засоби* спілкування (поза, рух, міміка, жест, красномовний погляд, блиск очей, усмішка). Внутрішня багатоплановість образного змісту художнього мовлення.

Художній рівень виконавської майстерності (від усвідомлення внутрішнього надзавдання автора до власного виконавського задуму, розкриття теми, ідеї авторського твору, оволодіння словесною наскрізною дією, темпоритмом). Використання сценічного простору (мізансцени), додаткових компонентів – атрибутики, реквізиту, музичного супроводу та їх відповідність жанру твору, виконавського задуму. *Енергетика* як один з найважливіших параметрів, що визначає успіх виступу. Творча індивідуальність і громадянська позиція виконавця. Над-надзавдання виконавця.

План

1. Психофізична підготовка до виходу на сцену та виконання віршованого твору.

2. Використання в словесній дії всього комплексу вербальних і невербальних виражальних засобів: слова, голосу, інтонації, міміки, жестів, руху.

3. Творчий спосіб *живого контакту* з аудиторією.

4. Використання сценічного простору (мізансцени), додаткових компонентів – атрибутики, реквізиту, музичного супроводу.

Практичне заняття до теми 9.2. № 75

Мета: опанувати методику сценічного виконання віршованих творів.

Практичні завдання

1. Психофізична підготовка до виходу на сцену та виконання віршованого твору.
2. Використання в словесній дії всього комплексу вербальних і невербальних виражальних засобів: слова, голосу, інтонації, міміки, жестів, руху.
3. Уникнення фальшивої декламаційності, удаваного зовнішнього пафосу, замилювання текстом, сентиментальності.
4. Вільне володіння виконавцем усіма особливостями звукової природи віршів.
5. Уміння відчувати публіку (враховувати кількісний і якісний склад слухачів; голосність мови; темп мовлення; сценічний тон; імпровізаційні зміни деяких відтінків у виконанні; почуття міри і смаку).

Практичне заняття до теми 9.2. № 76

Мета: опанувати методику сценічного виконання віршованих творів.

Практичні завдання

1. Психофізична підготовка до виходу на сцену та виконання віршованого твору.
2. Використання в словесній дії всього комплексу вербальних і невербальних виражальних засобів: слова, голосу, інтонації, міміки, жестів, руху.
3. Уникнення фальшивої декламаційності, удаваного зовнішнього пафосу, замилювання текстом, сентиментальності.
4. Вільне володіння виконавцем усіма особливостями звукової природи віршів.
5. Уміння відчувати публіку (враховувати кількісний і якісний склад слухачів; голосність мови; темп мовлення; сценічний тон; імпровізаційні зміни деяких відтінків у виконанні; почуття міри і смаку).
6. Обговорення результатів залікового практичного показу віршованих творів.

Індивідуальні заняття до теми 9.2. № 20

Практичні завдання

1. Психофізична підготовка студента до виходу на сцену.
2. Робота над текстом віршованого твору та підготовка його до сценічного виконання.

Завдання для самостійної роботи до теми 9.2.

Практичні завдання

1. Набути навичок психофізичної підготовки до виходу на сцену та виконання віршованого твору.

2. Використовувати в словесній дії весь комплекс вербальних та невербальних виражальних засобів: слова, голосу, інтонації, міміки, жестів, руху.

3. Здійснювати пошуки дійових пристосувань.

4. Уникати фальшивої декламаційності, удаваного зовнішнього пафосу, замилювання текстом, сентиментальності.

5. Набути навиків вільного володіння усіма особливостями звукової природи віршів.

6. Набути навиків відчувати публіку (враховувати кількісний і якісний склад слухачів; голосність мови; темп мовлення; сценічний тон; імпровізаційні зміни деяких відтінків у виконанні; почуття міри і смаку) та встановлювати з нею контакт.

7. Опрацювати літературу з теми заняття.

Література: 1, 15, 21, 23, 25, 38, 41.

Тема 9.3. Репетиції підсумкового показу практичних робіт (віршованих творів)

Практичне заняття до теми 9.3. № 77

Мета: підготовка здобувачів до підсумкового показу практичних робіт (віршованих творів).

Практичні завдання

1. Проведення етюдних репетицій віршованих творів.

2. Вибудовування викладачем виконання студентами віршованих творів за принципом діалогу в розвитку, розташування їх таким чином, щоб тема, порушена першим студентом, розвивалась або заперечувалась думкою другого студента, а його точка зору, у свою чергу, підтримувалась або ж заперечувалась третім студентом і т. д.

3. Пошуки мізансцен, пластичної виразності.

4. Пошуки дійових пристосувань.

5. Опанування темпоритму виконання віршованих творів.

6. Опанування наскрізної дії та надзавдання.

7. Уникнення фальшивої декламаційності, удаваного зовнішнього пафосу, замилювання текстом, сентиментальності.

8. Постійне вдосконалення художнього виконання віршованих творів і виправлення похибок.

9. Вибудовування викладачем віршованих текстів, вибраних студентами, за принципом діалогу в розвитку, розташовуючи їх таким чином, щоб тема, порушена першим студентом, розвивалась або заперечувалась думкою другого студента, а його точка зору, у свою чергу, підтримувалась або ж заперечувалась третім студентом і т. д.

10. Прогонні репетиції.

11. Визначення характеру взаємодії з аудиторією.

Практичне заняття до теми 9.3. № 78–82

Мета: підготовка здобувачів до підсумкового показу практичних робіт (віршованих творів).

Практичні завдання

1. Проведення етюдних репетицій віршованих творів.
2. Вибудовування викладачем виконання студентами віршованих творів за принципом діалогу в розвитку, розташування їх таким чином, щоб тема, порушена першим студентом, розвивалась або заперечувалась думкою другого студента, а його точка зору, у свою чергу, підтримувалась або ж заперечувалась третім студентом і т. д.
3. Пошуки мізансцен, пластичної виразності.
4. Пошуки дійових пристосувань.
5. Опанування темпоритму виконання віршованих творів.
6. Опанування наскрізної дії та надзавдання.
7. Уникнення фальшивої декламаційності, удаваного зовнішнього пафосу, замилювання текстом, сентиментальності.
8. Постійне вдосконалення художнього виконання віршованих творів та виправлення похибок.
9. Вибудовування викладачем віршованих текстів, вибраних студентами, за принципом діалогу в розвитку, розташовуючи їх таким чином, щоб тема, порушена першим студентом, розвивалась або заперечувалась думкою другого студента, а його точка зору, у свою чергу, підтримувалась або ж заперечувалась третім студентом і т. д.
10. Прогонні репетиції.
11. Визначення характеру взаємодії з аудиторією.
12. Прогонні репетиції.
13. Підсумкова (генеральна) репетиція.
14. Обговорення після підсумкового екзаменаційного показу практичних робіт (віршованих творів) результатів цього показу.

МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ № 9

Форма модульного контролю полягає у перевірці набутих здобувачами знань, умінь і навичок щодо комплексного мовного голосового тренінгу для розвитку мовленнєвого дихання, артикуляції, резонаторів, мовленнєвого слуху, правильної дикційної та орфоепічної вимови в статичній і активній русі; методики сценічного виконання тексту віршованих творів; репетицій підсумкового показу практичних робіт (віршованих творів).

МОДУЛЬ 10. ТЕОРЕТИЧНЕ ОСМИСЛЕННЯ ГУМОРИСТИЧНИХ ТВОРІВ І МЕТОДИКА ЇХ ВИБОРУ ДЛЯ СЦЕНІЧНОГО ВИКОНАННЯ

Тема 10.1. Закріплення навичок комплексного мовноголосового тренінгу для розвитку мовленнєвого дихання, артикуляції, резонаторів, мовленнєвого слуху, правильної дикційної та орфоепічної вимови в статиці і активному русі

Практичне заняття до теми 10.1. № 83

Мета: розвиток мовленнєвого дихання, артикуляції, резонаторів, мовленнєвого слуху, правильної дикційної та орфоепічної вимови.

Практичні завдання

1. Самомасаж органів дихання, артикуляції, резонування.
2. Дихальна гімнастика для зняття напруги навколо гортанної мускулатури.
3. Тренування дихальної мускулатури зі звуком.
4. Тренування повного змішано-діафрагмального дихання.
5. Звуконаслідування як вироблення чіткості артикуляцій свистячих, шиплячих та інших приголосних, зміцнення м'язової опори дихання й голосу.
6. Вправи для зміцнення резонаторно-артикуляційної системи.
7. Вправи для активізації внутрішньоглоткової артикуляції.
8. Вібраційний масаж, побудований на тривалому мовленнєвому "мичанні".
9. Артикуляційно-фонетичні вправи; постановка правильного положення артикуляційних органів при вимові кожної фонемі (беззвучна артикуляція).
10. Вправи на спрямування повітряного струменя при звукоутворенні "в маску" (верхні резонатори).
11. Тренувальні вправи для вироблення носового дихання.
12. Тренувальні вправи для вироблення фонаційного дихання.
13. Дихальні вправи зі спеціально підібраними фізичними вправами, що полегшують виконання правильного вдиху та видиху і допомагають закріпити навички реберно-діафрагмального дихання з активізацією м'язів черевного пресу під час вдиху і видиху.
14. Вправи на плавний перехід з грудного регістру в середній і в зворотному напрямку.
15. Вироблення автоматичних навичок "опертого" звучання та повнозвучного резонування.
16. Дикційне тренування складних артикуляційних поєднань у різноманітному темпоритмі.
17. Вправи для скоординованої роботи мовноголосового апарату.
18. Вправи для розвитку мовного слуху.

Практичне заняття до теми 10.1. № 84

Мета: розвиток мовленнєвого дихання, артикуляції, резонаторів, мовленнєвого слуху, правильної дикційної та орфоепічної вимови.

Практичні завдання

1. Самомасаж органів дихання, артикуляції, резонування.
2. Дихальна гімнастика для зняття напруги навколо гортанної мускулатури.
3. Тренування дихальної мускулатури зі звуком.
4. Тренування повного змішано-діафрагмального дихання.
5. Звуконаслідування як вироблення чіткості артикуляцій свистячих, шиплячих та інших приголосних, зміцнення м'язової опори дихання й голосу.
6. Вправи для зміцнення резонаторно-артикуляційної системи.
7. Вправи для активізації внутрішньоглоткової артикуляції.
8. Вібраційний масаж, побудований на тривалому мовленнєвому “мичанні”.
9. Артикуляційно-фонетичні вправи; постановка правильного положення артикуляційних органів при вимові кожної фонемі (беззвучна артикуляція).
10. Вправи на спрямування повітряного струменя при звукоутворенні “в маску” (верхні резонатори).
11. Тренувальні вправи для вироблення носового дихання.
12. Тренувальні вправи для вироблення фонаційного дихання.
13. Дихальні вправи зі спеціально підібраними фізичними вправами, що полегшують виконання правильного вдиху та видиху і допомагають закріпити навички реберно-діафрагмального дихання з активізацією м'язів черевного пресу під час вдиху і видиху.
14. Вправи на плавний перехід з грудного регістру в середній і в зворотному напрямку.
15. Вироблення автоматичних навичок “опертого” звучання та повнозвучного резонування.
16. Дикційне тренування складних артикуляційних поєднань в різноманітному темпоритмі.
17. Вправи для скоординованої роботи мовного апарату.
18. Вправи для розвитку мовного слуху.

Завдання для самостійної роботи до теми 10.1.

Практичні завдання

1. Здійснити самомасаж органів дихання, артикуляції, резонування.
2. Виконати дихальну гімнастику для зняття напруги навколо гортанної мускулатури.
3. Здійснити тренування дихальної мускулатури зі звуком.
4. Здійснити тренування повного змішано-діафрагмального дихання.
5. Виконати вправи на звуконаслідування (вироблення чіткості артикуляцій свистячих, шиплячих та інших приголосних, зміцнення м'язової опори дихання й голосу).
6. Виконати вправи для зміцнення резонаторно-артикуляційної системи.
7. Виконати вправи для активізації внутрішньоглоткової артикуляції.
8. Здійснити вібраційний масаж, побудований на тривалому мовленнєвому “мичанні”.

9. Виконати артикуляційно-фонетичні вправи; дотримуватись правильного положення артикуляційних органів при вимові кожної фонемі (беззвучна артикуляція).

10. Виконати вправи на спрямування повітряного струменя при звукоутворенні “в маску” (верхні резонатори).

11. Виконати тренувальні вправи для вироблення носового дихання.

12. Виконати тренувальні вправи для вироблення фонаційного дихання.

13. Виконати дихальні вправи зі спеціально підібраними фізичними вправами, що полегшують виконання правильного вдиху та видиху і допомагають закріпити навички реберно-діафрагмального дихання з активізацією м'язів черевного пресу під час вдиху і видиху.

14. Виконати вправи на плавний перехід з грудного регістру в середній і в зворотному напрямку.

15. Набути автоматичних навичок “опертого” звучання та повнозвучного резонування.

16. Здійснити дикційне тренування складних артикуляційних поєднань у різноманітному темпоритмі.

17. Виконати вправи для скоординованої роботи мовного апарату.

18. Виконати вправи для розвитку мовного слуху.

19. Опрацювати літературу з теми заняття.

Література: 1, 12, 21, 23, 25, 35, 36.

Тема 10.2. Байка та гумореска як літературні жанри та їх характерні особливості

Анотація до лекції 10.2.

Розрізняють такі *типи* комічного: *комізм зовнішній* (комізм положень, ситуацій) і *комізм внутрішній* (комізм характерів). Серед *приймів* створення комічного: іронія, комічне перебільшення (гіпербола), контраст, непорозуміння, несподівані ефекти, порівняння або зіставлення, парадокс чи прийом несподіваності, помилкове протиставлення або псевдоконтраст, применшення (літота), зміщування стилів, перебільшення і применшення, натяк. *Засобами* створення комічного є вульгаризми, епітети, метафори, оксиморон, порівняння, похвала, схвалення, промовисті імена та прізвища, уподібнення.

З'ясування виконавцем типу комічного дозволяє краще зрозуміти образ оповідача, правильно вловити потрібну форму висміювання (гумор, іронію, сатиру, сарказм) зі всіма різноманітними відтінками. Різні народи мають свій, лише їм притаманний гумор, який не завжди зрозумілий для інших народів.

Байка відноситься до малих форм жанру сатири та гумору. Витоки літературного жанру байки сягають тисячолітніх глибин. *Байка* – це коротке, переважно віршоване алегоричне оповідання, у якому закладено дидактичний зміст; один з різновидів ліро-епічного жанру. Вона складається з оповідної частини та висновку-повчання. У вчинках персонажів байки – звірів, птахів, рослин – вбачаються і висміюються людські вади. Водночас байка – це свого роду мініатюрна п'єска у віршах, де діалогам персонажів передують розповідь оповідача,

байкаря. Важливою ознакою байки є *алегоричність*. Також важливою ознакою байки є *сатиричність*.

Розрізняють віршовані і невіршовані байки. Загалом протягом XVII–XVIII ст. українські байкарі використовували езопівські сюжети, інколи вдаючись до їх ґрунтовних переробок. Плідно продовжив традиції своїх попередників в українській літературі *Євген Гребінка*, який удосконалив форму байки. Найвищого розвитку українська байка досягла у творчості *Леоніда Глібова*, який продовжив традиції езопівської байки.

Гумореска – невеликий віршовий, прозовий чи драматичний твір з комічним сюжетом, що відрізняється від сатири легкою, жартівливою тональністю. Гуморесці притаманні такі основні ознаки: яскравий, динамічний сюжет; відсутність детальної характеристики персонажа. Як правило, у гуморесці відтворюють якусь одну негативну рису характеру героя. Це жанр швидкого реагування на різноманітні, переважно негативні явища суспільного життя. Одним з найбільш плідних українських поетів-гумористів є *Павло Глазовий* (1922–2004), гуморески якого ставали не лише надбанням літератури, а й сценічного естрадного виконавства.

У байках часто головними героями є звірі, домашні тварини, птахи, комахи, рослини, предмети, явища природи. За допомогою цих персонажів автори відтворюють реальне життя людей. Байку нерідко називають *маленькою драмою* або ж *маленькою комедією*. У ній завжди відображено якусь подію, а сюжет часто буває драматично напруженим. Байку можна композиційно розділити на такі основні елементи оповіді: 1) *експозиція*; 2) *зав'язка дії*; 3) *розвиток дії*; 4) *кульмінація*; 5) *розв'язка*. Така схема є обов'язковою, хоча деякі елементи можуть бути відсутні, а деякі зливатися. Структура байки переважно є двокомпонентною, тобто містить *розповідь* і *мораль*. Однак може мати й три частини: *вступ*, *розповідь*, *мораль*.

План

1. Основні положення теорії гумору.
2. Основні прийоми створення комічного.
3. Засоби створення комічного.
4. Витоки літературного жанру байки
5. Творчість українських байкарів у XVII–XIX ст.
6. Творчість українських авторів байок і гуморесок у XX – на початку XXI ст.
7. Композиція байки.
8. Образ оповідача.
9. Сучасне функціонування байки та гуморески в Україні.
10. Поняття «алегорія» та використання алегоричності в байці.
11. Значення моралі байки, її ідейне спрямування.

Практичне заняття № 1 до теми 10.2. № 85

Мета: з'ясувати характерні особливості байки та гуморески як літературних жанрів.

Практичні завдання

1. Основні положення теорії гумору.
2. Основні прийоми створення комічного.
3. Засоби створення комічного.
4. Творчість українських байкарів у XVII– XIX ст.
5. Творчість українських авторів байок і гуморесок у XX – на початку XXI ст.
6. Композиція байки.
7. Образ оповідача.
8. Сучасне функціонування байки та гуморески в Україні.
9. Поняття «алегорія» та використання алегоричності в байці.
10. Значення моралі байки, її ідейне спрямування.

Практичне заняття до теми 10.2. № 86

Мета: з'ясувати характерні особливості байки та гуморески як літературних жанрів.

Практичні завдання

1. Основні положення теорії гумору.
2. Основні прийоми створення комічного.
3. Засоби створення комічного.
4. Творчість українських байкарів у XVII– XIX ст.
5. Творчість українських авторів байок і гуморесок у XX – на початку XXI ст.
6. Композиція байки.
7. Образ оповідача.
8. Сучасне функціонування байки та гуморески в Україні.
9. Поняття «алегорія» та використання алегоричності в байці.
10. Значення моралі байки, її ідейне спрямування.

Завдання для самостійної роботи до теми 10.2.

Практичні завдання

1. Засвоїти основні положення теорії гумору.
2. З'ясувати витоки літературного жанру байки в Давній Греції.
3. Охарактеризувати творчість українських байкарів у XVII– XIX ст.
4. Розкрити творчість українського байкаря Л. Глібова.
6. Охарактеризувати творчість українських авторів байок і гуморесок у XX – на початку XXI ст.
7. Визначити композицію байки.
8. З'ясувати роль та значення образу оповідача.
9. З'ясувати, хто є головними героями байки та гуморески.
10. Охарактеризувати сучасне функціонування байки та гуморески в Україні.
11. Розкрити поняття «алегорія» та використання алегоричності в байці.
12. З'ясувати значення моралі байки, її ідейне спрямування.

Література: 1, 9, 13, 21, 25, 27, 32.

Тема 10.3. Методика вибору гумористичного твору для сценічного виконання

Анотація до лекції 10.3.

Байка та гумореска є благодатним матеріалом для навчання здобувачів майстерності художньої розповіді, виразності літературного монологу як живої, дійової мови оповідача, формування вміння тонкими відтінками передавати інтонаційне звучання розповідної мови.

Вибір для сценічного виконання байки або гуморески здобувачі здійснюють за такими критеріями:

а) твір української чи зарубіжної класики, твір сучасних українських авторів;

б) актуальність і злободенність теми;

в) захоплення темою, надзавданням (при цьому вирішальне значення має світогляд виконавця, його громадянська позиція, патріотичні почуття, ідейна переконаність);

г) виховне значення твору (має сприяти ідейному та морально-етичному вихованню майбутніх режисерів та акторів, виробленню на курсі естетичної спорідненості).

У виборі байки чи гуморески, як і будь-якого художнього твору, виконавець має керуватися тим, наскільки цей твір схвилював його, викликав сильні емоції, приплив моральних і духовних сил.

План

1. Критерії вибору гумористичного твору для сценічного виконання.
2. Автор твору, його біографія та світогляд.
3. Актуальність твору.
4. Врахування уподобань та творчих можливостей виконавця, його мистецького надзавдання.

Практичне заняття до теми 10.3. № 87

Мета: засвоєння методики вибору гумористичного твору для сценічного виконання.

Практичні завдання

1. Критерії вибору гумористичного твору для сценічного виконання.
2. Автор твору, його біографія та світогляд.
3. Актуальність твору.
4. Врахування уподобань та творчих можливостей виконавця, його мистецького надзавдання.

Завдання для самостійної роботи до теми 10.3.

Практичні завдання

1. Здійснити вибір гумористичного твору для сценічного виконання з урахуванням критеріїв вибору.
2. Ознайомитись з біографією автора віршованого твору та його світоглядом.
3. Виявити актуальність твору та його суголосність (передусім його тематики, проблематики) з сучасністю.
4. Врахування уподобань та творчих можливостей виконавця, його мистецького наднадзавдання.
5. Опрацювання літератури з теми заняття.

Література: 1, 9, 21, 25, 27, 32, 38.

Тема 10.4. Ідейно-тематичний аналіз гумористичного твору

Практичне заняття до теми 10.4. № 88

Мета: набуття навичок ідейно-тематичного аналізу гумористичного твору.

Практичні завдання

1. Визначення теми гумористичного твору.
2. Визначення ідеї гумористичного твору.

Завдання для самостійної роботи до теми 10.4.

Практичні завдання

1. Визначити тему вибраного гумористичного твору.
2. Визначити ідею вибраного гумористичного твору.
3. Опрацювати літературу з теми заняття.

Література: 1, 9, 18, 21, 25, 27.

Індивідуальне завдання до теми 10.4. № 21

Практичні завдання

1. Погодити з викладачем вибір гумористичного твору для сценічного виконання з врахуванням критеріїв вибору.
2. Виявити актуальність віршованого твору та його суголосність (передусім його тематики, проблематики) з сучасністю.
3. Ідейно-тематичний аналіз гумористичного твору, вибраного здобувачами.

Тема 10.5. Розмовні жанри естрадного мистецтва та їх розвиток на сучасному етапі

Анотація до лекції 10.5.

Витоки естрадних жанрів. *Слово* як основний спосіб висловлювання мовленнєвої волі та мовного задуму естрадного артиста у розмовних жанрах та у мистецтві «художнього слова».

Розмовні жанри: фейлетон, естрадна розповідь, монолог в образі, сольний та парний конференс, сатиричний дует, мовна пародія, реприза, каламбур, інтермедія, мініатюра, скетч, музична мозаїка, куплети, частівки, коломийки.

Мовленнєве навчання майбутніх акторів має враховувати специфіку естрадного мистецтва загалом і кожного з розмовних жанрів окремо: знайомлячи студентів із кращими роботами майстрів розмовних жанрів, водночас надавати можливість розвивати індивідуальні артистичні здібності, шукати “свою” тему, образ (маску), репертуар та способи їх втілення. Для цього пропонується активно використовувати принципи та прийоми ігрового методу навчання: тренінг, спрямований на активізацію творчого потенціалу студентів, набуття навичок авторства та імпровізаційного спонтанного мовлення; ігровий тренінг розвитку голосомовного апарату, що враховує специфічні вимоги професії (імітацію, пародіювання, володіння видами мовної характерності, озвучування відразу кількох персонажів тощо); створення індивідуального репертуару, що включає твори як «класичної», і суто «естрадної» літератури, і навіть самостійно написаних фейлетонів, монологів, реприз та інших.

Види *конференсу*: парний, одиночний, масовий. *Естрадний монолог* буває сатиричним, ліричним, гумористичним. Естрадний монолог найчастіше виконується від імені сценічного персонажа. Перед виконавцем постає необхідність створення гострого характеру – маски. Зовнішні прикмети, мовна характеристика персонажа доводяться до значного, найчастіше сатиричного узагальнення. Сценічний образ естрадного виконавця: костюм, грим, манера поведінки.

Специфічні вимоги до фахівців, які працюють у розмовних жанрах:

– неабияке почуття гумору, смак; розвинений фонематичний слух; широта тембрового та звуковисотного діапазонів; темпоритмічна рухливість мовлення; мобільність та трансформованість голосового та артикуляційного апаратів;

– володіння видами мовної характерності (дикційної, говіркової, акцентної, темпоритмічної, лексико-стилістичної та ін.), навичками пародіювання, імітації та звуконаслідування;

– вміння працювати з прозовим та віршованим текстом, самостійно обробляти та готувати текстовий матеріал для естрадного номера; здатність до імпровізації та авторства.

План

1. Витоки розмовного жанру.
2. Історія та розвиток розмовного жанру на українській естраді в ХХ столітті.

3. Сучасний розвиток розмовного жанру на українській естраді.
4. Драматургія розмовних жанрів естрадного мистецтва.
5. Розмовні жанри естради та їх класифікація.
6. Специфіка мистецтва художнього читання.
7. Специфіка мистецтва ведучого театралізованих видовищ і свят.
8. Методика підготовки естрадного номера.
9. Методика підготовки концертної програми.
10. Вимоги до фахівців, які працюють у розмовних жанрах.

Практичне заняття до теми 10.5. № 89

Мета: набуття знань та умінь щодо розмовних жанрів естрадного мистецтва та їх розвитку на сучасному етапі.

Практичні завдання

1. Драматургія розмовних жанрів естрадного мистецтва.
2. Розмовні жанри естради та їх класифікація.
3. Специфіка мистецтва художнього читання.
4. Специфіка мистецтва ведучого театралізованих видовищ і свят.
5. Методика підготовки естрадного номера.
6. Методика підготовки концертної програми.

Практичне заняття до теми 10.5. № 90

Мета: набуття знань і умінь щодо розмовних жанрів естрадного мистецтва та їх розвитку на сучасному етапі.

Практичні завдання

1. Драматургія розмовних жанрів естрадного мистецтва.
2. Розмовні жанри естради та їх класифікація.
3. Специфіка мистецтва художнього читання.
4. Специфіка мистецтва ведучого театралізованих видовищ і свят.
5. Методика підготовки естрадного номера.
6. Методика підготовки концертної програми.
7. Вимоги до фахівців, які працюють у розмовних жанрах.

Завдання для самостійної роботи до теми 10.5.

Практичні завдання

1. З'ясувати витоки розмовного жанру.
2. Висвітлити історію та розвиток розмовного жанру на українській естраді в ХХ столітті.
3. Охарактеризувати сучасний розвиток розмовного жанру на українській естраді.
4. З'ясувати специфіку драматургії розмовних жанрів естрадного мистецтва.
5. Здійснити класифікацію розмовних жанрів естради.
6. Розкрити специфіку мистецтва художнього читання.
7. Розкрити специфіку мистецтва ведучого театралізованих видовищ і свят.

8. Опанувати методику підготовки естрадного номера.
9. Опанувати методику підготовки концертної програми.
10. З'ясувати вимоги до фахівців, які працюють у розмовних жанрах.
11. Прослухати та проаналізувати відео та аудіозаписи виконання творів провідними артистами розмовних жанрів естради та художнього читання другої половини ХХ ст. та початку ХХІ ст.

Література: 14, 15, 40, 42.

Тема 10.6. Специфіка діалектного мовлення

Практичне заняття до теми 10.6. № 91

Мета: з'ясувати особливості діалектного мовлення.

Практичні завдання

1. Витоки діалектного мовлення.
2. Діалект як сукупність діалектизмів, характерних для більш чи менш значної території.
3. Три основні групи українських діалектів (наріч): південно-східна, (середньо наддніпрянська), південно-західна, північна.
4. *Діалектне мовлення* як окрема комунікативна система, що історично сформувалася з двох складових: 1) з елементів, які властиві літературно-нормативній мові і кількісно та функціонально переважають у діалектному мовленні; 2) з так званих діалектизмів, які перебувають поза межами літературності, нормативності.
5. Поняття *діалектної норми*.
6. Необгрунтоване перенесення діалектних наголосів у літературну мову як джерело розхитування акцентуаційних норм.
7. Строкатість наголошування в різних діалектах української мови.
8. Вплив на вимову діалектних особливостей української мови.
9. Стилїстика діалектного мовлення.
10. Сучасний стан говірок як відображення динаміки діалектного мовлення.
11. Взаємодія діалектного мовлення з літературною формою національної мови.
12. Акцентні помилки.
13. З'ясувати вплив діалектної вимови на сценічне мовлення студентів.

Завдання для самостійної роботи до теми 10.6.

Практичні завдання

1. З'ясувати витоки діалектного мовлення.
2. Дати визначення поняттям “акцент”, “діалект”, “діалектне мовлення”, “говірка”.
3. Охарактеризувати три основні групи українських діалектів (наріч): південно-східна, південно-західна, північна.
4. Навести приклади використання діалектної лексики у художніх творах з метою зображення місцевого колориту.
5. У чому виявляється своєрідна нормативність діалектного мовлення?

Література: 3, 26, 31, 33.

МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ № 10

Форма модульного контролю полягає у перевірці набутих здобувачами знань, умінь та навиків щодо комплексного мовноголосового тренінгу для розвитку мовленнєвого дихання, артикуляції, резонаторів, мовленнєвого слуху, правильної дикційної та орфоепічної вимови в статистиці і активному русі; байки та гуморески як літературних жанрів та їх характерних особливостей; методики вибору гумористичного твору для сценічного виконання; ідейно-тематичного аналізу гумористичного твору; розмовних жанрів естрадного мистецтва та їх розвитку на сучасному етапі; специфіки діалектного мовлення.

МОДУЛЬ 11. МЕТОДИКА ВИКОНАВСЬКОГО ЗАСВОЄННЯ ГУМОРИСТИЧНИХ ТВОРІВ

Тема 11.1. Закріплення навиків комплексного мовноголосового тренінгу для розвитку мовленнєвого дихання, артикуляції, резонаторів, мовленнєвого слуху, правильної дикційної та орфоепічної вимови в статистиці і активному русі

Практичне заняття до теми 11.1. № 92

Мета: розвиток мовленнєвого дихання, артикуляції, резонаторів, мовленнєвого слуху, правильної дикційної та орфоепічної вимови.

Практичні завдання

1. Самомасаж органів дихання, артикуляції, резонування.
2. Дихальна гімнастика для зняття напруги навколо гортанної мускулатури.
3. Тренування дихальної мускулатури зі звуком.
4. Тренування повного змішано-діафрагмального дихання.
5. Звуконаслідування як вироблення чіткості артикуляцій свистячих, шиплячих та інших приголосних, зміцнення м'язової опори дихання й голосу.
6. Вправи для зміцнення резонаторно-артикуляційної системи.
7. Вправи для активізації внутрішньоглоткової артикуляції.
8. Вібраційний масаж, побудований на тривалому мовленнєвому "мичанні".
9. Артикуляційно-фонетичні вправи; постановка правильного положення артикуляційних органів при вимові кожної фонемі (беззвучна артикуляція).
10. Вправи на спрямування повітряного струменя при звукоутворенні "в маску" (верхні резонатори).
11. Тренувальні вправи для вироблення носового дихання.
12. Тренувальні вправи для вироблення фонаційного дихання.
13. Дихальні вправи зі спеціально підібраними фізичними вправами, що полегшують виконання правильного вдиху та видиху і допомагають закріпити навички реберно-діафрагмального дихання з активізацією м'язів черевного пресу під час вдиху і видиху.
14. Вправи на плавний перехід з грудного регістру в середній і в зворотному напрямку.
15. Вироблення автоматичних навичок "опертого" звучання та повнозвучного резонування.

16. Дикційне тренування складних артикуляційних поєднань в різноманітному темпоритмі.
17. Вправи для скоординованої роботи мовноголосового апарату.
18. Вправи для розвитку мовного слуху.

Завдання для самостійної роботи до теми 11.1.

Практичні завдання

1. Здійснити самомасаж органів дихання, артикуляції, резонування.
2. Виконати дихальну гімнастику для зняття напруги навколо гортанної мускулатури.
3. Здійснити тренування дихальної мускулатури зі звуком.
4. Здійснити тренування повного змішано-діафрагмального дихання.
5. Виконати вправи на звуконаслідування (вироблення чіткості артикуляцій свистячих, шиплячих та інших приголосних, зміцнення м'язової опори дихання й голосу).
6. Виконати вправи для зміцнення резонаторно-артикуляційної системи.
7. Виконати вправи для активізації внутрішньоглоткової артикуляції.
8. Здійснити вібраційний масаж, побудований на тривалому мовленнєвому "мичанні".
9. Виконати артикуляційно-фонетичні вправи; дотримуватись правильного положення артикуляційних органів при вимові кожної фонемі (беззвучна артикуляція).
10. Виконати вправи на спрямування повітряного струменя при звукоутворенні "в маску" (верхні резонатори).
11. Виконати тренувальні вправи для вироблення носового дихання.
12. Виконати тренувальні вправи для вироблення фонаційного дихання.
13. Виконати дихальні вправи зі спеціально підібраними фізичними вправами, що полегшують виконання правильного вдиху та видиху і допомагають закріпити навички реберно-діафрагмального дихання з активізацією м'язів черевного пресу під час вдиху і видиху.
14. Виконати вправи на плавний перехід з грудного регістру в середній і в зворотному напрямку.
15. Набути автоматичних навиків "опертого" звучання та повнозвучного резонування.
16. Здійснити дикційне тренування складних артикуляційних поєднань в різноманітному темпоритмі.
17. Виконати вправи для скоординованої роботи мовноголосового апарату.
18. Виконати вправи для розвитку мовного слуху.
19. Опрацювати літературу з теми заняття.

Література: 1, 12, 21, 23, 25, 35, 36.

Тема 11.2. Орфоепічний аналіз гумористичного тексту

Анотація до лекції 11.2.

Основним поняттям орфоєпії є орфоепічна норма, тобто науково обґрунтоване, соціально узаконене правило вимови звуків, звукових комплексів, організації звукового потоку.

Розбіжності між орфографією – правильним написанням і орфоєпією – правильною вимовою написаного. Відчуття виконавцем музикальності та пластичності мови. Чистота мовлення. Два види відхилень від єдиних орфоепічних норм: 1) у вимові помилково замінюються одні фонемі іншими; 2) зникають чи неправильно передаються відтінки фонем, їх позиційне звучання в слові. Уміння глибоко відчувати різницю між голосними, які виражають різні внутрішні стани людини, і приголосними, які зображують зовнішній світ і зовнішні події. Шляхи подолання відхилень від загальноприйнятих орфоепічних норм.

Правильна вимова голосних та приголосних звуків, їх сполучень, окремих слів та їх граматичних форм. Визначення нормативного наголосу. Використання фонетичної транскрипції для опанування орфоепічних норм та передання на письмі правильної вимови. Фіксація реального звучання мовлення. Використання діакритичних знаків (розрізняювальних) для виявлення фонетичних особливостей тексту. Асиміляція та дисиміляція (спрощення). Виявлення орфоепічних помилок у студентів. Фонологічні вимовні помилки проявляються внаслідок змішування фонем, що призводить до спотворення нормативної вимови та неправильного розуміння слова. Фонетичні вимовні помилки полягають у неправильному використанні варіацій фонем, що, як правило, спотворюють вимову.

План

1. Орфоепічна норма.
2. Види відхилень від єдиних орфоепічних норм.
3. Шляхи подолання відхилень від загальноприйнятих орфоепічних норм.
4. Використання фонетичної транскрипції для опанування орфоепічних норм.
5. Асиміляція та дисиміляція (спрощення).
6. Фонологічні та фонетичні помилки.

Практичне заняття до теми 11.2. № 93

Мета: набути навичок орфоепічного аналізу гумористичного тексту.

Практичні завдання

1. Використання фонетичної транскрипції для опанування орфоепічних норм та передання на письмі правильної вимови.
2. Слова гумористичного тексту, які пишуться і вимовляються за одними правилами.
3. Слова гумористичного тексту, які пишуться і вимовляються за різним правилами.
4. Правильна вимова голосних і приголосних звуків, їх сполучень, окремих слів та їх граматичних форм.

5. Приклади вживання у тексті літери та фонемі “Г”.
6. Асиміляція та дисиміляція (спрощення).
7. Фонологічні та фонетичні помилки.
8. Виявлення та виправлення орфоепічних помилок, встановлення їх причини.
9. Користування орфоепічним словником.
10. Орфоепічний аналіз тексту гумористичного твору.

Індивідуальні заняття до теми 11.2. № 22

Практичні завдання

1. Орфоепічний аналіз тексту прозового гумористичного твору, вибраного здобувачами.

Завдання для самостійної роботи до теми 11.2.

Практичні завдання

1. Використати фонетичну транскрипцію для опанування орфоепічних норм та передання на письмі правильної вимови.
2. Визначити слова гумористичного твору, які пишуться і вимовляються за одними правилами.
3. Визначити слова гумористичного твору, які пишуться і вимовляються за різним правилами.
4. Засвоїти правильну вимову голосних та приголосних звуків, їх сполучень, окремих слів та їх граматичних форм.
5. Засвоїти вживання у тексті літери та фонемі “Г”.
6. Виявити в тексті фонетичні явища уподібнення (асиміляції) і розподібнення (дисиміляції).
7. Виявити фонологічні та фонетичні помилки.
8. Виявляти та виправити орфоепічні помилки.
9. Набути навиків користування орфоепічним словником.
10. Здійснити орфоепічний аналіз тексту вибраного гумористичного твору.
11. Опрацювати літературу з теми заняття.

Література: 1, 9, 12, 15, 18, 21, 22, 25, 26, 43, 45.

Тема 11.3. Логічно-інтонаційний аналіз тексту гумористичного твору

Анотація до лекції 11.3.

Логічно-інтонаційний аналіз передбачає послідовну роботу над текстом з урахуванням логіки мовлення та інтонаційної палітри, що відображають типові, історично сформовані зв'язки слів і словосполучень мови з притаманними їм нормативними наголосами, паузами, мелодійними малюнками. Це допомагає усвідомити думку автора, виявити логіку й стилістичні особливості тексту. Інтонація має точно передавати думку, яку прагнув донести автор, виражати підтекст.

Результат логічно-інтонаційного аналізу – передача засобами художнього мовлення всього багатства думок, почуттів твору, особливостей авторської мови. Щоби фраза автора прозвучала, треба її виголосити з урахуванням місця і тривалості логічних та психологічних пауз, визначити головне ударне слово, другорядні наголоси.

Логічне опанування тексту передбачає поступове заглиблення виконавця в сам текст та у власний творчий процес. Якщо на початку логічно-інтонаційного аналізу виконавець усвідомлює безпосередню логіку слів і словосполучень, то при подальшій роботі він поступово розкриває авторський задум, смисл і цільову спрямованість твору. Знання основних законів логіки мовлення допоможе при підготовці партитури тексту.

Слід з'ясувати композицію байки чи гуморески, специфіку її художньої організації, мотиви поведінки дійових осіб, їхні характерні риси, розкрити алегорію, мораль, підтекст, глибоко осмислити мову, художні засоби, використання фразеологізмів, влучних виразів, визначити мовні такти, логічні центри, наголоси, паузи.

Аналіз тексту віршованої байки та гуморески потребує глибокого знання законів віршування. Насамперед слід виявити ритмомелодійні особливості тексту. Зокрема, з'ясувати як співвідноситься зміст вірша та його розподіл на строфи, чи має кожна строфа закінчену думку, яка частина основної думки розкривається в строфі; визначити віршовий розмір, ритм, спосіб римування.

Фонічні чинники інтонації, передусім мелодика, акцентний лад, що на письмі передають відповідними графічними та пунктуаційними знаками, відіграють вагомую роль у художньому, зокрема поетичному, мовленні, зазнаючи під впливом ритму істотної трансформації, позначаються на темпі мовлення, не тільки визначають мелодика вірша, а й надають смислового значення організованим ритмосинтаксичним структурам.

Загалом інтонація є природною формою мовлення, засобом організації висловлювання. На підставі інтонації можна ідентифікувати того, хто говорить: визначити, до якої мовної чи соціальної групи він належить. Інтонація є засобом передачі актором рис національного характеру дійової особи. До *засобів інтонації* відносять: мелодика; темп; тембр; інтенсивність; наголоси, паузи.

Не варто запам'ятовувати правильно знайдену інтонацію, оскільки вона має виникнути невимушено, у результаті логічного ходу думки, ставлення до подій. Інтонаційний перехід від однієї строфи до іншої нерідко пов'язаний з необхідністю переключатися з одного психічного стану на інший.

Опанування логічної перспективи дає можливість побачити крізь окремі фрази думку, що розвивається, й озвучити її. Донесення логічної перспективи є запорукою правильного донесення ідеї твору.

Чим глибше розкритий підтекст, то яскравіша лінія бачень; що точніша логіка та послідовність дій, то простіше й правильніше розставляються смислові наголоси і паузи. Отже, в аналізі тексту слід керуватися смисловими дійовими законами логіки сценічного мовлення і перевіряти складні структурні випадки логіко-граматичними правилами.

План

1. Специфіка логічно-інтонаційного аналізу тексту гумористичного твору.
2. Засоби інтонації.
3. Логічна перспектива.

Практичне заняття до теми 11.3. № 94

Мета: набути навичок логічно-інтонаційного аналізу тексту гумористичного твору.

Практичні завдання

1. Логічно-інтонаційний аналіз тексту гумористичного твору.
2. Скелетування тексту та підготовка його партитури.
3. Оволодіння перспективою словесної дії в запропонованих викладачем текстах.
4. Композиційна побудова байки або гуморески.
5. Набуття навичок поділу фрази на мовні такти заради створення її точної перспективи.
6. Розстановка наголосів і визначення пауз.
7. Виділення в кожній фразі головних за змістом слів.
8. Фіксація інтонаційного малюнка тексту.
9. Виявлення підтексту, створення в уяві чіткої і послідовної лінії бачення.
10. Визначення в тексті смислових зв'язків між окремими фразами, мовних тактів, логічних і психологічних пауз, наголосів, досягнення інтонаційної виразності, відповідної мелодики мовлення.
11. Набуття навичок використання для логічно-інтонаційного аналізу тексту законів логіки мовлення.

Індивідуальні заняття до теми 11.3. № 23

Практичні завдання

1. Логічно-інтонаційний аналіз тексту гумористичного твору, вибраного здобувачами.

Завдання для самостійної роботи до теми 11.3.

Практичні завдання

1. Здійснити скелетування тексту гумористичного твору.
2. Підготувати партитуру тексту.
3. Здійснити логічно-інтонаційний аналіз вибраного гумористичного твору.
4. Набути навичок використання для логічно-інтонаційного аналізу тексту законів логіки мовлення.
5. Здійснити членування тексту на фрази та виділити в кожній фразі головні за змістом слова.
6. Здійснити поділ фраз на мовні такти.
7. Розставити наголоси, визначити логічні та психологічні паузи.
8. Виявити і практично втілити підтекст.

9. Визначити в тексті смислові зв'язки між окремими фразами, досягнути інтонаційної виразності та відповідної мелодики мовлення.

10. Виявити ритмомелодійні особливості тексту віршованого гумористичного твору.

11. Зафіксувати інтонаційний малюнок тексту

12. Набути навиків створення в уяві чіткої і послідовної лінії бачення, опанувати логічною перспективою.

13. Опрацювати літературу з теми заняття.

Література: 1, 9, 11, 15, 18, 21, 22, 23, 25, 26, 34, 47.

Тема 11.4. Дійовий аналіз гумористичного твору

Анотація до лекції 11.4.

Дійовий аналіз передбачає визначення надзавдання, наскрізної дії, конфлікту, побудови «кінострічки бачень», виявлення підтексту, що криється за текстом, знаходження емоційної і смислової кульмінації, визначення головної мети виконання твору.

Надзавдання – фундаментальне поняття методу дійового аналізу, ідея твору, звернена в сьогоднішній час, тобто те заради чого виконується твір. Осягнення надзавдання твору відбувається через проникнення в наднадзавдання автора, у його світогляд. Точне визначення надзавдання є важливим чинником для правильного розподілу психологічних акцентів у художньому творі. Точність і глибина надзавдання виконавця покликані визначити активність наскрізної дії й емоційно повести за її напрямком.

Наскрізна дія – шлях втілення надзавдання, реальна, конкретна боротьба, у результаті якої стверджується надзавдання. Внутрішній світ виконавця мобілізується надзавданням і наскрізною дією.

Бачення є законом образного мислення актора на сцені, основою для перетворення авторського тексту у власну розповідь.

Словесна дія є активним процесом, спрямованим на те, щоб сценічне слово завжди було доцільним, продуктивним, енергійним і вольовим, дійовим. На початку роботи над твором виконавець має усвідомити логіку й послідовність подій, перспективу розвитку дії і контрдії.

Конфлікт як зіткнення протилежних інтересів і поглядів, напруження та крайнє загострення суперечностей, що призводить до активних дій, ускладнень, боротьби, супроводжуваних складними колізіями.

Аналізуючи текст гумористичного твору щодо бачення і підтексту, поглиблюючи та розширюючи свої знання про нього, ми поступово відтворюємо світ, про який пише автор. У процесі роботи виконавець присвоює думки автора, усвідомлює те, що послугувало основою для твору, пізнаючи таким чином його смислове спрямування.

Отже, метод дійового аналізу байки дає змогу виконавцеві визначити послідовність і перспективу розвитку думки автора; виявити лінію наскрізної дії, що охоплює всі шматки твору, і наближати ідею автора до надзавдання виконавця через відбір виражальних засобів, необхідних для втілення творчого задуму.

План

1. Сутність дійового аналізу гумористичного твору.
2. Надзавдання як фундаментальне поняття методу дійового аналізу.
3. Наскрізна дія як шлях втілення надзавдання.
4. Значення дійового аналізу для виконавця гумористичного твору.

Практичне заняття до теми 11.4. № 95

Мета: набуття навичок дійового аналізу гумористичного твору.

Практичні завдання

1. Специфіка дійового аналізу гумористичного твору.
2. Визначення на прикладі конкретного твору запропонованих обставин, подій, конфлікту, наскрізної дії, надзавдання.
3. Детальний відбір дійових пристосувань.
4. Уміння виконавця вибудовувати наскрізну дію твору.
5. Уміння виконавця правдиво й органічно оцінювати факти.
6. Опанування виконавцем прийомами створення *перспективи мови*.

Індивідуальні заняття до теми 11.4. № 24

Практичні завдання

1. Дійовий аналіз вибраного гумористичного твору.

Завдання для самостійної роботи до теми 11.4.

Практичні завдання

1. Здійснити дійовий аналіз вибраного віршованого твору.
2. Визначити запропоновані обставини, події, конфлікт, наскрізну дію, надзавдання.
3. Здійснити детальний відбір виконавцем дійових пристосувань для втілення творчого задуму.
4. Опанувати прийоми створення *перспективи мовлення*.
5. Опрацювати літературу з теми заняття.

Література: 1, 9, 15, 16, 19, 21, 23, 25.

Тема 11.5. Методика виконавського засвоєння тексту гумористичних творів

Анотація до лекції 11.5.

Осмислення та врахування виконавцем гумористичного твору результатів ідейно-тематичного аналізу, орфоепічного, логічно-інтонаційного та дійового аналізу цього твору. Визначення проблеми, яка хвилює автора. Вивчення творчої автобіографії автора, історії створення гумористичного твору. Перше сприймання твору виконавцем. Переказ тексту своїми словами як спосіб проникнення виконавця в авторський задум.

Робота студента над текстом: уточнення основної думки, заради якої було вибрано саме цей текст, підпорядкування цій думці виконання твору, розподіл основного і другорядного; знаходження головних слів, фраз, які несуть основне смислове навантаження, узгоджене з відповідним надзавданням. *Партитура тексту* як програма дій виконавця тексту, складена за допомогою загальноприйнятих умовних знаків. Освоєння виконавцем *запропонованих обставин*. Бачення. Внутрішній монолог. Привід для розповіді (придумати відносини виконавця зі слухачами). Особливості розповіді від першої особи. Особливості відтворення авторської мови і мови персонажів. Оцінка природи й сутності конфліктної ситуації. Дійові пристосування. Інтонаційна виразність. Логічний наголос. Головні слова. Паузи. Темпоритм.

Працюючи над текстом байки та гуморески, виконавець насамперед має відповісти на два запитання: 1) про що я розповідаю; 2) що я хочу сказати в процесі виконання слухачам? Створення творчого **виконавського задуму** виступу є необхідним складником роботи читця над художнім твором. У процесі роботи над твором виконавський задум уточнюють і корегують.

При публічному виконанні байки слід розрізняти два елементи: *епічний і драматичний*. Якщо виконання епічного елемента зводиться до яскравого передання за допомогою інтонацій зовнішніх і внутрішніх положень, з яких цей елемент складається, то виконання драматичного – полягає в типово правильному й такому, що відповідає авторському замислу тонуванні мовлення дійових осіб. Натомість *мораль байки* виконують легко і невимушено.

Мовлення персонажів байки, яких автор нерідко зображає у вигляді звірів, не варто переобтяжувати психологічним змістом. Водночас їх мовлення має бути характерним, образним. Інтонація виконавця залежить від трактування ним байки. При цьому тон оповідача має бути щирим і переконливим.

Виконавець віршованої байки чи гуморески в жодному разі не має забувати про закони виконання вірша. Важливо оволодіти розповідною мовою самого байкаря, його тоном, ставленням оповідача до актуальних проблем, відтворених у художніх образах байки. **Основний тон** виконання байки повинен бути природним, переконливим і не сумним, оскільки їй притаманні елементи комізму. Також слід опанувати **темпом і ритмом словесної дії**. Темп мовлення залежить від прискорення або уповільнення артикуляцій мовних звуків.

Байку та гумореску виконують в оповідній манері. Виконавець звертається безпосередньо до слухачів, але не від імені автора, а від себе особисто. У жодному разі не варто намагатись “зіграти” роль конкретного автора твору. *Образ оповідача* залежатиме, насамперед, від трактування тексту твору та від психофізичних даних цього виконавця.

Не слід силкуватись перевтілитись в образи персонажів і зіграти їх перед слухачем. Достатньо лише натяком за допомогою інтонації та невербальних засобів означити якісь риси характеру цих персонажів.

Виконавець має чітко визначити надзавдання, виявити головне і другорядне, активно діяти словом, передаючи наскрізну дію і доносячи до слухачів основну думку, стилістичні й мовні особливості тексту.

Щоб полегшити попередню роботу над байкою чи гуморескою, необхідно розчленувати текст за побудовою: **експозиція, зав'язка дії, розвиток дії, кульмінація, розв'язка**. Від того, настільки чітко уявляє собі читець загальну структуру твору та його поділ на окремі частини, залежить композиційна чіткість виконання. Частини виконуваного твору – це ніби сходинки, і перехід від однієї до другої супроводжується змінами тону, відтінюється паузами, переломом темпу й ритму мовлення та іншими засобами, вибір і застосування яких впливає з конкретного змісту твору.

Головним у поданні мовлення персонажів є відтворення характерних рис людей, а не тварин. Спосіб подання мовлення алегоричних персонажів залежить не від тих чи інших масок звірів, а від конкретних людей, що за ними ховаються, від тієї соціально-побутової обстановки, у якій вони діють, а найголовніше – від ідеї твору.

Виконавець спочатку має виявити й осмислити авторський **підтекст** байки, а вже потім погодитись чи не погодитись з ним. Однак у жодному разі оповідач не має спотворювати ідейний задум автора. У роботі над сценічним утіленням байки та гуморески доцільно використовувати **етюдний метод**, що є перевіркою художнього твору дією.

План

1. Врахування результатів ідейно-тематичного аналізу, логічно-інтонаційного аналізу та дійового аналізу гумористичного твору.
2. Партитура тексту як програма дій виконавця.
3. Робота здобувача над текстом.
4. Членування тексту за побудовою: експозиція, зав'язка дії, розвиток дії, кульмінація, розв'язка.
5. Створення характерів персонажів та особливості відтворення їхнього мовлення.
6. Створення образу оповідача.
7. Інтонаційна палітра байки та гуморески.
8. Темп і ритм словесної дії.
9. Підтекст і його сценічне втілення.
10. Невербальні засоби виконавця гумористичних творів.

Практичне заняття до теми 11.5. № 96

Мета: опанування методики виконавського засвоєння тексту гумористичних творів.

Практичні завдання

1. Врахування результатів ідейно-тематичного, орфоепічного, логічно-інтонаційного та дійового аналізу гумористичного твору.
2. Визначення композиції байки або гуморески.
3. Особливості розповіді від першої особи.
4. Створення образу оповідача.
5. Створення характерів персонажів.

6. Особливості відтворення авторської мови і мови персонажів у монологіях і діалогах.

7. Дійовий діалог як засіб створення лінії дії та контрдії, загострення конфлікту, боротьби, у результаті якої з'являються нові відносини між учасниками діалогу.

8. Використання в словесній дії всього комплексу виражальних засобів живої усної мови.

9. Уміння вибудувати лінію наскрізної дії.

10. Пошуки дійових пристосувань.

11. Етюдний метод роботи над сценічним утіленням гумористичного твору.

12. Ритміко-мелодійна організація тексту байки або гуморески.

13. Визначення в тексті смислових зв'язків між окремими фразами, мовних тактів, логічних та психологічних пауз, наголосів.

14. Інтенаційна палітра байки та гуморески.

15. Виявлення підтексту та його сценічне втілення.

16. Темп і ритм словесної дії.

17. Невербальні засоби виконавця гумористичних творів.

18. Визначення надзавдання гумористичного твору та опанування перспективою словесної дії.

19. Опанування стильовими особливостями виконання гумористичного твору.

20. Визначення виконавського творчого задуму.

21. Прослуховування відео- й аудіозаписів виконання байок і гуморесок майстрами розмовного жанру А. Паламаренком, А. Литвиновим, Г. Драпаком та здійснення їхнього аналізу.

22. Робота над текстами гумористичних творів, вибраних студентами.

Практичне заняття до теми 11.5. № 97, № 98

Мета: опанування методики виконавського засвоєння тексту гумористичних творів.

Практичні завдання

1. Врахування результатів ідейно-тематичного, орфоепічного, логічно-інтонаційного та дійового аналізу гумористичного твору.

2. Визначення композиції байки або гуморески.

3. Особливості розповіді від першої особи.

4. Створення образу оповідача.

5. Створення характерів персонажів.

6. Особливості відтворення авторської мови і мови персонажів у монологіях і діалогах.

7. Дійовий діалог як засіб створення лінії дії та контрдії, загострення конфлікту, боротьби, у результаті якої з'являються нові відносини між учасниками діалогу.

8. Використання в словесній дії всього комплексу виражальних засобів живої усної мови.

9. Уміння вибудувати лінію наскрізної дії.
10. Пошуки дійових пристосувань.
11. Етюдний метод роботи над сценічним утіленням гумористичного твору.
12. Ритміко-мелодійна організація тексту байки або гуморески.
13. Визначення в тексті смислових зв'язків між окремими фразами, мовних тактів, логічних та психологічних пауз, наголосів.
14. Інтенаційна палітра байки та гуморески.
15. Виявлення підтексту та його сценічне втілення.
16. Темп і ритм словесної дії.
17. Невербальні засоби виконавця гумористичних творів.
18. Визначення надзавдання гумористичного твору та опанування перспективою словесної дії.
19. Опанування стильовими особливостями виконання гумористичного твору.
20. Визначення виконавського творчого задуму.
21. Прослуховування відео- й аудіозаписів виконання байок і гуморесок майстрами розмовного жанру А. Паламаренком, А. Литвиновим, Г. Драпаком та здійснення їхнього аналізу.
22. Робота над текстами гумористичних творів, вибраних студентами.

Індивідуальні заняття до теми 11.5. № 25

Практичні завдання

1. Робота над текстами гумористичних творів, вибраних здобувачами.

Завдання для самостійної роботи до теми 11.5.

Практичні завдання

1. Врахувати результати ідейно-тематичного, орфоепічного, логічно-інтонаційного та дієвого аналізу гумористичного твору.
2. Працювати над вибраними текстами гумористичних творів.
3. Засвоїти особливості розповіді від першої особи.
4. Створити образ оповідача.
5. Опанувати особливості відтворення авторської мови і мови персонажів.
6. Визначити в тексті смислові зв'язки між окремими фразами, мовні такти, логічні та психологічні паузи, наголоси.
7. Опанувати інтонаційну палітру тексту твору.
8. Виявити підтекст і домагатись його сценічного втілення.
9. Опанувати темпоритм словесної дії гумористичного твору.
10. Використати невербальні виконавські виражальні засоби.
11. Передавати за допомогою інтонації та невербальних засобів особливості характеру персонажів гумористичного твору.
12. Використати в словесній дії весь комплекс виражальних засобів живої усної мови.
13. Вибудувати лінію наскрізної дії.

14. Здійснити детальний відбір дійових пристосувань.
 15. Набути навичок тримати паузу, що є запорукою донесення комічного до аудиторії; використовувати смислову паузу при формуванні підсумку – моралі байки.
 16. Опанувати плакатним стилем виконання байки.
 17. Опанувати гротесковим стилем виконання байки.
 18. Досягати у виконанні гумористичного твору життєвості, правдивості, простоти сценічного тону.
 19. Визначити виконавський творчий задум щодо сценічного виконання твору, що відображає виконавську інтерпретацію твору.
 20. Опрацювати літературу з теми заняття.
- Література: 1, 9, 15, 19, 21, 22, 23, 25, 27, 34, 47.*

МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ № 11

Форма модульного контролю полягає у перевірці набутих студентами знань, умінь і навичок щодо комплексного мовноголосового тренінгу для розвитку мовленнєвого дихання, артикуляції, резонаторів, мовленнєвого слуху, правильної дикційної та орфоепічної вимови в статистиці і активному русі; ідейно-тематичного, орфоепічного, логічно-інтонаційного та дійового аналізу гумористичного твору; методики виконавського засвоєння тексту гумористичних творів.

МОДУЛЬ 12. МЕТОДИКА СЦЕНІЧНОГО ВИКОНАННЯ ГУМОРИСТИЧНИХ ТВОРІВ

Тема 12.1. Закріплення навичок комплексного мовноголосового тренінгу для розвитку мовленнєвого дихання, артикуляції, резонаторів, мовленнєвого слуху, правильної дикційної та орфоепічної вимови в статистиці і активному русі

Практичне заняття до теми 12.1. № 99

Мета: розвиток мовленнєвого дихання, артикуляції, резонаторів, мовленнєвого слуху, правильної дикційної та орфоепічної вимови.

Практичні завдання

1. Самомасаж органів дихання, артикуляції, резонування.
2. Дихальна гімнастика для зняття напруги навколо гортанної мускулатури.
3. Тренування дихальної мускулатури зі звуком.
4. Тренування повного змішано-діафрагмального дихання.
5. Звуконаслідування як вироблення чіткості артикуляцій свистячих, шиплячих та інших приголосних, зміцнення м'язової опори дихання й голосу.
6. Вправи для зміцнення резонаторно-артикуляційної системи.
7. Вправи для активізації внутрішньоглоткової артикуляції.
8. Вібраційний масаж, побудований на тривалому мовленнєвому “мичанні”.
9. Артикуляційно-фонетичні вправи; постановка правильного положення артикуляційних органів при вимові кожної фонемі (беззвучна артикуляція).

10. Вправи на спрямування повітряного струменя при звукоутворенні “в маску” (верхні резонатори).

11. Тренувальні вправи для вироблення носового дихання.

12. Тренувальні вправи для вироблення фонаційного дихання.

13. Дихальні вправи зі спеціально підібраними фізичними вправами, що полегшують виконання правильного вдиху та видиху і допомагають закріпити навички реберно-діафрагмального дихання з активізацією м’язів черевного пресу під час вдиху і видиху.

14. Вправи на плавний перехід з грудного регістру в середній і в зворотному напрямку.

15. Вироблення автоматичних навичок “опертого” звучання та повнозвучного резонування.

16. Дикційне тренування складних артикуляційних поєднань в різноманітному темпоритмі.

17. Вправи для скоординованої роботи мовноголосового апарату.

18. Вправи для розвитку мовного слуху.

Завдання для самостійної роботи до теми 12.1.

Практичні завдання

1. Здійснити самомасаж органів дихання, артикуляції, резонування.

2. Виконати дихальну гімнастику для зняття напруги навколо гортанної мускулатури.

3. Здійснити тренування дихальної мускулатури зі звуком.

4. Здійснити тренування повного змішано-діафрагмального дихання.

5. Виконати вправи на звуконаслідування (вироблення чіткості артикуляцій свистячих, шиплячих та інших приголосних, зміцнення м’язової опори дихання й голосу).

6. Виконати вправи для зміцнення резонаторно-артикуляційної системи.

7. Виконати вправи для активізації внутрішньоглоткової артикуляції.

8. Здійснити вібраційний масаж, побудований на тривалому мовленнєвому “мичанні”.

9. Виконати артикуляційно-фонетичні вправи; дотримуватись правильного положення артикуляційних органів при вимові кожної фонемі (беззвучна артикуляція).

10. Виконати вправи на спрямування повітряного струменя при звукоутворенні “в маску” (верхні резонатори).

11. Виконати тренувальні вправи для вироблення носового дихання.

12. Виконати тренувальні вправи для вироблення фонаційного дихання.

13. Виконати дихальні вправи зі спеціально підібраними фізичними вправами, що полегшують виконання правильного вдиху та видиху і допомагають закріпити навички реберно-діафрагмального дихання з активізацією м’язів черевного пресу під час вдиху і видиху.

14. Виконати вправи на плавний перехід з грудного регістру в середній і в зворотному напрямку.

15. Набути автоматичних навиків “опертого” звучання та повнозвучного резонування.

16. Здійснити дикційне тренування складних артикуляційних поєднань в різноманітному темпоритмі.

17. Виконати вправи для скоординованої роботи мовного апарату.

18. Виконати вправи для розвитку мовного слуху.

19. Опрацювати літературу з теми заняття.

Література: 1, 12, 21, 23, 25, 35, 36.

Тема 12.2. Методика сценічного виконання гумористичних творів

Анотація до лекції 12.2.

Творчий спосіб *живого контакту* з аудиторією. Мобілізація психофізичного апарату виконавця. Передання аудиторії свого естетичного переживання дійсності. Використання в словесній дії всього комплексу виражальних засобів живої усної мови: слова, голосу, інтонації, міміки, жестів, руху. Єдність думки і слова, образного змісту і виражальних засобів мовного спілкування – словесних, фразових, інтонаційних, мімічних, пластичних, з яких складається спосіб мовлення. Мовна поведінка. Роль *інтуїції* у творчій діяльності виконавця: дійові пристосування, жива інтонація, внутрішній темпоритм. Підтекст та його сценічне втілення. Органічне поєднання авторської мови з прямою мовою персонажів у їхніх діалогах і монологіях. Неприпустимість злиття в один тон мови оповідача і реплік дійових осіб в їхніх діалогах і монологіях, або ж навпаки – зведення художньої мови до примітивного читання тексту “на різні голоси”, коли репліки персонажів оповідач намагається виразно розіграти. *Пластичні засоби спілкування* (поза, рух, міміка, жест, красномовний погляд, блиск очей, усмішка).

Публічне виконання твору починається з виходу на сцену. Темпоритм виходу виконавця залежить насамперед від його надзавдання та від змісту твору. Незмінною є лише доброзичлива налаштованість на спілкування з публікою, відчуття радості, душевного піднесення від можливості такої взаємодії. Оповідач має бути впевненим, мати *чітку громадянську позицію*, залишатися самим собою і саме з позицій сучасної людини, громадянина пропагувати певні ідеї, викривати, засуджувати чи висміювати недоліки, пороки людського суспільства.

Словесна дія є вінцем попередньої репетиційної роботи, свідченням виконавської майстерності читця. Словесну дію виражають інтонація, ритм, психологічна пауза.

Важливо відчувати своєрідність ритмомелодики віршованої байки та гуморески. Уміння витримати паузу є для виконавця гумористичних творів запорукою донесення смішного до аудиторії.

Одне з важливих завдань виконавця – це *цілеспрямоване виконання*. Якщо основною метою є, наприклад, засудження підлості, то цьому мають бути підпорядковані всі виражальні виконавські засоби.

Оповідач має підпорядкувати свою уяву головній меті розповіді – *надзавданню*, а бачення – *наскрізній дії*. Це допоможе активно діяти словом, змінюючи свідомість слухачів у потрібному для сприйняття твору напрямі.

Успіх виконавця гумористичного твору «залежатиме також від використання *сценічного простору* (мізансцени), додаткових компонентів (атрибутики, реквізиту, музичного супроводу та їх відповідності жанру твору, задуму читця), від відчуття аудиторії (урахування кількісного та якісного складу слухачів).

Важливим елементом публічного виконання гумористичного твору є *спілкування з аудиторією*, уміння встановити з нею контакт і захопити своєю розповіддю. Водночас важливою умовою для встановлення початкового контакту зі слухачами є зняття м'язової напруги перед виходом на сцену.

Читець має засвоїти головне завдання – *розповісти, не граючи, не перевтілюючись, маючи чітке ставлення до всього, про що говориться в тексті, і розуміти, чому передаєш його слухачеві саме зараз, у сьогоднішніх умовах*.

Перед публічним виступом слід належним чином підготувати свій психофізичний апарат. Насамперед здійснити дихальну й артикуляційну гімнастику, резонаторний і дикційний тренінг.

План

1. Психофізична підготовка до виходу на сцену та виконання гумористичного твору.

2. Використання в словесній дії всього комплексу вербальних і невербальних виражальних засобів: слова, голосу, інтонації, міміки, жестів, руху.

3. Творчий спосіб *живого контакту* з аудиторією.

4. *Пластичні засоби спілкування* (поза, рух, міміка, жест, красномовний погляд, блиск очей, усмішка).

Практичне заняття до теми 12.2. № 100

Мета: опанувати методику сценічного виконання гумористичних творів.

Практичні завдання

1. Психофізична підготовка до виходу на сцену та виконання гумористичного твору.

2. Використання в словесній дії всього комплексу вербальних і невербальних виражальних засобів: слова, голосу, інтонації, міміки, жестів, руху.

3. Уникнення фальшивої декламаційності, удаваного зовнішнього пафосу, сентиментальності.

4. Вільне володіння читцем усіма особливостями звукової природи віршованих гумористичних творів.

5. Творчий спосіб *живого контакту* з аудиторією.

Практичне заняття до теми 12.2. № 101

Мета: опанувати методику сценічного виконання гумористичних творів.

Практичні завдання

1. Психофізична підготовка до виходу на сцену та виконання гумористичного твору.
2. Використання в словесній дії всього комплексу вербальних і невербальних виражальних засобів: слова, голосу, інтонації, міміки, жестів, руху.
3. Уникнення фальшивої декламаційності, удаваного зовнішнього пафосу, сентиментальності.
4. Вільне володіння читцем усіма особливостями звукової природи віршованих гумористичних творів.
5. Творчий спосіб *живого контакту* з аудиторією.
6. Обговорення результатів екзаменаційного практичного показу гумористичних творів.

Індивідуальні заняття до теми 12.2. № 26

Практичні завдання

1. Психофізична підготовка студента до виходу на сцену.
2. Робота над текстом гумористичного твору та підготовка його до сценічного виконання.

Завдання для самостійної роботи до теми 12.2.

Практичні завдання

1. Набути навиків психофізичної підготовки до виходу на сцену та виконання гумористичного твору.
 2. Використовувати в словесній дії весь комплекс вербальних та невербальних виражальних засобів: слова, голосу, інтонації, міміки, жестів, руху.
 3. Здійснювати пошуки дійових пристосувань.
 4. Уникати фальшивої декламаційності, удаваного зовнішнього пафосу, замилювання текстом, сентиментальності.
 5. Набути навиків вільного володіння усіма особливостями звукової природи віршованих гумористичних творів.
 6. Набути навиків відчувати публіку (враховувати кількісний і якісний склад слухачів; голосність мови; темп мовлення; сценічний тон; імпровізаційні зміни деяких відтінків у виконанні; почуття міри і смаку) та встановлювати з нею контакт.
 7. Опрацювати літературу з теми заняття.
- Література: 1, 9, 15, 19, 21, 22, 23, 25, 27, 34, 47.*

Тема 12.3. Проведення етюдних репетицій щодо виконання гумористичних творів

Анотація до лекції 12.3.

У роботі над сценічним утіленням байки та гуморески доцільно використовувати **етюдний метод**. Етюд – це перевірка художнього твору дією. Загалом етюд є логічним продовженням методу дійового аналізу. До того ж

етюд – це також імпровізаційна гра, покликана зняти напругу, розігріти здобувачів і налаштувати їх на творчу роботу.

Педагог обговорює з оповідачами запропоновані автором обставини, характеристику дійових осіб, розстановку їх у конфлікті. Власне конфлікт є стрижнем етюду. Однак темою етюду може бути й ситуація, близька до закладеної в байці чи гуморесці.

Етюд – важливий метод фізичного дії. Саме тому для виконавців під час проведення етюду головними стають не «слова», за якими так легко сховатися, а дія, вчинок, конфлікт, обставини. Тема етюду має обов'язково хвилювати його учасників, інакше в них буде відсутня мотивація. В етюді важливо домогтися безперервної лінії *спілкування з партнером*. Для цього слід доносити до партнера свої думки й слова, а також уміти сприймати його думки та слова. Методика роботи педагога з виконавцем будується за принципом – *від простого до складного, від етюду до сценічного виконання байки*. На підставі зауважень і рекомендацій педагога етюд повторюють до набуття ним логічної завершеності.

Етюд – це насамперед імпровізація в запропонованих обставинах, які бувають: обставинами місця, обставинами часу, особистими обставинами, ситуативними обставинами. Педагог налаштовує здобувачів на виконання етюду як частини репетиційного процесу, як проби, яку ніхто не буде суворо оцінювати. У такому разі етюд стає для них звичним творчим процесом. Для кращого засвоєння етюдного методу доцільно створити сприятливу творчу атмосферу. Для виконавця гумористичного твору важливо сформувати навички змінювати своє *ставлення до місця дії, предмета, події*. Етюди для опанування байки та гуморески є, по суті, етюдами з *імпровізованим текстом*. Тут немає жодних обмежень щодо використання слів, якими виконавці користуються тією мірою, якою це необхідно для подолання перешкод і розвитку дії. Оповідач осягає текст твору саме через дію.

Етюдний метод дає можливість краще з'ясувати композиційну будову байки, зрозуміти мотиви та рушійну силу поведінки персонажів, їхні взаємини, причини конфлікту, виявити підтекст, знайти форму вираження авторської думки, правильний інтонаційний малюнок, невербальні виражальні засоби.

План

1. Етюд як перевірка художнього твору дією.
2. Етюди з імпровізованим текстом.
3. Визначення сценічного завдання, що спонукає виконавця до дії.
4. Формування у виконавця навичок змінювати своє ставлення до місця дії, предмета, події.
5. Досягнення безперервної лінії спілкування з партнером.

Практичне заняття до теми 12.3. № 102

Мета: опанувати методику сценічного виконання гумористичних творів.

Практичні завдання

1. Етюди з імпровізованим текстом.

2. Визначення сценічного завдання, що спонукає виконавця до дії.
3. Формування у виконавця навичок змінювати своє ставлення до місця дії, предмета, події.
4. Досягнення безперервної лінії спілкування з партнером.
5. Етюдний метод як засіб виявлення підтексту, причини конфлікту, правильного інтонаційного малюнку.

Індивідуальні заняття до теми 12.3. № 27

Практичні завдання

1. Етюдні репетиції вибраного гумористичного твору.

Завдання для самостійної роботи до теми 12.3.

Практичні завдання

1. Засвоїти виконання етюду вибраного гумористичного твору з імпровізованим текстом.
2. Засвоїти виконання етюду вибраного гумористичного твору з його справжнім текстом.
3. Визначити сценічне завдання, що спонукає виконавця до дії.
4. Сформувати навички змінювати своє ставлення до місця дії, предмета, події.

Література: 1, 9, 14, 15, 19, 21, 22, 23, 25, 27, 47.

Тема 12.4. Репетиції підсумкового показу практичних робіт (гумористичних творів)

Практичне заняття до теми 12.4. № 103

Мета: підготовка здобувачів до підсумкового екзаменаційного показу практичних робіт – гумористичних творів.

Практичні завдання

1. Проведення етюдних репетицій гумористичних творів.
2. Вибудовування викладачем виконання студентами гумористичних творів за принципом діалогу в розвитку, розташування їх таким чином, щоб тема, порушена першим студентом, розвивалась або заперечувалась думкою другого студента, а його точка зору, у свою чергу, підтримувалась або ж заперечувалась третім студентом і т. д.
3. Пошуки мізансцен, пластичної виразності.
4. Пошуки дійових пристосувань.
5. Опанування темпоритму виконання гумористичних творів.
6. Опанування наскрізної дії та надзавдання.
7. Уникнення фальшивої декламаційності, удаваного зовнішнього пафосу, сентиментальності.
8. Постійне вдосконалення художнього виконання гумористичних творів та виправлення похибок.
9. Прогонні репетиції.

10. Визначення характеру взаємодії з аудиторією.

Практичне заняття до теми 12.4. № 104–106

Мета: підготовка здобувачів до підсумкового екзаменаційного показу практичних робіт – гумористичних творів.

Практичні завдання

1. Проведення етюдних репетицій гумористичних творів.
2. Вибудовування викладачем виконання студентами гумористичних творів за принципом діалогу в розвитку, розташування їх таким чином, щоб тема, порушена першим студентом, розвивалась або заперечувалась думкою другого студента, а його точка зору, так само, підтримувалась або ж заперечувалась третім студентом і т. д.
3. Пошуки мізансцен, пластичної виразності.
4. Пошуки дійових пристосувань.
5. Опанування темпоритму виконання гумористичних творів.
6. Опанування наскрізної дії та надзавдання.
7. Уникнення фальшивої декламаційності, удаваного зовнішнього пафосу, сентиментальності.
8. Постійне вдосконалення художнього виконання гумористичних творів і виправлення похибок.
9. Прогонні репетиції.
10. Визначення характеру взаємодії з аудиторією.
11. Публічний виступ.
12. Обговорення результатів екзаменаційного практичного показу гумористичних творів.

МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ № 12

Форма модульного контролю полягає у перевірці набутих здобувачами знань, умінь і навичок щодо комплексного мовноголосового тренінгу для розвитку мовленнєвого дихання, артикуляції, резонаторів, мовленнєвого слуху, правильної дикційної та орфоепічної вимови в статиці і активному русі; методики сценічного виконання тексту гумористичних творів; проведення етюдних репетицій та репетицій підсумкового екзаменаційного показу практичних робіт – гумористичних творів.

МОДУЛЬ 13. СПЕЦИФІКА ЛІТЕРАТУРНО-МУЗИЧНОЇ КОМПОЗИЦІЇ ТА ЕСТРАДНОГО РОЗМОВНОГО НОМЕРА

Тема 13.1. Закріплення навичок комплексного мовного голосового тренінгу для розвитку мовленнєвого дихання, артикуляції, резонаторів, мовленнєвого слуху, правильної дикційної та орфоепічної вимови в статистиці і активному русі

Практичне заняття до теми 13.1. № 107

Мета: розвиток мовленнєвого дихання, артикуляції, резонаторів, мовленнєвого слуху, правильної дикційної та орфоепічної вимови.

Практичні завдання

1. Самомасаж органів дихання, артикуляції, резонування.
2. Дихальна гімнастика для зняття напруги навколо гортанної мускулатури.
3. Тренування дихальної мускулатури зі звуком.
4. Тренування повного змішано-діафрагмального дихання.
5. Звуконаслідування як вироблення чіткості артикуляцій свистячих, шиплячих та інших приголосних, зміцнення м'язової опори дихання й голосу.
6. Вправи для зміцнення резонаторно-артикуляційної системи.
7. Вправи для активізації внутрішньоглоткової артикуляції.
8. Вібраційний масаж, побудований на тривалому мовленнєвому “мичанні”.
9. Артикуляційно-фонетичні вправи; постановка правильного положення артикуляційних органів при вимові кожної фонемі (беззвучна артикуляція).
10. Вправи на спрямування повітряного струменя при звукоутворенні “в маску” (верхні резонатори).
11. Тренувальні вправи для вироблення носового дихання.
12. Тренувальні вправи для вироблення фонаційного дихання.
13. Дихальні вправи зі спеціально підібраними фізичними вправами, що полегшують виконання правильного вдиху та видиху і допомагають закріпити навички реберно-діафрагмального дихання з активізацією м'язів черевного пресу під час вдиху і видиху.
14. Вправи на плавний перехід з грудного регістру в середній і в зворотному напрямку.
15. Вироблення автоматичних навичок “опертого” звучання та повнозвучного резонування.
16. Дикційне тренування складних артикуляційних поєднань в різноманітному темпоритмі.
17. Вправи для скоординованої роботи мовного голосового апарату.
18. Вправи для розвитку мовного слуху.

Завдання для самостійної роботи до теми 13.1.

Практичні завдання

1. Здійснити самомасаж органів дихання, артикуляції, резонування.

2. Виконати дихальну гімнастику для зняття напруги навколо гортанної мускулатури.
 3. Здійснити тренування дихальної мускулатури зі звуком.
 4. Здійснити тренування повного змішано-діафрагмального дихання.
 5. Виконати вправи на звуконаслідування (вироблення чіткості артикуляцій свистячих, шиплячих та інших приголосних, зміцнення м'язової опори дихання й голосу).
 6. Виконати вправи для зміцнення резонаторно-артикуляційної системи.
 7. Виконати вправи для активізації внутрішньоглоткової артикуляції.
 8. Здійснити вібраційний масаж, побудований на тривалому мовленнєвому “мичанні”.
 9. Виконати артикуляційно-фонетичні вправи; дотримуватись правильного положення артикуляційних органів при вимові кожної фонемі (беззвучна артикуляція).
 10. Виконати вправи на спрямування повітряного струменя при звукоутворенні “в маску” (верхні резонатори).
 11. Виконати тренувальні вправи для вироблення носового дихання.
 12. Виконати тренувальні вправи для вироблення фонаційного дихання.
 13. Виконати дихальні вправи зі спеціально підібраними фізичними вправами, що полегшують виконання правильного вдиху та видиху і допомагають закріпити навички реберно-діафрагмального дихання з активізацією м'язів черевного пресу під час вдиху і видиху.
 14. Виконати вправи на плавний перехід з грудного регістру в середній і в зворотному напрямку.
 15. Набути автоматичних навиків “опертого” звучання та повнозвучного резонування.
 16. Здійснити дикційне тренування складних артикуляційних поєднань в різноманітному темпоритмі.
 17. Виконати вправи для скоординованої роботи мовноголосового апарату.
 18. Виконати вправи для розвитку мовного слуху.
 19. Опрацювати літературу з теми заняття.
- Література: 1, 12, 21, 23, 25, 35, 36.*

Тема 13.2. Літературно-музична композиція та особливості її створення

Анотація до лекції 13.2.

Тема літературно-музичної композиції дозволяє оперативно реагувати на події, які відбуваються у сучасному світі, висловлюватися на злободенні теми. **Вибір теми** літературно-музичної композиції залежить від творчих можливостей майбутніх виконавців та інтересів аудиторії. Якщо тема не хвилює, якщо вона нав'язана викладачем чи режисером, якщо не відповідає природним акторським даним виконавців, то подальша робота над матеріалом матиме лише негативні наслідки. Велике значення має й технічний бік (звукове, світлове оснащення) створення композиції.

Назва літературно-музичної композиції повинна бути частиною цілого тексту, елементом, що допомагає майбутньому глядачеві орієнтуватися в найзагальніших рисах змісту, його тематичному напрямі або характері матеріалу, жанрових особливостях, вказувати на порушені в матеріалі проблеми.

Композиційною основою є **сюжет**, який повинен забезпечити динамічність словодії, яка має розвиватися за законами композиції: від експозиції, зав'язки через наростання дії і кульмінацію до розв'язки. Хід мислення майбутнього виконавця літературної композиції слід розуміти як єдність «фактів життя» і «фактів мистецтва».

Створити ідейно-драматургічну основу як єдиного цілого з різних за змістом матеріалів неможливо без їх смислової єдності, обумовленої поставленою метою. **Головним інструментом сценариста** є документ, життєвий факт, а літературно-художні фрагменти – лише допоміжні виражальні засоби, що підсилюють звучання першого. Головною в літературній композиції є авторська думка, яка організовує матеріал.

Конфлікт у композиції – це структурна основа композиційної організації літературного матеріалу. Конфліктність як специфічне відображення істотних суперечностей дійсності в сценарії літературної композиції є чинником, що визначає і тематику, й ідейний зміст, і надзавдання, і навіть в остаточному підсумку форму твору (про це докладніше далі).

Виконавець композиції повинен визначити конфлікти у своїй творчій роботі, і якщо це головний конфлікт (авторська позиція – позиція виконавця) – визначити такі складові елементи: зміст конфлікту; предмет конфлікту; розвиток конфлікту; характер конфлікту.

Експозиція – вихідна частина сюжету, в якій стисло подано ситуацію, що логічно випереджає зав'язку. Початок конфлікту, перше безпосереднє зіткнення сил, що дає поштовх подальшому розвитку подій, фіксує **зав'язку** – епізод чи декілька епізодів, з яких починається дія твору. Саме зав'язка виявляє основні сили, що конфліктують, причини їх зіткнення, протилежність поглядів, інтересів, устремлень. Зіткнення протилежних сил поглиблюється в **розвитку дії**. Це основна частина сюжету, що змальовує загострення конфлікту. Найдраматичніша точка твору називається **кульмінацією**. Це момент найвищого піднесення, напруження, розвитку конфлікту, момент вирішального зіткнення характерів, мить перелому в сюжеті, з якої починається розв'язка. **Розв'язка** – це вирішення конфлікту, показ наслідків конфлікту (чи конфліктів), остаточне вирішення долі персонажів.

У літературно-музичній композиції за ліричними творами сюжет у його драматичному трактуванні відсутній. Складниками ліричного сюжету є психічні процеси: переживання, почуття, думки ліричного героя, який чутливо реагує на те, що відбувається в навколишній дійсності.

Специфіка літературно-музичної композиції проявляється в тому, що епізоди в ній особливо тісно з'єднуються один з одним і створюють враження їх неподільності. Монтаж тут переважає, панує над усім, і він диктує в більшості випадків саме таку злитість. Для того, щоб створити літературно-

музичну композицію за єдиним твором, скорочують розділи, речення, іноді слова. Завдання – наситити письмове слово можливою словесною дією.

Сценарний хід – це художній образ твору, втілення його головної думки, матеріалізована ідея композиції та, водночас, специфічний конструктивний засіб, за допомогою якого збирається, оброблюється, монтується в єдине ціле увесь драматургічний матеріал.

При постановці літературно-музичної композиції відсутня «четверта стіна» – уявна стіна між актором та глядачем. Дія актора, що звертається безпосередньо до глядача зі сцени, означає «зламати четверту стіну».

При створенні літературно-музичної композиції все залежить від обраної теми, від літературного жанру, від задуму. Та найголовніше – вона залежить від емоційного начала, враження, яке справляє на виконавця обраний матеріал, бо з ним потрібно виходити до глядача.

План

1. Тема літературно-музичної композиції.
2. Жанрово-стилістичні особливості літературного матеріалу.
3. Вибір назви літературно-музичної композиції.
4. Елементи внутрішньої форми як вияв композиційної побудови.
5. Монтаж як художній метод з'єднання різножанрового матеріалу.
6. Принципи, методи та прийоми побудови літературно-музичної композиції.
7. Жанрові різновиди композиції.

Практичне заняття до теми 13.2. № 108

Мета: Опанувати процес створення літературно-музичної композиції.

Практичні завдання

1. Обґрунтування вибору теми літературно-музичної композиції.
2. Жанрово-стилістичні особливості літературного матеріалу.
3. Вибір назви літературно-музичної композиції.
4. Композиційна побудова.
5. Монтаж як художній метод з'єднання різножанрового матеріалу.
6. Принципи, методи та прийоми побудови літературно-музичної композиції.
7. Жанрові різновиди композиції.

Практичне заняття до теми 13.2. № 109–111

Мета: Опанувати процес створення літературно-музичної композиції.

Практичні завдання

1. Жанрово-стилістичні особливості літературного матеріалу.
2. Вибір назви літературно-музичної композиції.
3. Композиційна побудова.
4. Монтаж як художній метод з'єднання різножанрового матеріалу.
5. Принципи, методи та прийоми побудови літературно-музичної композиції.
6. Жанрові різновиди композиції.

Індивідуальні заняття до теми 13.2. № 28

Практичні завдання

1. Створення літературно-музичної композиції.

Завдання для самостійної роботи до теми 13.2.

Практичні завдання

1. Обґрунтувати вибір теми композиції.
2. З'ясувати жанрово-стилістичні особливості літературного матеріалу.
3. Здійснити вибір назви літературно-музичної композиції.
4. З'ясувати роль монтажу як художнього методу з'єднання різножанрового матеріалу.
5. Опанувати методи та прийоми побудови літературно-музичної композиції.
6. Визначити жанрові різновиди композиції.

Література: 1, 7, 17, 19, 21, 25.

Тема 13.3. Естрадний розмовний номер та його сценічне втілення

Анотація до лекції 13.3.

Естрадний номер є основою естрадного мистецтва. Загалом естрадний номер – це короткий самостійний та закінчений твір естрадного мистецтва, основа будь-якого типу естрадного дійства. Це окремий, закінчений виступ одного чи кількох артистів. До номера ставляться з особливою повагою: “Його Величність номер”. Послідовність та “монтаж” номерів складає сутність концерту, театралізованої програми, естрадної вистави. Естрадний номер є закінченою структурною одиницею естрадного мистецтва, де мають бути збалансовані всі елементи.

Для естрадного артиста *номер* – це маленька вистава зі своєю зав'язкою, кульмінацією та розв'язкою. Тривалість естрадного номера – не більше 4 хвилин. Короткометражність номера потребує граничної концентрованості виражальних засобів, динаміки, лаконізму. Постановка естрадного номера вимагає залучення режисера, а іноді й композитора, хореографа, художника.

У *сценарії* номер можна визначити як окремий відрізок дії, що має власну внутрішню структуру. Структура номера ідентична структурі будь-якої драматичної дії. Тут має бути своєрідний експозиційний момент, зав'язування дії. Номер неспроможний існувати без розвитку, напруженість якого залежить від конкретних завдань постановника. Кульмінаційний момент у номері виявляється найчастіше контрастним переломом, без якого не може бути необхідної повноти розвитку всього сценарію. Тривалість номера перебуває у прямій залежності від його функції, призначення, завдання у загальному вирішенні теми. Для номера характерна висока концентрація змісту: за гранично малий час потрібно дати максимум інформації, і не просто донести інформацію до глядача, а художньо організувати її з метою емоційно-

естетичного впливу. До структурних особливостей номера відносяться місце, дія, час, які перебувають у певному взаємозв'язку.

Мова в естрадних номерах лексично спрощена, насичена простими поняттями. Оскільки виконавець естрадного номера постає на сцені реальною особою, яка розповідає і чекає реальної реакції на свій виступ, виникає процес взаємного спілкування, особливий ступінь близькості з аудиторією.

Розмовний жанр потребує від артиста перебільшених елементів зовнішньої акторської техніки, що спроможна гіперболізувати риси характеру і зовнішності сценічного образу. Так, однією з головних особливостей номера розмовного жанру на естраді є побудова діалогу в стрімкій формі, з гострою мовною характерністю. Артист розмовного жанру відзначається своєю динамічністю, рухливістю, образною умовністю, парадоксальністю пластичного малюнка, в якому він використовує навіть акробатичні елементи. Головна умова існування артиста розмовного жанру на естраді – **відсутність четвертої стіни**.

Запропоновані обставини перед виходом на сцену: склад аудиторії, загальний настрій сьогодні, місце номера в програмі, успіх чи невдача попереднього артиста. У всіх випадках виконавець буде свій вихід по-різному, щоб зацікавити глядача.

Характер появи: зовнішній вигляд є своєрідною візитівкою, що атестує особистісний рівень, смак, майстерність. Образ естрадного персонажа має проявлятися одразу. За час, поки артист займе своє місце на естраді, глядачі мають зрозуміти, що їх очікує, який жанр виконуватимуть. В жодному разі не слід надто загравати з публікою.

Фактор часу для артиста розмовного жанру естради іноді відіграє вирішальну роль. Він має секунду-дві для зупинки в номері навіть у непередбачуваному місці, якщо є відповідна реакція зали або ж для відновлення ослабленого контакту з аудиторією. Водночас артист читецького жанру (художнього читання) на естраді підпорядкований структурі мови й організації тексту автора, і такі зупинки небажані.

Ігрова природа естрадного мистецтва висуває такі професійні вимоги до психофізичного «оснащення» актора розмовного жанру: володіння різними видами мовленнєвої характерності (дикційної, говіркої, акцентної, темпоритмічної, лексико-стилістичної та ін.), навичками пародіювання, імітації та звуконаслідування; схильність до лицедійства; володіння розвиненим почуттям гумору; особливим даром підмічати, переробляти і втілювати комічне.

Для артиста розмовного жанру важливо мати чітку національну і громадянську позицію, високий рівень загальної культури та освіченості.

План

1. Естрадний номер як основа естрадного мистецтва.
2. Короткометражність номера.
3. Постановка естрадного номера.
4. Сценарій естрадного номера.
5. Зовнішня акторська техніка виконавця естрадного номера.

6. Запропоновані обставини для артиста розмовного жанру перед виходом на сцену.
7. Характер появи на сцені виконавця естрадного номера.
8. Відмінність між артистом естрадного розмовного жанру і артистом читецького жанру (художнього читання).
9. Фактор часу для артиста естрадного розмовного жанру.
10. Психофізичне «оснащення» артиста розмовного жанру.

Практичне заняття до теми 13.3. № 112

Мета: набути знань та умінь щодо естрадного розмовного номеру та його сценічного втілення.

Практичні завдання

1. Методика підготовки сценарію естрадного розмовного номера.
2. Особливості постановки естрадного розмовного номера.
3. Зовнішня акторська техніка виконавця естрадного номера.
4. Запропоновані обставини для артиста розмовного жанру перед виходом на сцену.
5. Характер появи на сцені виконавця естрадного розмовного номера.
6. Відмінність між артистом розмовного жанру стради і артистом читецького жанру (художнього читання).
7. Фактор часу для артиста естрадного розмовного жанру.
8. Професійні вимоги до психофізичного «оснащення» артиста естрадного розмовного жанру.

Практичне заняття до теми 13.3. № 113, № 114

Мета: набути знань та умінь щодо естрадного розмовного номеру та його сценічного втілення.

Практичні завдання

1. Методика підготовки сценарію естрадного розмовного номера.
2. Особливості постановки естрадного розмовного номера.
3. Зовнішня акторська техніка виконавця естрадного номера.
4. Запропоновані обставини для артиста розмовного жанру перед виходом на сцену.
5. Характер появи на сцені виконавця естрадного розмовного номера.
6. Відмінність між артистом естрадного розмовного жанру і артистом читецького жанру (художнього читання).
7. Фактор часу для артиста естрадного розмовного жанру.
8. Професійні вимоги до психофізичного «оснащення» артиста естрадного розмовного жанру.

Завдання для самостійної роботи до теми 13.3.

Практичні завдання

1. З'ясувати особливості сценарію естрадного розмовного номера.

2. Висвітлити особливості постановки естрадного розмовного номера.
 3. Розкрити особливості роботи артиста над естрадним розмовним номером.
 4. Засвоїти зовнішню акторську техніку виконавця естрадного розмовного номера.
 5. Охарактеризувати запропоновані обставини для артиста розмовного жанру перед виходом на сцену.
 6. Засвоїти характер появи на сцені виконавця естрадного розмовного номера.
 7. З'ясувати відмінність між артистом розмовного жанру естради і артистом читецького жанру (художнього читання).
 8. Розкрити значення фактора часу для артиста естрадного розмовного жанру.
 9. Охарактеризувати професійні вимоги до психофізичного «оснащення» артиста естрадного розмовного жанру.
 10. Розкрити соціальну роль артиста естради.
 11. З'ясувати синтетичність артиста естрадного розмовного жанру.
- Література: 14, 15, 25, 40, 42.*

МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ № 13

Форма модульного контролю полягає у перевірці набутих здобувачами знань, умінь і навичок щодо комплексного мовноголосового тренінгу для розвитку мовленнєвого дихання, артикуляції, резонаторів, мовленнєвого слуху, правильної дикційної та орфоепічної вимови в статиці і активному русі; естрадного розмовного номера та його сценічного втілення; особливостей створення літературно-музичної композиції.

МОДУЛЬ 14. МЕТОДИКА ВИКОНАВСЬКОГО ЗАСВОЄННЯ ЛІТЕРАТУРНО-МУЗИЧНОЇ КОМПОЗИЦІЇ

**Тема 14.1. Закріплення навичок комплексного мовноголосового тренінгу
для розвитку мовленнєвого дихання, артикуляції, резонаторів,
мовленнєвого слуху, правильної дикційної та орфоепічної вимови в
статиці і активному русі**

Практичне заняття до теми 14.1. № 115

Мета: розвиток мовленнєвого дихання, артикуляції, резонаторів, мовленнєвого слуху, правильної дикційної та орфоепічної вимови.

Практичні завдання

1. Самомасаж органів дихання, артикуляції, резонування.
2. Дихальна гімнастика для зняття напруги навколо гортанної мускулатури.
3. Тренування дихальної мускулатури зі звуком.
4. Тренування повного змішано-діафрагмального дихання.
5. Звуконаслідування як вироблення чіткості артикуляцій свистячих, шиплячих та інших приголосних, зміцнення м'язової опори дихання й голосу.

6. Вправи для зміцнення резонаторно-артикуляційної системи.
7. Вправи для активізації внутрішньоглоткової артикуляції.
8. Вібраційний масаж, побудований на тривалому мовленнєвому “мичанні”.
9. Артикуляційно-фонетичні вправи; постановка правильного положення артикуляційних органів при вимові кожної фонемі (беззвучна артикуляція).
10. Вправи на спрямування повітряного струменя при звукоутворенні “в маску” (верхні резонатори).
11. Тренувальні вправи для вироблення носового дихання.
12. Тренувальні вправи для вироблення фонаційного дихання.
13. Дихальні вправи зі спеціально підібраними фізичними вправами, що полегшують виконання правильного вдиху та видиху і допомагають закріпити навички реберно-діафрагмального дихання з активізацією м’язів черевного пресу під час вдиху і видиху.
14. Вправи на плавний перехід з грудного регістру в середній і в зворотному напрямку.
15. Вироблення автоматичних навичок “опертого” звучання та повнозвучного резонування.
16. Дикційне тренування складних артикуляційних поєднань в різноманітному темпо-ритмі.
17. Вправи для скоординованої роботи мовного апарату.
18. Вправи для розвитку мовного слуху.

Завдання для самостійної роботи до теми 14.1.

Практичні завдання

1. Здійснити самомасаж органів дихання, артикуляції, резонування.
2. Виконати дихальну гімнастику для зняття напруги навколо гортанної мускулатури.
3. Здійснити тренування дихальної мускулатури зі звуком.
4. Здійснити тренування повного змішано-діафрагмального дихання.
5. Виконати вправи на звуконаслідування (вироблення чіткості артикуляцій свистячих, шиплячих та інших приголосних, зміцнення м’язової опори дихання й голосу).
6. Виконати вправи для зміцнення резонаторно-артикуляційної системи.
7. Виконати вправи для активізації внутрішньоглоткової артикуляції.
8. Здійснити вібраційний масаж, побудований на тривалому мовленнєвому “мичанні”.
9. Виконати артикуляційно-фонетичні вправи; дотримуватись правильного положення артикуляційних органів при вимові кожної фонемі (беззвучна артикуляція).
10. Виконати вправи на спрямування повітряного струменя при звукоутворенні “в маску” (верхні резонатори).
11. Виконати тренувальні вправи для вироблення носового дихання.
12. Виконати тренувальні вправи для вироблення фонаційного дихання.

13. Виконати дихальні вправи зі спеціально підібраними фізичними вправами, що полегшують виконання правильного вдиху та видиху і допомагають закріпити навички реберно-діафрагмального дихання з активізацією м'язів черевного пресу під час вдиху і видиху.

14. Виконати вправи на плавний перехід з грудного регістру в середній і в зворотному напрямку.

15. Набути автоматичних навиків “опертого” звучання та повнозвучного резонування.

16. Здійснити дикційне тренування складних артикуляційних поєднань в різноманітному темпо-ритмі.

17. Виконати вправи для скоординованої роботи мовного апарату.

18. Виконати вправи для розвитку мовного слуху.

19. Опрацювати літературу з теми заняття.

Література: 1, 12, 21, 23, 25, 35, 36.

Тема 14.2. Ідейно-тематичний аналіз літературно-музичної композиції

Анотація до лекції 14.2.

За *ідейно-тематичним аналізом* виділяють основну, центральну смислову організацію матеріалу літературно-музичної композиції – його *тему* та *ідею*. Якщо тема відповідає на питання «про що» йдеться у творі (чи буде говорити виконавець), то *ідея* відповідає на запитання «заради чого?» Ідея – це спосіб розв'язання проблем і протиріч, які означені у творі.

Тема – це коло подій, життєвих явищ, поданих у творі в органічному зв'язку з проблемою, яка з них постає і потребує осмислення.

Ідея (грец. *ιδέα* – образ, початок) – ядро авторського задуму, головна думка, що служить узагальненим вираженням змісту всього твору й містить у собі оцінку зображених у ньому життєвих явищ. Ідею розглядають:

- за *щаблями втілення*: ідейний задум автора, ставлення до зображеного, його естетична оцінка, висновок читача або дослідника;
- за *формою втілення*: художньо втілена або заявлена прямо;
- за *параметрами проблематики*: філософська, моральна, релігійна, соціальна тощо.

Тема й ідея твору у своїй єдності становлять ідейно-тематичну основу твору. Розділяють їх при аналізі умовно, а у творі вони поєднані та характеризують насамперед його зміст.

Від глибини розкриття тексту й історико-літературного аналізу залежить й емоційна наповненість оповіді, й осмислення образів, й оцінка фактів, і дійова сила слова, і нарешті, право на інтерпретацію подій.

План

1. Визначення теми літературно-музичної композиції.
2. Визначення ідеї літературно-музичної композиції.

Практичне заняття до теми 14.2. № 116

Мета: набуття навичок ідейно-тематичного аналізу літературно-музичної композиції.

Практичні завдання

1. Визначення теми літературно-музичної композиції.
2. Визначення ідеї літературно-музичної композиції.

Завдання для самостійної роботи до теми 14.2.

Практичні завдання

1. Визначити тему літературно-музичної композиції.
2. Визначити ідею літературно-музичної композиції.
3. Опрацювати літературу з теми заняття.

Література: 1, 7, 15, 17, 18, 19, 21, 23, 25, 34.

Тема 14.3. Орфоепічний аналіз літературно-музичної композиції

Практичне заняття до теми 14.3. № 117

Мета: набути навичок орфоепічного аналізу літературно-музичної композиції.

Практичні завдання

1. Використання фонетичної транскрипції для опанування орфоепічних норм та передання на письмі правильної вимови.
2. Слова літературно-музичної композиції, які пишуться і вимовляються за одними правилами.
3. Слова літературно-музичної композиції, які пишуться і вимовляються за різними правилами.
4. Правильна вимова голосних і приголосних звуків, їх сполучень, окремих слів та їх граматичних форм.
5. Вживання у літературно-музичній композиції літери та фонемі “Г”.
6. Асиміляція та дисиміляція (спрощення).
7. Фонологічні та фонетичні помилки.
8. Виявлення та виправлення орфоепічних помилок, встановлення їх причини.
9. Уміння користуватися орфоепічним словником.
10. Орфоепічний аналіз тексту.

Індивідуальні заняття до теми 14.3. № 29

Практичні завдання

1. Орфоепічний аналіз тексту літературно-музичної композиції.

Завдання для самостійної роботи до теми 14.3.

Практичні завдання

1. Використати фонетичну транскрипцію для опанування орфоепічних норм та передання на письмі правильної вимови.
 2. Визначити слова літературно-музичної композиції, які пишуться і вимовляються за одними правилами.
 3. Визначити слова літературно-музичної композиції, які пишуться і вимовляються за різними правилами.
 4. Засвоїти правильну вимову голосних та приголосних звуків, їх сполучень, окремих слів та їх граматичних форм.
 5. Засвоїти вживання у тексті літери та фонему “Г”.
 6. Виявити в тексті фонетичні явища уподібнення (асиміляції) і розподібнення (дисиміляції).
 7. Виявити фонологічні та фонетичні помилки.
 8. Виявити та виправити орфоепічні помилки.
 9. Набути навиків користування орфоепічним словником.
 10. Здійснити орфоепічний аналіз тексту літературно-музичної композиції.
 11. Опрацювати літературу з теми заняття.
- Література: 1, 7, 12, 15, 17, 18, 25, 26, 43, 45.*

Тема 14.4. Логічно-інтонаційний аналіз тексту літературно-музичної композиції

Анотація до лекції 14.4.

Логічно-інтонаційний аналіз передбачає послідовну роботу над текстом з урахуванням логіки мовлення та інтонаційної палітри, що відображають типові, історично сформовані зв'язки слів і словосполучень мови з притаманними їм нормативними наголосами, паузами, мелодійними малюнками. Це допомагає усвідомити думку автора, виявити логіку й стилістичні особливості тексту. Інтонація має точно передавати думку, яку прагнув донести автор, виражати підтекст.

Результати логічно-інтонаційного аналізу – передача засобами художнього мовлення всього багатства думок, почуттів твору, особливостей авторської мови. Щоби фраза автора прозвучала, треба її виголосити з урахуванням місця та тривалості логічних і психологічних пауз, визначити головне ударне слово, другорядні наголоси.

Логічне опанування тексту передбачає поступове заглиблення виконавця в сам текст та у власний творчий процес. Якщо на початку логічно-інтонаційного аналізу виконавець усвідомлює безпосередню логіку слів і словосполучень, то при подальшій роботі він поступово розкриває авторський задум, смисл і цільову спрямованість літературно-музичної композиції. Знання основних законів логіки мовлення допоможе при підготовці партитури тексту літературно-музичної композиції.

Слід з'ясувати *композиційну будову* літературно-музичної композиції, специфіку її художньої організації, мотиви поведінки дійових осіб, їхні характерні риси, виявити підтекст, глибоко осмислити мову, художні засоби, використання фразеологізмів, влучних виразів, визначити мовні такти, логічні центри, наголоси, паузи.

Аналіз тексту віршованих творів літературно-музичної композиції потребує глибокого знання законів віршування. Насамперед слід виявити ритмомелодійні особливості тексту.

Фонічні чинники інтонації, передусім мелодика, акцентний лад, що на письмі передають відповідними графічними та пунктуаційними знаками, відіграють вагомую роль у художньому, зокрема поетичному, мовленні, зазнаючи під впливом ритму істотної трансформації, позначаються на темпі мовлення, не тільки визначають мелодику вірша, а й надають смислового значення організованим ритмосинтаксичним структурам.

Загалом інтонація є природною формою мовлення, засобом організації висловлювання. На підставі інтонації можна ідентифікувати того, хто говорить: визначити, до якої мовної чи соціальної групи він належить. Інтонація є засобом передачі актором рис національного характеру дійової особи. До **засобів інтонації** відносять: мелодику; темп; тембр; інтенсивність; наголоси, паузи

Не варто запам'ятовувати правильно знайдену інтонацію, оскільки вона має виникнути невимушено, у результаті логічного ходу думки, ставлення до подій. Інтонаційний перехід від однієї строфи до іншої нерідко пов'язаний з необхідністю переключатися з одного психічного стану на інший.

Опанування **логічної перспективи** дає можливість побачити крізь окремі фрази думку, що розвивається, й озвучити її. Донесення логічної перспективи є запорукою правильного донесення ідеї літературно-музичної композиції.

План

1. Специфіка логічно-інтонаційного аналізу тексту літературно-музичної композиції.
2. Засоби інтонації.
3. Логічна перспектива.

Практичне заняття до теми 14.4. № 118

Мета: набути навичок логічно-інтонаційного аналізу тексту літературно-музичної композиції.

Практичні завдання

1. Логічно-інтонаційний аналіз тексту літературно-музичної композиції.
2. Скелетування тексту та підготовка його партитури.
3. Оволодіння перспективою словесної дії в запропонованих викладачем текстах.
4. Композиційна побудова літературно-музичної композиції.
5. Набуття навичок поділу фрази на мовні такти заради створення її точної перспективи.
6. Розстановка наголосів і визначення пауз.

7. Виділення в кожній фразі головних за смислом слів.
8. Фіксація інтонаційного малюнку тексту.
9. Виявлення підтексту, створення в уяві чіткої і послідовної лінії бачення.
10. Визначення в тексті смислових зв'язків між окремими фразами, мовних тактів, логічних та психологічних пауз, наголосів, досягнення інтонаційної виразності, відповідної мелодики мовлення.
11. Набуття навичок використання для логічно-інтонаційного аналізу тексту законів логіки мовлення.

Індивідуальні заняття до теми 14.4. № 30

Практичні завдання

1. Логічно-інтонаційний аналіз тексту літературно-музичної композиції.

Завдання для самостійної роботи до теми 14.4.

Практичні завдання

1. Здійснити скелетування тексту літературно-музичної композиції.
 2. Підготувати партитуру тексту.
 3. Здійснити логічно-інтонаційний аналіз тексту літературно-музичної композиції.
 4. Набути навичок використання для логічно-інтонаційного аналізу тексту законів логіки мовлення.
 5. Здійснити членування тексту на фрази та виділити в кожній фразі головні за смислом слова.
 6. Здійснити поділ фраз на мовні такти.
 7. Розставити наголоси, визначити логічні та психологічні паузи.
 8. Виявити і практично втілити підтекст.
 9. Визначити в тексті смислові зв'язки між окремими фразами, досягнути інтонаційної виразності та відповідної мелодики мовлення.
 10. Виявити ритмомелодійні особливості віршованого тексту літературно-музичної композиції.
 11. Здійснити фіксацію інтонаційного малюнка тексту.
 12. Набути навичок створення в уяві чіткої і послідовної лінії бачення, опанувати логічною перспективою.
 13. Опрацювати літературу з теми заняття.
- Література: 1, 7, 11, 15, 17, 19, 21, 23, 25, 26, 33, 34, 47.*

Тема 14.5. Дійовий аналіз літературно-музичної композиції

Анотація до лекції 14.5.

Дійовий аналіз передбачає визначення надзавдання, наскрізної дії, конфлікту, побудови «кінострічки бачень», виявлення підтексту, що криється за текстом, знаходження емоційної і смислової кульмінації, визначення головної мети виконання твору.

Надзавдання – фундаментальне поняття методу дійового аналізу, ідея твору, звернена в сьогоdnішній час, тобто те заради чого виконується твір. Осягнення надзавдання твору відбувається через проникнення в надзавдання автора, у його світогляд. Точне визначення надзавдання є важливим чинником для правильного розподілу психологічних акцентів у художньому творі. Точність і глибина надзавдання виконавця покликані визначити активність наскрізної дії й емоційно повести за її напрямком.

Наскрізна дія – шлях втілення надзавдання, реальна, конкретна боротьба, у результаті якої стверджується надзавдання. Внутрішній світ виконавця мобілізується надзавданням і наскрізною дією.

Бачення є законом образного мислення актора на сцені, основою для перетворення авторського тексту у власну розповідь.

Словесна дія є активним процесом, спрямованим на те, щоб сценічне слово завжди було доцільним, продуктивним, енергійним і вольовим, дійовим. На початку роботи над твором виконавець має усвідомити логіку й послідовність подій, перспективу розвитку дії і контрдії.

Конфлікт як зіткнення протилежних інтересів і поглядів, напруження та крайнє загострення суперечностей, що призводить до активних дій, ускладнень, боротьби, супроводжуваних складними колізіями.

Аналізуючи текст літературно-музичної композиції щодо бачення і підтексту, поглиблюючи та розширюючи свої знання про нього, ми поступово відтворюємо світ, про який пише автор. У процесі роботи виконавець присвоює думки автора, усвідомлює те, що послугувало основою для твору, пізнаючи таким чином його смислове спрямування.

Отже, метод дійового аналізу літературно-музичної композиції дає змогу виконавцеві визначити послідовність і перспективу розвитку думки автора; виявити лінію наскрізної дії, що охоплює всі шматки твору, і наближати ідею автора до надзавдання виконавця через відбір виражальних засобів, необхідних для втілення творчого задуму.

План

1. Сутність дійового аналізу літературно-музичної композиції.
2. Надзавдання як фундаментальне поняття методу дійового аналізу.
3. Наскрізна дія як шлях втілення надзавдання.
4. Значення дійового аналізу для виконавця гумористичного твору.

Практичне заняття до теми 14.5. № 119

Мета: набуття навичок дійового аналізу літературно-музичної композиції.

Практичні завдання

1. Специфіка дійового аналізу літературно-музичної композиції.
2. Визначення на прикладі конкретного твору запропонованих обставин, подій, конфлікту, наскрізної дії, надзавдання.
3. Детальний відбір дійових пристосувань.
4. Уміння виконавця вибудовувати наскрізну дію твору.
5. Уміння виконавця правдиво й органічно оцінювати факти.
6. Опанування виконавцем прийомами створення *перспективи мови*.

Індивідуальні заняття до теми 14.5. № 31

Практичні завдання

1. Дійовий аналіз літературно-музичної композиції.

Завдання для самостійної роботи до теми 14.5.

Практичні завдання

1. Здійснити дійовий аналіз літературно-музичної композиції.
 2. Визначити запропоновані обставини, події, конфлікт, наскрізну дію, надзавдання.
 3. Здійснити детальний відбір дійових пристосувань для втілення творчого задуму.
 4. Опанувати прийоми створення *перспективи мовлення*.
 5. Опрацювати літературу з теми заняття.
- Література: 1, 7, 14, 15, 16, 17, 19, 21, 23, 25, 39.*

Тема 14.6. Методика виконавського засвоєння тексту літературно-музичної композиції

Анотація до лекції 14.6.

Осмислення та врахування виконавцем літературно-музичної композиції результатів ідейно-тематичного аналізу, орфоепічного, логічно-інтонаційного та дійового аналізу літературно-музичної композиції. Визначення проблеми, яка хвилює автора. Вивчення творчої автобіографії автора, історії створення одного чи кількох літературних творів, покладених в основу літературно-музичної композиції. Перше сприймання виконавцем тексту літературно-музичної композиції. Переказ тексту своїми словами як спосіб проникнення виконавця в авторський задум.

Робота студента над текстом: уточнення основної думки, заради якої було вибрано саме цей текст, підпорядкування цій думці виконання літературно-музичної композиції, розподіл основної і другорядної; знаходження головних слів, фраз, які несуть основне смислове навантаження, узгоджене з відповідним надзавданням. Партитура тексту як програма дій виконавця, складена за допомогою загальноприйнятих умовних знаків. Освоєння виконавцем *запропонованих обставин*. Оволодіння внутрішньою змістовністю й зовнішньою виразністю художнього мовлення. Задіяння емоційної пам'яті як прийому присвоєння тексту. Бачення. Внутрішній монолог. Привід для розповіді (придумати відносини виконавця зі слухачами). Особливості розповіді від першої особи. Особливості відтворення авторської мови і мови персонажів. Оцінка природи й сутності конфліктної ситуації. Дійові пристосування. Інтонаційна виразність. Логічний наголос. Головні слова. Паузи. Темпоритм.

Працюючи над текстом літературно-музичної композиції, виконавець насамперед має відповісти на два запитання: 1) про що я розповідаю; 2) що я хочу сказати в процесі виконання слухачам? Створення творчого **виконавського**

задуму виступу є необхідним складником роботи читця над художнім твором. У процесі роботи над твором виконавський задум уточнюють і корегують.

Виконавець віршованих текстів в жодному разі не має забувати про закони виконання вірша. Також слід опанувати *темп і ритм словесної дії*. Темп мовлення залежить від прискорення або уповільнення артикуляцій мовних звуків.

У жодному разі не варто намагатись “зіграти” роль конкретного автора твору. Образ оповідача залежатиме насамперед від трактування тексту твору та від психофізичних даних цього виконавця.

Не слід силкуватись перевтілитись в образи персонажів і зіграти їх перед слухачем. Достатньо лише натяком за допомогою інтонації та невербальних засобів означити якісь риси характеру цих персонажів. Виконавець є оповідачем, який немовби спостерігає за їхньою поведінкою збоку. Однак він не може бути пасивним спостерігачем, а весь час має діяти.

Виконавець має чітко визначити надзавдання, виявити головне і другорядне, активно діяти словом, передаючи наскрізну дію і доносячи до слухачів основну думку, стилістичні й мовні особливості тексту. У роботі над сценічним утіленням літературно-музичної композиції доцільно використовувати *етюдний метод*, що є перевіркою художнього твору дією.

Щоб полегшити попередню роботу над літературно-музичною композицією, необхідно розчленувати текст за побудовою: *експозиція, зав'язка дії, розвиток дії, кульмінація, розв'язка*. Від того, настільки чітко уявляє собі читець загальну структуру твору та його поділ на окремі частини, залежить композиційна чіткість виконання. Частини виконуваного твору – це ніби сходинки, і перехід від однієї до другої супроводжується змінами тону, відтінюється паузами, переломом темпу й ритму мовлення та іншими засобами, вибір і застосування яких впливає з конкретного змісту твору.

Виконавець спочатку має виявити й осмислити авторський *підтекст*, а вже потім погодитись чи не погодитись з ним. Однак у жодному разі оповідач не має спотворювати ідейний задум автора.

План

1. Врахування результатів ідейно-тематичного аналізу, логічно-інтонаційного аналізу та дійового аналізу літературно-музичної композиції.
2. Партитура тексту як програма дій виконавця.
3. Робота здобувача над текстом.
4. Членування тексту за побудовою: експозиція, зав'язка дії, розвиток дії, кульмінація, розв'язка.
5. Створення характерів персонажів та особливості відтворення їхнього мовлення.
6. Створення образу оповідача.
7. Інтонаційна палітра літературно-музичної композиції.
8. Темп і ритм словесної дії.
9. Підтекст і його сценічне втілення.
10. Невербальні засоби виконавця.

Практичне заняття до теми 14.6. № 120

Мета: опанування методики виконавського засвоєння тексту літературно-музичної композиції.

Практичні завдання

1. Врахування результатів ідейно-тематичного, орфоепічного, логічно-інтонаційного та дійового аналізу літературно-музичної композиції.
2. Визначення композиційної побудови літературно-музичної композиції.
3. Особливості розповіді від першої особи.
4. Створення образу оповідача.
5. Створення характерів персонажів.
6. Особливості відтворення авторської мови і мови персонажів у монологіях і діалогах.
7. Дійовий діалог як засіб створення лінії дії і контрдії, загострення конфлікту, боротьби, у результаті якої з'являються нові відносини між учасниками діалогу.
8. Використання в словесній дії всього комплексу виражальних засобів живої усної мови.
9. Уміння вибудувати лінію наскрізної дії.
10. Пошуки дійових пристосувань.
11. Етюдний метод роботи над сценічним утіленням літературно-музичної композиції.
12. Ритміко-мелодійна організація тексту літературно-музичної композиції.
13. Визначення в тексті смислових зв'язків між окремими фразами, мовних тактів, логічних та психологічних пауз, наголосів.
14. Інтонаційна палітра літературно-музичної композиції.
15. Виявлення підтексту та його сценічне втілення.
16. Темп і ритм словесної дії.
17. Невербальні засоби виконавця.
18. Визначення надзавдання літературно-музичної композиції та опанування перспективою словесної дії.
19. Опанування стильовими особливостями виконання літературно-музичної композиції.
20. Визначення виконавського творчого задуму.
21. Прослуховування відео- й аудіозаписів виконання літературно-музичних композицій майстрами художнього слова та здійснення їхнього аналізу.
22. Робота над текстом літературно-музичної композиції.

Практичне заняття до теми 14.6. № 121, № 122

Мета: опанування методики виконавського засвоєння тексту літературно-музичної композиції.

Практичні завдання

1. Врахування результатів ідейно-тематичного, орфоепічного, логічно-інтонаційного та дійового аналізу літературно-музичної композиції.

2. Визначення композиційної побудови літературно-музичної композиції.
3. Особливості розповіді від першої особи.
4. Створення образу оповідача.
5. Створення характерів персонажів.
6. Особливості відтворення авторської мови і мови персонажів у монологіях і діалогах.
7. Дійовий діалог як засіб створення лінії дії і контрдії, загострення конфлікту, боротьби, у результаті якої з'являються нові відносини між учасниками діалогу.
8. Використання в словесній дії всього комплексу виражальних засобів живої усної мови.
9. Уміння вибудувати лінію наскрізної дії.
10. Пошуки дійових пристосувань.
11. Етюдний метод роботи над сценічним утіленням літературно-музичної композиції.
12. Ритміко-мелодійна організація тексту літературно-музичної композиції.
13. Визначення в тексті смислових зв'язків між окремими фразами, мовних тактів, логічних та психологічних пауз, наголосів.
14. Інтонційна палітра літературно-музичної композиції.
15. Виявлення підтексту та його сценічне втілення.
16. Темп і ритм словесної дії.
17. Невербальні засоби виконавця.
18. Визначення надзавдання літературно-музичної композиції та опанування перспективою словесної дії.
19. Опанування стильовими особливостями виконання літературно-музичної композиції.
20. Визначення виконавського творчого задуму.
21. Прослуховування відео- й аудіозаписів виконання літературно-музичних композицій майстрами художнього слова та здійснення їхнього аналізу.
22. Робота над текстом літературно-музичної композиції.

Індивідуальні заняття до теми 14.6. № 32

Практичні завдання

1. Робота над текстом літературно-музичної композиції.

Завдання для самостійної роботи до теми 14.6.

Практичні завдання

1. Врахувати результати ідейно-тематичного, орфоепічного, логічно-інтонаційного та дійового аналізу літературно-музичної композиції.
2. Працювати над літературно-музичною композицією.
3. Засвоїти особливості розповіді від першої особи.
4. Створити образ оповідача.
5. Опанувати особливості відтворення авторської мови і мови персонажів.

6. Визначити в тексті смислові зв'язки між окремими фразами, мовні такти, логічні та психологічні паузи, наголоси.
 7. Опанувати інтонаційну палітру тексту літературно-музичної композиції.
 8. Виявити підтекст і домагатись його сценічного втілення.
 9. Опанувати темпоритм словесної дії.
 10. Використати невербальні виконавські виражальні засоби.
 11. Передавати за допомогою інтонації та невербальних засобів особливості характеру персонажів.
 12. Використати в словесній дії весь комплекс виражальних засобів живої усної мови.
 13. Вибудувати лінію наскрізної дії.
 14. Здійснити детальний відбір дійових пристосовань.
 15. Досягати у виконанні літературно-музичної композиції життєвості, правдивості, простоти сценічного тону.
 16. Визначити виконавський творчий задум щодо сценічного виконання твору, що відображає виконавську інтерпретацію твору.
 17. Опрацювати літературу з теми заняття.
- Література: 1, 7, 14, 15, 17, 19, 21, 23, 25.*

МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ № 14

Форма модульного контролю полягає у перевірці набутих здобувачами знань, умінь і навичок щодо комплексного мовноголосового тренінгу для розвитку мовленнєвого дихання, артикуляції, резонаторів, мовленнєвого слуху, правильної дикційної та орфоепічної вимови в статистиці і активному русі; ідейно-тематичного, орфоепічного, логічно-інтонаційного та дійового аналізу літературно-музичної композиції; методики виконавського засвоєння тексту літературно-музичної композиції.

МОДУЛЬ 15. МЕТОДИКА СЦЕНІЧНОГО ВИКОНАННЯ ЛІТЕРАТУРНО-МУЗИЧНОЇ КОМПОЗИЦІЇ

**Тема 15.1. Закріплення навичок комплексного мовноголосового тренінгу
для розвитку мовленнєвого дихання, артикуляції, резонаторів,
мовленнєвого слуху, правильної дикційної та орфоепічної вимови в
статистиці і активному русі**

Практичне заняття до теми 15.1. № 123

Мета: розвиток мовленнєвого дихання, артикуляції, резонаторів, мовленнєвого слуху, правильної дикційної та орфоепічної вимови.

Практичні завдання

1. Самомасаж органів дихання, артикуляції, резонування.
2. Дихальна гімнастика для зняття напруги навколо гортанної мускулатури.
3. Тренування дихальної мускулатури зі звуком.
4. Тренування повного змішано-діафрагмального дихання.

5. Звуконаслідування як вироблення чіткості артикуляцій свистячих, шиплячих та інших приголосних, зміцнення м'язової опори дихання й голосу.
6. Вправи для зміцнення резонаторно-артикуляційної системи.
7. Вправи для активізації внутрішньоглоткової артикуляції.
8. Вібраційний масаж, побудований на тривалому мовленнєвому "мичанні".
9. Артикуляційно-фонетичні вправи; постановка правильного положення артикуляційних органів при вимові кожної фонемі (беззвучна артикуляція).
10. Вправи на спрямування повітряного струменя при звукоутворенні "в маску" (верхні резонатори).
11. Тренувальні вправи для вироблення носового дихання.
12. Тренувальні вправи для вироблення фонаційного дихання.
13. Дихальні вправи зі спеціально підібраними фізичними вправами, що полегшують виконання правильного вдиху та видиху і допомагають закріпити навички реберно-діафрагмального дихання з активізацією м'язів черевного пресу під час вдиху і видиху.
14. Вправи на плавний перехід з грудного регістру в середній і в зворотному напрямку.
15. Вироблення автоматичних навичок "опертого" звучання та повнозвучного резонування.
16. Дикційне тренування складних артикуляційних поєднань в різноманітному темпоритмі.
17. Вправи для скоординованої роботи мовноголосового апарату.
18. Вправи для розвитку мовного слуху.

Завдання для самостійної роботи до теми 15.1.

Практичні завдання

1. Здійснити самомасаж органів дихання, артикуляції, резонування.
2. Виконати дихальну гімнастику для зняття напруги навколо гортанної мускулатури.
3. Здійснити тренування дихальної мускулатури зі звуком.
4. Здійснити тренування повного змішано-діафрагмального дихання.
5. Виконати вправи на звуконаслідування (вироблення чіткості артикуляцій свистячих, шиплячих та інших приголосних, зміцнення м'язової опори дихання й голосу).
6. Виконати вправи для зміцнення резонаторно-артикуляційної системи.
7. Виконати вправи для активізації внутрішньоглоткової артикуляції.
8. Здійснити вібраційний масаж, побудований на тривалому мовленнєвому "мичанні".
9. Виконати артикуляційно-фонетичні вправи; дотримуватись правильного положення артикуляційних органів при вимові кожної фонемі (беззвучна артикуляція).
10. Виконати вправи на спрямування повітряного струменя при звукоутворенні "в маску" (верхні резонатори).
11. Виконати тренувальні вправи для вироблення носового дихання.

12. Виконати тренувальні вправи для вироблення фонаційного дихання.

13. Виконати дихальні вправи зі спеціально підібраними фізичними вправами, що полегшують виконання правильного вдиху та видиху і допомагають закріпити навички реберно-діафрагмального дихання з активізацією м'язів черевного пресу під час вдиху і видиху.

14. Виконати вправи на плавний перехід з грудного регістру в середній і в зворотному напрямку.

15. Набути автоматичних навиків “опертого” звучання та повнозвучного резонування.

16. Здійснити дикційне тренування складних артикуляційних поєднань в різноманітному темпоритмі.

17. Виконати вправи для скоординованої роботи мовного апарату.

18. Виконати вправи для розвитку мовного слуху.

19. Опрацювати літературу з теми заняття.

Література: 1, 12, 21, 23, 25, 35, 36.

Тема 15.2. Методика сценічного виконання літературно-музичної композиції

Анотація до лекції 15.2.

Творчий спосіб *живого контакту* з аудиторією. Мобілізація психофізичного апарату виконавця. Передання аудиторії свого естетичного переживання дійсності. Використання в словесній дії всього комплексу виражальних засобів живої усної мови: слова, голосу, інтонації, міміки, жестів, руху. Єдність думки і слова, образного змісту і виражальних засобів мовного спілкування – словесних, фразових, інтонаційних, мімічних, пластичних, з яких складається спосіб мовлення. Мовна поведінка. Роль *інтуїції* у творчій діяльності виконавця: дійові пристосування, жива інтонація, внутрішній темпоритм. Підтекст та його сценічне втілення. Органічне поєднання авторської мови з прямою мовою персонажів у їхніх діалогах і монологіях. Неприпустимість злиття в один тон мови оповідача і реплік дійових осіб в їхніх діалогах і монологіях, або ж навпаки – зведення художньої мови до примітивного читання тексту “на різні голоси”, коли репліки персонажів оповідач намагається виразно розіграти. *Пластичні засоби спілкування* (поза, рух, міміка, жест, красномовний погляд, блиск очей, усмішка).

Публічне виконання літературно-музичної композиції починається з виходу на сцену. Темпоритм виходу виконавця залежить насамперед від його надзавдання та від змісту літературно-музичної композиції. Незмінною є лише доброзичлива налаштованість на спілкування з публікою, відчуття радості, душевного піднесення від можливості такої взаємодії. Оповідач має бути впевненим, мати *чітку громадянську позицію*, залишатися самим собою і саме з позицій сучасної людини, громадянина пропагувати певні ідеї, викривати, засуджувати чи висміювати недоліки, пороки людського суспільства.

Словесна дія є вінцем попередньої репетиційної роботи, свідченням виконавської майстерності читця. Словесну дію виражають інтонація, ритм, психологічна пауза. Важливо відчувати своєрідність ритмомелодики літературно-музичної композиції.

Оповідач має підпорядкувати свою уяву головній меті розповіді – **надзавданню**, а бачення – **наскрізній дії**. Це допоможе активно діяти словом, змінюючи свідомість слухачів у потрібному для сприйняття твору напрямі.

Успіх виконавця (виконавців) літературно-музичної композиції залежатиме також від використання **сценічного простору** (мізансцени), додаткових компонентів (атрибутики, реквізиту, музичного супроводу та їх відповідності жанру твору, задуму читця), від відчуття аудиторії (урахування кількісного та якісного складу слухачів).

Важливим елементом публічного виконання літературно-музичної композиції є **спілкування з аудиторією**, вміння встановити з нею контакт і захопити своєю розповіддю. Водночас важливою умовою для встановлення початкового контакту зі слухачами є зняття м'язової напруги перед виходом на сцену.

Читець має засвоїти головне завдання – **розповісти, не граючи, не перевтілюючись, маючи чітке ставлення до всього, про що говориться в тексті, і розуміти, чому передаєш його слухачеві саме зараз, у сьогоднішніх умовах**.

Перед публічним виступом слід належним чином підготувати свій психофізичний апарат. Насамперед здійснити дихальну й артикуляційну гімнастику, резонаторний і дикційний тренінг.

План

1. Психофізична підготовка до виходу на сцену та виконання літературно-музичної композиції.
2. Використання в словесній дії всього комплексу вербальних і невербальних виражальних засобів: слова, голосу, інтонації, міміки, жестів, руху.
3. Творчий спосіб *живого контакту* з аудиторією.
4. *Пластичні засоби спілкування* (поза, рух, міміка, жест, красномовний погляд, блиск очей, усмішка).

Практичне заняття до теми 15.2. № 124

Мета: опанувати методику сценічного виконання літературно-музичної композиції.

Практичні завдання

1. Психофізична підготовка до виходу на сцену та виконання літературно-музичної композиції.
2. Використання в словесній дії всього комплексу вербальних і невербальних виражальних засобів: слова, голосу, інтонації, міміки, жестів, руху.
3. Уникнення фальшивої декламаційності, удаваного зовнішнього пафосу, сентиментальності.

4. Вільне володіння виконавцем усіма особливостями звукової природи літературно-музичної композиції.

5. Творчий спосіб *живого контакту* з аудиторією.

Практичне заняття до теми 15.2. № 125

Мета: опанувати методику сценічного виконання літературно-музичної композиції.

Практичні завдання

1. Психофізична підготовка до виходу на сцену та виконання літературно-музичної композиції.

2. Використання в словесній дії всього комплексу вербальних і невербальних виражальних засобів: слова, голосу, інтонації, міміки, жестів, руху.

3. Уникнення фальшивої декламаційності, удаваного зовнішнього пафосу, сентиментальності.

4. Вільне володіння виконавцем усіма особливостями звукової природи літературно-музичної композиції.

5. Творчий спосіб *живого контакту* з аудиторією.

6. Обговорення результатів залікового практичного показу літературно-музичної композиції.

Індивідуальні заняття до теми 15.2. № 33

Практичні завдання

1. Психофізична підготовка здобувача до виходу на сцену.

2. Робота над тестом літературно-музичної композиції та підготовка його до сценічного виконання.

Завдання для самостійної роботи до теми 15.2.

Практичні завдання

1. Засвоїти методику психофізичної підготовки до виходу на сцену та виконання літературно-музичної композиції.

2. Набути навичок використання в словесній дії всього комплексу вербальних і невербальних виражальних засобів: слова, голосу, інтонації, міміки, жестів, руху.

3. Здійснити пошуки дійових пристосувань.

4. Добитись уникнення фальшивої декламаційності, удаваного зовнішнього пафосу, сентиментальності.

5. Набути навичок вільного володіння усіма особливостями звукової природи літературно-музичної композиції.

6. Засвоїти творчий спосіб *живого контакту* з аудиторією.

7. Опрацювати літературу з теми заняття.

Література: 1, 7, 14, 15, 17, 19, 21, 23, 25.

Тема 15.3. Репетиції підсумкового показу практичних робіт (літературно-музичної композиції)

Практичне заняття до теми 15.3. № 126

Мета: здійснити сценічне втілення літературно-музичної композиції та підготувати її до підсумкового залікового показу.

Практичні завдання

1. Методика сценічного втілення літературно-музичної композиції.
2. Реалізація виконавського творчого задуму.
3. Вибудовування лінії наскрізної дії.
4. Виявлення основного конфлікту.
5. Образ виконавця (оповідача).
6. Образ ліричного героя.
7. Особливості відтворення авторської мови і мови персонажів.
8. Темпоритм сценічної дії.
9. Ритмо-інтонаційна організація тексту.
10. Основні виражальні засоби сценічного втілення літературно-музичної композиції.
11. Робота режисера з виконавцями.
12. Пошуки дійових пристосовань.
13. Виявлення підтексту.
14. Пошуки мовної та пластичної виразності.
15. Пошуки мізансцен, пластичної виразності, взаємодії акторів між собою.
16. Реалізація надзавдання.
17. Музичне оформлення літературно-музичної композиції.
18. Художнє оформлення літературно-музичної композиції (декорації, реквізит, сценічний костюм, грим).
19. Характер взаємодії з аудиторією.
20. Етюдний метод роботи над сценічним утіленням літературно-музичної композиції.
21. Прогонні репетиції.

Практичне заняття до теми 15.3. № 127–130

Мета: здійснити сценічне втілення літературно-музичної композиції та підготувати її до підсумкового залікового показу.

Практичні завдання

1. Методика сценічного втілення літературно-музичної композиції.
2. Реалізація виконавського творчого задуму.
3. Вибудовування лінії наскрізної дії.
4. Виявлення основного конфлікту.
5. Образ виконавця (оповідача).
6. Образ ліричного героя.
7. Особливості відтворення авторської мови і мови персонажів.
8. Темпоритм сценічної дії.

9. Ритмо-інтонаційна організація тексту.
10. Основні виражальні засоби сценічного втілення літературно-музичної композиції.
11. Робота режисера з виконавцями.
12. Пошуки дійових пристосувань.
13. Виявлення підтексту.
14. Пошуки мовної та пластичної виразності.
15. Пошуки мізансцен, пластичної виразності, взаємодії акторів між собою.
16. Реалізація надзавдання.
17. Музичне оформлення літературно-музичної композиції.
18. Художнє оформлення літературно-музичної композиції (декорації, реквізит, сценічний костюм, грим).
19. Характер взаємодії з аудиторією.
20. Етюдний метод роботи над сценічним утіленням літературно-музичної композиції.
21. Прогонні репетиції.
22. Підсумкова (генеральна) репетиція.

МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ № 15

Форма модульного контролю полягає у перевірці набутих студентами знань, умінь та навиків щодо комплексного мовного голосового тренінгу для розвитку мовленнєвого дихання, артикуляції, резонаторів, мовленнєвого слуху, правильної дикційної та орфоепічної вимови в статиці і активному русі; методики сценічного виконання тексту літературно-музичної композиції; готовності до залікового показу практичних робіт (літературно-музичної композиції).

МОДУЛЬ 16. СЦЕНІЧНИЙ МОНОЛОГ І СПЕЦИФІКА ЙОГО ЦІЛІСНОГО АНАЛІЗУ

Тема 16.1. Закріплення навичок комплексного мовного голосового тренінгу для розвитку мовленнєвого дихання, артикуляції, резонаторів, мовленнєвого слуху, правильної дикційної та орфоепічної вимови у статиці й активному русі

Практичне заняття до теми 16.1. № 131

Мета: розвиток мовленнєвого дихання, артикуляції, резонаторів, мовленнєвого слуху, правильної дикційної та орфоепічної вимови.

Практичні завдання

1. Самомасаж органів дихання, артикуляції, резонування.
2. Дихальна гімнастика для зняття напруги навколо гортанної мускулатури.
3. Тренування дихальної мускулатури зі звуком.
4. Тренування повного змішано-діафрагмального дихання.

5. Звуконаслідування як вироблення чіткості артикуляцій свистячих, шиплячих та інших приголосних, зміцнення м'язової опори дихання й голосу.
6. Вправи для зміцнення резонаторно-артикуляційної системи.
7. Вправи для активізації внутрішньоглоткової артикуляції.
8. Вібраційний масаж, побудований на тривалому мовленнєвому "мичанні".
9. Артикуляційно-фонетичні вправи; постановка правильного положення артикуляційних органів при вимові кожної фонемі (беззвучна артикуляція).
10. Вправи на спрямування повітряного струменя при звукоутворенні "в маску" (верхні резонатори).
11. Тренувальні вправи для вироблення носового дихання.
12. Тренувальні вправи для вироблення фонаційного дихання.
13. Дихальні вправи зі спеціально підібраними фізичними вправами, що полегшують виконання правильного вдиху та видиху і допомагають закріпити навички реберно-діафрагмального дихання з активізацією м'язів черевного пресу під час вдиху і видиху.
14. Вправи на плавний перехід з грудного регістру в середній і в зворотному напрямку.
15. Вироблення автоматичних навичок "опертого" звучання та повнозвучного резонування.
16. Дикційне тренування складних артикуляційних поєднань в різноманітному темпоритмі.
17. Вправи для скоординованої роботи мовного апарату.
18. Вправи для розвитку мовного слуху.

Завдання для самостійної роботи до теми 16.1.

Практичні завдання

1. Здійснити самомасаж органів дихання, артикуляції, резонування.
2. Виконати дихальну гімнастику для зняття напруги навколо гортанної мускулатури.
3. Здійснити тренування дихальної мускулатури зі звуком.
4. Здійснити тренування повного змішано-діафрагмального дихання.
5. Виконати вправи на звуконаслідування (вироблення чіткості артикуляцій свистячих, шиплячих та інших приголосних, зміцнення м'язової опори дихання й голосу).
6. Виконати вправи для зміцнення резонаторно-артикуляційної системи.
7. Виконати вправи для активізації внутрішньоглоткової артикуляції.
8. Здійснити вібраційний масаж, побудований на тривалому мовленнєвому "мичанні".
9. Виконати артикуляційно-фонетичні вправи; дотримуватись правильного положення артикуляційних органів при вимові кожної фонемі (беззвучна артикуляція).
10. Виконати вправи на спрямування повітряного струменя при звукоутворенні "в маску" (верхні резонатори).

11. Виконати тренувальні вправи для вироблення носового дихання.
 12. Виконати тренувальні вправи для вироблення фонаційного дихання.
 13. Виконати дихальні вправи зі спеціально підібраними фізичними вправами, що полегшують виконання правильного вдиху та видиху і допомагають закріпити навички реберно-діафрагмального дихання з активізацією м'язів черевного пресу під час вдиху і видиху.
 14. Виконати вправи на плавний перехід з грудного регістру в середній і в зворотному напрямку.
 15. Набути автоматичних навиків “опертого” звучання та повнозвучного резонування.
 16. Здійснити дикційне тренування складних артикуляційних поєднань в різноманітному темпоритмі.
 17. Виконати вправи для скоординованої роботи мовного апарату.
 18. Виконати вправи для розвитку мовного слуху.
 19. Опрацювати літературу з теми заняття.
- Література: 1, 12, 21, 23, 25, 35, 36.*

Тема 16.2. Специфіка монологічного мовлення

Анотація до лекції 16.2.

Монолог (від грец. monos – один і logos – слово, мова) – це усне або письмове висловлювання однієї людини з метою передачі інформації, впливу або спонукання до дії, яка, зазвичай, обмірковується заздалегідь. До монологу відносять значний за розміром відрізок мовлення, який складається із змістовно та структурно пов'язаних між собою висловлювань, що мають смислову завершеність.

Монологічне мовлення визначають також як зв'язне безперервне висловлювання однієї особи, адресоване одному або кільком співрозмовникам. Метою такого висловлювання є потреба вплинути на інших людей, у чомусь їх переконати, чогось домогтися.

Монолог сценічний (монолог, характерний для драми). Висловлювання персонажа в драмі, що виражає його думки, почуття, наміри тощо без інших осіб на сцені або за умовної передумови, що особи, які перебувають на сцені, його нечують. У монологі героя передаються не лише його власні роздуми, переживання, а й нерідко – закладено важливі, ключові для твору ідеї. Для монологу характерна певна завершеність, у зв'язку з цим він має певну композиційну форму. Монолог і діалог є провідними формами мовленнєвої діяльності персонажів у драматургічному творі.

З точки зору лінгвістики, **сценічний монолог** трактується як звукова реалізація акторами мови художньої літератури на театральній сцені, що є важливим виражальним засобом їхньої гри та орієнтована на стійкі орфоепічні норми літературної мови.

Традиційно монологи, що вимовляються персонажами наодинці, мають умовний характер, оскільки в них прямо висловлюються приховані в реальній

дійсності думки і почуття. Нерідко вони є самовикривальними: герой, будучи один, може найбільш відверто говорити про себе.

Мовленнєві типи монологів виділяються залежно від властивих їм функцій: розповідь про подію, міркування, сповідь, самохарактеристика тощо. Так, для оповідального монологу характерна послідовність дій, рух подій.

За побудовою монолог поділяється на **прозайчний** та **віршований**. За формою вираження монологу виділяють **звернений** монолог – коли герой безпосередньо звертається до іншої діючої особи, групи осіб або до зали, та **внутрішній монолог** – коли передаються внутрішні думки й почуття героя.

Особливий різновид монологу – **внутрішній монолог**, мета якого – висловити, імітувати процес емоційно-мисленнєвої діяльності людини, “потік свідомості”. У театральній постановці внутрішній монолог є одним з найважливіших чинників народження органічної словесної дії актора.

Монолог був основною формою мовленнєвої діяльності в класицистичній трагедії. Його переважаюча в структурі трагедії значною мірою визначалося характером дії, особливостями конфлікту та зображення людини, а головною функцією монологу було інформування публіки про ті обставини, які не отримали сценічного втілення, та про переживання дійових осіб.

Монологи шекспірівських героїв мають певною мірою «умовний» характер. Таких промов, таких слів у реальній дійсності людина в даному стані не стала б промовляти. Проте ці монологи з незвичайною яскравістю, силою та тонкістю розкривають складний та суперечливий розвиток даного характеру, пристрасті, переживання. З промов персонажів читач дізнається і все необхідне для розуміння дії.

Монолог є багатим матеріалом для навчання здобувачів методики роботи актора над роллю, майстерності художньої розповіді, виразності сценічного монологу як живої, дійової мови, формування вміння тонкими відтінками передавати її інтонаційне звучання.

Вибір монологу для сценічного виконання здійснюється за такими критеріями: а) монолог має належати дійовій особі з драматургічного твору українських або зарубіжних авторів; б) текст монологу повинен зацікавити виконавця, збуджувати його фантазію, заражати емоцією, спонукати до праці над монологом (при цьому вирішальне значення має світогляд студента, його громадянська позиція, патріотичні почуття, ідейна переконаність); в) текст монологу повинен мати певний художній рівень, композиційну цілісність, цікаву актуальну тему; г) тема монологу має сприяти ідейному, морально-етичному вихованню майбутніх акторів, сприяти виробленню на курсі естетичної спорідненості; д) монолог повинен відповідати мовним та особистим якостям виконавця, врахувати його творчі можливості та мистецьке надзавдання.

План

1. Монолог: його визначення та призначення.
2. Мовленнєві типи монологів.
3. Монологічне мовлення, його особливості та функції.

4. Монолог сценічний та його характерні особливості.
5. Монолог внутрішній та його призначення.
6. Критерії вибору монологу для сценічного виконання.

Практичне заняття до теми 16.2. № 132

Мета: засвоїти специфіку монологічного мовлення, критерії вибору монологу для сценічного виконання.

Практичні завдання

1. Мовленнєві типи монологів.
2. Монологічне мовлення, його особливості та функції.
3. Монолог сценічний та його характерні особливості.
4. Монолог внутрішній та його призначення.
5. Критерії вибору монологу для сценічного виконання.

Практичне заняття до теми 16.2. № 133

Мета: засвоїти специфіку монологічного мовлення, критерії вибору монологу для сценічного виконання.

Практичні завдання

1. Мовленнєві типи монологів.
2. Монологічне мовлення, його особливості та функції.
3. Монолог сценічний та його характерні особливості.
4. Монолог внутрішній та його призначення.
5. Критерії вибору монологу для сценічного виконання.

Завдання для самостійної роботи до теми 16.2.

Практичні завдання

1. З'ясувати, що таке монолог і дати його визначення.
2. Охарактеризувати мовленнєві типи монологів.
3. Охарактеризувати монологічне мовлення, його особливості та функції.
4. Розкрити особливості сценічного монологу.
5. З'ясувати особливості внутрішнього монологу.
6. Вибрати монолог для сценічного виконання на підставі визначених критеріїв.

Література: 14, 21, 23, 25, 30.

Тема 16.3. Дійовий аналіз п'єси і ролі (монологу)

Анотація до лекції 16.3.

Метод дійового аналізу – спосіб перекладу образів одного виду мистецтва – літератури, драматургії – на інший, переклад на мову сценічної творчості.

Перший етап методу дієвого аналізу – «розвідка п'єси розумом» – вивчення п'єси режисером та виконавцями. *Другий етап* – «розвідка п'єси тілом» за допомогою методу фізичних дій як інструменту методу дійового

аналізу; фізична дія як частина триєдиного дійового процесу (розумова, словесна, фізична дія); сценічна композиція та мізансцена. Дійовий аналіз здійснюється всім психофізичним апаратом актора – не лише тілом, а й розумом, усім серцем і душею митця.

Конкретно-історичний аналіз твору невідривний від духовно-моральних проблем. Тому фундаментальним поняттям методу є **надзавдання** – тобто ідея твору, звернена в сьогодення, те, в ім'я чого здійснюється сьогодні вистава. Осягнення надзавдання допомагає проникненню в над-надзавдання автора, в його світогляд. Шлях втілення надзавдання – **наскрізна дія** – це реальна, конкретна боротьба, що відбувається на очах глядачів, в результаті якої стверджується надзавдання.

Дійовий аналіз передбачає визначення надзавдання, наскрізної дії, конфлікту, побудови «кінострічки бачень», виявлення підтексту, що криється за текстом, знаходження емоційної і смислової кульмінації, визначення головної мети виконання твору.

Г. Товстоногов вважав, що п'єса у своєму розвитку ґрунтується на п'яти подіях: 1) **вихідна подія** – своєрідний емоційний «зачин» вистави, його камертон, вона починається за межами вистави і закінчується на очах глядача; 2) **основна подія** – тут починається боротьба за наскрізною дією, набуває сили провідна запропонована обставина п'єси; 3) **центральна подія** – це у виставі найвищий пік боротьби за наскрізною дією; 4) у **фінальній події** завершується боротьба за наскрізною дією, вичерпується провідна запропонована обставина; 5) **головна подія** – остання подія вистави, що містить «зерно» надзавдання; у ньому ніби «висвічується» ідея твору; тут вирішується доля вихідної запропонованої обставини – ми дізнаємося, що сталося з нею, чи змінилася вона, чи залишилася такою ж самою.

Найважливіший етап народження режисерського (виконавського) задуму – **визначення вихідної запропонованої обставини**, того середовища, незмінного протягом усього розвитку п'єси (що увібрало в себе авторський біль), яке «вагітне» проблемою твору. Важливим є виявлення головного конфлікту, морального за своїм характером, що уособлює процес народження, становлення чи падіння, деградації особистості.

Усі названі вище параметри методу дійового аналізу взаємопов'язані, невідривні одне від одного, що забезпечує цілісність аналізу.

Метод дійового аналізу передбачає спільний імпровізаційний аналіз події та дії в ній, що здійснюють актори під керівництвом режисера, – це так звана «розвідка тілом». Ця частина методу називається **методом фізичних дій**. Справжній зміст **етюдного способу репетицій** – аналіз твору, здійснений у дії.

Будь-яка **подія** – це конфлікт, тобто конфліктний факт. **Дія** – це боротьба. Подія є дієвим, конфліктним фактом, що відбувається «тут, зараз, на моїх очах», тобто події реально відбуваються в п'єсі, а не за її межами.

Наскрізна дія – шлях втілення надзавдання, та реальна, конкретна боротьба, в результаті якої затверджується надзавдання. Звернена в сьогодення ідея, що містить сучасний біль, проблему, що хвилює зал, – це і є надзавдання

п'єси. **Осягнення надзавдання** п'єси допомагає створити правильне уявлення про над-надзавдання автора.

Під час репетицій режисер спільно з акторами шукає найбільш яскравого та цілісного художнього вираження сенсу подій, створення повнокровних образів, а тому їхня увага звернена на мізансценування. **Мізансцена** – сенс події, виражений у просторі та в часі. Мізансценування включає акторську імпровізацію як обов'язкову умову репетиційного процесу.

Дійовий аналіз необхідний для пізнання, пізнання необхідне для пошуку збудників артистичного захоплення, захоплення необхідне для зародження інтуїції, а інтуїція необхідна для збудження творчого процесу. Метод дійового аналізу має поступово осягатися студентами протягом усього терміну навчання.

Аналізуючи текст монологу щодо бачення і підтексту, поглиблюючи та розширюючи свої знання про нього, виконавець поступово відтворює світ, про який пише автор, усвідомлює те, що послугувало основою для твору, для монологу, пізнаючи таким чином його смислове спрямування. Метод дієвого аналізу викликає активний процес відбору засобів вираження, типових для образу, що втілюється. Все це допомагає виконавцеві в роботі над роллю, над монологом.

Отже, метод дійового аналізу драматургічного твору, ролі (монологу) дає змогу виконавцеві визначити послідовність і перспективу розвитку думки автора; виявити лінію наскрізної дії, що охоплює всі шматки твору, і наближати ідею автора до надзавдання виконавця через відбір виражальних засобів, необхідних для втілення творчого задуму.

План

1. К. Станіславський – фундатор методу дійового аналізу п'єси і ролі.
2. Концепції методу дійового аналізу п'єси і ролі у працях М. Кнебель, О. Поламишева, Г. Товстоногова.
3. Метод фізичних дій як інструмент методу дійового аналізу.
4. Події, на яких ґрунтується розвиток п'єси.
5. Надзавдання та наскрізна дія як фундаментальні поняття методу дійового аналізу.
6. Конфлікт, події та запропоновані обставини.
7. Робота актора над роллю (знайомство з п'єсою; аналіз дією; позасценічне життя ролі; орієнтація на надзавдання; оцінка фактів та подій; створення логіки дій ролі; робота над словом; поглиблення запропонованих обставин; побудова мізансцен; партитура дії).
8. Підтекст та його практичне виявлення.
9. Розробка внутрішнього монологу.
10. Етюдний спосіб репетицій як аналіз твору, здійснений у дії.

Практичне заняття до теми 16.3. № 134

Мета: опанувати метод дійового аналізу п'єси і ролі (монологу).

Практичні завдання

1. Концепція методу дійового аналізу п'єси і ролі у працях М. Кнебель.
2. Метод фізичних дій як інструмент методу дійового аналізу.

3. Події на яких ґрунтується розвиток п'єси.
4. Надзавдання та наскрізна дія як фундаментальні поняття методу дійового аналізу.
5. Конфлікт, події та запропоновані обставини.
6. Робота актора над роллю (знайомство з п'єсою; аналіз дією; позасценічне життя ролі; орієнтація на надзавдання; оцінка фактів та подій; створення логіки дій ролі; робота над словом; поглиблення запропонованих обставин; побудова мізансцен; партитура дії).
7. Подієвий ряд п'єси та ролі.
8. Підтекст та його практичне виявлення.
9. Етюдний спосіб репетицій як аналіз твору, здійснений у дії.
10. Апробація методу дійового аналізу ролі (монологу).

Практичне заняття до теми 16.3. № 135, № 136

Мета: опанувати метод дійового аналізу п'єси і ролі (монологу).

Практичні завдання

1. Концепції методу дійового аналізу п'єси і ролі у працях О. Поламишева і Г. Товстоногова.
2. Метод фізичних дій як інструмент методу дійового аналізу
3. Події на яких ґрунтується розвиток п'єси.
4. Надзавдання та наскрізна дія як фундаментальні поняття методу дійового аналізу.
5. Конфлікт, події та запропоновані обставини.
6. Робота актора над роллю (знайомство з п'єсою; аналіз дією; позасценічне життя ролі; орієнтація на надзавдання; оцінка фактів та подій; створення логіки дій ролі; робота над словом; поглиблення запропонованих обставин; побудова мізансцен; партитура дії).
7. Подієвий ряд п'єси та ролі.
8. Підтекст та його практичне виявлення.
9. Етюдний спосіб репетицій як аналіз твору, здійснений у дії.
10. Апробація методу дійового аналізу ролі та монологу.

Індивідуальні заняття до теми 16.3. № 34

Практичні завдання

1. Здійснення дійового аналізу п'єси та ролі (монологу).
2. Здійснення етюдних репетицій як аналізу ролі (монологу), здійсненого у дії.

Завдання для самостійної роботи до теми 16.3.

Практичні завдання

1. З'ясувати сутність концепцій методу дійового аналізу п'єси і ролі у працях М. Кнебель, О. Поламишева, Г. Товстоногова.
2. Засвоїти метод фізичних дій як інструмент методу дійового аналізу.

3. Опанувати методику роботи актора над роллю (знайомство з п'єсою; аналіз дією; позасценічне життя ролі; орієнтація на надзавдання; оцінка фактів та подій; створення логіки дій ролі; робота над словом; поглиблення запропонованих обставин; побудова мізансцен; партитура дії).

4. Здійснити дійовий аналіз п'єси і вибраної ролі (монологу).

Література: 14, 16, 23, 25.

Тема 16.4. Ідейно-тематичний аналіз монологу

Анотація до лекції 16.4.

За ідейно-тематичним аналізом можна виділити основну, центральну смислову організацію тексту монологу – його *тему* та *ідею*. Якщо тема відповідає на питання «про що» йдеться у творі (чи буде говорити виконавець), то *ідея* відповідає на запитання «заради чого?» Ідея – це спосіб розв'язання проблем і протиріч, які означені у творі.

Тема – це коло подій, життєвих явищ, поданих у творі в органічному зв'язку з проблемою, яка з них постає і потребує осмислення.

Ідея (грец. *ιδέα* – образ, початок) – ядро авторського задуму, головна думка, що служить узагальненим вираженням змісту всього твору й містить у собі оцінку зображених у ньому життєвих явищ.

Тема й ідея твору у своїй єдності становлять ідейно-тематичну основу твору. Розділяють їх при аналізі умовно, а у творі вони поєднані та характеризують насамперед його зміст.

Автор і його світогляд. Проблематика твору. Сюжет і фабула. Взаємозв'язок між сюжетом та ідейно-тематичним змістом. Взаємозв'язки героя з іншими персонажами.

Від глибини розкриття тексту монологу залежить його емоційна наповненість, оцінка фактів, дійова сила слова, право на інтерпретацію.

План

1. Тема та ідея п'єси.
2. Тема та ідея монологу.
3. Сюжет і фабула.
4. Проблематика твору.

Практичне заняття до теми 16.4. № 137

Мета: набуття навичок ідейно-тематичного аналізу літературно-музичної композиції.

Практичні завдання

1. Визначення теми та ідеї п'єси.
2. Визначення теми та ідеї монологу.

Індивідуальні заняття до теми 16.4. № 35

Практичні завдання

1. Ідейно-тематичний аналіз п'єси.

2. Ідейно-тематичний аналіз вибраного монологу.

Завдання для самостійної роботи до теми 16.4.

Практичні завдання

1. Здійснити ідейно-тематичний аналіз п'єси.
2. Здійснити ідейно-тематичний аналіз вибраного монологу.
3. Розкрити сюжет та фабулу.
4. З'ясувати проблематику твору.
5. Опрацювати літературу з теми заняття.

Література: 14, 18, 19, 21, 23, 24, 25.

Тема 16.5. Логічно-інтонаційний аналіз тексту монологу

Анотація до лекції 16.5.

В усному сценічному монолозі інтонація виступає як виражальний мовний засіб інтерпретації актором задуму автора драматургічного твору. При цьому інтонація є посередником між акторською грою та глядацьким сприйняттям сценічної дії.

Логічно-інтонаційний аналіз передбачає послідовну роботу над текстом монологу з урахуванням логіки мовлення та інтонаційної палітри, що відображають типові, історично сформовані зв'язки слів і словосполучень мови з притаманними їм нормативними наголосами, паузами, мелодійними малюнками. Це допомагає усвідомити думку персонажу, виявити логіку й стилістичні особливості тексту. Інтонація має точно передавати думку, яку прагнув донести персонаж, виражати підтекст.

Результати логічно-інтонаційного аналізу – передача засобами художнього мовлення всього багатства думок, почуттів твору, особливостей авторської мови. Для того щоб монолог прозвучав, треба виголосити його з урахуванням місця і тривалості логічних та психологічних пауз, визначити головне ударне слово, другорядні наголоси.

Логічне опанування тексту монологу передбачає поступове заглиблення виконавця в сам текст та у власний творчий процес. Якщо на початку логічно-інтонаційного аналізу виконавець усвідомлює безпосередню логіку слів і словосполучень, то при подальшій роботі він поступово розкриває смисл та цільову спрямованість монологу. Знання основних законів логіки мовлення допоможе при підготовці партитури тексту монологу.

Слід з'ясувати композиційну будову монологу, специфіку його художньої організації, мотиви поведінки дійової особи, їхні характерні риси, виявити підтекст, глибоко осмислити мову, художні засоби, використання фразеологізмів, влучних виразів, визначити мовні такти, логічні центри, наголоси, паузи.

Аналіз тексту віршованого монологу потребує глибокого знання законів віршування. Насамперед слід виявити ритмомелодійні особливості тексту. Зокрема, з'ясувати як співвідноситься зміст вірша та його розподіл на

строфи, чи має кожна строфа закінчену думку, яка частина основної думки розкривається в строфі; визначити віршовий розмір, ритм, спосіб римування.

Фонічні чинники інтонації, передусім мелодика, акцентний лад, що на письмі передають відповідними графічними та пунктуаційними знаками, відіграють вагомую роль у художньому, зокрема поетичному, мовленні, зазнаючи під впливом ритму істотної трансформації, позначаються на темпі мовлення, не тільки визначають мелодику вірша, а й надають смислового значення організованим ритмосинтаксичним структурам.

Загалом інтонація є природною формою мовлення, засобом організації висловлювання. На підставі інтонації можна ідентифікувати того, хто говорить: визначити, до якої мовної чи соціальної групи він належить. Інтонація є засобом передачі актором рис національного характеру дійової особи. До засобів інтонації відносять: мелодику; темп; тембр; інтенсивність; наголоси, паузи

Не варто запам'ятовувати правильно знайдену інтонацію монологу, оскільки вона має виникнути невимушено, у результаті логічного ходу думки, ставлення до подій. Інтонаційний перехід від однієї фрази до іншої нерідко пов'язаний з необхідністю переключатися з одного психічного стану на інший.

Опанування *логічної перспективи* дає можливість побачити крізь окремі фрази думку, що розвивається, й озвучити її. Донесення логічної перспективи є запорукою правильного донесення ідеї монологу.

Отже, в логічно-інтонаційному аналізі тексту слід керуватися смисловими дійовими законами логіки сценічного мовлення і перевіряти складні структурні випадки логіко-граматичними правилами.

План

1. Специфіка логічно-інтонаційного аналізу тексту монологу.
2. Засоби інтонації.
3. Логічна перспектива.

Практичне заняття до теми 16.5. № 138

Мета: набути навичок логічно-інтонаційного аналізу тексту монологу.

Практичні завдання

1. Логічно-інтонаційний аналіз тексту монологу.
2. Скелетування тексту та підготовка його партитури.
3. Оволодіння перспективою словесної дії в запропонованих викладачем текстах монологу.
4. Композиційна побудова монологу.
5. Набуття навиків поділу фрази на мовні такти заради створення її точної перспективи.
6. Розстановка наголосів і визначення пауз.
7. Виділення в кожній фразі головних за смислом слів.
8. Фіксація інтонаційного малюнка тексту монологу.
9. Виявлення підтексту, створення в уяві чіткої і послідовної лінії бачення.

10. Визначення в тексті смислових зв'язків між окремими фразами, мовних тактів, логічних та психологічних пауз, наголосів, досягнення інтонаційної виразності, відповідної мелодики мовлення.

11. Набуття навиків використання для логічно-інтонаційного аналізу тексту законів логіки мовлення.

Індивідуальні заняття до теми 16.5. № 36

Практичні завдання

1. Логічно-інтонаційний аналіз тексту вибраного монологу.

Завдання для самостійної роботи до теми 16.5.

Практичні завдання

1. Здійснити скелетування тексту монологу.
2. Підготувати партитуру тексту монологу.
3. Здійснити логічно-інтонаційний аналіз тексту монологу.
4. Здійснити членування тексту на фрази та виділити в кожній фразі головні за смислом.
5. Здійснити поділ фраз на мовні такти.
6. Розставити наголоси і визначити логічні та психологічні паузи.
7. Виявити і практично втілити підтекст.
8. Визначити в тексті смислові зв'язки між окремими фразами, досягнути інтонаційної виразності та відповідної мелодики мовлення.
9. Проаналізувати у вибраному монолозі мовлення героя за трьома факторами: що каже він про своє мовлення сам (якщо такі вислови є в тексті п'єси), що кажуть про особливості його мовлення інші герої (якщо є), і що каже про мовлення героя драматург (тобто вказує в ремарках).
11. Віднайти певне «забарвлення» монологу – акцент, мовні дефекти, індивідуальні особливості тощо.
12. Враховувати особливості жанру, у якому написано вибраний монолог.
13. Зафіксувати інтонаційний малюнок тексту монологу.
14. Опрацювати літературу з теми заняття.

Література: 11, 14, 15, 19, 23, 24, 25, 26, 33, 34, 47.

МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ № 16

Форма модульного контролю полягає у перевірці набутих здобувачами знань, умінь і навичок щодо комплексного мовноголосового тренінгу для розвитку мовленнєвого дихання, артикуляції, резонаторів, мовленнєвого слуху, правильної дикційної та орфоепічної вимови в статиці і активному русі; специфіки монологічного мовлення; дійового аналізу п'єси і ролі (монологу); ідейно-тематичного аналізу монологу; логічно-інтонаційного аналізу тексту монологу.

МОДУЛЬ 17. МЕТОДИКА ВИКОНАННЯ СЦЕНІЧНОГО МОНОЛОГУ ТА ДІАЛОГУ

Тема 17.1. Закріплення навичок комплексного мовноголосового тренінгу для розвитку мовленнєвого дихання, артикуляції, резонаторів, мовленнєвого слуху, правильної дикційної та орфоепічної вимови в статиці й активному русі

Практичне заняття до теми 17.1. № 139

Мета: розвиток мовленнєвого дихання, артикуляції, резонаторів, мовленнєвого слуху, правильної дикційної та орфоепічної вимови.

Практичні завдання

1. Самомасаж органів дихання, артикуляції, резонування.
2. Дихальна гімнастика для зняття напруги навколо гортанної мускулатури.
3. Тренування дихальної мускулатури зі звуком.
4. Тренування повного змішано-діафрагмального дихання.
5. Звуконаслідування як вироблення чіткості артикуляцій свистячих, шиплячих та інших приголосних, зміцнення м'язової опори дихання й голосу.
6. Вправи для зміцнення резонаторно-артикуляційної системи.
7. Вправи для активізації внутрішньоглоткової артикуляції.
8. Вібраційний масаж, побудований на тривалому мовленнєвому "мичанні".
9. Артикуляційно-фонетичні вправи; постановка правильного положення артикуляційних органів при вимові кожної фонемі (беззвучна артикуляція).
10. Вправи на спрямування повітряного струменя при звукоутворенні "в маску" (верхні резонатори).
11. Тренувальні вправи для вироблення носового дихання.
12. Тренувальні вправи для вироблення фонаційного дихання.
13. Дихальні вправи зі спеціально підібраними фізичними вправами, що полегшують виконання правильного вдиху та видиху і допомагають закріпити навички реберно-діафрагмального дихання з активізацією м'язів черевного пресу під час вдиху і видиху.
14. Вправи на плавний перехід з грудного регістру в середній і в зворотному напрямку.
15. Вироблення автоматичних навичок "опертого" звучання та повнозвучного резонування.
16. Дикційне тренування складних артикуляційних поєднань у різноманітному темпоритмі.
17. Вправи для скоординованої роботи мовноголосового апарату.
18. Вправи для розвитку мовного слуху.

Завдання для самостійної роботи до теми 17.1.

Практичні завдання

1. Здійснити самомасаж органів дихання, артикуляції, резонування.

2. Виконати дихальну гімнастику для зняття напруги навколо гортанної мускулатури.

3. Здійснити тренування дихальної мускулатури зі звуком.

4. Здійснити тренування повного змішано-діафрагмального дихання.

5. Виконати вправи на звуконаслідування (вироблення чіткості артикуляцій свистячих, шиплячих та інших приголосних, зміцнення м'язової опори дихання й голосу).

6. Виконати вправи для зміцнення резонаторно-артикуляційної системи.

7. Виконати вправи для активізації внутрішньоглоткової артикуляції.

8. Здійснити вібраційний масаж, побудований на тривалому мовленнєвому “мичанні”.

9. Виконати артикуляційно-фонетичні вправи; дотримуватись правильного положення артикуляційних органів при вимові кожної фонемі (беззвучна артикуляція).

10. Виконати вправи на спрямування повітряного струменя при звукоутворенні “в маску” (верхні резонатори).

11. Виконати тренувальні вправи для вироблення носового дихання.

12. Виконати тренувальні вправи для вироблення фонаційного дихання.

13. Виконати дихальні вправи зі спеціально підібраними фізичними вправами, що полегшують виконання правильного вдиху та видиху і допомагають закріпити навички реберно-діафрагмального дихання з активізацією м'язів черевного пресу під час вдиху і видиху.

14. Виконати вправи на плавний перехід з грудного регістру в середній і в зворотному напрямку.

15. Набути автоматичних навичок “опертого” звучання та повнозвучного резонування.

16. Здійснити дикційне тренування складних артикуляційних поєднань в різноманітному темпоритмі.

17. Виконати вправи для скоординованої роботи мовноголосового апарату.

18. Виконати вправи для розвитку мовного слуху.

19. Опрацювати літературу з теми заняття.

Література: 1, 12, 21, 23, 25, 35, 36.

Тема 17.2. Специфіка виконання сценічного монологу

Анотація до лекції

Монолог є благодатним матеріалом для навчання здобувачів методики роботи актора над роллю, майстерності художньої розповіді, виразності сценічного монологу як живої, дійової мови, формування вміння тонкими відтінками передавати її інтонаційне звучання.

Осмислення та врахування виконавцем монологу результатів ідейно-тематичного та логічно-інтонаційного аналізу тексту монологу та дійового аналізу п'єси і ролі (монологу). Визначення проблеми, яка хвилює драматурга, вивчення його творчої автобіографії, історії створення п'єси. Перше

сприймання виконавцем тексту ролі та монологу. Переказ тексту монологу своїми словами як спосіб проникнення виконавця в авторський задум.

Робота актора над сценічним монологом: знайомство з драматургічним твором; позасценічне життя ролі; приціл на надзавдання; оцінка фактів та подій; створення логіки дій ролі та монологу; робота над словом; поглиблення запропонованих обставин; побудова мізансцен; пошуки дійових пристосувань; акторський тренінг у процесі створення сценічного образу.

Монолог – це постійна справа, в результаті якої з'являється розуміння наскільки текст можна по-різному зіграти, наскільки у ньому можна зробити багато змін, поворотів, емоційних перепадів.

У монологах різних типів широко використовуються розмовна, експресивно забарвлена лексика, вигуки, розмовні та розмовно-експресивні синтаксичні побудови, у тому числі конструкції діалогічного мовлення.

Текст монологу має бути присвоєний виконавцем. Він повинен стати близьким виконавцеві на емоційному рівні. Це означає, що виконавець має розуміти почуття персонажа, оскільки у нього у житті вже була така ж чи схожа ситуація. Він повинен згадати цю ситуацію, свою поведінку, своє відчуття і на цьому відчутті побудувати монолог.

Текст монологу повинен зацікавити виконавця, збуджувати фантазію, заражати його емоцією, спонукати до праці над монологом. Не цікавий чи не зрозумілий виконавцеві текст монологу брати до роботи недоцільно. У монологу завжди має бути **мета**: інтелектуальна, емоційна тощо. Виконавець повинен знати і передбачати, що має статися з персонажем, партнером тут і зараз, що має побачити і відчути глядач.

Незалежно від того, які емоції переповнюють виконавця монологу, він має не забувати про якість мовлення.

У монолозі герой може:

- переконувати (в надії отримати згоду співрозмовника на щось);
- звинувачувати (отримуючи вибачення чи каяття);
- виправдовуватися-розкаюватися (отримуючи прощення);
- закликати (спонукати) до дії (отримуючи допомогу чи підтримку);
- розмірковувати, шукати рішення чи відповідь (отримуючи відповідь чи пораду – на запитання).

Деякі монологи герої вимовляють на самоті. Але навіть і тоді виконавцеві треба уявити собі співрозмовника, наприклад, із числа друзів чи найближчого оточення. Також треба чітко уявляти реакцію співрозмовника на певне висловлювання.

Прикладом *сповідального* монологу може бути монолог Гамлета з однойменної трагедії У. Шекспіра. **Монолог-сповідь** поєднує, як правило, сповідальні форми мови з формами міркувань. Наявністю в монолозі Гамлета елементів сповідальності пояснюється емоційність, схвильованість, піднесеність мовлення. У художньому творі рідко дотримуються чистоти “жанру”. Зазвичай, виконуючи різноманітні функції, монолог поєднує у собі риси і розповіді, і міркування, і сповіді, з домінуванням однієї з них.

У деяких виставах акторам доводиться виконувати монологи, позначені **діалектною мовною формою**. Так, у кількох драматургічних творах Г. Хоткевича на гуцульську тематику дійові особи розмовляють гуцульською говіркою, приманною для галицької Гуцульщини кінця ХІХ століття. Тож для правильного відтворення діалектного мовлення актору слід опанувати особливості діалектного мовлення певного регіону України.

Внутрішній монолог створює певне емоційне поле, емоційний клімат навколо текстуальної ситуації: події, явища подаються як реакція персонажа на них, надаючи твору певної експресії та щоразу додаючи нових семантичних відтінків до портрету персонажа. Внутрішній монолог Гамлета (як власне усі його монологи у творі) є саме внутрішнім мовленням дійової особи, яка є одночасно і адресатом, і реципієнтом.

За рівнем виконання монологу можна оцінити як виконавець, нерідко без спеціальних засобів (реквізиту, костюма), лише своїм тілом і голосом, розповідає, живе, існує. Можна оцінити, наскільки правдоподібно актор перевтілюється в іншу людину. Робота над монологом вимагає від виконавця концентрації величезних психологічних ресурсів.

План

1. Етапи підготовки монологу та його сценічне втілення.
2. Взаємодія діалогічного і монологічного мовлення.
3. Внутрішній монолог та його ритміка.
4. Особливості опанування монологу.
5. Подієвий ряд ролі.
6. Шлях героя до надзавдання.
7. Зовнішня і внутрішня характерність героя, пошуки мовної характерності, костюм, зачіска, грим, перука.
8. Монологи в діалектній мовній формі.
9. Спільні та відмінні характеристики внутрішніх монологів Гамлета (“Гамлет, принц данський” У. Шекспіра) та Галілея (“Життя Галілея” Б. Брехта).

Практичне заняття до теми 17.2. № 140

Мета: опанувати специфіку сценічного виконання монологу.

Практичні завдання

1. Критерії вибору студентами сценічного монологу.
2. Етапи підготовки монологу та його сценічне втілення.
3. Взаємодія діалогічного і монологічного мовлення.
4. Внутрішній монолог та його ритміка.
5. Особливості опанування монологу.
6. Монологи в діалектній мовній формі.
7. Спільні та відмінні характеристики внутрішніх монологів Гамлета (“Гамлет, принц данський” У. Шекспіра) та Галілея (“Життя Галілея” Б. Брехта).

Практичне заняття до теми 17.2. № 141, № 142

Мета: опанувати специфіку сценічного виконання монологу.

Практичні завдання

1. Критерії вибору здобувачами сценічного монологу.
2. Етапи підготовки монологу та його сценічне втілення.
3. Взаємодія діалогічного і монологічного мовлення.
4. Внутрішній монолог та його ритміка.
5. Особливості опанування монологу.
6. Монологи в діалектній мовній формі.
8. Перегляд відеозаписів вистав з метою виявлення особливостей сценічного монологу.

Індивідуальне заняття до теми 17.2. № 37

Практичні завдання

1. Опанування монологу для сценічного виконання.

Завдання для самостійної роботи до теми 17.2.

Практичні завдання

1. Здійснити вибір монологу для сценічного виконання з урахуванням критеріїв вибору.
2. З'ясувати етапи підготовки монологу та особливості його сценічного втілення.
3. З'ясувати особливості внутрішнього монологу.
4. Підготувати монолог для сценічного виконання.

Література: 8, 14, 15, 21, 23, 24, 25, 30.

Тема 17.3. Специфіка діалогічного мовлення

Анотація до лекції 17.3.

Діалог – це розмова між двома або кількома співрозмовниками, які міняються ролями, тобто по черзі постають як пасивний чи активний співрозмовник. Характерною ознакою діалогу є наявність у інших учасників спілкування інтересу не тільки до переданої інформації, але й до позиції мовця.

Діалогічне мовлення тісно пов'язане із ситуацією, в якій відбувається розмова, і тому його називають *ситуативним*. Водночас воно є *контекстуальним*, оскільки кожне висловлювання значною мірою зумовлено попереднім висловлюванням.

Діалогічне мовлення (як і монологічне) характеризується зверненістю. Спілкування, як правило, проходить у безпосередньому контакті учасників. Діалог передбачає зорове сприйняття співрозмовника й певну незавершеність висловлювань, які доповнюються позамовними засобами спілкування (мімікою, жестами, контактом очей, позами співрозмовників). З їхньою допомогою мовець виражає свої бажання, сумніви, жаль, припущення.

Характерною особливістю діалогічного мовлення є його **емоційна забарвленість**. Мовлення, як правило, емоційно забарвлене, оскільки мовець передає свої думки, почуття, ставлення до того, про що йдеться. Це знаходить відображення у відборі лексико-граматичних засобів, структурі реплік, інтонаційному оформленні тощо.

Діалогічне мовлення має **двосторонній характер**. Спілкуючись, співрозмовник виступає то в ролі мовця, то слухача, який повинен реагувати на репліку партнера. Іншими словами, обмін репліками не може здійснюватися без взаємного розуміння, яке відбувається через аудіювання.

Будь-який діалог складається з окремих взаємопов'язаних висловлювань. Такі висловлювання, метою яких є зміна співрозмовника, називають **реплікою**. У вузькому значенні репліка – текст персонажа в ході діалогу у відповідь на запитання. Вона має сенс лише у поєднанні з попередньою та наступною реплікою. Мінімальна єдність сенсу утворюється парами: репліка/контрепліка; слово/контрслово; дія/реакція. Репліка є першоелементом діалогу. Репліки бувають різної протяжності – від однієї до кількох фраз. У діалозі вони тісно пов'язані одна з одною – за своїми комунікативними функціями, структурно та інтонаційно.

Діалог драматичний (грец. dialogos – розмова) – форма організації драматургічного та сценічного твору. Від побутової розмови драматичний діалог відрізняється значно більшою насиченістю, концентрацією. У побудові п'єси (вистави) діалог здійснює відразу кілька функцій.

Драматичний діалог відрізняється від діалогу, що нерідко використовується авторами у прозових творах. Наявність діалогу в прозовому творі не має обов'язкового характеру; він може виникати у будь-якому місці або не виникати зовсім. Таким чином, діалог у прозі – лише одна із допоміжних організуючих форм. Натомість у драматургії діалог із категорії допоміжних перетворюється на категорію основних форм. Тут авторська мова зведена до мінімуму, – до так званих ремарок, які виконують роль «підказки» акторам і носять переважно функціональний характер. Основне смислове навантаження у театральному мистецтві несе мова дійових осіб, структурно організована у вигляді діалогу чи монологу. У діалозі, поряд з авторською ремаркою, розкривається інформація про події, передісторію, сюжетні та фабульні ходи драматургічного твору.

Драматичний діалог, розрахований на слухове сприйняття, завжди будується за законами мовлення, з урахуванням інтонаційних, орфоепічних та фонетичних особливостей мовлення. Однак головна видова особливість драматичного діалогу, що виділяє його серед діалогів інших видів мистецтва (епосу, лірики), полягає в обов'язковій **дієвості**, що обумовлено естетичною природою драми. Герої драматичного твору не просто обмінюються інформацією, але активно впливають один на одного, намагаючись змінити точку зору опонента, змусити його зробити той чи інший вчинок, переглянути свою життєву позицію тощо. У написаному діалозі в згорнутому, концентрованому вигляді містяться характери і спонукання персонажів, сутність конфлікту, надзавдання кожного образу і всієї п'єси в цілому, – тобто, практично всі

компоненти сценічної дії. Діалоги та поодинокі репліки можуть передавати національні риси, прикмети часу, особливості характеру персонажа тощо.

Діалог, по суті, є основою драматургії. Варіації діалогу нескінченні, його учасники можуть, образно кажучи, дивитися один на одного, у протилежні сторони, в одному напрямку, віч-на-віч, повз співрозмовника і завжди це буде цікаво, тому що в діалозі обов'язково закладено внутрішній конфлікт, здатний створити інтригу, зробити її цікавою. У діалозі дійові особи орієнтовані на реакцію партнера. Контакт із партнером – основа для діалогу.

Сценічний діалог відрізняється від життєвого тим, що цілі його учасників мають бути обов'язково конфліктними.

На сьогодні на основі певних критеріїв науковцями розроблено різні класифікації діалогів, серед яких, зокрема: 1) драматичний; інформаційний; ліричний (настроєвий); 2) діалог-сварка, діалог-пояснення, діалог-суперечка, діалог-унісон; 3) питання-відповідь; внутрішній; мімічний; сценічний; епічний; драматичний; 4) емоційний; тілесний; словесний; 5) унісонний; дисонансний.

Характер і своєрідність діалогу залежать від таких чинників, як суспільна ситуація, тематика, ідеологічні позиції учасників розмови, їхнє ставлення один до одного. Тому кожна діалогічна репліка залежить від інших реплік, зумовлюється ними, а її зміст, “пластика” визначаються контекстом епізоду чи цілого твору, а не тільки наміром мовця.

Щоб досягти чогось від партнера у діалозі можна використовувати такі види впливу: натяк, прохання, маніпуляція, вимога, погроза, шантаж, благання, насилля тощо. Діалог – цілеспрямована зміна партнера! Хороший, творчий діалог народжує нові сенси в імпровізації.

Певними особливостями відзначається діалог п'єс драми абсурду. Так, діалог персонажів у п'єсах С. Беккета, Г. Пінтера і Т. Стоппарда є **дисонансним**, оскільки для кожного з комунікантів основною метою є не встановлення контакту зі співрозмовником і його розвиток, а вирішення власних завдань. У цьому типі діалогу існують “нульові діалогічні відносини” між комунікантами, де зміст інформації, яка передається, не знаходить відповідного розуміння, і діалог виявляється розмовою “глухих”.

Драматичний діалог складається з **реплік** – окремих висловлювань і фраз дійових осіб. Усі репліки взаємообумовлені, їхня структура підпорядкована законам художньої логіки конкретного драматургічного твору. Так, наприклад, у реалістичній драмі діалог будується, як правило, за законами лінійної, послідовної логіки. У той самий час у так званому «театрі абсурду» діалог може складатися з навмисне нелогічних, на перший погляд, не пов'язаних один з одним реплік.

Полілог – форма мовленнєвого спілкування навколо окремої теми трьох і більше дійових осіб з приблизно однаковою комунікативною активністю – як вербальною, так і невербальною. Діалог може розпадатися на монологи, а полілог – на діалоги, тобто будь-яке спілкування починається з монологічного мовлення та дозволяє реалізовуватися комунікативній функції мовлення через різні засоби вираження.

Питома вага драматичного діалогу як форми сценічного мовлення змінювалася відповідно до історичного розвитку драматургії та її жанрових особливостей. Так, в античному театрі, середньовічних містеріях і мораліте основною організуючою лексичною формою був монолог, діалогу ж відводилося підлегле місце. У сучасному театрі, починаючи від становлення реалістичної драматургії, діалог зайняв переважне місце.

План

1. Діалогічне мовлення та його характерні особливості.
2. Особливості драматичного діалогу.
3. Відмінність драматичного діалогу від діалогів інших видів мистецтв.
4. Репліка як складова діалогу.

Практичне заняття до теми 17.3. № 143

Мета: з'ясувати специфіку діалогічного мовлення.

Практичні завдання

1. Характерні особливості діалогічного мовлення.
2. Особливості драматичного діалогу.
3. Відмінність драматичного діалогу від діалогів інших видів мистецтв.
4. Репліка як складова діалогу.
5. Перегляд відеозапису вистави на вибір викладача та аналіз діалогічного мовлення персонажів.

Завдання для самостійної роботи до теми 17.3.

Практичні завдання

1. З'ясувати характерні особливості діалогічного мовлення.
2. Виявити особливості драматичного діалогу.
3. З'ясувати відмінність драматичного діалогу від діалогів інших видів мистецтв.
4. Охарактеризувати репліку як складову діалогу.
5. Перегляд відеозаписів вистав з метою виявлення особливостей діалогічного мовлення персонажів.

Література: 14, 21, 25, 29, 30.

Тема 17.4. Робота над словесною дією практичної (виконавської) складової демонстрації творчого проєкту як форми атестації здобувачів

Практичне заняття до теми 17.4. № 144

Мета: опанувати словесну дію практичної (виконавської) складової демонстрації творчого проєкту як форми атестації здобувачів.

Практичні завдання

1. Оцінка сценічного мовлення студентів під час репетицій підсумкового атестаційного показу практичних робіт (творчого проєкту): постановок театральних і естрадних вистав, театралізованих видовищ, літературно-музичних композицій, різноманітних культурно-мистецьких заходів, конференсу, естрадного

монологу, естрадного діалогу, естрадного фейлетону, естрадної розповіді, скетчу, сценок, мініатюр, пародій, інтермедій, інших різновидів естрадних жанрів, що є основою для підготовки та демонстрації творчих проєктів.

2. Рекомендації здобувачам щодо виправлення дикційних та інших недоліків у сценічному мовленні.

Практичне заняття до теми 17.4. № 145, № 146

Мета: опанувати словесну дію практичної (виконавської) складової демонстрації творчого проєкту як форми атестації здобувачів.

Практичні завдання

1. Оцінка сценічного мовлення здобувачів під час репетицій підсумкового атестаційного показу практичних робіт (творчого проєкту): постановок театральних і естрадних вистав, театралізованих видовищ, літературно-музичних композицій, різноманітних культурно-мистецьких заходів, конференсу, естрадного монологу, естрадного діалогу, естрадного фейлетону, естрадної розповіді, скетчу, сценок, мініатюр, пародій, інтермедій, інших різновидів естрадних жанрів, що є основою для підготовки та демонстрації творчих проєктів.

2. Рекомендації здобувачам щодо виправлення дикційних та інших недоліків у сценічному мовленні.

3. Обговорення результатів підсумкового атестаційного показу практичних робіт (творчого проєкту) щодо сценічного мовлення здобувачів.

Індивідуальне заняття до теми 17.4. № 38

Практичні завдання

1. Опанування студентом сценічного мовлення у творчих проєктах: постановках театральних і естрадних вистав, театралізованих видовищах, літературно-музичних композиціях, різноманітних культурно-мистецьких заходах, під час виконання конференсу, естрадного монологу, естрадного діалогу, естрадного фейлетону, естрадної розповіді, скетчу, сценок, мініатюр, пародій, інтермедій, інших різновидів естрадних жанрів; ведення різноманітних культурно-мистецьких заходів як ведучий (концерту, театралізованого свята, фестивалю, обрядових дій, івентзаходів), як телеведучий, радіоведучий.

Завдання для самостійної роботи до теми 17.4.

Практичні завдання

1. Здійснити дійовий аналіз своїх ролей у театральних і естрадних виставах, театралізованих видовищах, літературно-музичних композиціях, різноманітних культурно-мистецьких заходах; конференсу, естрадного монологу, естрадного діалогу, естрадного фейлетону, естрадної розповіді, скетчу, сценок, мініатюр, пародій, інтермедій, інших різновидів естрадних жанрів.

2. Опанувати словесну дію своїх ролей і різновидів естрадних розмовних жанрів.

Література: 1, 5, 7, 9, 12, 14, 15, 16, 17, 21, 23, 24, 25, 30, 35, 40, 42, 45.

МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ № 17

Форма модульного контролю полягає у перевірці набутих здобувачами знань, умінь та навиків щодо комплексного мовного голосового тренінгу для розвитку мовленнєвого дихання, артикуляції, резонаторів, мовленнєвого слуху, правильної дикційної та орфоепічної вимови в статистиці і активному русі; специфіки діалогічного мовлення; специфіки виконання сценічного монологу; роботи над словесною дією практичної (виконавської) складової демонстрації творчого проекту як форми атестації здобувачів.

4. РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ ЗДОБУВАЧІ (за формами контролю)

3 семестр

№ з/п	Назви виду роботи, способи набуття знань	Бали за одне заняття	Бали за всі заняття (максимальні)	Бали за всі заняття (максимальні)	Бали за всі заняття (максимальні)
			1 модуль	2 модуль	3 модуль
1	Відвідування лекцій і участь в аудиторній роботі	1	1x1=1	0,5x1=0,5	0,75x1=0,75
2	Індивідуальні заняття	2	1x2=2	3x2=6	2x2=4
3	Практичні заняття	2	7,5x2=15	7x2=14	7,5x2=15
4	Самостійна робота	1	1x1=1	0,5x1=0,5	0,75x1=0,75
5	Модульна контрольна робота	5	1x5=5	1x5=5	1x5=5
	Усього за модуль		24	26	25,5
	Залік		24,5		
	Разом з дисципліни		24+26+25,5+24,5=100 балів		

4 семестр

№ з/п	Назви виду роботи, способи набуття знань	Бали за одне заняття	Бали за всі заняття (максимальні)	Бали за всі заняття (максимальні)	Бали за всі заняття (максимальні)	Бали за всі заняття (максимальні)	Бали за всі заняття (максимальні)
			4 модуль	5 модуль	6 модуль	7 модуль	8 модуль
1	Відвідування лекцій та участь в аудиторній роботі	1	1x1=1	1x1=1	0,5x1=0,5	1x1=1	1x1=1
2	Індивідуальні заняття	1	2x1=2	4x1=4	3x1=3	1x1=1	5x1=5
3	Практичні заняття	1	8x1=8	7x1=7	8x1=8	8,5x1=8,5	6,5x1=6,5
4	Самостійна робота	1	1x1=1	1x1=1	0,5x1=0,5	1x1=1	1x1=1
5	Модульна контрольна робота	4	1x4=4	1x4=4	1x4=4	1x4=4	1x4=4
	Усього за модуль		16	17	16	15,5	15,5
	Екзамен		20				
	Разом з дисципліни		16+17+16+15,5+15,5+20=100 балів				

5 семестр

№ з/п	Назви виду роботи, способи набуття знань	Бали за одне заняття	Бали за всі заняття (максимальні)	Бали за всі заняття (максимальні)	Бали за всі заняття (максимальні)
			9 модуль	10 модуль	11 модуль
1	Відвідування лекцій та участь в аудиторній роботі	1	0,5x1=0,5	1x1=1	1,5x1=1,5
2	Індивідуальні заняття	2	3x2=6	1x2=2	5x2=10
3	Практичні заняття	2	8x2=16	8,5x2=17	6x2=12
4	Самостійна робота	1	0,5x1=0,5	1x1=1	1,5x1=1,5
5	Модульна контрольна робота	4	1x4=4	1x4=4	1x4=4
	Усього за модуль		27	25	29
	Залік		17		
	Разом з дисципліни		25+27+29+17=100 балів		

6 семестр

№ з/п	Назви виду роботи, способи набуття знань	Бали за одне заняття	Бали за всі заняття (максимальні)	Бали за всі заняття (максимальні)
			12 модуль	13 модуль
1	Відвідування лекцій та участь в аудиторній роботі	1	0,5x1=0,5	1x1=1
2	Індивідуальні заняття	3	3x3=9	3x3=9
3	Практичні заняття	3	8x3=24	7,5x3=22,5
4	Самостійна робота	1	0,5x1=0,5	1x1=1
5	Модульна контрольна робота	5	1x5=5	1x5=5
	Усього за модуль		39	38,5
	Екзамен		22,5	
	Разом з дисципліни		39+38,5+22,5=100 балів	

7 семестр

№ з/п	Назви виду роботи, способи набуття знань	Бали за одне заняття	Бали за всі заняття (максимальні)	Бали за всі заняття (максимальні)
			14 модуль	15 модуль
1	Відвідування лекцій та участь в аудиторній роботі	1	1x1=1	0,5x1=0,5
2	Індивідуальні заняття	3	4x3=12	3x3=9
3	Практичні заняття	3	7x3=21	8x3=24
4	Самостійна робота	1	1x1=1	0,5x1=0,5
5	Модульна контрольна робота	5	1x5=5	1x5=5
	Усього за модуль		40	39
	Залік		21	
	Разом з дисципліни		40+39+21=100 балів	

8 семестр

№ з/п	Назви виду роботи, способи набуття знань	Бали за одне заняття	Бали за всі заняття (максимальні)	Бали за всі заняття (максимальні)
			16 модуль	17 модуль
1	Відвідування лекцій та участь в аудиторній роботі	1	1x1=1	0,5x1=0,5
2	Індивідуальні заняття	3	2x3=6	3x3=9
3	Практичні заняття	3	8x3=24	8x3=24
4	Самостійна робота	1	1x1=1	0,5x1=0,5
5	Модульна контрольна робота	5	1x5=5	1x5=5
	Усього за модуль		37	39
	Екзамен		24	
	Разом з дисципліни		37+39+24=100 балів	

5. ВИМОГИ ДО ПРОВЕДЕННЯ СЕМЕСТРОВОГО КОНТРОЛЮ

1. За підсумками *третього семестру* передбачено залік, який складається у формі практичного показу виконання прозових творів. Кожен здобувач готує до показу уривок з прозового твору або невелике оповідання, під час виконання якого засвідчує свої знання, уміння та навички щодо опанування методикою ідейно-тематичного, орфоепічного, логічно-інтонаційного та дійового аналізу тексту прозових творів; осмисленого та яскравого виконання твору, розуміння його з точки зору жанру, логіки, композиційної побудови, наскрізної дії, надзавдання, темпоритму, підтексту, стильових особливостей; створення яскравих, виразних образів оповідача та персонажів; виявлення манери мовлення та інтонації персонажів; виявлення багатства уяви, високого ступеню емоційної виразності, ставлення до актуальних проблем, відтворених у художніх образах твору, вміння налагоджувати контакт з аудиторією.

Викладач вибудовує черговість виступів здобувачів за принципом діалогу в розвитку, розташовуючи їх таким чином, щоб тема, порушена першим студентом, розвивалась або заперечувалась думкою другого студента, а його точка зору, так само, підтримувалась або ж заперечувалась третім здобувачем тощо. Студенти за допомогою викладача здійснюють музичне та художнє оформлення залікового практичного показу.

2. За підсумками *четвертого семестру* передбачено екзамен, який складається у формі практичного показу виконання казкових творів. Кожен студент готує до показу текст невеликої за обсягом народної або літературної (авторської) казки, під час виконання якої засвідчує свої знання, уміння та навички щодо опанування методикою структурно-типологічного, ідейно-тематичного аналізу, орфоепічного, логічно-інтонаційного аналізу та дійового

аналізу казкового твору, осмисленого та яскравого виконання твору, розуміння його з точки зору жанру, логіки, композиційної побудови, наскрізної дії, над завдання, темпоритму, підтексту, стильових особливостей; створення яскравих, виразних образів оповідача та персонажів; оволодіння навичками виявляти манеру мови та інтонацію персонажів; виявлення багатства уяви, високого ступеню емоційної виразності, ставлення до актуальних проблем, відтворених у художніх образах твору, вміння спілкуватися зі слухачами.

Викладач вибудовує черговість виступів здобувачів за принципом діалогу в розвитку, розташовуючи їх таким чином, щоб тема, порушена першим студентом, розвивалась або заперечувалась думкою другого студента, а його точка зору, так само, підтримувалась або ж заперечувалась третім студентом і далі. Студенти за допомогою викладача здійснюють музичне та художнє оформлення екзаменаційного практичного показу.

3. За підсумками *п'ятого семестру* передбачено залік, який складається у формі практичного показу виконання віршованих творів. Кожен здобувач готує до показу віршований твір, під час виконання якого засвідчує опанування методикою ідейно-тематичного, орфоепічного, логічно-інтонаційного та дійового аналізу тексту віршованих творів; осмислене та яскраве виконання творів; опанування їх змістом, формою, словесною та наскрізною дією, логікою, ритміко-інтонаційним звучанням, темпоритмом, підтекстом, стильовими особливостями; вмінням проникати в думки й почуття автора твору; виявлення багатства уяви, образного мислення; рівня володіння технікою мовлення; високого ступеня емоційної виразності; здатності органічно відчувати й відтворювати голосом живу музику віршованих творів; гостре відчуття аудиторії, здатність захопити, зацікавити глядача.

Викладач вибудовує черговість виступів студентів за принципом діалогу в розвитку, розташовуючи їх таким чином, щоб тема, порушена першим студентом, розвивалась або заперечувалась думкою другого студента, а його точка зору, так само, підтримувалась або ж заперечувалась третім студентом і т. д. Здобувачі за допомогою викладача здійснюють музичне та художнє оформлення залікового практичного показу.

3. За підсумками *шостого семестру* передбачено екзамен, який складається у формі практичного показу виконання гумористичних творів (байки або гуморески). Кожен студент готує до показу байку або гумореску, під час виконання якої засвідчує свої знання, уміння та навички щодо опанування методикою ідейно-тематичного, орфоепічного, логічно-інтонаційного та дійового аналізу тексту байки (гуморески); осмислене та яскраве виконання творів, розуміння їх з точки зору жанру, логіки, композиційної побудови, наскрізної дії, темпоритму, підтексту, стильових особливостей, гумористичного забарвлення; створення яскравих, виразних образів оповідача та персонажів байки (гуморески); оволодіння навичками виявляти манеру мови та інтонацію персонажів; виявлення багатства уяви, високий ступінь емоційної виразності, ставлення оповідача до актуальних проблем, відтворених у художніх образах гумористичного твору, вміння налагоджувати тісний контакт з глядачем.

Викладач вибудовує черговість виступів студентів за принципом діалогу в розвитку, розташовуючи їх таким чином, щоб тема, порушена першим студентом, розвивалась або заперечувалась думкою другого студента, а його точка зору, у свою чергу, підтримувалась або ж заперечувалась третім студентом і т. д. Студенти за допомогою викладача здійснюють музичне та художнє оформлення екзаменаційного практичного показу.

4. За підсумками *сьомого семестру* передбачено залік, який складається у формі практичного показу виконання літературно-музичної композиції. Під час публічного показу літературно-музичної композиції кожен студент засвідчує свої знання, уміння та навички щодо методики ідейно-тематичного, орфоепічного, логічно-інтонаційного та дійового аналізу тексту літературно-музичної композиції, осмисленого та яскравого виконання твору, розуміння його з точки зору жанру, логіки, композиційної побудови, наскрізної дії, надзавдання, темпоритму, підтексту, стильових особливостей; створення яскравих, виразних образів оповідача та персонажів; оволодіння навичками спілкування з партнерами; виявлення манери мови та інтонацію персонажів; виявлення багатства уяви, високого ступеню емоційної виразності, ставлення до актуальних проблем, відтворених у художніх образах твору, вміння налагоджувати контакт з аудиторією. Здобувачі за допомогою викладача здійснюють музичне та художнє оформлення залікового практичного показу.

6. За підсумками *восьмого семестру* передбачено екзамен, який складається у формі практичного показу сценічного монологу. Під час публічного показу монологу кожен студент засвідчує свої знання, уміння та навички щодо методики дійового аналізу п'єси і ролі (монологу), ідейно-тематичного та логічно-інтонаційного аналізу тексту монологу; осмисленого та яскравого виконання монологу, розуміння його з точки зору жанру, логіки, композиційної побудови, наскрізної дії, надзавдання, темпоритму, підтексту, стильових особливостей; створення яскравого образу героя, відтворення його характеру, виявлення манери мовлення та інтонації персонажів; виявлення багатства уяви, високого ступеню емоційної виразності, ставлення до актуальних проблем, відтворених у художніх образах твору, вміння налагоджувати контакт з аудиторією.

Здобувачі за допомогою викладача здійснюють музичне та художнє оформлення екзаменаційного практичного показу.

6. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ, УМІНЬ І НАВИЧОК ЗДОБУВАЧА

Знання, уміння та навички здобувача, виявлені під час навчання та проведення семестрового контролю, оцінюються на:

➤ **Оцінку А (90-100)** – якщо він виявив:

- глибокі знання теорії сценічного мовлення;
- глибоке оволодіння інтонаційно-мелодичною, дикційною й орфоепічною культурою;
- глибоке засвоєння норм літературного мовлення;
- відмінне оволодіння словесною дією;

- відмінне оволодіння методикою аналізу художніх творів та їх інтерпретацією;
- високу виконавську майстерність в царині художнього слова;
- глибоке виконання твору, розуміння його з точки зору жанру, логіки, композиційної побудови, наскрізної дії, надзавдання, темпоритму, підтексту, стильових особливостей.
- **Оцінку В (82-89)** – якщо він виявив:
 - добрі знання теорії сценічного мовлення;
 - ґрунтовне оволодіння інтонаційно-мелодичною, дикційною й орфоепічною культурою;
 - добре засвоєння норм літературного мовлення;
 - добре оволодіння словесною дією;
 - добре оволодіння методикою аналізу художніх творів та їх інтерпретацією;
 - добру виконавську майстерність в царині художнього слова;
 - добре виконання твору, розуміння його з точки зору жанру, логіки, композиційної побудови, наскрізної дії, надзавдання, темпоритму, підтексту, стильових особливостей.
- **Оцінку С (74-81)** – якщо він виявив:
 - достатні знання теорії сценічного мовлення;
 - достатнє оволодіння інтонаційно-мелодичною, дикційною й орфоепічною культурою;
 - достатнє засвоєння норм літературного мовлення;
 - достатнє оволодіння словесною дією;
 - достатнє оволодіння методикою аналізу художніх творів і їх інтерпретацією;
 - достатню виконавську вправність в царині художнього слова;
 - достатнє виконання твору, розуміння його з точки зору жанру, логіки, композиційної побудови, наскрізної дії, надзавдання, темпоритму, підтексту, стильових особливостей.
- **Оцінку D (64-73)** – якщо він виявив:
 - задовільні знання теорії сценічного мовлення;
 - задовільне оволодіння інтонаційно-мелодичною, дикційною та орфоепічною культурою;
 - задовільне засвоєння норм літературного мовлення;
 - задовільне оволодіння словесною дією;
 - задовільне оволодіння методикою аналізу художніх творів і їх інтерпретацією;
 - задовільну виконавську вправність в царині художнього слова;
 - задовільне виконання твору, розуміння його з точки зору жанру, логіки, композиційної побудови, наскрізної дії, надзавдання, темпоритму, підтексту, стильових особливостей;
- **Оцінку E (60-63)** – якщо він виявив:
 - посередні знання теорії сценічного мовлення;
 - посереднє оволодіння інтонаційно-мелодичною, дикційною й орфоепічною культурою;
 - посереднє засвоєння норм літературного мовлення;

- посереднє оволодіння словесною дією;
 - посереднє оволодіння методикою аналізу художніх творів та їх інтерпретацією;
 - посередню виконавську вправність в царині художнього слова;
 - посереднє виконання твору, розуміння його з точки зору жанру, логіки, композиційної побудови, наскрізної дії, надзавдання, темпоритму, підтексту, стильових особливостей.
- **Оцінку FX (35-59)** – якщо він виявив:
- незадовільні знання теорії сценічного мовлення;
 - незадовільне оволодіння інтонаційно-мелодичною, дикційною й орфоепічною культурою;
 - незадовільне засвоєння норм літературного мовлення;
 - незадовільне оволодіння словесною дією;
 - незадовільне оволодіння методикою аналізу художніх творів та їх інтерпретацією;
 - незадовільну виконавську вправність в царині художнього слова;
 - незадовільне виконання твору, розуміння його з точки зору жанру, логіки, композиційної побудови, наскрізної дії, надзавдання, темпоритму, підтексту, стильових особливостей;
- **Оцінку F (1-34)** – якщо він не відвідував заняття, не відпрацював їх, не проявляв бажання опанувати навчальну дисципліну.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, курсового проєкту (роботи), практики
90–100	A	Відмінно
82–89	B	Добре
74–81	C	
64–73	D	
60–63	E	Задовільно
35–59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1–34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

7. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

Публікації науково-педагогічного працівника за темою дисципліни

1. Шлемко О. Д. Сценічна мова: навчально-методичний комплекс для студентів спеціальності «Театральне мистецтво», спеціалізацій «Режисер театралізованих видовищ та шоу-програм», «Режисер-постановник оригінально-трюкового жанру, актор, каскадер». Київ : НАКККіМ, 2010. 111 с.
2. Шлемко О. Д. Методика виховання інтонаційно-логічної виразності сценічного мовлення // Культурно-мистецьке середовище: творчість та технології : Зб. матеріалів Десятої Міжн. наук.-творчої конф., м. Київ, 21 квітня 2017 р. Київ : НАКККіМ, 2017. С. 158-161.
3. Шлемко О. Д. Гуцульський говір як засіб самоідентифікації акторів Гуцульського театру Гната Хоткевича // Українознавство. 2006. № 1. С. 234-239.
4. Шлемко О. Д. Ігровий тренінг як засіб виховання техніки сценічного мовлення // Діяльність продюсера в культурно-мистецькому просторі ХХІ століття: виклики та концепції сьогодення : Зб. наукових праць. Київ, 2018. 80-82.
5. Шлемко О. Д. Підтекст як невід'ємний чинник сценічного мовлення // "Діяльність продюсера в культурно-мистецькому просторі ХХІ століття: дискурси і дискусії": Зб. наукових праць / Наук. ред., упор. : С. Садовенко. Київ : НАКККіМ, 2019. С. 218-224.
6. Шлемко О. Д. Критичне осмислення теоретичної спадщини К. Станіславського у галузі сценічного мовлення // Сценічне мистецтво у світовому культурному просторі ХХІ століття: Матеріали I Всеукраїнської наук. конференції "Сценічне мистецтво у світовому культурному просторі ХХІ століття". Київ : КНУКіМ, 2019. С. 55-59.
7. Шлемко О. Д. Літературна композиція як важливий етап опанування студентами мистецтвом художнього слова // Діяльність продюсера в культурно-мистецькому просторі ХХІ століття: творчі діалоги: Зб. наукових праць / Упор., наук. ред., відповід. за вип.: С. Садовенко. Київ : НАКККіМ, 2020. С. 232-235.
8. Шлемко О. Д. Міжнародний фестиваль жіночих монодрам «Марія» як діалог культур // Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Сценічне мистецтво : наук. журнал. Т. 4. № 1. Київ : Вид. центр КНУКіМ, 2021. С. 65-79.
9. Шлемко О. Д. Сценічна мова: методика сценічного виконання гумористичних творів: методичні рекомендації до практичних занять для здобувачів освітнього рівня «Бакалавр» зі спеціальності 026 «Сценічне мистецтво». Київ : НАКККіМ, 2021. 40 с.

Основна література

10. Бурлуцький А. В. Українське сценічне мовлення в драматичному театрі – від джерел до сьогодення: Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. Одеса : Астропринт, 2011. 212 с.
11. Винницький В.М. Наголос у сучасній українській мові. Київ : Рад. школа, 1984. 158 с.

12. Гладишева А. О. Сценічна мова. Дикційна та орфоепічна нормативність. Київ : КНУТКіТ, 2007. 266 с.
13. Деркач Б., Косяченко В. Жанр байки в українській літературі // Українська байка. Київ : Дніпро, 1983. С. 3–27.
14. Зайцев В. П. Майстерність артиста і ведучого: навч. посібник. НАКККіМ, 2016. 234 с.
15. Карасьов М. М. Мистецтво художнього читання. Київ : Мистецтво, 1965. 147 с.
16. Кнебель М. Й. Про дієвий аналіз п'єси і ролі / пер. з рос. Є. Стародиної. Львів, 2020. 92 с.
17. Кукуруза Н. В. Літературна композиція: від задуму до сценічного втілення: навч. посіб. до розділу з курсу «сценічна мова». Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2014. 272 с.
18. Марко В. П. Аналіз художнього твору: навч. посіб. Київ : Академвидав, 2013. 280 с.
19. Нечаєнко Т.В. Словесна дія: основи техніки мовлення : навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. культури і мистецтв. Київ : ДАКККіМ, 2000. 138 с.
20. Пономарів О. Культура слова: мовностилістичні поради : навч. посібник. 2-ге вид. стереотип. Київ : Либідь, 2001. 240 с.
21. Раденко Ю. В. Сценічна мова: навч. посіб. Київ : Київ. нац. ун-т культури і мистецтв, 2015. 318 с.: іл.
22. Семенюк Г., Гуляк А., Бондарева О. Версифікація: теорія і практика віршування. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2008. 303 с.
23. Станіславський К. Робота актора над собою / Факсимільне видання. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2015. 671 с.
24. Уварова Т. І. Монолог як явище культури : монографія; Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. Одеса : Астропринт, 2009. 172 с.
25. Черкашин Р.О. Художнє слово на сцені. Київ : Вища школа, 1989. 327 с.
26. Шкурятяна Н.Г., Шевчук С.В. Сучасна українська мова: Модульний курс: Навчальний посібник. Київ : Вища школа, 2007. 823 с.
27. Щербина А. О. Жанри сатири і гумору: нарис. Київ : Дніпро, 1977. 136 с.

Додаткова література

28. Антисуржик. Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити: посібник / заг. ред. О. Сербенської. Львів : Світ, 1994. 152 с.
29. Баранник Д. Х., Гай Г. М. Драматичний діалог: питання мовної композиції. Київ : Вид-во Київ. ун-ту, 1961. 156 с.
30. Барнич М. Майстерність актора: техніка «обману» : навч. посібник ; вид. 2-ге, виправлене та доповнене. К. : Ліра, 2016. 304 с.
31. Бевзенко С. П. Українська діалектологія. Київ : Вища школа, 1980. 246 с.
32. Бергсон А. Сміх. Київ : Дух і Літера, 1994. 164 с.
33. Довідник з культури мови / С. Я. Єрмоленко [та ін.]; ред. С. Я. Єрмоленко. Київ : Вища школа, 2005. 400 с.

34. Гадамер Г.-Г. Герменевтика і поетика : вибрані твори; пер. з нім. ; упоряд. та передмова Д. Наливайка. Київ : Юніверс, 2001. 288 с.
35. Грицан Н. В. Техніка сценічного мовлення: навч.-методичний посібник. 2-ге вид., переробл. і доповн. Івано-Франківськ : Симфонія форте, 2020. 286 с.: іл.
36. Євдокимова В. Д. Тренінги у системі виховання техніки мовлення: навч. посіб. практ. для студ. вищ. навч. закл. культури і мистецтв: Луган. держ. ін-т культури і мистецтв. Луганськ : Прамдрук, 2011. 160 с.
37. Іванишин В., Радевич-Винницький Я. Мова і нація: тези про місце і роль мови в національному відродженні України. Вид. 4-те, допов. Дрогобич : Відродження, 1994. 217 с.
38. Ігнатюк М. Свічадо Зореслова : посібник-хрестоматія зі сценічної мови для студентів вищих навч. закладів культури і мистецтв. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2011. 532 с.
39. Карасьов М. М. К. С. Станіславський і сценічна мова. Київ : Мистецтво, 1963. 160 с.
40. Кукуруза Н. В. Робота над естрадним номером: розмовний жанр. Методичні рекомен. для самот. роботи студентів денної та заочної форм навч. спеціалізації «Режисер естради і масових свят» (спеціальність 6.020201 «Театральне мистецтво»). Івано-Франківськ, 2015. 56 с.
41. Курбас Лесь. Філософія театру / упоряд. М. Лабінський. Київ : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2001. 917 с.
42. Матушенко В. Б. Розвиток естрадного мистецтва: підручник. Київ : НАКККіМ, 2016. 200 с.
43. Орфоепічний словник української мови: в 2 т. / НАН України, Ін-т укр. мови, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні. Київ : Довіра, 2001. Т. 1 : Близько 140 000 слів / уклад. М. М. Пещак [та ін.]. [Б.м.] : [б.в.], 2001. 955 с.; Т. 2 : О-Я / НАН України, Укр. мовно-інформ. фонд ; уклад. М. М. Пещак [та ін.]. Київ : [б.в.]. 2003. 920 с.
44. Пентиліук М. І. Культура мови і стилістика. Київ : Вежа, 1994. 240 с.
45. Сокирко Л. Слово актора: Поради з орфоєпії укр. сценіч. мовлення. Київ : Мистецтво, 1971. 56 с.
46. Пропп В. Морфологія чарівної казки. Вид-во «Азбука», 256 с.
47. Сорока І. Підтекст у сценічному мовленні: термінологічний дискурс // Науковий вісник Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого : зб. наук. праць. Вип. 23. Київ, 2018. С. 157–163.
48. Словник іншомовних слів: 23000 слів та термінологічних словосполучень / уклад. Л. О. Пустовіт та ін. Київ : Довіра : УНВЦ «Рідна мова», 2000. 1017 с.
49. Ставицька Л. Арго, жаргон, сленг. Київ : Критика, 2005. 464 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Наукова електронна бібліотека <https://elibrary.ru>
2. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського <http://www.nbuv.gov.ua/>
3. Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого <http://nlu.org.ua/>